

Polgár Ernő
A TENGHER HANGJA

Polgár Ernő prózai művei:

1. Hogyan lettem anya
2. Egy asszony második élete
3. Nomádok vágója
4. A tenger hangja

POLGÁR ERNŐ

A tenger hangja

regény

3BT KIADÓ
Budapest

© Polgár Ernő, 2008

A borító

Csontváry Kosztka Tivadar: Castellammare di Stabia
című festménye részletének felhasználásával készült

ISBN 978-963-87132-9-2

3BT KIADÓ

Felelős kiadó: Burány Tamás

Készült

a 3BT műhelyében, Budapest

Telefon: 420-9427

E-mail: burany@enternet.hu

I. KALANDOK KORA

1.

A malájföldi Penang szigetére Szumátráról, Belawan kikötőjéből érkeztek, ahol kolera szedte áldozatait. Karanténban nyílt vízen várakoztak napokig, és a Philemon fedélzetéről sóvárogva bámulták a penangföldi nyüzsgést.

Az első tiszt megjegyzésére, hogy a „tenger nem a puszta!”, Adler kadét azt felelte: „Valóban nem! A tengeri herkentyűk után akkor végre ehetnénk egy gulyáslevest!” Megjegyzésének komoly következménye lett. A kapitány elrendelte a gulyás elkészítését.

A kadét reggel korán lement a konyhába, s egy háromszemélyes adag magyar gulyást főzött. A hajószakács minden mozdulatát leste, majd az arányokat megváltoztatva ebédre elkészítette a harmincadagos „ungarische Gulascht”. Előételnek egy-egy csészével mindenki kapott Adler főztijéből, majd hajószakács készítette levest kapták ebédre. A fülöp-szigeteki szakács ügyességét, tehetségét mutatta, hogy sem ízben, küllemre a kétféle változat között semmilyen különbség nem volt. Második fogásnak papayával, narancslekvárral, kókuszkrémmel és mangódzsemmel ízesített palacsintát szolgáltak fel.

Adler gulyáslevese felkerült az étlapra. S az első tiszt kénytelen volt elismerni, hogy a tenger mégiscsak majdnem olyan, mint a puszta. Végtelen. S ameddig a szem ellát, sehol egy fa.

Ebben egyetértettek.

S amikor biztos lett, hogy a „crew” nem fertőzött: megkapták a partraszállási engedélyt. Hosszú hajóút után az első partra lépésnél nincs felszabadultabb érzés. A tengerész kéjesen lépked, úgy érzi, biztosan áll a lábán, mintha Atlasz lenne, s nem ő jár a földön, hanem lábaival támasztja azt. És kilométereket gyalogol, bámulja a nőket, a kirakatokat, vesz egy új pólót, egy

jeanst, megiszik itt is egy sört, ott is kettőt, s amikor már úgy érzi, hogy inogni kezd lába alatt a föld: kikötőben is tengerésznek érzi magát.

Adler tengerészkadét szárazföldi környezetben, amikor a leírtakhoz hasonlóan érezte magát: betért a tengerészklubba. Pálmafáktól, vöröslő tűzfáktól jól árnyékolt, nyitott teraszon foglalt helyet, a bárpulttal szemben. Százkilencven centis magasságával, frissen vasalt trópusi egyenruhájában tekintélyt parancsoló jelenség volt: az asztalról, ahová leült, azonnal lekapták a „foglalt” feliratú táblát.

A kadét szerette a topless bárokat, a Paradise-ban különösen jól érezte magát. A falakon függő mozgó, bájos gekkók szaladgáltak, s egyetlen moszkitónak sem kegyelmeztek. A maláj pin-cérnő bronzságra, karcsú testét egy tanga borította, márványszobor simaságú melleinek csillogása lenyűgöző volt. Italt töltött Adlernak, cigarettával kínálta, tüzet adott, beült az ölébe, és duruzsoló hangon ismertette a Paradise választékát. Bangkoki, tamil, kínai lányok tucatját sorolta fel, leírta szokásaikat, képességeiket. A kadét figyelmesen hallgatott, közben simogatta a lány melleit, combját, és megcsókolta a fülcimpáját. A lány lán-goló teste fölforralta a vérét, s úgy döntött, hogy egy magas tamil lányt választ, aki családjával Ceylonból érkezett.

Száz dollárt fizetett a sorsjegyért.

A lányok kisorsolása kedvére való volt, mert efféle játékban még nem vett részt. Sok hajó állt most éppen a kikötőben horgonyon: megugrott a kereslet a lányok iránt. Sorsjegyek árusításával a Paradise tulajdonosa növelte bevételét.

Adler már nem tudta volna elképzelni, hogy a dokkok között keressen nőt magának, vagy kínai kocsmában nyilvános koitusz-versenyen.

Hibiszkuszfüzérékkel a nyakukban, meztelenül álltak a lányok a pódiumon. Kápráztató volt a látvány. A világszépe versenyeket rendező üzletemberek se láttak még ehhez foghatót! „Nem látogatják a tengerészklubokat”, gondolta Adler.

A hangulat egyre csak emelkedett, szinte feszültté vált, „ahogy a horgonylánc kikötéskor”, gondolta Adler. Indiai zene szólt. Palmaolajmécsesek félhomályából léptek ki a sorból a ki-

sorsolandó lányok, a fel-felcsattanó lelkesedést kecses járásukkal, táncmozdulatokkal fokozták. A tengerészek orchideaágakat dobáltak a színpadra, s a meztelen lányok Siva megtestesüléseinek alakjait magukra öltve mozogtak a virágszirom halmokon. „Erős bűvölete ilyen hőfokon koituszversenyen sem érezhető”, vélte Adler, s különös érzés kerítette hatalmába, amikor választottja került sorra. A tamil lány kilépett a sorból, és táncolni kezdett. Forgott... lebegett... szárnyalt... „Ez ő! Siva maga!... Az ezerarcú!”, gondolta Adler. A tengerészek magukból kivetkőzve nézték az eviláginak már nem is tekinthető jelenetet. Adler körül mintha megmozdultak volna a falak, forgott vele minden. Felállt, de még jobban szédült.

Fortuna kegyes volt hozzá. Éjszakára őt jutalmazta meg. Másodpercek teltek el, mire felfogta, hogy az ő sorszámát ismétleti a szingapúri tulajdonos. „Biztos, hogy a hindu és a buddhista egek lakói ide, Penang szigetére, az európai isteneket is meghívták”, gondolta a kadét, pezsgőt rendelt, és elindult a lány szobájába. Amikor belépett, a pezsgő már az ágy mellett volt. Halk szitárzene szólt, a lány meghajolt, kezét csókolt, és helyet kínált. Ittak a pezsgőből, a lány levetkőztette Adlert, és masszázssal kezdte. Ujjjaival és csókjaival tévedhetetlenül tapintotta és találta meg a kadét testének vágyat fokozó pontjait, majd levetette átlátszó köntösét és a férfi mellé feküdt.

Úgy ölelték egymást, mint akiket Cupido nyilai biztosan eltaláltak. A kadét már nem is gyönyört érzett, hanem a nirvánába érkezést, amibe a lány emelte. S a parázsló szantálfa füstcsíkjai, köröket rajzolva úgy szálltak fölfelé s lettek semmivé, ahogy a földi halandó, a vágyak és szenvedések folyamában, a karma mindent átfogó törvényei szerint, az újjászületések szűnni nem tudó körforgásából lép ki a szanszára rendszeréből, az örökkévalóságba.

Együtt töltötték az egész éjszakát: ágyban, a bárban, és újra az ágyban. Hajnaltájt, tánc közben, Adler a lány fülébe súgta:

- Légy a feleségem!
- Lehetek, ha akarod – felelte a lány.
- Elviszlek a hajóra.
- Elköszönnék a családomtól.

- Tizenegyre érted jövök.
- Rendben. Várlak a Kígyótemplom előtt.

Reggel a kadét riksát bérelt és a kikötőbe hajtatott.

Útközben a kikötői rendőrség őrájárata tartóztatta fel, több órája keresték már. A tervezettnél hamarabb végeztek a Philemon kirakodásával, órák óta „összetartás” volt már a fedélzeten, nyílt vízen várakoztak, a teherhajó csak miatta nem tudott elindulni. A tengerjog egyértelműen szabályozza az összetartás részleteit: kikötéskor, induláskor, és minden összefogást igénylő tengeri manővernél mindenkinek a szolgálati helyén kell tartózkodnia. S az olyan óriásoknak, mint a Philemon, óránként tetemes összegű kikötési díjat kell fizetniük, ha ki- és berakodás után azonnal nem hagyják el a kikötőt.

Adlert rendőri motorcsónakkal vitették a hajóra, és a kapitány utasítására azonnal felhúzták a horgonyt.

A megbeszélt időben várta őt a lány, a kígyóktól hemzsegő szent templom előtt, két kofferral. Adler eközben a hajótaton sétált, s a vizet kémlelte. Szólni se mertek hozzá a tengerészek. A kadét a korlátra támaszkodott, nézte a horizontot, s ott tamil testű szirének táncoltak a tenger hullámaiban.

Ám Nereus, a jóságos tengeri isten leányai, a nereidák, a hajósokat segítő nimfák békítő szellőt fújtak a Philemon fedélzetére, s hívták, csábították a dalmát-zsidó kadétot a messzi vizekre, távoli kikötőkbe, ahol a mély és kiismerhetetlen tengereken, hideg tajtékú hullámokon, a tomboló viharban hánykolódó vagy ringató habokon a tengerész is a vizek nyugtalan utasa, az óceánok vándora, mint a sirályok és a szél.

2.

A Philemon kitartóan szelte a vizet, s a horizonton a dél-kelet-ázsiai partok kivehetetlen foltta zsugorodtak. Ruiz, a szakács, nyílt vízen minden reggel összeszedte a repülőhalakat a felső fedélzeten, s Adler csodálattal nézte e különös és kecses lényeket, amelyek nem úgy repülnek, mint a madarak, hanem erős

farkcsapásokkal dobják ki magukat a vízből. S kedvező szélben négy-öt méter magasan lebegve száz métert is megtesznek a levegőben.

Főleg ha üldözik őket!

És csoportokban, egymás mögött emelkednek ki a vízből, s gyönyörű, mértani alakzatban könnyedén szállnak, mint a vitorlázó repülőgépek.

Adler az úszómedence szélén ücsörgött, s még mindig éjszakai álma foglalkoztatta!...

Azon az estén nem bírta tovább!... Léghalpapáccsal törték fel az utcán az aszfaltot, a cserére szoruló, bűzlő gázvezeték, a mocsárszagú csatornát, s a központi fűtés, föld alá sülyesztett, szigetelt csöveit. A Szent István parkot építették újjá először, az újlipótvárosi utcákon a telefonkábelek következtek, majd a villanyvezetékek, a csatorna, a gázcsövek, s végül mindent előlről kezdve a UPC fektette le kábeleit. És épült a West End City Center, lezárták a Ferdinánd-hidat, mert azt is újjáépítik.

S a Lehel piac építése sem fejeződött még be!

Feltámadt a szél. Újlipótváros szaharai homokviharok helyszínévé változott.

– Lemegyek! – mondta Adler feleségének, aki a hálósobában, ágyból nézte a tévét. Fekete kutyája, Marcipán a franciaágy mellett szunyókált. A World Trade Centert ért támadás pusztításait még el se takarították, s máris itt egy újabb szerencsétlenség. Az észak-szumátrai földrengés és a dél-kelet-ázsiai cunami pusztításait a CNN élő adásban közvetítette, rezzenéstelen arccal sorolta az áldozatok számát a bemondó. Százezer fölé emelkedett már a halottak száma. Adler még vetett néhány pillantást a képernyőre, sóhajtott, és megcsókolta a feleségét. Marcipán ásított.

– Menj, édes! Jó munkát! Vittem le neked harapnivalót, és italt. Én aludni szeretnék!

Kikapcsolta a tévét, az utolsó képkocka egy hullámokon sodródó tetemet, és a sok-sok törmeléket mutatta. Adler benézett a gyerekszobákba. Dávid játéakai szanaszét heverték ágya mellett. Adler polcra helyezte az autókat, az újárműveket, betakargatta

a fiúcskát, és lekapcsolta a lámpát. Évi szobájában a tévét kellett kikapcsolni, Zsuzsikánál egy babát a kocsiba ültetni.

A pincében ijesztő volt a vasajtó csapódása, Adler nem tudott vele megbarátkozni. Az egykori óvóhely egyik helyiségébe tudott elvonulni, s könyvet írni, ha a lakásban odafönt már nem lehetett. Alkalmi dolgozószobája nem volt barátságos, a vasrács-csal, vasablakkal a járdára néző búvóhely hermetikusan zárta el őt a külvilágtól. Polcokon könyvei sorakoztak, a földön egy kempingágy volt, azon egy takaró, s egy rozoga asztalon számítógépe. Ennyi volt a berendezés. Adler bekapcsolta a gépet, s folytatta civilizációtörténeti kötetének írását. A szeretetteljes légkör, amelyben fönt családját hagyta, ihlető volt számára, s írás közben oly természetességgel mozgott régen letűnt korok szereplői és helyszínei között, mintha köztük élt volna. Írás közben azonban egyre erősebb kísértést érzett arra, hogy kimenjen az internetre, s böngészve a hálón szenvedélyének hódoljon. Most azért nem tette mégis, mert a billentyűzetre borulva elaludt, s földöntúli morajra ébredt. Remegett, mozgott alatta, körülötte, felette minden. Az áramszolgáltatás megszűnt, az apokaliptikus robbanások meg úgy dobálták a pincében, mintha egy teniszlabda lett volna. Beütötte a fejét, a sötétben nem látta, hogy mibe, aztán a falhoz vágódott, végül az ablakrácsba meg tudott kapaszkodnia. A föld olyan erővel rengett, hogy attól tartott: belső szervei kiszakadnak. Elemi erejű csattanások hallatszottak, azok fülében fájdalmat okoztak, végül dermesztő csend támadt. Közben fejében olyan nyomást érzett, hogy a dobhártyája majdnem kiszakadt. Elengedte a rácsot, hogy tapsolni tudjon. De még ezt a közeli zajt is alig hallotta, s úgy érezte, hogy megsüketült. Szorongástól dermedten tanácstalanul állt. „Meteorit csapódott be?!”... „Földrengés volt?”... „Atombomba?!”... Nem tudta eldönteni. „Álomállapotba került?” „Kifejlődött tudatzavara álomállapottal mutatna rokonságot? Amiben az alakminőségek kötetlenül lebegnek? A tér-idő kategóriák feloldódnak? Az érzelmi színezettség és feszültség uralkodóvá válik, s az alakítás szabadsága megszűnik? S ezeknek megfelelően az érzéki csalódások, és hallucinációs élmények, a figyelem zavara és a személyiség sajátos változásának tünetei jelentkeznek? S miként a

sámán, vagy a varázsló, a transzállapotba került egyén nem tud „önmagához jutni”, nem tud „kész lenni magával”, nem tud élményeinek központjába kerülni?”

Adler sem tudott átállni az aktuális helyzet változásainak megfelelően, hanem kiszakítottnak, visszavetettnek, elsüllyedtnak érezte magát.

Hosszú idő múlva jutott eszébe végre, hogy nála van a mobiltelefonja. Felhívta a családját, de nem hallott semmit, s azt se tudta eldönteni, a hívás kimegy-e egyáltalán? Vegetatív idegrendszere kezdett összeomlani. Belső remegése fokozódott, és hányinger fogta el. Öngyújtóval világított, végre megtalálta a bejárati vasajtót, kinyitotta erőlködve, de a bezúdulrt törmelék majdnem agyonnyomta. Téglák, betongerendák, leszakadt vakolatdarabok eltorlaszolták a kijáratot. Nyilvánvaló volt, hogy a pince – vagy az egész épület? – összedőlt, gondolta. Remegés, kétségbeesés tört rá, olyan erővel, hogy elájult, s ájult állapotát hosszú, mély álom kísérte. Amikor felriadt, úgy érezte, jobban hall, és a felismerésből erőt merített. Megpróbálta összeszedni magát, munkához látott, hogy szorongatott helyzetéből sikerüljön elmenekülni, mely súlyos teherként telepedett rá. Gyertyát keresett, s termoszból, amit még a felesége készített neki a számítógépállványra, kávért töltött, ivott, cigarettára gyújtott, és a rádiótelefonon újra felhívta a családját. A vonal azonban most sem élt. Más számokkal próbálkozott, de minden próbálkozása hiábavalónak bizonyult. Nem volt áram az alagsorban, bekapcsolta a laptopját, és a rádiótelefon segítségével vergődött ki valahogy nehezen a világhálóra.

És a NASA honlapján találta magát!

Onnan az ENSZ Biztonsági Tanácsának ülését közvetítették éppen egy úrhajóról. A világ országainak életben maradt vezetőit úrhajmú fedélzetére szállították. A NASA bolygóközi kutatásainak vezetője ismertette, hogy a földet évmilliók óta nem észlelt földkéregmozgás rázta meg. Elemi erő rajzolta át a világtérképet. Szétszakította és áthelyezte a földrészeket, megváltoztatta az óceánok határait, s a Föld feltérképezése még be sem fejeződött!... Számos meglepetések várhatók. Kivetített térképen jól látszik, hogy Európa az Észak-Amerikai kontinenshez préselő-

dött. Ázsia Afrikához. Az új földrész neve: Afroázsia, és Dél-Amerikával határos.

Adler feszülten figyelt, amennyire csak erejéből futotta. A NASA szakértője soha nem tapasztalt világegységről beszélt, a titokban régóta zajló bolygóközi tárgyalásokról, s bemutatta a földön kívüli kultúrák megjelent vezetőit, majd bejelentette a bolygóközi együttműködés szervezetének az EBSZ-nek, vagyis az Egyesült Bolygók Szövetségének megalakulását, mely az ENSZ feladatkörét látja el. A bolygóközi katasztrófa elkerülése érdekében a földön kívüli civilizációk hozzáálltak már a mentéshez. Noé-program a neve e nagyszabású vállalkozásnak, melynek keretében a Föld lakóinak és élővilágának ideiglenesen a világűrbe történő költöztetése már el is kezdődött.

Adler nagyot sóhajtott. Családjára gondolt, és a fekete kiskutyára, Marcipánra. Közben nézte tovább a laptop képernyőjét. A bolygóközi mentés földön kívüli parancsnokának adta át a szót a NASA szakértője. A meghatározhatatlan halmazállapotú földön kívüli ismertette, hogy kémiai szerveződésű élet által kialakított kultúrából érkeztek, s a Földet csőpostához hasonló közlekedési rendszerrel kötötték össze a világúrral. Génazonosítás után az embereket és minden élőlényt velük azonos kémiai állapotú, civilizációjuk adottságait elviselő űrlénnyé alakítják át, s kirepítik a végtelenbe. A romokból holtan előkerültek átváltoztatása, tehát életre keltésük hasonló módon történik meg. A romok eltakarítás és az újjáépítés után a földlakók visszaváltoztatása és hazatérése heteket vesz igénybe. A laptop energiaforrása kimerült, s napok teltek el, mire Adlert az űrbe kimentették.

– Papa, én vagyok! Papa!!! – fia szólt hozzá csilingelő hangon, s Adlert olyan melegség töltötte el, mintha gyermeke meg is érintette volna. Az érintésre azonban felébredt. Dávid álmában kiabált. Átment a szobájába. Marcipán felébredt, és szaladt utána. A fiúcskát Adler újra betakargatta, miközben a szél úgy fűtyült a Csanády utcában, mint egy rádiójátékban, amelyben a hős az elemekkel erőlködik.

Adler visszament a hálósobába, Marcipán a nyomában, s megpróbált elaludni újra. Nem álmodott már semmit, csak a légkalapács kora reggeli csattanásaira emlékezett, amelyek, mint

egy szőnyegbombázás hangeffektusai: végigsöpörtek a Csanády utcán a Szent István park felől.

Adler feltette a teavizet forralni a gáztűzhelyre. Sietnie kellett, a gyerekeknek indulni kellett az iskolába. A kávé és az első cigaretta után valósággal zakatolt a szíve.

Kikapcsolta a rádiót. Marcipán nagy szemeivel nézett rá.

– Úristen! – nézett maga elé. Álmában meg se született gyermekeit látta, s szerelmét, Hannát, akit az utóbbi időben nagyon elhanyagolt.

Lelkiállapota ettől a gondolattól még rosszabb lett. „Életem csúcsához, kifejtéséhez érkeztem volna?” Tette fel a kérdést magában. „Útelágazáshoz? Ahol a hősnek, korábbi tettei következményeként benyújtják a számlát?

S ahol rádöbben, hogy élete zsákutcába jutott?”

3.

Perzselve tűzött a Nap. A hajó orra könnyedén hasította a tengert. A sós víz zubogott, habja fehérlett. Adler, mintha inhalált volna, mély lélegzeteket vett, s magába szívtá a forró, párás levegőt.

A tengeren tartózkodás edzettebbé tette. A szél erejének változása ingerlően hat a tengeren tartózkodó bőrre. Szervezete a levegő hatására alkalmazkodóbbá válik a hőmérséklet változásaival szemben, s megszűnnek a szárazföldön előforduló légúti panaszok. A tenger mérsékli a nagyobb hőmérsékleti kilengéseket. A nyár forróságát a tengerről érkező szellő enyhíti. És a tél mérsékeltebb. A tenger ugyanis a nyáron elraktározott meleget télen adja ki magából.

Erőtéljes hullám csapott fel a fedélzetre, s Adler arcába, szemébe, orrába, fülébe és a szájába is. A tengervíz nagyon sósak érezte, s azért tartotta ezt különösnek, mert tudta, hogy a három óceán közül az Atlanti- és nem az Indiai-óceán a legsósabb. A tengerészeti földrajz rögzíti pontosan, hogy az óceánok, és melléktengerek vizének színe a víz sótartalmával és a hőmérsékletével függ össze. Minél sósabb a víz, annál sötétebb kék a

színe. Az egyenlítő két oldalán a tenger színe sötét, mert magas a sótartalma. A Földközi-tenger színe is sötétkék. S minél kisebb a sótartalom, annál halványabb a víz színe, amit a hőmérséklet tovább befolyásol. A hideg víznek zöld az árnyalata, a melegnek gazdag színharmonikiakban kék. Jól láthatóan ezért út el a hideg Labrador-áramlás zavaros, szürkés zöld színe a meleg Golf-áramlás kékes színétől. A tenger színét az ég színe is befolyásolja. A Földközi-tenger fölött az örökké kék ég erősíti a víz kékjét, a magasabb szélességek felhői, ködfüggönyei, és esőfátylai szürkév, szomorúvá változtatják a tengert.

Adler bámulta a vizet.

Reggelire Bien, a Philemon pincére Hawaii-szendvicseket szolgált fel. Fürgén tálalta bátyja, José remekműveit, amiket úgy készített el, hogy pirítós kenyérre sonkaszeletet, ananászkarikát tett, amire reszelt sajtot szórt. A földimogyoróvajjal kikent tepsi-ben pirosra sült melegszendvicsekből Niepelt kapitány hármat kért, s elégedetten állt fel az asztaltól.

– Ízllet a reggeli, fiam – s még a konyhába benézett.

– Igyekszem, uram – felelte a megszeppent Ruiz, és illedelmesen meghajolt. A kapitányi dicséret nem volt gyakori a hajón. Nem kell elkapatni a legénységet, vélte a német kapitány, a Philemon öreg tengeri medvéje.

– Mi ez a kupleráj?!

Emelte fel dübörgő hangját mindjárt a dicséret után. A konyha bejáratánál állt.

– Hogy néz ki minden?! – kiáltott fel.

– Bien! Jöjjön ide, fiam!

Bien kiszaladt a konyhából.

– Eltökélt szándékom volt, hogy első osztályú pincért faragjak magából! Hogy, amikor majd hazatér a Fülöp-szigetekre, maga lehessen Manilában a Hilton főpincére! De látom már, hogy nem lesz! Rántottával fog szaladgálni füstös kifőzdékben, tengerészek és kurvák között...

– Uram, most akartam éppen nekilátni a rendrakásnak... csak először az asztalokat szedtem le... Nem értem, hogy mi folyik itt a hajón, uram?!...

– A keze járjon, ne a szája!

– Kapitány úr, az az érzésem, hogy garázdálkodik valaki a hajón!

– A maga fejében a hülyeség!... Lásson hozzá a takarításhoz! Fertőtlenítsen mindent!

A kapitány elindult, hogy folytassa a szemlét. Ibarra Reyes géptiszt jött vele szemben.

– Jó napot, uram.

– Jó napot. Maga miért nem pihen? Éjszaka szolgálatban volt, nem?

– Felkeltem, hogy Bientől magyarázatot kérjek. Lehetetlen, uram, hogy éjszaka semmit se találjak a hűtőben! Éjjel háromszor riasztott a „monitoring”! Rohangáltam sokat, uram, s megszoktam, hogy rizst legalább találtam az ablakban. Mostanában még azt se!...

– Bien tud róla? – kérdezte Niepelt.

– Mondtam neki.

– Én is figyelmeztetem. Aludja ki magát! – nyugtatta a kapitány, s elindult a hídra. Bien a folyosót mosta fel.

– Fiam, maga tüntet el éjjel mindent a hűtőből?

– Éjjel alszom, uram.

– De mások dolgoznak, és éhesek!

– Reyes úrnak is megmondtam, uram, hogy ami a hajón történik, nagyon különös.

– Mi?

– Eltűnik az éjszakások kajája. Amit José főz, azt én mind kiteszem, uram. Biztos lehet benne, kapitány úr!

Ibarra Reyes másnap reggel kopogott a kapitány ajtaján. Bien szorongva állt mögötte.

– Mi történt? – kérdezte Niepelt.

– Nem volt megint semmi a hűtőben, uram!

– Lehetetlen!

– Uram...

Bien hangja remegett.

– Én ezt tovább nem vállalom! Elegem volt! José morog, nem győz eleget főzni!... Kákabelú mindenki! Dolgozik egész nap, az adagok tisztességesek, a tálalás kifogástalan, mégis mindenki elégedetlen. Se vége, se hossza a siránkozásnak!

– Lesz vége!... Ibarra!... A gépházból mindenkit küldjön hozzám!

A kapitány ezután a pincérhez fordult.

– Maga, Bien, a fedélzetről hívja össze az embereket!

Niepelt, miközben várakozott, kabinja ablakában felemelte a távcsövet, belenézett, és nem akart hinni a szemének. A Nap fényes sugarai majdnem elvakították, s sok száz méternyire túl a hullámok megtörttek, s szivárványszínekben pompázva ott terült el előtte egy kis sziget. Partján mozdulatlan fekete pontokat látott: egyikük hirtelen megmozdult, vendéghajós csónakjához futott, a többiek a pálmafák mögé szaladtak.

Emberek voltak.

– Fiaim! – mondta később tengerészeinek.

– Köszönöm, hogy idefáradtak. Kérdezni szeretnék valamit. Mielőtt azonban a kérdést feltenném, lépjenek ki azok, akik vacsora után, este vagy éjjel a tálalóban jártak, és ettek is.

A személyzet tagjai nem értették a különös parancsot, de végrehajtották. Ibarra Reyes, William Lozada, Ben Carvera, Jaime Nepomuceno, Karl Kruppa és Adler kiléptek a sorból.

– Köszönöm. És most azt mondják meg, hány órákor voltak ott körülbelül, és maradt-e még ennivaló?

Mindenki válaszolt.

– Köszönöm.

A kapitány megállapította, hogy négy órákor hajnalban Reyes a tálalót már kifosztva találta, pedig Ben Carvera még mindenből hagyott ott. S két óra múlva mások már csak üres tányérokat találták!

– Valaki mindent bezabál!...

Niepelt végignézett a tengerészeken.

– Ki az, uraim? Ki a zugevő? A mániákus zabáló! Bulémiás! Ki tud magyarázatot adni nekem arra, mi történik a hajómon? Senki?!

– Az a gyanúm, uram...

Bien szólalt meg.

– Említettem a kapitány úrnak, hogy garázdálkodik valaki a hajón... Turkál a szemétben, eltünteti az ételmaradékot is, uram.

– Patkányok!!!
 Kiáltotta rémülten a rádiós tiszt.

– Idomított, cirkuszi patkányok!... Akik a frigót is kinyitják! –
 vágta rá William, de a röhögést már senki nem tudta visszatartani. És záporoztak a poénok. Hogy a rágcsálók egymás hátára állnak, és kinyitják a hűtőt.

– Elég!

Niepelt az órájára nézett.

– Tíz óra van. Tűvé tesznek mindent a hajón, s a falánk kosztosokat tizenkettőig előkerítik!

Kerestek valamit a hajón, amiről nem tudták, hogy mi.

Kopogtak a kapitány ajtaján.

– Ki vagy?

– Celis. Sürgős távirata érkezett, uram!

– Honnan?

– Hamburgból.

A táviratot olvasva egyre idegesebb lett a kapitány.

– Dél-Afrikában nem mehetünk ki a hajóról!

S fölnézett.

– A cég utasítása. Durbani nagykövetünk a Soveto zavargása miatt zárlatot rendelt. Sok a tüntetés, a robbantások és a merénylet.

A vevő, akinek szállítottak, Dél-Afrika legbefolyásosabb tőkései közé tartozott. Sok pénzzel támogatta az apartheid-mozgalmat. S a kikötői rendőrkapitány attól tart, hogy a Philemon terrorcselekmény színhelye lesz.

– Nehézfegyvereket helyeznek el a fedélzeten! – mondta Niepelt.

– Tartsuk titokban a hírt! – javasolta a gépüzemvezető.

– Mire odaérünk, szenvedni fog mindenki a klausztrofóbiától, s ha kiderül, hogy nem mehetünk ki: a hajón zendülés lesz!

– Ne túlozz!

– Magam állok az élére! Dél-Afrikából Argentínába megyünk. Partraszállás nélkül újabb húsz napot senki sem fog kibírni.

– Egy kis időt kérek!

Valaki kopogott az ajtaján.

– Ki vagy?

– Nepomuceno, uram.

– Gyere be!

A fedélzetmester belépett. Katonai válltáskát tartott a kezében, s jelentett. A táskát matróz találta a vaszacskán. Könyvek és iratok vannak benne.

– Utasunk lenne mégis?

Niepelt kinyitotta a táskát, ahonnan orvosi könyveket, egy francia nyelvkönyvet és iratokat vett ki.

– Földbérleti szerződés?!...

Alaposan szemügyre vette az egyik papírlapot.

– Micsoda?

– Bérleti szerződés.

Niepelt olvasni kezdte.

– 1975-ben, Nouméában, a francia nyelvű Új-Kaledónia fővárosban keltezték.

Nouméa – a gépüzemvezető fellapozta Niepelt egyik lexikonát és olvasta – Óceánia Párizsa. A mediterrán éghajlatú szigetország főszigete a Pines – más nevén: Grande Terre –, a Loyalty-csoport. De idetartoznak a Huon, a Walpole és a Chesterfield-szigetek. Kaledóniát Cook kapitány fedezte fel 1774-ben. Őt követték: Le Pérouse, D'Entrecasteaux és Huon de Kermadec. Utánuk katolikus misszionáriusok, a francia püspökök, végül a térség 1860-ban francia gyarmat lett. Nem véletlenül. Új-Kaledónia Kanada és Oroszország után a világ harmadik legnagyobb nikkeltermelő országa. Száznegyvenezer lakosának negyvenhárom százaléka melanéz, harmincöt százaléka európai és tizenkettő százalék polinéz. A vietnamiak, indonézok, ázsiaiak, nyugat-indiaiak és arabok számaránya tíz százalék. A párizsi kommun bukása után érkezett franciákat caldoshe-nak hívják. A főváros, Nouméa lakói főleg franciák. A katonák barátságosak, csoportokba verődve találkozhat az utazó velük az utcákon. Az angol nyelvvel nem sokra lehet menni, az arra vetődőnek elő kell venni az emlékeztetőt, hogy onnan néhány francia szót előkeressen.

Nouméa fejlett óceániai város. Los Angelesből, Tokióból, Szingapúrból, Manilából, Nauruból, Tongáról, Brisbane-ből, Nandiból érkeznek járatok a repülőtérre, s onnan helyi járatok

indulnak országon belül a nagyobb városokba. Nouméa gazdag, nyüzsgő életű, gyönyörű, hetvenezer lakost számláló turistaparadicsom. Néhány órányi járásra Ausztráliától és Új-Zélandtól. A tűzfák lángvörös színben pompáznak a tengerparton, vietnami, kínai éttermek és luxusszállodák váltogatják egymást. Találni itt mindent: bagette-et, repülőkutya húsból készült finom falatot, yacht-klubot, bárakat, éjszakai mulatókat, mozit, múzeumot. Kinek mihez van kedve.

A Pines- és a Loyalty-szigetek és környéke a legizgalmasabb kirándulások lehetőségeit kínálják...

Niepelt megállapította, hogy a földbérleti szerződés érvényessége ideje tizenöt év volt, s a bérleti díj egy évre harminchatezer helyi frank. Az összeg az infláció mértéke szerint évenként emelkedett. Az okiraton a szerződő felek aláírása is jól kivehető volt.

A katonai táskából további iratok kerültek elő. Jean-Claude Luzanga fényképes katonai igazolványa. Az igazolvány tulajdonosa 1966. január 29-én Noumeában született. Polinéz származású. Anyja neve: Theresa Matogi. Apjái: Jean Batiste Luzanga. Foglalkozása: pilóta. Rendfokozata: hadnagy. 1980. július 5-én lépett be az Idegenlégióba.

– Ő a potyautasunk! – mondta Niepelt – Az iratok szerint hívó, s nagyon fontosak számára apjának földokmányai.

– Személyzeti listán kívüli utasunk!

Niepelt kiadta a parancsot.

– Menjünk a hídra!

A fedélzetre Nepomuceno érkezett elsőnek. Széles vállú, izmos ember volt. Kikötőben erőlködés nélkül vitt fel a járón két, rizzsel teli zsákot. A lépcsőn úgy lépkedett felfelé, rugalmasan és kecsesen, mint egy leopárd. Pedig a hajót erős hullámok dobálták.

– Kadét úr, összetartás van! – mondta Adlernak.

– Tudom, a hídra megyek.

A fedélzetmester irányítása alá rendelt matrózok a kijelölt helyen bújtak el.

– Monsieur Jean-Clude Luzanga!

A kapitány mikrofonba beszélt.

– Je suis captain Niepelt, le Commandant du Philemon... Tudom, hogy a Philemon fedélzetén tartózkodik. Nemzetközi vizeken hajózunk. Megsértette német felségterületünket. Engedély nélkül tartózkodik a fedélzeten. Felszólítom, hogy bűvóhe-lyéről jöjjön elő!

A potyautas előbújt a horgonylánc mögül. Piszkos, szakadt ruhában. Napokig bujkált a festékraktárban. Szemét a vakító fény elkápráztatta.

– Küldök magáért valakit!

A tiszt revolvért kapott elő, és elindult lefelé a főfedélzetre.

– Dobja el a fegyvert! Ne cselekedjen meggondolatlanul! – utasította a kapitány. A polinéz azonban ment tovább, átugrott a korláton, s feléjük közeledett. A fedélzetmester emberei hetven méter távolságban várták őt.

– Jean-Claude Luzanga! Adja meg magát! Dobja el a fegyverét! Kereskedelmi hajón tartózkodik. Ha békés szándékkal közeledik, mi sem tehetünk mást!

Luzanga megállt, s eldobta a pisztolyt.

– Köszönöm. És most a fedélzetmestert utasítom, hogy Önért menjen, és Önt kísérje hozzám.

Nepomuceno elindult. A legénység tagjai a felső szintre kapaszkodtak fel, s lélegzetüket visszafojtva nézték a jelenetet, amihez hasonlót eddig csak akciófilmben láttak. A potyautas és Nepomuceno bizalmatlanul méregették egymást, miközben a fedélzetmester jókora léptekkel haladt előre. A tiszt azonban újra pisztolyt rántott. De a fedélzetmester nem állt meg, előkapott egy rugóskést, a pengét kipattintotta, s jobb kezével felkészült a dobásra. Tizenöt méterről már célba tudott találni. S ebből a távolságból megkérdezte:

– Beszél angolul, uram?

– Igen – felelte az új-kaledóniai.

– Akkor nem cifrázom!... A pisztolyt szépen átadja nekem, s együtt felmegyünk a hídra!

A pilóta eldobta a pisztolyt, s mozdulatlan maradt. Nepomuceno felemelte a fegyvert, megkereste a másikat is, s jókora mozdulattal a vízbe hajította mindkettőt. Aztán elindultak a parancsnoki hídra. Niepelt várta őket.

– A Philemon parancsnoka vagyok. Legyünk túl a bemutatkozáson! – szólalt meg a kapitány.

– Lengyel az első tisztem, német a gépüzemvezetőm, és magyar a kadétom. Fedélzetmesterem meg fülöp-szigeteki. Megtiszteltetésnek fogom tekinteni, ha Ön is bemutatkozna, és hajómra érkezését elmondaná.

– Sajnálom, uram...

A vendég akadozva beszélt.

– Honoré Duvalier vagyok... pincér. Korábban cápavadász voltam. A Granier család jachtja kigyulladt, nekem sikerült csak megmenekülni. Az ön hajójára kapaszkodtam fel, uram. Kérem a megértését!

– És az egyenruha?

– Madame Granier mániája volt, uram. Szerette látni rajtam.

– Madame Granier!

Niepelt nevetett.

– Nézze, barátom! Tudom jól, hogy maga kicsoda. De magától szerettem volna hallani. Átadom magát a dél-afrikai hatóságoknak. Származása miatt ott nem sok jóra számíthat!

– Kérem, uram, ne tegye!

– Kéri?!

Niepelt fedélzetmesterére nézett, s kiadta a parancsot.

– Kezdjék el a cápavadászatot.

Szaván akarta fogni a kapitány a fiatal hadnagyot. Ugyan fedélzetmesterében teljesen megbízott, Adler kadétot mégis arra kérte, ellenőrizze a parancs végrehajtását. Ő a polinéz iratait tanulmányozta tovább.

Az új-kaledóniai a hátsó fedélzetre kikészített cápahorgot élesítette. Ruiz vödörket tett le mellé. Egyikben disznó- és bárányhús cafatok úszkáltak a vérben, a másikban marhacomb. Nonito repülőhalakat szedett össze a fedélzeten, kigyakorolt metszésekkel nyitotta fel a hajóra zuhant példányokat, s mozdulatai Adlert sakter dédapjára emlékeztette.

A polinéz hozzálátott a beetetéshez. Először a repülőhalak beleit dobálta a vízbe, aztán nézte, bámulta a tengert, és várt. Zebracsíkos pilótahalak úsztak el a hajó mellett. „Jó jel!”, dörögte. A konyháról hozott csalétket közelebb húzta a korláthoz,

belemarkolt, s dobálni kezdte vízbe a húscsapatokat. Amikor befejezte, megtörölte a kezét, s a vödrök mellé helyezett táskából kést, fűrész és vágószerszámokat vett elő.

A különös kellékeket Adler alaposan szemügyre vette, tudta, hogy valamennyi Nonitoé, s hogy Nonito kitűnő halász, apjával járta a Fülöp-szigeti vizeket, s nála jobban senki nem tudta, hogy kell a polipot elejteni, a halat kifogni, a rákot elkapni, kagylót a mélyből felhozni. Évekig szigonylövő volt, s bálnavadász hajón járta a tengert. Mégis a cápa izgatta legjobban. Túljárni az eszén, kifogni, s a vízből kiemelni. Legyőzni. Ezt teljesítménynek tartotta.

A polinéz Nonito segítségével átemelte a vödört a korláton, s a vért a vízbe csorgatta.

– Jöhettek! – kuncogott.

Adler ijedten kémlelte a tengert. A polinéz szigonyt vett a kezébe, a többi sorakozott a korlátnak támasztva. A polinéz figyelte a tengert, s nem akart hinni a szemének. Sok mindent látott már a tengerben, de ilyen pokolfajzatot, mint amilyen most nézett farkasszemet velük, még soha! A hústömög feje lapos volt, széles, mint a varangyé. Szűrös szemei halálfélelmet keltettek. Fehér pettyes álkapcsa másfél méter széles lehetett, s maga az állat még nagyobb.

A polinéz lélegzetét visszafojtva nézte, hogy közeledik a sátfanfajzat. S hogy csapkod a farkával! Hátuszonya kiáll a vízből! Ó, tengerek ura! Thanatosz küldötte érkezik a túlvilágról? Az állat félelmet keltő pofája előtt zebracsíkos pilótahalak úsztak el, testén megszámlálhatatlan élősködő tanyázott.

– Remorák és gályatartó halak – súgta Nonito.

A szörny a hajó mellé úszott, lassan, mint egy tengeralattjáró, rést nyitott a pofáján, s mindent beszűröcsölt, amit a vízben talált: húst és hordalékot.

– Miféle állat ez?” – kérdezte Adler.

– Fehér cápa. Tizenkét méter, s legalább harminc mázsa. A polinéz nem félt, de tudta, hogy nehéz dolga lesz. Szigonnyal nem is próbálkozott. A cápa a szigonyból annyit érezne, mint ő egy tűszúrásból.

– Adonáj! Adonáj! – Adler ősei nyelvén fohászkodott. Az úszó állatban nem szörnyet látott, inkább átváltozni képes mitológiai lényt, ami a holtak világából érkezett. A világegyetem és a föld egyes elemei is átváltozással alakultak ki. A mitológiai lény haja fává, virággá és fűvé, szeme forrássá, szája patakká, válla hegygé változhat. Az istenek alakváltoztatása is gyakori, metamorfózisuk ideiglenes, s hamarosan visszanyerik eredeti alakjukat. Ovidius *Átváltozások* című elbeszélő költeményének történetei jutottak eszébe, amelyben a szépséges Daphné babérfává, a szövő- és hímző művészetéről híres Arakhné pókká, a szenvedélyes vadász, Aktaión szarvassá változik.

Mi lenne, ha ő is átváltozna?

A polinéz cápahorogra akasztotta a marhacombót, vízbe eresztette, s a horog lesüllyedt. A cápa azonnal elmerült a vízben. A polinéz tudta, hogy a hús után ment. Leállította a csörlőt és várt.

Feszült lett a csend.

A polinéz becsukta szemét, és imádkozott.

– Ó, uram, Maui! Maui, segíts!

A polinéz istenek olyan tettek végrehajtásában jeleskedtek, mint az ég elválasztása a földtől, a föld, az emberek és a kultúra megteremtése. Tangaroe teremtető isten Tanéval, az erdő, a vadon növény fűfélék, az erdei vadak és madarak istenével áll szemben. Rongo a béke istene. Mauit, a daliás hőst, anyja rátette az óceán hullámaira, s az istenek vették gondozásukba: mágikus tudással is felruházták. Maui csapdával fogta be a napot, megszelídítette a szelet, s tüzet hozott az embereknek.

Ő volt az óceániai Prometheusz!

– Ó, Uram, Maui! Maui segíts! – a polinéz az égboltra tekintett.

A kötél megmozdult. A cápa ráharapott a húsrá.

Ha most a drótkötél is megfeszül, akkor biztos, hogy a horog mélyre fúródott a cápa állkapcsába.

S a kötél feszes lett!

Nonito beállt a polinéz mellé segíteni, s elindította a csörlőt. A cápa egyre mélyebbre húzta a kötelet. Percek múlva már biztosak voltak benne, hogy a horog mélyre fúródott az állkapcsá-

ba, s a csörlőt visszafelé kezdték forgatni. A drótkötél megfeszült, s a terhelésnek ellenállva lassan tekeredett fel a csörlőre. Huszonöt-harminc méterre tőlük felbukkant a cápa. A horgonygép egyre közelebb húzta a hajóhoz. Amikor a vérző állat már csak tíz méterre volt a hajótól, a polinéz kivetette az első szigonyt. És egymás után a többit. Tízből nyolc mélyen a cápa testébe fúródott.

Nonito tudta, hogy a polinéz győzött.

A hatalmas állat órákig vergődött még a feszülő kötélén, s miután kilehelte a lelkét, húsát kenukon cirkáló bennszülöttek hordták el. A maradékot falánk kékcápák takarították el, s a tenger még éjszaka is piroslott a vértől.

Nonitoék a cápa szemfogait tartották meg. Amikor Niepelt néhány üveg Chivas Regállal a kezében meglátogatta tengerészeit a fedélzeti klubban, a Hold elfoglalta már állandó helyét az égbolton, s a rájuk vetődő fényben a cápa fogai úgy fehérlettek, mint drága elefántcsontszobrok az elegáns szingapúri ajándékboltban.

– Fiam, nálam vannak az iratai. Maga Jean-Claude Luzanga, a Francia Idegenlégió hadnagya. De beállhatna cápavadásznak.

A hivatlan vendég jobbnak látta, ha most már bevallja kilétét. Szolgált az Idegenlégiónál, valóban, de nem önként. Apja gazdálkodó volt, tizenöt évig egy kereskedőtől bérelt földet. A bérleti díjat szerződésben rögzítették. A bérleti idő lejáratát után, a vételár hetvenöt százalékaért apja megvehette a földet, ki is fizette azt. A kereskedő azonban megölette őt, házukat felégette, anyja a lángok között vesztette életét. Őt az Idegenlégiónak adták el.

A polinéz sorsa vadnyugati történetre hasonlított, s szerencse, hogy a noumeai ezrednél jól bántak vele. Tanult, pilóta lett belőle. De a katonai pálya iránt nem érzett elhivatottságot.

– Értem – mondta Niepelt.

Visszaadta az iratait.

– Isten segítse a terveit!

A kapitány nem kérdezte, az új-kaledóniai mégis elmesélte, hogy tudott megszökni. Hosszú előkészület után éjjel szállt fel, s megállás nélkül repült a szingapúri partokig. A gép tele volt üzemanyaggal, rágyújtani se mert. Terve szerint Kuala Lumpur

közelében vezette volna a gépet a tengerbe, s katapultált volna. A gépből azonban szivárogni kezdett a kerozin, s Penang közelében a tengerbe zuhant. Órákig hanykolódott a vízben, amikor végre megpillantotta a Philemont. Tudta, ha életben akar maradni, fel kell kapaszkodnia a hajóra. Ejtőernyője kötelét sikerült a vasmacsákára feldobni, és azon felmászni.

– Miért nem jelentkezett azonnal? – kérdezte a kapitány.

– Félttem, uram.

– Most miben lehetünk a segítségére?

– Szeretnék eljutni Párizsba.

Párizsban élt egy rokona. Őt akarta felkeresni, hogy a segítségével pert indítson a kereskedő ellen. A perköltségre hatezer dollárt gyűjtött össze. S ha apja vagyonát visszaszerzi, beiratkozik az orvosi egyetemre.

– Ez a tervem, uram – mondta.

– Nemes cél, barátom! S töröm a fejem, hogyan segíthetnék magának. Hajóm a dél-afrikai Durbanbe tart.

– Oda nem mehetek! – mondta a pilóta.

Ezt Niepelt is tudta, de szerencsére támadt egy ötlete.

– Ugye azt mondta, hogy Monsieur Granier jachtján utazott?

– Sajnálom, uram, hogy hazudtam.

– Ne sajnálja. Ez fogja megmenteni!

Csavaros eszével mit talált ki a kapitány?

Valamennyien kíváncsian várták.

Niepelt igazolta, hogy Honoré Duvalier a hajótörött pincért felvette hajójára. S az okmány valamennyi kikötő parancsnokának szólt.

– Köszönöm! – a polinéz átvette a pecsétetes iratot. – De mit kezdjek ezzel a papírral az óceán közepén, uram?

– Átszáll a legközelebbi hajóra, és Európába megy.

Bien tiszta ruhát vitt a hadnagynak, meleg ételt, s néhány óra múlva a fedélzetmester már a mentőcsónak leeresztésére kapott utasítást. Utasukat a Philemonnal szemben közlekedő görög konténerhajó vette át. A kapitány megjegyezte:

– Ha nem mondtam volna, Marseilles-ig valóban pincér lesz. Ott majd kiléptetik, és mehet Párizsba.

– Köszönöm a segítségét, uram.

– Legyen magából ember, fiam – búcsúzott a kapitány, s ablakából nézte, hogy Nepomuceno a mentőcsónakot egyenletes tempóban evezve közeledik a BAUCIS leeresztett járója felé.

S a Philemon, mint a görög mitológiában, találkozott Baucisszal!

A kapitány elnevette magát.

Az ablaknál állt, s azon törte a fejét: Durbanig mit kitaláljon ki, hogy Dél-Afrikában tengerészei mégis partra léphessen.

Tengeren az ablak, mint a mitológiában: jelkép. A fénynek, a világosságnak, a nagyfokú látás képességének szimbóluma. Ennek révén tud kapcsolatot teremteni a tengeren utazó a Nappal, az égítetekkel, az Istennel... Az ablak a hajó szeme, örökké éber tekintete, az ablakon át belátható a víz, az égbolt, a horizont, s a tengerész kellő időben tudomást szerezhet a közelgő veszélyről. S ha mitológiai szereplő nyitja ki az ablakot, lát mindent, egészen a Napig, s miképp a Teremtés könyvében olvasható, ha az Isten nyitja ki az égi ablakot a Nap és az eső előtt, „felfakadának ezen a napon a nagy mélység minden forrásai és az égi ablakok kitarulnak”.

Az ablakon át beszűrődő Nap és a fény a vitalitás eredője.

Niepeltre jó hatást gyakorolt ez az emelkedett pillanat.

Az ember világában ugyanis sok a rossz, a színtelen, a sötét, a súlyos és az áthatolhatatlan. A kóros lehangoltság, a kedélybetegség. A depresszió, aminek megfelelője a természetben a viágtól elzárt sivár körengeteg.

A tengerész depressziós létezése pangás és tespedés, önmagát lényegtelen messzeségbe, esetleges helyre állítva érzékeli, kötődései értelmüket veszti, horgonyvetés nélkül hanyódik, megrögzül a félresiklottságban. A létezés beszűkülésével életét mintegy börtöncellában éli, szándékai, törekvései elszegényednek. Az értékrend átalakul, a sötét megvilágítás és a semmibe vesző távlat jut kifejezésre.

A megokolatlan optimista derű, a ragadós, másokat is könnyen megejtő jókedv és felhőtlen-sziporkázó vidámság, a kirobbanó indulatokkal terhes, vad, izgatott öröm, a hangulat emelkedettsége a felhangolt kedélyélet, a mánia; amely mint az esőerdő: színes, fénylő, könnyed, mint a kolibri. Fáradhatatlan,

kimeríthetetlen, könnyű, rugalmas, a tökéletes egészség kifejezője, a vitális érzelmek pozitív áradása hatja át egész lényét és látja el kiapadhatatlannak tűnő energiával tudatos cselekvéseit. Ez tölti fel motívumokkal, ez duzzasztja magasabb szintű érzelmeit.

Az őserdőben is minden buja! És micsoda színek mindeütt!...

Micsoda atmoszféra! Gyönyör, evés, ivás, agresszivitás. Feszültség, izgatottság, idegesség. A lelki működések élénke, felgyorsultak, a felhangoltság a gátlások gyengülésével, megszűnésével kapcsolódik, ötlet, elhatározás és tett egyetlen egységes folyamattá válik, a mérlegelés munkája minimálisra csökken. Merész a kockázatvállalás, könnyű és határozott a döntés. Az észrevevés terjedelme és részletezettsége növekszik, pontossága és mélysége viszont csökken. A gondolkodás tempója felgyorsul.

A naplemente mindent megváltoztat.

4.

Niepelt néhány fős személyzettel a hajón maradt, s akit lehetett, szabadságra küldött.

Adler hazafelé utazva Londonban megszakította útját, hogy Hannával találkozhasson. De a turistaútra Angliába érkezett Hanna randevúról hallani se akart. Adler végül barátját, Oliver Jenkin-Jonest látogatta meg, ha már Londonban tartózkodott. A nyugalmazott kémikus professzort, az oxfordi Queen's College egykori diákját és trinidadai származású indiai feleségét meghívta Magyarországra, akik elkísérték Budapestre. Minden nap együtt ebédeltek a Csanády utcai Kánaánban, sokszor sétáltak a Szent István parkban és a Margitszigeten.

Oliver, iszlámhitű feleségével gyakran meglátogatta Adlert, lakásában. Egyik alkalommal bekapcsolta a televíziót, s a CNN-t nézte. Irakban járőröző angol tengerészgyalogosokat kérdezett élő adásban a riporter.

Oliver rosszkedvű lett. A Szent István parkban, séta közben aztán kiderült, hogy miért.

– Én is voltam katona. A National Service behívóját két éves szolgálatra, 1957-ben kaptam meg. Friss diplomásként léptem a hadsereg kötelékébe. 1960-ig Angliában minden tizennyolc éven felülinek be kellett vonulni, kivéve azokat, akik halasztást kértek, és kaptak. A gyarmatokon élő angolokat is besorozták, s azokat, akik Nagy-Britannia felségterületén születtek, vagy szüleik származtak a szigetországból. A Brit Nemzetközösség gyarmatainak bennszülöttei: malájok, gibraltári spanyolok, szingalézok, afrikaiak viszont nem vonulhattak be, de a gyarmatokról a szigetországba bevándoroltak leszármazottai igen, mivel ők brit alattvalókká váltak. Behívót Nagy-Britannia három társadalmi rétegéhez tartozó sorkötelesek kaptak. A munkásosztály, a Lower Class, vagy Working Class, aminek ugyanúgy WC a rövidítése, mint az illemhelyé. A munkásszármazású katonák gúnyolására felsőosztálybeli tiszték ezért használták a Working Class rövidítésére a WC-t.

Bevonult a középosztály: a Middle Class és az Upper Class, tehát a felső tízezer, az arisztokrácia is. Középosztálybelinek számított a diplomás munkásszármazású is. Bevonulás után egy pszichológiai alkalmassági- és intelligencia-tesztet kellett legelőször kitöltenünk. Ennek eredménye szerint kerültünk szárazföldi alakulathoz, a haditengerészethez vagy a légierőhöz. A légierő volt a legelőkelőbb, s a zsoldos állomány körében annak számít ma is. A népszerűségi listán második volt a haditengerészet, s harmadik helyre kerültek a szárazföldi csapatok. A légierőhöz munkásszármazású akkor kerülhetett, ha kimagasló intelligencia-tesztet produkált. A légierő kapta általában a közép- és felső osztálybelieket, hacsak nem a haditengerészethez kérték magukat.

A laktanyába érkezés volt bevonulásunk második élménye. Kizárólag Nagy-Britannia területén működtek kiképző táborok. S a kiképzett katonákat nyolc hét után vezényelték az alakulatokhoz. A szigetország területére, Gibraltárba, Malajziába, Ciprusra. Ide kerültek a „nehézfiúk”. Aki ok nélkül, véletlenül került oda, megemlegette. Ciprus büntetőszigetnek számított, s a nehézfiúk, akiket nyolc hét alatt sem sikerült megbabolázní, Cip-

rusra kerültek. Sok katona kemény „dió” volt, különösen az írek, végül mindenkit megtörték

Laktanyába érkezés után elfoglaltuk barakkunkat, ami boltíves épület volt, mint a barakkok általában a brit hadseregben. S „nissen hut” a nevük. A boltíves tető palából készült, hogy az eső – s gyakran esik arrafelé! –, verje a tetőt, zajos legyen, zavarja a katonák nyugalmát. Drillre alapozódott mindent, fokozott testi és lelki igénybevételekre, pszichikai kikészítésre, hogy a legkülönbféle származású és vérmérsékletű sorkatonákat hűséges, brit alattvalókká formálják. A viselkedés, a kulturált életmód, de még a nyakkendő megkötése, s sok más egyéb is a kiképzés feladata volt, köztük az angol nyelv tájszólás nélküli, pontos kiejtése.

A barakk oldalain szűk ablakok voltak, alattuk két sorban vaságyak sorakoztak. Lovagló ülésben ezek szélén üldögéltünk, ha engedélyezték. Szakaszparancsnokunk velünk lakott, a barakk végében kialakított szobában. Irodája a másik oldalon volt. Egyszerű, szegényes vaskályhában szénnel tüzeltünk. A kis kályha hányszor húzott ki minket a bajból!... Láng fölé tartottuk a kanalat, s a rárakódott kormot a bakancsunkra kentük. A leggyorsabb cipőtisztítási módszer volt vészhelyzetben, szemle előtt.

Falra erősített kisszekrényünkben tároltuk személyes tárgyainkat. Lepedőnek, takarónak az ágy végén volt a helye. Összehajtogatva úgy néztek ki, mint a vastag szendvicsek. Ablakon kinézve a gyakorlóteret láttuk. Az utak mentén fehérlettek a kövek. A látvány szép volt, s később tudtuk meg, hogy mindennek mi az ára. A köveket fehér temperával kellett lefesteni. Az eső mindig lemosta, s kezdhettük előlről a pamacsolást.

Szakaszparancsnokunk tizedes volt. A munkásosztály tagjaiból lettek a tisztések, s a kiképzés során közép- és felsőosztályból származóknak is parancsoltak.

A megszólítást saját érdekünkben gyorsan megtanultuk. Mindenekelőtt azt vészték az emlékezetünkbe, hogy tisztnek, tisztessnek nem lehet kiejteni a nevét! Tizedes megszólítása kizárólag tizedes, tiszté: „Uram!”. Vagy a változatok: „Igen, uram!”; „Természetesen, uram!” „Értettem, uram!” „Nem, uram!” Tiszt sem szólíthatott nevünkön minket. „Airmant”, repülőt mondhatott.

Ha tiszt sorkatonát nevén szólított meg, gyanúba keveredett, hogy kikezdett vele.

Tisztek tisztesekkel álltak kapcsolatban, gyakorlótéren ritkán jelentek meg, akkor is kezükben nádpálcával sétálgattak. Ha egy katonát mégis megszólítottak, lassan beszéltek, a katona olyan feszesen állt, mint a cövek, a másodpercek múlását lassúnak érezte, elhadarta a választ, minél előbb igyekezett végezni, hogy feljebbvalóját ne is lássa sokáig.

Baráti kézfogás, érintés elképzelhetetlen volt, az a homoszexualitás gyanúját keltette. Egymás mellett elhaladó katonák inkább oldalba verték egymást: „Hello, öreg!” „Mi a helyzet?”, mondták, s még véletlenül azt, hogy „szervusz, kérlek!”. Min-dennek, ami a civil életben az illendőt és a jó modort jelenítette meg, annak durvának és agresszívnek kellett lennie a laktanya-ban.

Tisztek kúriának beillő épülete a laktanya elzárt szegletében volt, kerttel és golfpályával. Klub, könyvtár és szalon is volt, a falakon vadászjeleneteket és arisztokratákat ábrázoló festmények és agancsok lógtak. Tisztiszolgák, pincérek vették körül őket, de a pincérnek fizetni sem volt előkelő.

Tiszt számlát hónap végén tisztiszolgájával egyenlített ki. Tisztek a legénységi kantint nem látogathatták. Kizárólag ün-nepnapokon. Karácsonyeste. Katonák nagy tölcserű gramofonon régi, rossz lemezeket hallgattak a kantinban. Rock and rollt. Elvis Presleyért rajongtunk. Rósejbnit, kolbászt, tojást, babot árultak a kantinban, és sört. Sokat nem ihattunk, mert a heti zsoldunk csak két shilling volt, s abból az italozást jó, ha egy héten egyszer megengedhettük maguknak. Aki otthonról kapott pénzt, jobb helyzetben volt.

Gyakorlótéren töltöttük a legtöbb időt, alaki kiképzésünkre fordították a legtöbb figyelmet. Álmunkból fölriasztva tudtuk a balra át, a jobbra át, a vigyázz, a pihenjt mozdulatát, és a menetelést.

Angol katona ökölbe szorított kézzel menetel, ökölre simuló hüvelykujjal. Tisztelgéskor jobb kezét fölemeli, felkarja párhuzamos a földdel, s a test síkjával kilencven fokos szöget zár be. Tenyér arccal egy irányba kifelé fordított.

A gimnasztika is elfoglaltságaink közé tartozott. Mint leendő ejtőernyősök, a talajra érkezés módszereit függő helyzetből ugorva gyakoroltuk. De pepecseltünk a jó öreg Enfield típusú puskával is. A puskagyakorlatok nagyon igénybe vették a türelmünket. „Pihenj!” vezényszóra kezdtük. Jobb lábunkhoz állítottuk a bayonettes puskát, fölfelé nézett a szurony, előre tíz fokban dőlési szögben, majd „Vigyázz!” vezényszóra vigyázállásba álltunk, s a puskát függőleges irányba helyeztük. Majd a „puskát vállra egy” vezényszóra jobb kezünkkel fölemeltük a fegyvert. A tus a térd vonalához került. „Kettő!” vezényszóra átemeltük úgy a bal kezünkbe, hogy bal vállunkra ültettük a fegyvert, de jobb kezünkkel még fogtuk. Végül „Három!” vezényszóra visszahe-lyeztük kezünket a vigyázállásnak megfelelő helyzetbe. Mire ezt begyakoroltuk, és egyszerre végre is hajtottuk, tizedesünk re- kedtre ordította magát.

Vasszögekkel kivert talpú, fekete bőrbakancsból, zokniból, kapcából, nadrágból, ingből, nyakkendőből, zubbonyból és sap- kából állt a gyakorló felszerelésünk. Eltávozáskor és felvonuláso- kon kimenőruhát viseltünk. Gyakorlóruhánk a tisztek szolgálati egyenruhájára hasonlított, de a tiszteké jobb anyagból készült. Díszszemlén ők is ünnepi ruhát hordtak, amihez díszkard és súj- tás is tartozott. Szmokingot karácsonykor és ünnepnapokon vi- seltek.

Kimenőruhát kiképzés közben néhány szerencsés katona lá- tott, ha huszonnégy vagy negyvennyolc órás kimenőt kapott.

Karácsonykor mindenki hazamehetett.

Engem Malajziába vezényeltek kiképzés után.

Az utolsó napon még magánzárkában voltam. Elhamarkodott megjegyzés csúszott ki a számon. Tíz napból négyet kellett le- húznom. Nem tudtak volna külön elszállítani a malajziai Penang támaszpontra. Szabadulásom híre éppen jókor jött, kezdtem már összeroppanni a zárkában. Felügyelőm félóránként beöntött egy vödör vizet.

– Mossa fel! Akkora itt a mocskok, mint egy ólban! – vigyor- gott. – Még a priccsem is vizes lett. Naponta háromszor teát és kétszersültet kaptam. Hideg, íztelen lötytyöt. A gyűlölt, egyhangú

laktanyakosztot ezerszer visszasírtam, a babfőzeléket, a szalon-
nás tojást és a főtt kolbászt.

Egyhangú volt az életem. Idegileg és fizikailag is kimerültem.
Pedig nem bántottak. Az angol hadseregben a testi fenyítés el-
képzelhetetlen. Nincs is rá szükség. Drasztikusabb módszerek
léteztek.

Adler érdeklődve kérdezte.

– Mik?

– Folyamatos megalázás. Kizsigerelés. Padlósúrolás. Rongy-
gyal kell fölszedni a vizet. Ha fellázadsz, megjegyzést teszel, még
akkor sem bánthatnak. Kivisznek a tornaterembe, és keresztre
feszítenek a bordásfalon. Negyedórára, félórára, órára. Ha egy
órát lógsz, elegend lesz mindenből. Elgondolkozik azon, hogy
miért kerültél oda.

Ügyeletes tisztek rendszeresen szemlézték a barakkban. Al-
koholt kerestek. Századosunk a szekrényekben kutatott, és hoz-
zám lépett. Nem lehettem neki szimpatikus, mert a szekrényből
szó nélkül dobálni kezdte kifelé a könyveimet. A Korán skót
nyelvű kiadását is megtalálta.

– Maga muzulmán? – nézett rám. A Koránt, amit érettségim-
re kaptam, a földre hajította.

– Igen, uram – feleltem. – Anyám indiai, és én olvasom a
Koránt. De könyvet földre dobni bűn, uram!

– Utálom a muzulmánokat! – kiabálta.

– Én a hülyéket, uram! – csúszott ki a számon. A megbocsát-
hatatlan mondatot tíz nap elzárással büntették. Megfogadtam a
zárkában, hogy tűrök és hallgatok, s indulataimat minden hely-
zetben uralmam alatt tartom majd, és a zárkában is csak akkor
veszítettem el a türelmemet, amikor a felügyelő már tizedszer
borította fel a vizesvödröt. Skótbarát századosunk kellő ajánlás-
sal hívhatta fel rám a figyelmemét.

– Ne maceráljon, őrmester! – szóltam neki –, nem jártunk mi
együtt egyetemre!

Ha létezett sértés, számára ez azt jelentette. Agresszív embert
tanulatlanságára emlékeztetni! Vakmerőség. Majdnem elvágta a
torkom. Fortyogott a méregtől! Nem tel el néhány perc, s máris
kifeszítve lógtam a bordásfalon. Úgy éreztem magam, mint a

bibliai lator, akiken bűnhődnie kellett. Egy óráig lógtam. Karjaimat nem éreztem, de végre sikerült egyik sarkamat megtámasztani, s ha másodpercekre, de kezeimet, amiket szíjjal erősítettek a bordásfalhoz, pihentettem. Mint fenyítés, a keresztre feszítés nem szerepelt a szolgálati szabályzatban, mégis elterjedt. S ennél még az utált cipőtisztítás és rézfényesítés is kellemesebb volt. A műveletet oly bravúrosra tökéletesítettük, hogy nem is kellett egymást néznünk, mégis egyszerre végeztük. A bakancs tisztítása is szertartás volt. Köpés, ronggyal szétkenés. Köpés, újra szétkenés.

Nadrágszjünk rézcsatjait nagy gonddal fényesítettük. Lehelni! Dörzsölni! Mámoros művelet!... Ülni lovagló ülésben a vaságyon, s rezet fényesíteni! Lehelni! Dörzsölni! Lehelni! Dörzsölni! Köpés! Szétkenés! Lehelés! Dörzsölés!

Elmúlt ez is. A magánzárka, a kifeszítés, és a kiképzés! Észre se vettük, és megváltoztunk. Úgy lett, ahogy tisztjeik akarták. Megerősödtünk, ütőképesek lettünk, őfelsége szolgálatára a brit birodalom katonái.

De a birodalom kezdett meggyengülni, a gyarmatok leszakadni, egyre kevesebb katonára volt szükség, és megszüntették a kötelező katonai szolgálatot. Zsoldos hadsereget hoztak létre.

– Az Irakban járőröző zsoldos volt? – kérdezte Adler.

– Igen.

– Ezért komorult el az arcod?

– Nem... Nemcsak. Az emberek nem tudják megérteni a Korán követőit. Az iszlámhitűek szent földjét zsoldosok csizmái tapossák... És a fiam is köztük van!

Oliver még hozzátette.

– Pénzszerzés volt mindig a háborúk oka! S pénzre a civilizációk történetében egyre nagyobb szükség volt.

Hanna hazatért Londonból. Adler kapcsolatuk helyreállításával addig próbálkozott, amíg kibékültek. De annyit vitatkoztak, hogy amikor Adler első szerelmével, Zsuzsával újra összefutott, Zsuzsa vissza tudta hódítani.

S Adler olyan szívesen emlékezett a múltra! Amikor Lennonnak szólították! S nosztalgiazott ágyban, asztalnál, és az utcán csavarogva.

Zsuzsa szívesen hallgatta.

A biológiatanár a koponyacsontok illeszkedésének magyarázatába kezdett, amikor Ringo az ablakon kinézve csettintett a nyelvével:

– Micsoda formák, anyám!

– A homlokcsontokra gondolsz? – kérdezte Caruso, aki ott-hon, a fürdőszobában operaáriákat énekelt, a bulikon Beatlest, Animalst, Bee Geest. Életének csillapíthatatlan vágya volt, hogy Demis Roussos legalább egyik dalát el tudja adni.

– Persze – vigyorgott Ringo, valamennyiünk keresztapja. A suliban ő találta ki a legjobb beceneveket. Az orosz nyelv tanárát Ringo Bunkónak anyakönyvezte, s mint minden névadásnak: ennek is megvolt a magyarázata. Bunkó tanár úr kántortanító – kántorként is működő egyházi iskolai tanár – volt, amikor még nem Lenin és Marx képei dekorálták a tantermeket. Iskolánk zárda volt, a rend és a fegyelem fellegvára. Ebből nekünk a gyönyörű színházterem maradt, a színpad, ahol reflektorfényben fürdeni zenélés közben volt a legélvezetesebb. És még Bunkó tanár úr is maradt, a bunyevác származású kántor, aki délszláv nyelvismeretével képes volt arra is, hogy oroszul megtanuljon, a cirill betűs hieroglifákat hibátlanul írja és Tolsztoj, Csehov világnyelvét folyékonyan beszélje. Kezeit, ujjait oly keményre edzeni, hogy aki tőle a fejére híres bunkójából egyet is kapott: az orosz nyelvtől elment a kedve. Óra előtt sokunkat felsorakoztatott a katedra előtt, megkaptuk a bunkót, mindig egyet, nem túl nagyot, hogy azért ne fájjon túlságosan, s Bunkó tanár úr megjegyezte: „Nem akarom ezzel az órát félbeszakítani. Kiadom előre a jussotokat!”

Németek, magyarok, délszlávok jártak az iskolába, a vasárnapi nagymisén magyar, német és bunyevác nyelven imádkoztunk, hallgattuk a prédikációkat: ministrálni viszont latin nyelven kellett. Szüleink, nagyszüleink otthon is anyanyelvükön beszéltek: a gyengébb nyelvérzékűek is magukba szívták tehát az idegen szavakat, a német és bunyevác identitást, s az oroszsal megbirkóztunk Bunkó tanár úr örömére.

Osztályfőnökünket Ringo Embernek nevezte el. Ember tanár úr Dávodon született, családjának mozgófilmszínháza volt. A némafilmek vetítésekor zongoristát alkalmaztak. Ember tanár úr tudott zongorázni, s amikor az iskolai színpadon leült a zongora mellé, s játszani kezdett: mindent abbahagytunk, és szájtátva hallgattuk!

Később gondoltam arra, hogy Ringo azért nem hívta őt Claydermannak, mert Claydermann akkor az iskolapadokat kop-tatta még, mint mi.

Ember tanár úr játszott, virtuóz improvizálások közben peregtek le előtte gyermekkorának némafilmjei: szerelmes jelenetek, drámai fordulatok és felkavaró háborús képek.

A mozikat, és ami magántulajdon volt, államosították. Ember tanár úr nem lett zongorista, de tanár sem.

Meghaltunk volna érte!

– Pengető tanár úr fizikát tanított, édesapja Baján volt főorvos. Jól keresett, fiának a legdrágább gitárt, erősítő és hangfalat vette meg, s azokat mindig kölcsön adta nekünk. Ember tanár úrral zenélt sokszor, s tánc közben a tanárok egymáshoz simul-tak, felfedezték egymás rejtett testrészeit, s elfelejtették foglalko-zásuk miatt kialakult vagy eredendően meglévő idegbajukat. Ringónak vagy nekem szóltak e jeles összejövetelek előtt, hogy üljünk a dobhoz: úgyis a színpadon szédelgünk állandóan.

Találkozóik nekünk erotikaórákat jelentettek, s mindig na-gyon figyeltünk. Naplófőkönyv tanár úr – ki nézte volna ki belő-le! – volt a legjobb táncos. Úgy pörgette a tanárnőket, ahogy szokása szerint a naplót, miközben névsorolvasást tartott. Ne-künk, bácskai születésűeknek volt csak természetes a nevek vál-tozatossága. Adler, Aradi, Letenovich, Jellasich, Marx – szódát árultak s nem olvasták a Kommunista Kiáltványt –, Oswald –

nem álltak rokonságban Kennedy elnök későbbi gyilkosával –, Prikidanovich, Schweibert – vitézi rangjukat Horthytól kapták – ... s a névsorból most csak szemelgettem. Naplófőkönyv tanár úr nem. Ő mindig kedvét lelte a teljességben! A kitelepítettek, kutyabőrösök pontos előneveit is tudta... Czuczor Gergely egyenes ági leszármazottainak, akik kertészkedéssel foglalkoztak, anyámnak is csak tőlük lehetett kitavaszkodás táján palántát hozatni, a tudós Czuczor megszólítás dukált... Jellasic: áruló volt. Egyszer szomorúan felém fordult, és megkérdezte: „Ugye te nem tartasz engem árulónak?” Velem kapcsolatban naplófőkönyv tanár úr azt a megoldást alkalmazta, hogy anyai, máskor apai ágon adta közre családfa-kutatási ismereteit. Bárót, grófot, vagyontalant számon tartott! Hercegünk nem volt. Elment a plébánia irattárába is, képes volt utánajárni, hogy a Czeplédi csak Cegléd.

S a fiút minden óra előtt lefokozta. Aztán ott ütötte fel a naplót, ahol kinyílt, áldozatát a táblához hívta, aki akkor a feladat megoldása közben úgy vergődött, mint rovar a pók hálójában. Karinthy már tudott erről az érzésről.

Lélek tanár úr irodalomórán Ringótól meg is kérdezte: „Olvastad, édes fiam, a Tanár úr, kéremet?” „Nem, tanár úr! Én matematikaórákra járok.” Boncmester tanár úr, aki az emberi test apollói tökéletességét másodpercek alatt szedte darabokra, s elvárta tőlünk, hogy azokat megnevezzük, s összerakjuk. Állt Miska mellett, s a koponyacsontokat sorolta. Úgy ítélte, hogy Miska recsege rádült. Ringo felriadt az első sorban, Boncmester tanár úrról leemelte Miskát, és megszólalt: „Óvatosan a Miskával, tanár úr!”

Ringo a kivételezettek közé tartozott a történetek után, hozhatta, vihette Miskát. Ő lett a szertár felelőse. Biológiából más teendője már nem volt. Miskára vigyázott, Boncmester fel sem szólította.

– Nézd, Lennon! – fordult felém Ringo.

– Aha – makogtam –, csak őt nézem.

Zsuzsi bemelegített az ablak előtt, s mi szájátva néztük alma kemény, vénuszi melleit. Bimbócskái úgy dagadtak a tornadressz alatt, mint a keltbukta – mondta nagyokat sóhajtván Ringo.

Zsuzsi mindkettőnket megbabonázott. Tündöklő szépségű Psyché volt, s a szerelembeesés gyötrelmei, mint Cupidót kínoztak, sebeztek bennünket a nap minden lassan mozduló percében. Bármire képesek lettünk volna érte. Ötletemre, hogy a lányok tornaóráján, szabadon kukkolhassunk, Ringo az ablak melletti padba kérte átültetésünket, azzal az indoklással, hogy Miskát jobban szemmel tarthassa. Boncmester tanár úr a megindokolt kérelmet azonnal támogatta.

A határszéli városkában, ahol diákéveinket pergettük, akkoriban a koedukált nevelés még korszerűtlennek bizonyult: így fordulhatott elő az a sajnálatos helyzet, hogy amíg a lányok tornaórán viháncoltak, gyönyörű testecskéikkel tündököltek, nekünk biológiát kellett tanulni. Ringo beadványban tiltakozott érdekvéviselési szervünknel, az úttörőszövetségnél, ahonnan postafordultával érkezett a válasz: „Pajtás, neked most az a feladatod, hogy tanulj!”

Így csak bámultuk a lányokat, a legutóbbi időben csakis Zsuzsit.

Szerencsénk volt, hogy Zsuzsi gimnazista bátyám iskolatársának húga volt, így a gimnazista úrfik társaságához csapódva néha együtt lehettünk imádott istennőnkkel.

Tanultuk is, hogy Zeusz igyekezett békességet teremteni a titánok között.

Este éppen moziban voltunk, Ringo szorongatta Zsuzsi bal kezét, én a jobbót.

– Lehetetlen... – fortyant fel Ringo –, hogy ne tudjon dönteni!

– Képzeld, ha mellettem döntene!

– Akkor inkább ne döntsön! – válaszolta salomoni bölcsességgel, és ebben maradtunk.

Ebéd után, szokásunk szerint, felmentünk a színpadra. Ringo fergeteges dobszólóval indított. Caruso a torkát köszörülte, én bekapcsoltam az erősítőket, és az orgonához ültem. Lassú számot kezdtünk játszani, úgy emlékszem Bee Gees lehetett. Észre se vettük, hogy összegyűltek a tinik. Zsuzsi feljött a színpadra, állt ott egy ideig, aztán homlokon csókolta Ringót, majd engem, és szó nélkül elment. Ringo olyan izgalomba jött, hogy szakadni kezdett róla a veríték. Még az is megfordult a fejemben, hogy

lemondok Zsuzsiról a javára, de rögtön el is vetettem az ötletet, mert megvilágosodott bennem minden. Itt csakis Zsuzsi dönthet!

Nem játszottunk sokáig, mert kiégett az egyik biztosíték. El-indultunk a boltba. Ringo végig csendben volt, egy szót nem lehetett kihúzni belőle. Caruso sokáig válogatott az üzletben, Ringo meg csak állt bambán a pult előtt, mint a hóember az iskolaudvaron. Kint az utcán végre megszólalt:

– Elloptam egy trafót – vette elő a transzformátort a zsebéből. – Jó lesz az erősítőhöz.

Caruso elsápadt, majdnem összeesett. Rémülete nem volt megalapozatlan: a kisvárosban ugyanis mindenkit ismertek. Ha kitudódik ez az egész, nekünk befellegzett.

A vízözön iszonyata következhet. Caruso már látta maga előtt a menekülő Noét, akinek bárkájára felkapaszkodunk.

– Miért csináltad?! – kérdeztem.

– Nem tudom. Elkapott a vágy, hogy megtegyem.

Caruso addig hisztizett, amíg vissza nem mentünk a boltba. Alibiként még egy biztosítékot vettünk. Caruso megint sokáig válogatott, világeletemben ilyen pepecselő volt. Ringo mint egy profi tolvaj, kinyitotta újra a vitrint, és visszalopta a drága transzformátort. Caruso a megrázkódtatások után berekedt, napokig nem tudott énekelni. Ringót egyre gyakrabban kapta el a vágy, és lopnia kellett valamit.

Zsuzsi sokáig vívódott. Végül egy harmadik megoldást választott. Döngető mellett kötött ki. Döngető tíz méterről, nekifutásból, teljes erővel volt képes fejjel a táblának rohanni. Remegtek a falak. Nem akartunk hinni a szemünknek.

Nyolcadik után, ahogy történni szokott, szétszóródtunk a világban. Ringo többször került börtönbe. Nemrég találkoztam vele a körúton. Meghívott egy sörre. Mondta, hogy már nem dobol, de még hallani fogok róla, mert ne higgyem azt, hogy nem tudná ellopni az Eiffel-tornyot.

Nem kérdeztem meg tőle, hogy az eredetire vagy kisebb másolatra gondol, melyekkel Párizsban mindenhol találkozhatunk.

Zsuzsi nevetett, s egymás után szívta el a marihuánás cigaretákat.

S Adlerral bármikor ágyba bújt, amikor a kadét csak akarta.

Adler unokaöccsétől kapott levelet, a Hargitáról.

– Téged Hanna szeret, Isten barma! – írta. – S te ezt nem veszed észre!? És kurvával henteregsz?!

– S hogy láncoljam magamhoz Hannát, azt nem tudnád megmondani? – Adler dühös lett. Összegyűrte a levelet, és bedobta a szemétkosárba.

A borítékban volt egy másik levél is.

„Dear Richard!

Szingapúrból küldött soraidat megkaptam. Válaszolok, ha nem is azonnal. Élveztem ceyloni beszámolódat, s leírt élményeidet a szingaléz lányokkal próbáltam magam is átélni.

Visszatérő kérdéseidre – melyek drámáimra vonatkoztak – nem tudom néhány sorban megadni a választ. A részleteket is ismerned kell! Arra is választ kapsz, milyen egy drámaíró és a színházi rendezők kapcsolata.

A rendezőket úgy osztályozom, ahogy megismertem őket. Ahogy beküldött drámáimra reagáltak – általában sehogyan –, illetve mit válaszoltak. Mikor, hogyan. Tudod, a rendező nem levélírónak született. Rajtatok, tengerészekén is túltesz. Vannak néhányan, akik hónapok elteltével mégis válaszolnak a rendíthetetlen drámaíró sürgető leveleire. Ezekből idézek. Azokat a rendezőket hallgasd meg először, akik a címükre kézbesített küldemény feladója nevével befejezik az olvasást. „Kedves uram! Megújuló kórházi behívások, állandó orvosi rendelkezések, s a felgyülemlett végeznivalók képtelenné tesznek, hogy drámájával foglalkozzam.” Egy másik: „Kollégám! Köszönettel visszaküldöm darabját. Nagyon sajnálom a dolgot, de biztosan tudom, hogy fogunk mi még együtt dolgozni.” Udvariasságban az alábbi sem marad alul: „Igen Tisztelt Író úr! Mellékeltlen köszönettel visszaküldöm színdarabját, melyet olvasásra a főrendező úrnak juttattott el. Sajnálattal hozzuk szíves tudomására, hogy művét műsortervünkbe nem tudjuk beilleszteni. A főrendező úr több napos távolléte miatt ezúton tolmácsolom baráti üdvözlését, s postázom a darabot.” S egy, ami képzeletet fölülmúló: „Fiatal Barátom!

Gondolom tévedésből más színháznak szánt kéziratot tett a nekünk címzett borítékba.” S egy hasonló: „Írókám! Elolvastam a drámádat, de nem könnyű róla véleményt mondani. Egyrészt, nem vagyok jó drámaolvasó, másrészt életveszélyes színdarabot írni. Érzem a tehetségedet, de nem biztos, hogy az eredendően drámaírói.”

S most olyan rendezőktől idézek, akik kibontják a számukra kézbesített csomagot, s a szerző nevének elolvasása után a szereposztásra is vetnek egy pillantást. Az első: „Barátom! Tavaly beküldött drámájára sajnálattal értesítem, hogy színházunk egyelőre nem kíván foglalkozni a tengerészek életével.” Hogy mikor jön el az idő, amikor foglalkoznak vele? Ki tudja? Mondom tovább: „Művész úr! Sajnálattal közlöm, hogy *Túl az Egyenlítőn* c. műve bemutatására nem keríthetünk sort, mert drámája témaválasztásában érdeklődési körünkön kívül esik.” S egy tettenérés: „Tisztelt Uram! A tengerészekről írott darabját köszönettel megkaptuk. Megvizsgáltuk annak lehetőségét, hogy színházunk műsorára tűzzük, de – sajnálattal – nemlegesen kellett döntenünk. Drámája igényes mű, a bemutatás színhelyéül az ilyen célra is létesített Stúdiószínházunk kínálkozna alkalmasnak. Tekintettel azonban a szereplők nagy létszámára – 25 fő –, le kell mondanunk a darab bemutatásáról.” Nehogy a legközelebbi tengerészklubba rohanj, kérlek, hogy faxolj nekem. Mi az, hogy 25 fő? Amikor a *Túl az Egyenlítőn* kilencszereplős. Kérdésedre nem tudnék pontos választ adni. A titkárnő több szerzőnek írt választ, s összekeverte az adatokat? Végül utolsó példám e csoportból: „Író Sorstárs! Sajnálattal közöljük, hogy az előttünk álló öt évben nem kívánunk kifejezetten olyan témájú drámát bemutatni, mint amilyenről az ön *Túl az Egyenlítőn* c. kézírata szól. Lehetséges azonban, hogy az azt követő öt évben – ha szerződésemet meghosszabbítják – bekerül majd a fiatal drámaírókkal való foglalkozás is terveim közé. Ha mindez realizálódik: jelentkezünk. Lakcímét fölveltük névjegyzékünkbe, s kérjük, szíveskedjék majd titkárságunkkal lakáscímének, nevének megváltozását bejelenteni. Művét mellékelten visszaküldjük.” Személyem iránti fokozott érdeklődés meghatott, el is határoztam, hogy

végrendeletemben rögzítem: jogutódom e figyelmes rendezőhöz juttassa majd el: sírom helyének, parcellaszámának adatait.

A rendezők harmadik típusát is ismerd meg. Akik nagyon elfoglaltak. Egy percük sincs soha. Főrendezővel kezdem: „Barátom! Megtisztelt, hogy drámáját beküldte hozzánk. Őszintén sajnálom, hogy kérésének mégsem tehetek eleget. Nagyon sok a munkám, zsúfoltak a napjaim. Kéziratok olvasására évek óta nem vállalkozhatom.” Egy másik: „Kedves Uram! Darabját igen érdekesnek találtam, de személyes terveim most egészen más irányba mutatnak.” Egy harmadik. A titokzatos rendező: „Kedves Író Úr! Szíves elnézését kérem, mellékelt drámájának késedelmes visszaküldéséért. Tulajdonképpen sajnálattal teszem, s lehetséges, hogy egyszer mégis sor kerülhet a bemutatására.” Hogy mikor? Soha nem fogom megtudni. A következő nagyon egyértelmű: „Szíves elnézését kérem, uram, hogy ilyen hosszú idő után jelentkezem, de kérem ezt inkább elfoglaltságomnak, mint az ön művével szembeni tiszteletlenségnek tudja be. A kéziratot egyébként kiadtam a titkárságnak, ők, az év végéig, biztosan vissza fogják küldeni Önnek.” Nyár eleje volt akkor. Végül az utolsó ebből a csoportból: „Harcostársam! Darabod valójában sokáig feküdt nálam, illő hát, hogy elmondjam, róla benyomásaimat. Nem biztos, hogy a színpad a legalkalmasabb drámád megjelenítésére. Érdemes volna talán a megfilmesítés gondolatát fontolóra vened inkább. Biztosra veszem, hogy ott tökéletesebben és nagyobb közönséghatással valósulhatna meg. Köszönöm bizalmadat, munkádhoz kitartást és sok sikert kívánok. (Egyben számítok arra, hogy nem linkségnek tartod ezt a hosszú hallgatást, hanem megérted zűrzavaros helyzetemet.)”

Most bemutatom az „utazó rendezőket”. „Fiatal barátom! Köszönöm, hogy elküldte kiváló drámáját, azonban az egész évet igénybe vevő elfoglaltságom, és utazásaim miatt sajnos nem vállalhatom annak megrendezését.” A második: „Tisztelt Uram! Ne haragudjék, hogy csak most válaszolok: külföldön voltam. Nekem az írása tetszik, sajnálom is, hogy vissza kell küldenem, de mi nem foglalkozunk névtelen írók színpadra segítségével. Örölnék, ha kapcsolatunk megmaradna, s ha könyvei megjelenése után ismerősen cseng majd a neve a nagyközönség előtt, s

lesz nekünk való munkája: küldje el.” A harmadik: „Kedves Uram! A főrendező úr hosszabb külföldi úton van, utána színházban és a televízióban rendez majd, így drámájával nem tud foglalkozni. Azt mellékelten visszaküldöm.” Végül a negyedik: „Kedves Kolléga! Elnézését kérem, hogy művére csak késéssel reagálok, de hosszabb külföldi úton, és szabadságon voltam, ezért nem tudtam darabját elolvasni. Most elolvastam, és igazán élvezetesnek találtam. Megkapó az írás tárgyi gazdagsága, az a rengeteg érdekes szituáció, amit a tengerészek életéről összegyűjtött. Ezt őszintén mondom, ha csak nem tévedek. Ez, természetesen, velem is előfordul, ezért: művét visszaküldöm, kérem, másokkal olvastassa el, hátha más a véleményük.” Végül néhány az „egyéb” kategóriából: „Tisztelt Ügyfelünk! Úgy tudom, hogy fiatal rendezőnkkel annak idején felvette a kapcsolatot, és darabjáról hosszasan tanácskoztak. Tekintettel arra, hogy az említett rendező időközben felmondott, az ön kéziratát visszaküldöm.” Egy másik rendező a következőt írta: „Fiatalember! Köszönöm a bizalmat, hogy elküldte nekem a *Túl az Egyenlítőn* c. drámáját. Nem vagyok szakember, sajnos, nem vállalkozhatok arra, hogy művéről szakvéleményt mondjak. Csak azt tudom tanácsolni, mint rendező, hogy továbbra is színházaknál próbálkozzon. Az ön kitartó munkája eredménnyel fog járni.” Végül az utolsót hallgasd meg: „Barátom! Ne vegye linkségnek, se felelőtlenségnek, hogy drámáját nem olvashattam komolyan, de a *Zseni vagyok* – Shakespeare nyelvén: *I am Genius* – sorsa és színpadra állítása teljesen leköt! Megértését kérem, és abban a reményben adom vissza a művét, hogy még viszontláthatom.”

Ezután nem küldtem kéziratot sehová. Telt az idő, s egyszer levelet hozott a postás. Főrendező arról értesített, hogy beküldött darabomat elfogadta, és bemutatják. Képzelted, mit éreztem! Hetekig a bemutató lázában égtem, majd újra levelet kaptam a főrendezőtől. „Tisztelt Szerző úr! Sajnálattal, de visszaküldöm drámájának kéziratát, mert a bemutatásra jelenlegi kapacitásunk és anyagi helyzetünk miatt mégsem vállalkozhatunk. Remélem, legközelebb, több szerencsével járunk.”

Megsemmisülve olvastam végig a levelet. Elhatároztam, hogy abbahagyom az írást. Nincs értelme. Dolgozószobámba tántorogtam, s a nálam hagyott tengerészszákodba bedobáltam minden kéziratot. Leveleket, az indigót, a géppapírt, megjelent írásaimat. Ne is lássam őket! Még az írógépet is! Zakatolt a szívem! Az öreg gép hűséges szolgálóm volt, pedig sokszor heteken át, megállás nélkül ütöttem, vertem, s mégis mindig munkára készen várt rám. Most meg kidobom?!... Kezdtém elbizonytalanodni. De rákattintottam a lakatot a zsákra, s a szoba sarkába állítottam, hogy majd felviszem a padlásra. De akartam még egy levelet írni a tengerhajózási társaságnak, hogy visszakérjem magam hozzátok, a hajóra. Hogy aztán teljes lelki békében cipeljem föl a zsákot a padlásra. Elindultam a postára, hogy a levelet ott írjam meg. Útközben a tengeren töltött aranykor emlékei kavargtak bennem. Elképzeltem, hogy az életem milyen lesz majd újra a fedélzeten. Felső fedélzeti elegáns szalonjukban lelki szemeimmel láttam a tiszteket, s a fedélközben a legénységi klubot. A matrózokat, a gépészeket, a kadétoakat. Kártyajátékban elmerült boldog embereket, akik tudják, hol a helyük. S a tiszti szalon fényűző termeibe nem vágyakoznak.

És már tudtam, hogy mit kell tennem. Hazamentem, kibontottam a zsákot, elővettem az írógépet, és írni kezdtem. „Mindent rosszul tettem eddig. Arra vágyakoztam, ami elérhetetlen! Be akartam kerülni valahová, ahová nem kerülhettem be. Nem gondoltam azt át, hogy a színházi világban meg kell találnom a helyemet. A helyet, ami a tengerjárón a legénységi klubbal azonos.”

– Miért ne lehetne önálló műhelyük a fiatal drámaíróknak? – kérdeztem. S nekiláttam a kiáltvány megfogalmazásához: „Fiatal drámaíróknak Magyarországon nem lehet műhelyük?” „Nem. Córesz van! Világcóresz! – érkezett a válasz. – Ilyenkor nem szokás stúdiókat gründolni! Londonban is már csak a biztos sikerű musicalek, krimik, és a bevált reprízok, komédiák jönnek számításba.”

– Darabjaimmal évek óta házalok, mint egy vigéc! – mondtam egy dramaturgnak, aki kollázs drámám részletét vágta a képembe:

– Miért csodálkozol ezen? Adyval, darabod címszereplőjével mondatod el, hogy „Nálunk úgy nevelik az írómesterség szerencsétlen fiataljait, hogy kézcsókra lépdeltetik elő, s mindent elkövetnek, hogy kiforgassák önmagukból őket. Nálunk azonban valóságos irtó hadjárat folyik, s rettenetes, hogy a nagy dolgokra termett talentumokból milyen rohamosan irtják ki éppen azt, ami a talentumokat talentumokká teszi: az újat, a színeset, az érdekeset és erőset...!”

– Ady más! Nagy dolgokra termett! S a huszadik század elején írta ezeket a lehangoló sorokat.

Se pénz! Se stúdió! Marad minden a régi. Fogtam az írógépet, betettem a zsákba, s újra lelakatoltam. Felcipeltem a padlásra, s egy pókhálóval beszótt sarokba hajítottam. Szakítottam a múlttal. Vártam néhány napot, aztán egy trafikban vásárolt levélpapíron visszatérési szándékomról írtam pár sort a hajózási társaságnak, s elindultam a postára. A kapu előtt a postással találkoztam. Ajánlott levelet hozott egy könyvkiadótól. Felbonítottam. „Kedves, fiatal barátom! Beküldött, kötetbe foglalt drámaírt megkaptam, mind a hármat elolvastam. El vagyok ragadtatva. Legnagyobb érdeklődéssel a tengerészekről írott munkáját olvastam. Időközben beérkeztek a lektori jelentések is, amelyek alapján örömmel értesítem, hogy drámakötetét kiadásra elfogadtuk. Kérem, keresse fel kiadónkat személyesen, hogy a szerződés feltételeit megbeszéljük, s hogy szerkesztőjével megismerkedjen. Műveihez gratulálok, írói pályájához sikereket kívánok!” És az igazgató aláírása. Nem tudom, hogy mentem fel a lépcsőn, képzelheted. Egyet léptem, vagy annyit se?! Szálltam?

Otthon még egyszer elolvastam a levelet, s ugyanaz állt benne. Fölmentem a padlásra, megkerestem a zsákot, lecipeltem, helyre pakoltam mindent. Aztán bementem a kiadóba. Ezek, képzeld, valóban kiadják a műveimet! És megkaptam a szerződést. A kötet nemsokára megjelenik.

Ez a helyzet! Egyszer talán színházban is szóba állnak majd velem. Írod, hogy Szingapúrból Bangkokba hajóztok. A város, majd tapasztalni fogod, élményeket tartogat számodra. Sawangwan kocsmájába – a tengerészklubbal szemben –, ha beérsz, a lányok várni fognak.

Kérdésedre, hogy mit kérek születésnapomra – mivel összeghatárt is említettél –, egy szövegszerkesztőt és egy faxot kérek.

Légy jó, ha tudsz, és óvakodj a májzsugortól.

Angolul kell írnom neked, mert olyan lettél, mint a régi magyar urak az óhazában, akik véletlenül sem tanultak meg magyarul.

Széchenyiről hallottál már?... Küldök egy magyar nyelvkönyvet...

Ölel a Hargitáról, unokatestvéred, Péter”

7.

Egér, az egykori tengerésztárs, Adlert pálinkafőzésre hívta. Az erjedő körte kipárolgása betöltötte már a garázs szűk terét, műanyagbordókban bugyogva, szuttogva gőzölgött a cefre, mint a vulkán kráteréből fortyogva felszínre törő láva, s a terjengettő szag Radír Lacit, így ismerték őt Angyalföldön, a Szeszgyár levegőjére emlékeztette. Radír Laci sofőr volt a Szeszgyárban, de most két napra szabadságot vett ki. Nem indokolta miért, de nem is kellett, mert tudták a nélkül is, hogy itt a pálinkafőzés ideje. S Radír Laci olyan kóstolóval fog beállítani, amit mindenki meg fog emlegetni. Radír Laci körtepálinkájának már az első kortya selymesen simult az ember szájába, beszívárgott a fogak és a rések közé, s mint a kiperéselt olívaolaj csorgott le a garaton, a nyelőcsőn, illata, pedig, belélegzés után tágitotta a hörgőket és az ereket.

– Ez belül radiroz le mindent! Isten az anyjába! – mondta kínálgatás közben. A Radír Laci nevet nem indokolatlanul kapta tehát. Hogy ki volt a névadó, biztosan az emlékezet sem őrizte már. Valaki a barátok közül? Tütő Tibi, targoncás a Papírgyárból? Sajtos Tibi, égetőmester a Zománcgyárból? Egér, a kiugrott papból lett kontár kőműves? Vagy Gyula úr, művezető az Élesztőgyárból?... Egyikük sem tudta, hiszen harminc éve látogatták már Radír Laci garázsát, és ki tudná ennyi idő után a régmúltat pontosan felidézni! Kocsmák látogatása helyett az angyalföldi garázs vidám társasága, a közértben vásárolt sörök, borok kor-

tyolgatása inkább kedvükre való időtöltés volt. Tütő Tibi szerint ő volt a keresztapa, Sajtos Tibi szerint viszont az Egér az. Egér cáfolta az egészet. Benne úgy élt a múlt, hogy Gyula úr volt a keresztapa, amikor kalákában Gyula úr házának alapjait betonozták, és a falakat húzták fel.

– Ne mondjátok nekem, hogy a Gyula úr volt! Amikor az Egér volt az!... Itt ültünk a garázsban, az előző évi körtét inhaláltuk...piroslott már a kertben a málna!... Emlékszem!... Egér a tél minden lepedékét leradírozta már belül, a málnásban, a bokrok között csuklott össze és csak mondta, ismételte: „Radír... Laci! Radír... Lacikám!”... Terike jött érte! Ne beszéljete ti nekem! Kristálytisztán emlékszem mindenre, mintha tegnap lett volna!... Terike a kertben találta meg őt! Egér, amilyen vézna, nem is volt olyan könnyű őt észrevenni!... Nem emlékeztek? Utána ezen röhögtünk órákig! Terike... könnyebb őt átlépni, mint megkerülni... Egeret a vállára vette, és hazavitte. Irigyeltük is az ingyenes házhozszállítást! – nézett Egérre.

– Lehet – Egér széttárta a karját. – Ki emlékszik azokra az időkre?

Rég volt, mint Rákosi és ötvenhat!

Radír Laci felemelte az egyik hordó fedelét, beszagolt, és megjegyezte:

– Itt mese nincs, főzni kell! Isten az anyjába!

Összeszerelte a szeszgyári lakatosműhelyben fabrikált pálinkafőzőt, helyére került az üst, a lepárló, és az összekötő csövek most is, mint éveken át mindig, illeszkedtek egymásba, a felaprított akácfahasábok alatt meggyújtotta az újságot, a Népszabadságot járatta emberemlékezet óta. Előtte a Szabad Népet. Gyűjtősnak az is kiválóan megfelelt. Azonnal és nagy lánggal égett, „mint a Molotov-koktél ötvenhatban”, állapította meg egyszer Egér, aki orosz tankot is lángba borított már. Recsegve, csattogva égett az akác, s mint egy zenekari művet – élvezet volt hallgatni, még inkább látni, ahogy működésbe lendült az egész szerkezet. A felfokozott pillanatban aztán egyszer csak nyomkodni kezdte valaki a kertkapura felszerelt csengő gombját. Radír Laci nem látta a garázs ablakából, ki lehet az, csak a házból idáig

hallatszó csengő berregése szólt, de úgy, hogy nagyon felidegesítette.

– Cefrézés közben jön a finác?!... Isten az anyjába!... – Kinyitotta a garázsablakot, és kikiabált: – Ki az? – kérdezte. – Fényes nappal, hétköznapi délután, novemberben?

– Szeszkommandó! – röhögött Tütő Tibi.

– Ütődött! Gyere be!... Nyitva a kapu, ő meg csönget!... – dohogott Radír Laci, észre se vette, Tütő mikor ért a garázsba, számára az volt fontos, hogy fát tegyen a tűzre. – Bolond Istók! Csönget, mint a villanyszámlás – s tűzifát dobott az üst alá, Tütőre nézett, aki a hozott söröket nyitotta ki, és töltötte korsókba.

– Engedélye van magának pálinkafőzésre, Radír? – kérdezte Tütő.

– Van- hangzott a válasz – de Sajtos Tibi Creptónak képzelte, és azzal törölte ki.

Ittak a sörből.

– Ászok! A legeslegjobb! – sóhajtott Radír Laci.

– Egérék? – kérdezte Tütő.

– Jönnek, ne félj: nem hagyják ki! Sajtos Tibi a gyárból egyenesen idejön...

Sajtos Tibi az órájára nézett.

– Akkor már itt kellene lennie!

– Egér fuszik, errefelé valahol a Vizafogónál. Gyula úr meg kiíratta magát...

– Évi rendes egy hétre?

– Legalább!... Csönd! – Radír Laci felemelte a mutatóujját, és fülelt.

A vilmoskörte illata terjengett már a garázsban, s mint az esőcsatornából nyári hőség után az égi áldás, a körteillatú gőz cseppekké duzzadva csordogálni kezdett a nádfonatú demizsonba.

– Elindult! – mondta Radír Laci.

– El – felelte Tütő Tibi. Álltak és nézték, miként válik tiszta itallá a rothadó gyümölcs.

– Varázslat!

– Az – bólogatott Tütő Tibi. Megitták a sört, a pálinka pedig csak csorgott, időközben megérkeztek a többiek is. Sajtos Tibi tatárbifszteket, Egér kocsonyát, Gyula úr darált erős paprika darabkáktól pirosló, ropogós, friss káposztáspogácsát hozott. Adler Egérrel érkezett.

– Dinszteli a káposztát a lányom, az első sodrás után rakja rá a tésztára, és csak aztán szórja meg darált paprikával, majd az egészet még egyszer gyúrja, és sodorja! Ez a haszidok receptje! – mondta Gyula úr. És ivott sört ő is a pogácsára.

– Áldott legyen a keze annak a lánynak! Egyszer még rabbi felesége lesz!

– Isten az anyjába! – majszolta a pogácsát Radír Laci, és a garázsba beállított konyhakredencből porcelántálat vett elő. Fénylő ünnepnapokon, amilyen a mai is, mindig készített olvasztott csokoládéval bevont tortát, amit rumban áztatott kókuszreszelékkel díszített.

A műhelyasztalon terítettek maguknak.

– Sajtos Tibi „tatárja” és Egér kocsonyája úgy tartozik hozzánk, mint halotthoz a mozdulatlanság – jegyezte meg Tütő Tibi, és erős paprikával szórta meg a kocsonyáját is. Egér csóválta a fejét, de nem a paprika miatt, hanem azért, mert temetett ő már olyan halottat, amelyik megmozdult, aztán meg fel is ült. De most nem fogott a történetbe, úgy rémlett neki, hogy már megtette.

– Olyan – felelte Gyula úr. – Aki nem ült még itt, nem tudja, miért jó élni!

– Nem – bólogatott Radír Laci, s megfordult a fejében „lehet egy kocsmában bármi ehhez fogható?”

Csöpgött a körtepálinka, Radír Laci kupicákba töltött belőle mindenkinek. Előbb csak szagolgatták, aztán az első kortyot ízlelgették, a szájukban csettintgetve morzsolgatták, s csak aztán nyelték le. Radír Laci mély lélegzeteket vett... Inhalált... Egér a Székely Himnuszt kezdte énekelni. „Ki tudja merre, merre visz a végzet...” A többiek mentek a szöveg és a dallam után. „Göröngyös úton, sötét éjjelen...” Egér emelt egy kicsit a hangerőn: „Segítsd még egyszer, győzelemre néped...” A kórus vele énekelt: „Csaba királyfi, a csillag ösvényen...” Egér pap volt régen,

nem kántor, gyönyörűen énekelt mégis, most pianóra szelődülve folytatta: „Maroknyi székely, porlik, mint a szikla...” A kórus együtt énekelt vele: „Népek harcától, zajló tengeren. Fejük az ár, ezerszer elborítja...” A hangerőt emelve fejezték be: „Ne hagyd el Erdélyt, Erdélyt Istenem!”

– Sárkányvíz... – jelentette ki Radír Laci. – Ha meggyújtánánk a lehetetet: lángba borulnánk!

– Az biztos! – mondta egyetértve Egér, s amennyire vissza tudott emlékezni, éjfél is eltartott, amíg az utolsó hordó is kiürült... Tütő Tibi fát aprított, Sajtos Tibi tüzelt, Radír Laci demizsonból üvegekbe töltögette a pálinkát... Gyula úr kóstolta... és én is... hebegte Egér...

– És a házigazdát meg ki vágta fejbe? De úgy, hogy belehalt? – kérdezte a nyomozó.

– Miket beszél?!... Hogy a Radír Laci meghalt?!... – Egérrel forogni kezdett a világ.

A felesége emelte ki reggel az ágyból, hogy keresik a rendőrök, és hogy Radír Lacihoz viszik. Tütő Tibi, Sajtos Tibi és Gyula urat és Adlert már elő is állították, ők már Radír Laci kertjében fagyoskodtak, amikor Egeret kiszállították a rendőrautóból.

Egér, amikor Radír Lacit holtan meglátta, sírva fakadt, és úgy zokogott, hogy hiába kérdezték, válaszolni sem tudott. Igaz, hogy nem is emlékezett semmire, ahogy máskor, éjjel most is Terike cipelte haza. Radír Laci felesége meg azt vallotta, hogy hallotta, hogy a férje bemegy a fürdőszobába, miután az összes szeszkazán hazaténfergett már, de többre nem emlékezett, mert elaludt. Reggel pedig már halva találta a párját a fürdőkád mellett. Orvost hívott, aki megállapította, hogy Radír Laci meghalt. A holttestet elvitetni mégsem engedte, mert az idegenkezűséget nem lehetett kizárni, hallgatta Egér a tényállást, amit a nyomozó ismertetett.

– Radír...! Radír... Lacikám! – szipogott Egér.

Nagy nehezen, végre mindenkit hazaengedtek. A rendőrség ugyanis végül valószínűtlennek minősítette az idegenkezűséget, azt találta inkább jegyzőkönyvezhetőnek, hogy az elhalálozott

személy ittas állapotában csúszott meg a fürdőszobában, fejét a kád szélébe ütötte, és baleset okozta a halálát.

Elérkezett a temetés napja is. És még az első hó is leesett. Egér utolsónak érkezett a ravatalozóba, körülnézett, a családtagokat megismerte, végül Tütő Tibi, Sajtos Tibi és Gyula úr mellé állt, nézte, csak nézte a nyitott koporsót, a koporsón a feliratot: „Elekes László élt 51 évet!” Előbb a gyomra kavarodott fel, aztán meg valami bizonytalanság vett erőt rajta. Tétovázás után Tütőhöz fordult:

– Ő az? – suttogta.

– Ő – felelte Tütő.

– Biztos?

– Igen.

– Ne dumáljatok! Temetésen vagytok! – sziszegte Sajtos Tibi.

– Miért? – kérdezte Egértől Tütő.

– Elekes van a koporsóra írva.

– Az a földi neve!

– Értem – mondta Egér és egy ideig csendben maradt. A pap közben megérkezett, a sirató asszonyok pedig elkezdtek énekelni.

– Odajönnél hozzá velem? – szólalt meg Egér újra.

– Minek? – kérdezte Tütő.

– Meglátod! – Egér a koporsóhoz ment. Tütő követte. – Takarj el!

– Mit csinálsz?

Egér laposüveget vett elő, és azt Radír Laci fejpárnája alá csúsztatta.

– Sárkányvíz! Az ideiből... Kell az útra, ebben a hidegben, amíg Szent Péter elé viszik! – suttogta Egér, majd csendben visszatértek a helyükre.

A temetés után szó nélkül indultak haza, jó ideig együtt mentek, aztán ki-kamerre lakott. Egér azon kapta magát, hogy Radír Laci háza felé tart, s hallani vélte a hangját:

– Megvolt ez is! Isten az anyjába!

Esni kezdett újra a hó, fújt a szél, Egér inkább mégis hazafelé vette az útját. A kocsmá előtt érzett azért bizsergést, hogy inni kellene valamit, de erőt vett magán, és gyorsan hazament.

– Radír... Radír Laci! – Miért iszunk mi ennyit?!... Miért vagyunk mi rabjai az alkoholnak?!...

Ó, Uram, bocsáss meg nekünk, vétkezőknek!... Poharakhoz láncolt Prométheuszoknak!... Akik a Kárpátok sziklái alatt örök idők óta dacolunk Veled!... – motyogta kortyolgatás közben maga elé, de az idei körtepálinka bármennyire el is ragadta, nem érezte, hogy a sárkányvíz le tudná rádiózni mindazt, ami belülről most úgy marta őt.

Radír Laci tragikus balesetére gondolt, és szeméből cseppenként indultak el a könnyei.

Hogy került az ágyba, arra másnap reggel nem is emlékezett már.

8.

Adler Radír Laci naplóját olvasgatta, és a hagyatékot nézgette:

„Édesanyámnak meg ne mondd, hogy visznek a frontra!”
(Thuróczy István honvéd)

I.

„ÚGY SZERETNÉK SZEMÉLYESEN BESZÉLNI VELETEK”

Az elsárgult lapokból összefűzött **Énekeskönyv** – amelyet felmenőink hagyatékából féltve-szeretve őrzünk – bejegyzése szerint a szent könyvecskét özv. Petró Lászlóné Miskolcon a Városház tér 1. szám alatti könyvkötő műhelyében kötötték be újra. A magyar reformátusok használatára nyomtatott, a zsinat által kötelező használatra megállapított kiadást Debrecen szabad királyi város és a Tiszántúli Református Egyházkerület könyvnyomda vállalata tulajdonát képező „Méliusz” Könyvkereskedés könyvkiadó vállalat, zenemű-, papír- és írószer kereskedésében vásárolták.

A díszes, keménytablás kötet utolsó oldalán családi bejegyzéseket lehetett olvasni.

S egy fohász:

„Ím, előtted állnak, Istenem! Kik egymással frigyre léptek / Fogadd, kérünk, őket kedvesen és vezessen minden léptek; Legyen csendességük / Házi békességük, Hogy szent nevedet áldják, magasztalják és szívökbe zárják szeretetedet!”

Az Énekeskönyvnek ládikában volt a helye, családi levelek és emlékek között.

Adler kinyitotta a ládikát, beleolvasott a levelekbe, s nem tudta abbahagyni.

*

(PAJKOS LAJOS levelei THURÓCZY ESZTERNEK
és gyermekeinek)

I.

1943. 10. 11.

Drága jó Anyukám és Évám! Úgy szeretnék személyesen beszélni veletek!

Soraidat megkaptam és a mamácskáét is. Nagyon örülök annak, hogy a kis Évám olyan fogékony mindenre, csak tanácsátok szépen mindenre, nehogy azt mondják, hogy apa nélkül nőtt fel... Gyermekek úgy szép és jó, és kellemes mindenkinek, ha szépen tud beszélni mindenkivel, és tiszta. Úgy összecsókolnám, ha tudnám! Ha már mondaná szépen: „Apu”, „Anyu”, „Nagymama”. S Te, Anyukám, most már vigyázz magadra is, ha már megsegített az Isten, hogy odajutottál az anyai házba. Örülök, hogy a szén is eljutott, két szekérrel. Így tudom, hogy a családomnak biztosítva van a tüzelője. Csak a gyári fizetéséről nem írtál semmit. Lefogták-e a szén árát? Vagy kaptál-e valami készpénzt? S a fuvarosok a többi szenet hogyan viszik? Lacikám, téged külön megkérlek, hogy amit Mamácskáék és Eszti keértek, azt tedd meg, majd meghálálom én is. A csomagot Mamácska nevére adtam fel, mert nem tudom, hogy tudja-e postás a feleségem nevét.

Csókollak mindnyájatokat!

Apu a távolból.

A disznóra nagyon vigyázz! Tudod mekkora költség volt. Ne-hogy megzabáltasd! A kárból épp elég volt. Csókollak! Férjed: Lajos. Évát szintén, mint apuja.

1944. 02. 21.

Édes Anyukám! Hála istennek szerencsésen megérkeztünk, igaz, hogy a könyvemet odahaza hagytam. Írtam is neked, hogy küldd el! Akivel ezt a levelet küldöm, a szomszéd községbe való. Mindenre legyen gondod! A gyerekekre nagyon vigyázz! Szeret-ném megcsókolni kis Évámát és Sárát, és téged is. Lacit külön is kérem, hogy segítsen, amit tud. Szervusztok.

1944. 02. 26.

Ha küldesz egy kis szalonnát, és valami olyat, ami nem rom-landó, csak írd! Minél előbb, mert nagyon szeretnék már tudni a hazaiakról. És ha küldesz csomagot, akkor mákot is küldjél, és téstát vagy lisztet. S ha tudsz, okvetlenül küldj aszalt szilvát!

1944. 03. 04.

Ezt már a vagonban írom. Nagyon vigyázz a gyerekekre, a kis Évára és Sárára, és magadra is! A csomagot vissza fogod kapni, sajnos nem jöhetett utánunk, egy taknyos írnok visszairá-nyította. Ott leszünk, ahol Gombár István és Fűrész Bertti voltak. Addig várjál, édes anyukám, amíg nem írok, mert ott már lesz tábori postánk. Most tényleg magadra vagy hagyva. Nem tudok mit tenni. Kár. Sajnálak. Csak fogjatok össze Mamácskával! A segélyt felemelték, biztos forrásból tudom. Asszonynak hat pen-gő, gyerekeknek négy pengő. A bíró úr nehogy elnézze! Nagyon szeretnék megcsókolni mindnyájatokat! Mamácskáékat, ismer-őseket, és a szomszédokat is üdvözlöm. Szervusztok.

A tehénkére vigyázz! Jó tejelő legyen. Csókol mindenkit: Lajos.

1944. 03. 21.

Kedves Feleségem! Nagyon örülök, hogy a kis Éva már olyan táncos. Bárcsak láthatnám! Ha kézhez kapod a fényképeket, írd

meg! Szomorú a Húsvét, elhiszem, de hiába, kicsik vagyunk, és nem tehetünk semmit. De jó az Isten! Évike ne tollszárral írjon, hanem fogd meg a kezét, és ceruzával írjon apunak. Sárika tényleg az anyja lánya, a név is neki tetszett, és Te neveled.

1944. 03. 22

Írtad, hogy nem kaptál sehonnan fizetést, hónap végén mindkettő esedékes. Akkor a jegyző úrral állítsd ki a kitöltő ívet, április elején menj be vele, s megkapod majd a harmadik járulékot. Igazolványt vigyél. Az összeg, ha jól tudom, ötvenkét pengő. A segély összegét fölemelték.

1944. 03. 31.

Nem tudom elképzelni, miért gondolod, hogy nem írok, amikor mindig írok, s ha kapok pár sort. Arról nem tehetek, hogy mindjárt nem küldik el. Nem tudod megérteni, hogy nem tudom csak úgy bedobni a leveleket a postaládába. A Húsvétot együtt tölténém aranyos családommal, amit úgy értékelek, mint a szemem fényét! A Jó Isten őrizze meg nekem őket velem együtt! Jó locsolkodást kívánok a távolból. Mi keserűen, büdösen ünneplünk.

1944. 04. 21.

Az imakönyvet és a soraidat megkaptam. Húsvétra a húsz pengőt megkaptad-e?

1944. 04. 16.

Még egyszer kérlek, fájdalmas lapokkal ne zavarj! Tudom, hogy nehéz, de nem tehetek semmit. Kicsi vagyok. S ne csodálkozz azon, amit írok: ellenőrzik, s az egy hetet is igénybe vesz. Ezért késnek sokat a levelek. Egy jó lapot kaphatnék már tőled! Amibe jól írsz. Bátyámnak is rossz hatást kiváltó leveleket írtál.

1944. 05. 08.

Nem tudom elképzelni, mi is van veletek?! Több mint egy hete egy sort se kaptam! Pedig minden nap megfordul a tábori posta.

1944. 05. 09.

Édes Anyukám! Megkaptam a leveledet a fényképekkel együtt, amiknek igazán megörültem. Írod, ne haragudjak, hogy pénzt költöttél rá, s hogy a hajad se úgy áll, ahogy kellett volna. Ilyen örömet nem szerezhettél volna semmivel! Kérlek, ne haragudj, hogy az előbbi lapban rendre utasítottalak. Úgy vártam a soraidat! A nagyobbik fényképet, ha tudod, rámáztasd be! Nagyon örülök a képeknek. Úgy állítottam volna be, hogy Évám előtted állt volna, Sára az öledben, de így is nagyon jó.

1944. 05. 11.

Az összes beretvakészletet elvesztettem, és nagyon hiányzik...

1944. 05. 15.

Kedves Anyukám! Kapsz tőlem a zsoldomból ötven pengőt. Hála istennek élek még és jól vagyok, melyet a jó istentől kívánok mindnyájatoknak! Vigyázz a gyerekekre, és a szép beszédre tanítsd őket!

1944. 05. 18.

Hála Istennek, minden bajtól megőrzött, kérem is, hogy őrizőm legyen továbbra is. Itt csak ő segíthet! Földi ember nem. Vigyázhat magára az embert, de mást nem tehet. Kislányaimat csókoljátok meg helyettem is! Téged is melegen csókollak.

1944. 05. 22.

Kellemes és boldog Pünkösdi ünnepeket kívánok mindenkinek! Bár együtt tölthetnénk! Ha – Isten őrizzen! – valami bajom történne, Tarjányi András (Cserépváralja, Torda község, Borsod megye) téged is értesíteni fog. Vagy a feleségénél lehet érdeklődni. Agusztini megsebesült, de ő is tud mindent rólam. Ugya-

naz a beosztásunk, együtt vagyunk. Megadtuk egymásnak a címünket.

Üdvözlő ő is ismeretlenül.

1944. 05. 30.

Többet nem írok! Ebből mindent megérthetsz, ha akarsz, ha nem, úgy is jó. Tisztelek és csókolok mindenkit, a jó ismerőseket, a gyerekeket. Üdvözlök mindenkit a távolból.

1944. 06. 03.

Nagyon örülök a levelednek, azért is, mert Évikém nevében írtad. Elképzelem, ahogy sokat veszekszik a gólyákkal, pedig vendéggel nem szoktak így bánni. Nagyon jó, hogy délután alszik. Nem küldeni szeretném a pusztit, hanem pusztítani kicsi, lyukas arcát! Régen kapott úgylis aputól pusztit.

Maradok mindkét babához hű apa a síríg a messzi távolból.

1944. 06. 04.

Írod, hogy Évám volt templomban, s hogy örül a szép ruhának. Ez jó. Szeretni fogja a szépet és a tisztát. Elhiszem, hogy sokat emlegettetek az ünnepek alatt. Sokat gondoltam rátok, arra, hogy otthon ünnep van, nekünk meg itt kell lenni. Hiába, ez már másképp nem lesz.

1944. 06. 04.

Vigyázz a gyerekekre! Őrizd őket! Csókollak, Lajos.

Pajkos Lajos utolsó levele

1944. 08. 14.

Édes Anyukám! Most kaptam meg az összes lapot. Vasárnap, késő este van, 23 óra, s igyekszem azonnal válaszolni. Amit írsz, hogy te háttérben maradsz, nem teljesen igaz. Te ott hon vagy. Te vagy az első, nem én, te és a két gyerek. Most már nyugodj bele, hogy a szemüveget a láncsal együtt nem tetted a csomagba, így megmaradt mind a kettő. A meleg ruháimból varrj magadnak vagy a gyerekeknek valamit. Igyekezz meleg ruhát venni! Ti vagytok az elsők, nem én. Írod, hogy még iri-

gyeid is vannak. Ennek örülhetsz. Megteszek mindent, hogy az én kis családom ne érezze a nélkülözést. Írod, hogy sokat írsz és olvasol esténként. Ezt ne tedd! Sok munka után kell a pihenés! Nagyon vigyázz a két kislányra! A szemüveg miatt ne nyugtalanodj, jobb, hogy nem küldted el. Legalább nem tűnik el. Magadra vigyázz! Nagy felelősség nehezedik rád. Ha Isten megsegít, és hazajutok, a válladról minden gondot leveszek. Istennek hála egészséges vagyok, melyet mindnyájatoknak kívánok. A messzi távolból édesapai szeretettel Isten megőrző kegyelmét kérem az egész kis családomra. Isten veletek.

II.

„Édesanyámnak meg ne mondd, hogy megyek a frontra!”

*

Uhich Géza szakaszvezető tábori levele

1944. 08. 15.

Kedves Asszonyom! Életem legszomorúbb lapját írom Önnek, amelyben arról kell értesítenem, hogy szeretett férje tegnap, 14-én délután 2-3 óra között Isten akaratából a hazájáért s családjáért hősi halált halt. A legjobb barátot s bajtársat s századunknak egyik legjobb katonáját veszítettük el vele. Legyen Önnel Isten, s utána legyen Önnek két kicsi gyermeke minden vigasza. Nagyon sokat fogunk kedves férjére gondolni.

Uhich Géza s a század.

*

Czegh százados tábori levele

1944. 08. 17.

Kedves Asszonyom! Őszinte sajnálattal értesítem, hogy férje Pajkos Lajos honvéd 1944. augusztus 14-én az orosz harctéren hősi halált halt. Magam és a századom nevében részvételem fejezem ki, annál is inkább, mert férjében századom egyik legkiválóbb harcosát veszítette el.

*

Tarjányi Andrásné levele

1944. 08. 24.

Tisztelt Pajkosné Asszony! Kedves lapját megkaptam. Nagyon szomorú, hogy férje meghalt! Nekem nem írt a férjem semmit, megsebesült, nem tudom hogy, nem írt, egyik bajtársa értesített, hogy kórházba vitték. A jó Isten segítse felépülésében. Kedves Pajkosné, azt is írta ez az ember, tudassam magával, hogy nagyon szép koporsót készítettek a férjének. 15-én temették el. Férjem 16-án sebesült meg, de most már én is csak a levelét várom. Hogy van, látjuk-e még? Kedves Pajkosné Asszony! A jó Isten megsegíti majd a kislányokkal együtt! Gondja lesz mindnyájunkra. Én se tudom, mi lesz velünk? Nem tudom él-e még? Nem írt. Többet nem tudok mondani. Ha a férjem ír, érdeklődök felőle.

Maga is írhat annak az embernek. Címe: Sulyok Béla L: 583.

Üdvözljük ismeretlenül. Ha kapok lapot, azonnal írok. Jó egészséget kívánunk.

*

Uhich Géza tábori levele

1944. 08. 26.

Kedves Pajkosné Asszony! El tudom képzelni az érzelmeit lapom érkezésekor. Bízson a jó Istenben, ő mindenkit megvigasztal. Szeresse férje helyett két kicsi árváját, legyenek ők minden öröme! Legyen nyugodt, kedves férjét szépen eltemettük. Egy templom kerítése elé, bajtársai mellé. Halálát akna okozta. Mellette vágódott be, rövid szenvedés után meghalt, utolsó szava két kicsi gyermeke és kedves felesége volt. Másnap súlyosan megsebesült Tarjányi barátunk, azóta nem tudok semmit róla.

Tomai vagyok (Kassa közelében).

Üdvözlettel: Uhich Géza.

*

Szabó István levele

1944. 08. 28.

Kedves Testvér! Tudatom veled, hála Istennek jól vagyok, s ezt nektek is kívánom. Feleségemtől most kaptam lapot, s nagyon elszomorodtam. Azt írta, hogy szegény Lajos elesett. Nagyon sajnálom, hogy ez lett a végzete. Nem tehetünk semmit. Az ember nem tudja, hol éri el a végzete. Tudtam, hogy valami baj van, mert írtam neki, és nem jött válasz. Nemrég találkoztam vele, és nagyon boldogan újságolta, hogy leküldted a gyerekek fényképét. De a képek nem voltak nála, nem tudta megmutatni. Kedves Testvér! Fogadd őszinte részvételemet! Isten veletek, és velem is!

Unokabátyád, Pista

*

Szabó István levele

1944. 09. 03.

Kedves Testvér! Tudatom, hogy a lapodat megkaptam. Nekem is nagy fájdalom, hogy szegény uradnak itt kellett maradni, de az ember itt nem tudja, hogy hol éri el a végzete. Felkerestem megboldogult uradnak a sírját, s megnéztem, hol fekszik. Az azonossági számot is felírtam. Elküldöm: 0014-13-0009. Tudom, kedves testvér, hogy nagy fájdalmad van, hiszen mit sem éltek együtt, és Lajosnak meg kellett halni. De nem tehetünk semmit, bele kell nyugodni Isten akaratába. Elmondtam egy imát a sírnál, s a legutolsó találkozásra gondoltam.

Csókol bátyád: Pista.

*

Konyesnyik János levele

1944. 09. 06.

Kedves Pajkosné asszony! Kívánom, hogy ez a pár sorom a legjobb egészségben találja, kicsi gyermekeivel együtt. Ne vegye rossz néven, hogy soraimmal zavarom. Lehet, hogy már tudomására hozták, hogy szegény Lajos meghalt. Nagyon szépen

eltemettük. Meg is sirattam, mert a falumból nem maradt már senki.

Zárom soraimat. Üdvözlöm. Ha megkapja, kérem, válaszoljon.

*

Czető Bertalan levele

1944. 09. 16.

Tisztelettel üdvözlöm, kedves Pajkos Lajosné! Tudom, hogy nagy bánata van. Tudatom, együtt voltunk, ott voltam, amikor kedves férje meghalt. Aknaszilánk találta el, és amikor megsebesült, odaszaladtam hozzá. Nagy volt a tűz. Fedezékbe vittük. Szilánk a fejébe, a mellébe és a felső testébe fúródott. Tizenöt percig élt, nem sokáig szenvedett.

*

Thuróczy István levele

1942.

Kedves jó testvérem! Ne haragudj, hogy ilyen sokáig nem írtam. Kedves Esztikém! Augusztus 1-én megyünk a frontra. Ezért írok. Légy szíves küldjél csomagot, a hosszú úton jól fog esni. Egy darabka szalonnát, juhsajtot, vagy ami sokáig eláll, és egy kis mákot. És süssél egy kenyeret! És egy nagy késérem van. Ha küldesz valamit, csakis expressz add fel, mert ellenkező esetben csak napok múlva adják ki az irodából, és megromlik. Nagyon kérlek, tedd meg ezt a szívességet, ha majd hazakerülök, visszaadom. És arra kérlek, édesanyánknak meg ne mondd, hogy megyek a frontra! A civil ruhát is neked küldöm haza. Ha elindultunk, csak akkor küldd haza! Ha írok odakintről. Most pedig csókolom az egész családot, a kis Évikét, férjedet, de főképp tégedet. Ha nem jönnek soha vissza, vagyonrészem felét a kis Évinek adom, a másik fele legyen Lacié.

Sokszor csókollak, szerető testvéred: Pista.

U.I. Mihelyt megkapod a levelet, küldd azonnal, és küldj egy pár fillért is, ha tudsz. Ha expressz nem tudod feladni, ne is küldd, mert megromlik. Ennyit kérek, többet úgysem küldhetsz.

*

Thuróczy István levele

1942. 11. 20.

Kedves drága jó édesanyám! Hála Istennek nagyon jól érzem magam. Jó az egészségem, amit maguknak is kívánok. Kedves édesanyám, nincs semmi bajom, jól vagyok, ne tessenek aggódni miattam. A rossz pénz nem vész el! Drága anyukám, üdvözlöm az egész falut, a vadont, Eszterkééket, Lacit. Édesanyámat és Klárikát. Sokszor csókolom. Klárikának tessék megmondani, hogy írjon. Kedves anyukám, ha lehet csomagot küldeni, tessék küldeni. Cigarettát és rumot. Még egyszer sokszor csókolom a családot és Klárikát. Pista.

*

MAGYAR VÖRÖSKERESZT

1760/H-1944. sz.

Tudósító Iroda

Budapest, V. Szent István körút 1.

Pajkos Lajosné,
Hidasnémeti

Mélységes fájdalommal értesítjük, hogy Pajkos Lajos 1. hgyv. zlj. állományába tartozó honvéd, aki az 1913. évben Novajidrányon született, szülőanya leánykori neve: Roski Erzsébet a szovjet ellen vívott keresztes hadjárat alkalmával, hazája védelmezésében 1944. augusztus 14-én a **mikuliczyni** harcokban hősi halált halt és bajtársai a hősöket megillető kegyelettel a Mikuliczyni hősi temetőben helyezték nyugalomra.

A súlyos veszteség feletti fájdalmukban hazafias szívünk egész melegével osztozunk, és amidőn a gyászba borult családnak

őszintén átérzett részvétünket nyilvánítjuk. Kérjük a Magyarok Istenét, adjon Önöknek erőt és megnyugvást, mert Hősi Halottunk a legszentebbért: Hazánkért adta drága életét.

Legyen áldott hősi emléke!

Budapest, 1944. augusztus 29.

(A gyászkeretes értesítés legalján a Magyar Vöröskereszt pecsétje és két kibetűzhetetlen aláírás látható.)

*

Adler visszatette az énekeskönyvet és a leveleket a ládikába, bezárta, s a kelengyeláda titkos fiókjába visszatette. A feliratot, mely a láda fedelének belső oldalára, a Thuróczyak kertjéből kivágott tölgy fájába volt vésve, közben elolvasta:

„Uram! Én csak tebenned bíztam, Őrizz meg kegyesen...”

II. HALÁLFÉLELMEK KORA

1.

Adler elegánsan felöltözve lépett a laborasszisztens szobájába.

– A leletért jöttem – mondta köszönés helyett zavartan.

– Szabad a nevét? – kérdezte az asszisztens.

– Adler... Adler Richárd vagyok.

– Budapesti?

– Igen.

– Máris nézem... mérte végig a férfit a lány, és keresni kezdte a kartonját a „helybeliek” feliratú dobozban. Adler türelmetlenül várt.

– Nos?! – kérdezte idegesen.

– Megvan – emelte ki a lány a kartont.

– Pozitív?

A lány nem felelt.

– Negatív?

A lány most sem felelt.

– Mi a jó franc akkor, ha egyik sem! – fakadt ki Adler.

– Kérem – hebegte az asszisztens –, az van ideírva a kartonra, hogy meg kell ismételni a vizsgálatot. A professzor úr majd... megmagyarázza.

– Megmagyarázza?! Mit kell itt magyarázni?! – füstölgött Adler.

A laborasszisztens felvette a telefonkagylót, és csak annyit mondott: Professzor úr, kérem, Adler úr van itt... igen, kérem... beküldöm.

A lány letette a kagylót és felállt.

– Fáradjon be, kérem, a professzor úr várja önt! – és ajtót nyitott Adlernak. – Adler Richárd, professzor úr – jelentette be a páciens, átadta a kartont és kiment.

– Üdvözlöm, Adler úr! Dr. Hetényi vagyok.

– Jó napot kívánok! – köszönt ijedten Adler. – Nem értem az egészet! Mi az, hogy meg kell ismételni a vizsgálatot? Ilyet még nem is hallottam!

– Végtelenül sajnálom, de nem sikerült a teszt.

– Nekem, pedig, nincs több időm! Holnap el kell utaznom.

– Nem kell várnia. Nyugodjon meg! Azonnal elvégzem a vizsgálatot. Tegye szabaddá a bal karját!

– Megint vért vesz? – kérdezte Adler.

– Előbb kontrasztanyagot fecskendezek be. Nem fog fájni! – mondta a professzor, és beadta az injekciót. Majd leült az íróasztalához. – Úgy látom, hogy nincs pontosan kitöltve a kartonja. Válaszolna néhány kérdésemre? Úgyis várnunk kell most néhány percet.

– Természetesen – válaszolta Adler.

– Hány éves?

– Harmincnyolc.

– Nős?

– Nem.

– Élnek a szülei?

– Nem, már meghaltak.

– Barátnője van?

– Van... illetve... most éppen nincs.

– Nem értem.

– Én, pedig, az ön kérdéseit!

– Nézze, szeretném, ha őszintén válaszolna!

– Semmi köze a magánéletemhez.

– Fontos lenne, hogy válaszoljon.

– Rendben. A barátnóm, Zsuzsa börtönben van.

– Miért?

Adler sóhajtott, és a professzor szemébe nézett.

– Miért, mondja meg, hogy miért? – kérdezte még egyszer Hetényi.

– Egy éve történt. Rájöttem, hogy Zsuzsa kábítószeres. Egyre jobban leépült. Iszonyúan nézett ki. Akkor elhatároztam, hogy véget vetek az egésznek. Meglestem Zsuzsit az utcán, amikor eladójától éppen füvet vásárolt. Kiugrottam a kocsiból, el-

kaptam a fickót, és félholtra vertem. A rendőrök szedték ki a kezem közül.

– Ezért került a barátnője börtönbe?

– Nem. Engem ítélték el súlyos testi sértésért nyolc hónapra, de az ítéletet egy évre felfüggesztették, mert segítségemmel egy komoly kábítószer maffiát fölélhettek le.

– És Zsuzsa?

– Őt én juttattam börtönbe.

– Hogyan?

– Most meséltem el!

A professzor értetlenül nézett Adlerra.

– Elvették tőle azt, ami számára a legfontosabb volt. Azt hittem, ha nem jut narkóhoz, le fog szokni róla. Persze tévedtem. Amikor már nem bírta kábítószer nélkül, betört a legelső gyógyszerárba.

– Értem... sajnálkozott a professzor. – Mi a foglalkozása?

– Prostituált. A narkósok napi kétszáz eurót költenek, azt pedig elő is kell teremteni.

– Én magára gondoltam.

– Tengerész vagyok. Első tiszt.

– Hol dolgozik?

– Munkanélküli vagyok? A verekedés után elvesztettem az állásomat is.

– Nem akarják visszavenni?

– Az volt a baj, hogy visszavettek.

– Nem értem az egészet.

– Három héttel ezelőtt behivatott a tulajdonos, és egy szerződést nyomott a kezembe. Ötezer euró előleget fizettek. Egy év után úgy éreztem, megint ember vagyok, újra valaki. És egy év után megint elindultam az éjszakába, végigjártam a bárakat, kocsákat. Két nővel tértem haza késő éjszaka. Reggel, amikor felébredtem, a kurvák már nem voltak a lakásban. Kimentem a fürdőszobába, s akkor vettem észre, mit írtak rúzsral a tükörbe:

– Welcome to Aids-land! Tud angolul?

– Igen. Üdvözljük AIDS-országban.

– Dühömben darabokra törtem mindent a fürdőszobában. Percekig teljesen magamon kívül voltam – mondta idegesen Ad-

ler, és felállt, de úgy érezte, hogy nem bírják el a lábai. Kábult volt a feje, elhagyták a végtagjai.

– Rosszul érzem magam, professzor úr!

– Már hat a nyugtató.

– Miről beszél?

– Nyugtatót adtam be magának.

– Azt mondta, hogy vizsgálni fog.

– Nézze... a teszt sikerült. Magát AIDS-szel fertőzték.

Adler ráborult az asztalra. Magán kívül volt.

– Gyilkosok! Rohadt ribancok! – hörögte kétségbeesetten.

– Hogy érti azt, hogy gyilkosok?

– Odaírták még a tükörre, hogy Zsuzsi üzlettársai. Így álltak bosszút rajtam.

– Azonnal felhívom a rendőrséget.

– Azt nem. Eleget jártam oda, meg a bíróságokra. A narkósok mégis szabadon mozognak az utcán. Zsuzsit én küldtem a rács mögé. És már soha nem is lesz belőle ember. Én, pedig, majd szétrohadok. De talán így igazságos. Most kvittek vagyunk.

– Az AIDS-vírus különleges mikroba, fertőzés után a szervezet genetikai rendszerébe épül be, s nem azonnal, és nem mindenkinél aktivizálódik – kezdte magyarázni Hetényi. – Lehet, hogy évek múlva, lehet, hogy semmikor.

– Elmegyek! – állt fel hirtelen Adler.

– Hajózzon be nyugodtan! Egészséges életmód mellett meghosszabbíthatja az életét!

Adler kilépett az ajtón.

– Ne hívjunk egy taxit? – szólt utána a professzor.

Adler nem válaszolt. Úgy tántorgott ki az intézetből, mintha ivott volna. Megkereste autóját, beült, hogy hazamenjen. De olyan kábult volt a feje, hogy forgott vele a világ. Elővett egy üveg vodkát a hűtőládából, és nagyokat kortyolt az italból, amittől még rosszabbul lett. Émelygés fogta el, s mire kiugrott a kosziból, már össze is hányt mindent. Kivette a kulcsot, becsapta az ajtót, és elindult gyalog, kezében a vodkásüveggel. Útközben többször is ivott belőle. Néhány utcasarkot hagyott maga után, amikor már nem bírta tovább: szabályosan összecsuclott az aszfalton. A járókelők megvető pillantásokat mérve rá undorodva

kerülték ki. Egy csöves telepedett mellé. Ápolatlan teste, mocs-
kos ruhája olyan bűzt árasztott, hogy Adler undorodva fordult el
tőle.

– Adjál piát! – szólt hozzá a csöves.

– Igyál – nyújtotta át Adler az üveget.

Ez jó. Honnan szerezted?

– Vért adtam.

– Ilyen jól fizetik?

– Igen.

– Ha nem zavarnak el innen a rendőrök, itt meg is ihatjuk.

– Meg – felelte Adler.

– Te hová mész innen? – kérdezte tőle a csöves.

– Beülök a kocsiba, és nekihajtok egy fának.

– Nem tudod kidönteni, de te megdöglesz.

– Jobb most, mint pár év múlva.

– Pár év! Ne röhögtess! Pár év egy örökkévalóság! Tudod,
milyen hosszú egy óra, egy nap?! Ha most szerencsénk van, egy
órát itt fekehetünk. Ha elzavarnak a rendőrök, újra elindulhatunk,
hogy valahol máshol legyünk. Egy órát, két órát. Ha már nem
bírod, betörhetsz egy kirakatot, s ha már arra sincs erőd, egy-
szerűen leköpsz egy rendőrt és kész. Akkor azonnal bevisznek.
Bent jó meleg van, igaz, hogy összevernek, de enni adnak, és
alhatsz is. Ágyad egyébként nincs, a nőkről már nem jut eszedbe
semmi. Elrohadsz a piszokban. Patkány vagy. Mindenki undoro-
dik tőled, mindenki üldöz.

Adler húzott még egyet a vodkából és felállt.

– Elmész? – kérdezte a csöves.

– El.

– Neki a fának?

– Nem – mondta Adler, és ledobta a slusszkulcsot. – Neked
adom a kocsit. Itt áll az Andrássy út elején. Fehér Volkswagen
Golf. Ellakhatsz benne évekig. Csak ki kell takarítanod. Kicsit
összerondítottam.

– Loptad?

– Igen. Itt a forgalmija is. Adler Richárdé a kocsi.

– Már biztos, hogy keresi a rendőrség.

– Nem. A fickó tengerész. Évekre behajózott. De lehet, hogy már nem is jön haza többet – mondta Adler, és elindult a taxi-állomás felé. Éppen egy Mercedesbe szállt be, amikor a csöves utána kiáltott:

– Te hol fogsz aludni?

– Szereztem magamnak egy hajót? – válaszolta Adler, és becsapta a taxi ajtaját. Az ablakból még látta, hogy a rendőrök elzavarják az utcáról.

A csöves fölvette a vodka süveget, és kezében a kocsi kulcsával elindult a Volkswagen felé.

2.

Adler az M/S HUNNIA kereskedelmi óceánjáróra hajózott be, a hátsó fedélzetén dolgozott, amit a tengerészek pupának hívnak. A pupa közepén rozoga asztal állt, néhány pad, jókora tekercsekben hajókötelek, amiken a matrózok üldögéltek. Elöl biták magasodtak, azokra köteleket erősítettek, amikor a hajó kikötött; továbbá csörlők, gépek, és a korlát töltötte ki a teret. A pupa közepétől balra lépcső vezetett fel a felső fedélzetre, a zuhanyzóhoz, de voltak padok is, s hátul árbocon a nemzeti lobogót lebegtette a szél.

Hangszórókból harsogó induló szólt. A legénység tagjai az alsó fedélzeten álltak, Garami Antal hosszújratú kapitány, Csada Róbert gépüzemvezető és Tatai Jeromos rádiós tiszt a felsőn. A hajómotor zúgását és a hullámok morajlását is hallani lehetett.

A legénységen nem volt egyenruha; öltözkük egyszerű volt, olajos és piszkos. Halkult a zene, a legénység és a tisztek széledtek; Hidas György gépapoló és Adler Richárd hajópincér maradtak a helyükön.

– Megható a búcsúztatás! – lelkesedett Adler.

– Így szokás, ha kifutunk – felelte Hidas. – De mielőtt sírva fakadnál, láss neki! Itt az olló és a borotva.

– Mennyit vágjak le?

– Mennyit! Mennyit!!... Hogyhogy mennyit?!

– Egy centit... ötöt?

– Az egészet!

A gépapoló nem értette a kérdést. Két hét múlva a trópusokra érnek, s meg fognak döglenni a melegben, gondolta. A vöröstengeri átkelésnél hatvan fok lesz a gépházban.

– Nekem mindegy... Kopasz akarsz lenni? Jó, menjünk fel az úszómedencéhez!... Ott van víz!

– A púderosba?!... A Haarlemtől túl messze van!

Hidas, ha nem tudta volna, ebből kitalálhatta, hogy a hajópincér most hajózott be.

– A medencét mindenki használhatja!

– A siorok!... Akiknek arra is van idejük, hogy fürdőzzenek.

– Maradjunk itt?

A pupa kávézó, Hidas azt javasolta, hogy menjenek fel mégis inkább a medencéhez.

A szél és a tenger moraja erősödött. A hajó orra könnyedén hasította a vizet, perzselve tűzött a nap, zubogott a sós tenger, habja szinte forrt. A fiú mély lélegzeteket vett, szívta magába a meleg, párás tengeri levegőt, mintha inhalált volna. A tengeren tartózkodás edzettebbé tette, nem kínozták már úgy az allergia, mint otthon. Orvosának igaza volt, amikor a középiskola befejezése után a tengerre küldte. Gépapoló volt, akire kisegítő munkákat bízta. A szélsébség állandó ingadozása erősítő ingerekkel hatott a bőrére. Szervezete a hőmérséklet változásaival szemben alkalmazkodóbbá vált, krónikus légúti panaszai megszűntek. Már értette, hogy a tengerparti lakosság miért hajlamos kevésbé a hűléses megbetegedésekre, mint a szárazföldön élők. Mert a tenger a hőmérsékleti kilengéseket mérsékli. A tenger felől érkező szellő a nyár forróságát enyhíti, elviselhetőbbé teszi, a téli hideget mérsékli, mert a tenger a nyáron elraktározott meleget sugározza magából. Erőtéljes hullám csapott fel a fedélzetre, a víz Hidas arcába vágódott. Szemébe, orrába, fülébe, szájába is jutott belőle. A vizet nagyon sósnak érezte, s azért tartotta ezt különösnek, mert úgy tudta, hogy az Atlanti- és nem a Csendes-óceán a legsósabb a három óceán közül. A tengerészeti földrajz leírása szerint ugyanis az óceánok, és a melléktengek vizének színe a sótartalommal és a hőmérséklettel függ össze. A tengerész tudja, hogy minél sósabb a víz, annál söté-

tebb kék a színe, s a sötétkék szín az egyenlítő két oldalán található só maximuma miatt jön létre. A Földközi-tenger színe is ezért kék. Minél kisebb a tenger sótartalma, annál inkább halványodik a színe. A víz színét a hőmérséklet befolyásolja. A hideg zöld színárnyalatot, a meleg a kék színharmoniót hoz létre. A hideg Labrador-áramlás zavaros, szürkés zöldje ezért üt el látványosan a meleg Golf-áramlás kékes színétől. S mindehhez az ég színe is hozzájárul. A Földközi-tenger örökké kék ege erősíti a víz kékjét, s a magasabb szélességek felhői, ködfüggönyei, és esőfátylai miatt a tenger szürkének látszik.

Hidas felemelte a távcsövét, belenézett, s nem akart hinni a szemének. A Nap fényes sugarai elvakították.

Tőle sok száz méterre a hullámok megtörtek, s szivárványszínekben pompázva terült el előtte a sziget. Partján mozdulatlan fekete pontokat látott: egyikük hirtelen megmozdult, vendéghajós csónakjához futott, a többiek a pálmák mögé szaladtak.

Emberek voltak.

– Föld! – kiáltotta torkaszakadtából a vitorlaskorszakból oly jól ismert, étellel, meneküléssel azonos értelmű szót. A legénység összegyűlt a fedélzeten, még az öreg tengerészek se nevettek ki a fiút örömmujongása miatt. Radar- és rádió berendezések, tengerészeti térképeken óránként bejelölt helyszínpozíciók segítik az óceánjárók közlekedését. Huszonöt napja, amikor Dél-Afrikából elindultak, már tudták, hogy mikor érkeznek. A hosszú, monoton utazás mégis összetöri az embereket. Lelkileg, testileg. Szívük mélyén – ha be nem is vallották – ugyanúgy éreztek, mint Hidas, aki kezdőnek, zöldfűlűnek számított.

Mégsem mosolyogtak rajta. Boldogok voltak.

Adler még egyszer megkérdezte Hidastól, nem gondolta-e meg magát, s nem fogja-e elátkozni, amiért kopasz lett.

– Nem. De mások zaklatnak majd éppen eleget! Az ellátás miatt, s mindenért, amit csak elképzelni tudsz. Elődöd se bírta sokáig. Megérted majd, miért olyan csoda, hogy egy tengerész elérje a nyugdíjkorhatárt.

– A tiszték bírják?

– Jobban, mint mi, kispajtás! A siorok a púdert hintik, a szart mi takarítjuk el! És mégis... mégis hajózunk!... – Hidas felállt. –

Szilaj, féktelen vágy űz bennünket?... A jóságos, öreg tengeri isten, Nereus leányai, a hajósokat segítő nimfák hívnak, csábítanak minket a messzi vizekre, a mély és kiismerhetetlen tengerekre, a hideg tajtékú hullámokra? S bár sohasem láttuk, tudjuk mégis, hogy a tomboló vihar, vagy a lágyan ringó habok alatt, lent a mélyben virágok nyílnak...

– Költő vagy?

– Nem...

A felső fedélzeten Csada Róbert gépüzemvezető közeledett felénk.

– Hidas! A kabinokhoz azonnal! Becsapódik a víz!

– Igenis, uram.

– A gépházból hívjon segítséget!

– Azonnal, uram! – Adlerhez fordult. – A hajvágást el kell halasztanunk, Richárd!... Adler, szólíthatlak így?

– Szólíthatsz.

Hidas a hajótérbe sietett. Süvöltve erősödött a szél, morajlott a tenger. Adler sem maradt a fedélzeten. Kelemen József kormányos, s rövid idő múlva, fáradtan, csuromvizesen Hidas érkezett a pupára pihenni.

– Kemény volt! Elkerülhettük volna! – Hidas kifújta magát.

– Szerencse, hogy Jani idejében észrevette. – A kormányos, a hajóácsra célzott. – Miért nem lettem inkább pincér?... Mondd, milyen az új pincér? Te gyakran beszélgetsz vele.

– Rendesnek látszik.

– Azért légy óvatos!

– Megbízom benne.

– Sose tudhatod!

– Mihályi különbogárnak tartja, s az a véleménye, hogy nem úgy néz ki, mint a pincérek.

– A hajóácsunk paranoiás?

– Adler intelligens, szimpatikus ember. A legénység között érzi jól magát.

– Ő lehetne az új szakszervezeti titkár! Wallner nem vállalja tovább.

– Minek nekünk tikár?... Wallner se tudott elérni semmit. Annyi volt a dolga, hogy aláírta a heti étrendet, amit a kapitány akkor változtatott meg, amikor akart.

– Akkor a választásnak nincs kockázata.

Kelemennek kezdett tetszeni az ötlet. Lehet, hogy keresztül tudja vinni az akaratát, gondolta. Most hajózott be. Még szinte civil. Benne él még az otthonról hozott igazságérzet. Amivel ők fél év, tíz hónap, egy év távollét után már nem dicsekedhetnek. Azt sem tudják pontosan, mikor hajóztak be...

– Mintha a társadalom peremére csúsztuk volna! – szólalt meg. – Fogalmunk nincs arról, mi történik otthon, és mi a nagyvilágban! Régi újságokat lapozgatunk: utólag mozaikokból rakjuk össze az eseményeket...

– Beszélj Adlerrel! – mondta Hidas.

Kelemen nem felelt, borzongás futott át rajta, elindult megszáritani a ruháit. Hidas a vizet kémlelte. Adler a lépcsőkorlátba kapaszkodva támolygott lefelé a felső fedélzetről. Közben jókora mennydörgések hallatszottak.

– Nem bírod, kispajtás?

– A levegő jót tesz...- reszketett a hajópincér.

– Lélegezz nagyokat! A tengeribetegségnek két gyógyszere van. Kellemes testhelyzet vagy távoli pontok nézése.

– Hol van most itt kellemes testhelyzet?!

Hidas asztalhoz ültette és szódát itatott vele. A hullámok könnyedén csapódtak a fedélzetre, dobálták a Hunniát mintha papírcsónak lett volna. Életveszélyes vihar kerekedett! A tálalóhelyiségben a hűtő kiszakadt a falból, a tányérok, a poharak leestek az asztalokról, a tengerészek a székekről.

– Igyál, kispajtás! A tenger mindenkit megfingat!

A személyzet tagjai métereket gurultak a szalonban, mire valamiben meg tudtak végre kapaszkodni. Pihenő idejüket töltők aludni sem tudtak. Már annak is örülhettek, ha az ágyról nem gurultak le.

– Fekve kapaszkodni kell! – fakadt ki Adler. – Közben a zajok! Süvít a szél! Nyikorognak a szekrényajtók, zörög, recseg minden. Potyognak és gurulnak szanaszét a tárgyak... Az volt a

legidegesítőbb, hogy egy ceruza a fiókban ide-oda csapódott!...
Túlvilági kínokat éreztem!

– Én a mennyországba kerülök! A munkásosztály a paradicsomba megy! – Hidas nevetett: – Itt most bóbiskolhatsz, Richard.

Adler szinte ordított, hogy túlkiabálja a felkorbácsolt hullámok becsapódásainak zaját.

– Nem bóbiskolni, jót aludni szeretnék! Holnap ugyanúgy dolgozunk, mintha ma mi se történt volna. Hidas vigasztalta, hogy másnak se könnyű, s akik évek óta hajóznak, azoknak is tele menne a gatyájuk, ha elhagynák magukat.

– Hajtottam egész nap, mint az igavonó! Enni nem volt időm, s még egy fegyelmet is kaptam.

– Fegyelmet?!... Miért?

– Több ablak se volt teljesen bereteszelve! S zúdult be a víz. Az ablakot bezártuk, a vizet kiszivattyúztuk, de máris kaptuk az új parancsot. A hatos raktár felső szintjén elszakadtak azok a drótkötelek, amelyek a póthengert rögzítették. A vaskolosszus ide-oda csapódott a raktárban... Nem volt piskóta rögzíteni! S sok mindent összetört a raktárban.

– Ezért kaptál a fegyelmet?

– Nem. A púderosba mentem a kápónak jelenteni. Csada irodájából jöttem le, észrevettem, hogy nyitva van a tisztí tálaló ajtaja, s elvettem egy lángost.

– Többet is elvehettél volna.

– Amikor a szalonból léptem ki éppen, Csada meglátott. Üvöltöni kezdett, mindennek lehordott, hogy mit keresek a tisztí körletben? Hogy merészelek élelmet lopni?!

– Azt mondta, hogy lopsz?!

– Beszélhettem neki! Hogy nem volt időm ebédelni. Nem érdekelt, hogy mennyit dolgoztam. Nem szoktam a felső fedélzeten járkalni, de ha ott voltam jelenteni, bekaptam egy falatot...

Adler nem hitt a fülének.

– Elképesztő.

– Neked! Mert zöldfülű vagy!

– Szólj a szakszervezeti titkárnak!

– Normális vagy?!... Wallnert gyűlöli a kápó. Wallner diplomás, kispajtás! S ez elég ahhoz, hogy a kápó utáljon valakit... Különben is Wallner már beadta a felmondását... Azt se kérdezték meg tőle, miért megy el. Csak azt, hogy mikortól számolhatják a felmondási idejét.

– A kápó miért utálja a diplomásokat? – kérdezte Adler.

– Sok a miért, kispajtás!... Garami és Csada gyűlölik azokat, akik többet tudnak, mint ők. Mind a ketten a tengeri veteránok... Kádár Jánost is túléltek!

– Neked van diplomád?

– Fontos ez?

– Szeretném tudni!

– Van... De eltitkolom.

Hidas sok hajón dolgozott már, s tudta, hogy a felsőfokú végzettséggel nem érdemes kérkedni. Kezdő diplomásnak úgyis mindenáron be akarják bizonyítani, hogy nem ért semmihez, s csak olyan munkát adnak neki, amibe belerokkan.

– Milyen diplomád van?

– Gépészmérnök vagyok.

Hidas legyintett. Másnak is van diplomája.

– Wallner elektromérnök, és a hajón százszámra cserélheti a villanykörteket. Hidasnak eszébe jutottak 1988-1989 eufórikus napjai. Nagy Imre és sorstársainak temetése. Az első szabad választás, az utcai plakátok, azokon a tányérsapkás, arctalan orosz katona fényképe. És a felirat: „Tovariscsi konyec!”

– Garamiról mit tudsz?

– Életművész. Hosszújárt után ment már haza Németországból saját jachtján, a Dunán. Kétszer annyit keres, mint egy pesti bankár, s jól tudja, kinek, mikor kell ajándékot vagy csúszópénzt adni; mikor, hol, kivel kell vadászni. Külföldi kikötőben kommunistázik, a hajón viszont a tengerész, ha levegőt szeretne venni, jobb, ha Kádár Jánosra megjegyzést nem tesz.

– Csada?

– Multimilliomos ejtóernyős. Munkásórból lett demokrata.

Hidas kertelés nélkül fogalmazott.

– Társaságban kedvenc témája, hogy mekkora szállodája és étterme volt az apjának. Amit majd ő vissza fog szerezni. Ám

mindenki tudja, hogy néhány holdas kisparasztok voltak a szülei, akiknek nem sikerült Csadából embert faragni. De van már anynyi pénze, hogy szállodát és éttermet nyisson. Csada irányítja a bunkerolást, és a fedélzeten mindenki tudja, hogy a tartályokba sokkal kevesebb olajat szivattyúztat, mint amennyit a céggel kifizettet. A sok ezer liter üzemanyag összegének fele az övé, másik fele Garamié... Ha lassan megyünk, mindig arra gondolj, kispajtás, hogy most keressük meg a már ellopott üzemanyagot!

– Bizonyítékaid vannak?

– Nincsenek.

– Anélkül nem megyünk semmire... És Tatai Jeromos?

– A rádiós tiszt a legműveltebb fickó a hajón. Tudomása van még arról is, amiről nem kellene. Könyveket tőle kölcsönözhetsz ki!... Zárkózott természetű. Apja munkaszolgálatos volt. Anyja Mengele kísérletezgetéseibe halt bele. Tatait nagymama nevelte fel, s nagymama halála után Tatai Izraelbe disszidált. Katona volt, de a rendszerváltozás után visszaköltözött Magyarországra. Íróasztalán menóra van, tóraállvány és tóraolvasó. Sábészdekli-vel a fején láttam már imádkozni.

– Király Mihályról mit tudsz?

– A legjobb tengerész, akit ismerek. És a legkiábrándultabb fedélzetmester, akivel valaha összefutottam... Nem tudja felfogni, hogy amiben hitt, a rendszer, amit felépíteni próbáltak, az nincs már többé. S a múlt iránti nosztalgia úgy sajog benne, mint amputáltban a fantomfájás.

– És a hajóács?

– Mihályi János kárpótlási jegyekkel ötven hektár erdőt és harminc hektár szántót szerzett. Birtokuk volt az államosítás előtt, s kutyabőr... Mihályi hajlíthatatlan, mint a jegenye. Hónapokig azért hajózik, hogy sok szabadságot szerezzen, s az erdőt járhassa.

Hidast most már kérdezni sem kellett. Bemutatta a tengerészeket.

– Kelemen József kormányos arra büszke, hogy anyai nagypapa vitéz volt, s örökölte a címet.

– És te, Adler?... Te milyen ember vagy?

– Zsidó. Igazságot kereső dalmát zsidó.

A tenger csillapodni kezdett. A nap kibújt a felhők mögül. Az idő megenyhült, s a nereidák újra fürge táncot jártak a hullámon.

– Ha szép az idő, minden más! – Adler arca felragyogott.

– Szép az idő, gyönyörű a tenger! Ilyet tengerész nem mond soha, kispajtas!

Hidas magára hagyta Adlert. A hajópincér még nézett utána, s azon töprengett, hogy lelkesedésében vajon mi lehetett idegesítő?

Nem tudta, hogy a M/S HUNNIÁN nyugtával szabad csak dicsérni a napot.

*

Elvonult a vihar. Mihályi, Wallner és Kelemen érkezett az alsó fedélzetre. Asztalhoz ültek. Fáradtan, borostásan. Kopaszra nyírva Hidas is megérkezett. Kelemen megjegyezte:

– Úgy nézel ki, mint a hógolyó!

– Közeledünk a trópusokhoz... A bőrünket is levedlenénk nemsokára!... Adler kávét szolgáltat fel, és üdítőket. Halk zene szól.

– Ki nyírt meg?

Kelemen kérdezte.

– Richárd.

– Gratulálok, Adler!

Király fedélzetmester érkezett.

– Totális és orbitális jó kávét! – dörmögte.

Hidas odasúgta Adlernak.

– Totális és orbitális nagy barom a Király! Idétlen köszönéséről képtelen leszokni.

Szürcsölték a kávét. Tatai Jeromos szólalt meg éles, recsegő hangon a hangszóróból: „Itt a hajórádió! Tatai Jeromos... A HUNNIA Szumátra partjai felé tart, tizenhat csomó átlagsebességgel. Nem lebecsülhető teljesítmény ez a háromszáz méter hosszú, negyven méter széles hajónál, melynek hordképessége negyvenezer tonna... És ehhez hozzá kell számítanunk a felszerelés, a személyzet, az ivóvíz és az üzemanyag súlyát!...

– Seggfej! Dumál, amikor még a púderosban is eltéved?!

Király mérges lett. Megjegyzését a rádiós tiszt nem hallotta, beszélt hát tovább: „A hajó rakománya kétezer vasúti teherkocsiban férne el...”

– Kit érdekel ez!?!... – Király még idegesebb lett. – Pihenőidőben?!...

„Az M/S HUNNIA az Atlanti-óceánon halad”.

Király felugrott, és kikapcsolta a hangszórót.

– Aki ezt hallgatni akarja, menjen a kabinjába!

Visszaült a helyére, és félrelökte Hidast.

– Húzzál innen! Mondtam már, hogy ne ülj mellém!... Gyűlölöm a gépapolókat! A szagukat se bírom!

– A helyedben én tartanám a számat! Egyszer ennek rossz vége lesz! – Kelemen farkasszemet nézett a fedélzetmesterrel.

– A kormányos matrózok is ingerelnek!

– Jóskának igaza van! – Wallner Kelemen védelmére sietett.

– Az elektrikusok és a szakszervezeti felforgatók is!...

Király nem tudta abbahagyni.

– Akik bent hűsölnek egész nap, mi meg gutaütést kapunk a napon!

A pupa asztaltársaságából mindenki röhögött. Majd hosszú, kínos csend támadt. Király és Wallner gyűlölettel méregették egymást.

– Hallottátok, hogy mi történt? – Kelemen csillapítani igyekezett a feszültséget, mely a hajón oly gyorsan tudott feltámadni, mint a szél a fodrozódó hullámokon. – Hajnalban SOS-jelzés riasztotta Tatait...

– Jól informáltak egyesek!

Mihályi ingerelte a kormányost. Kelemen mosolygott, és folytatta, amit a parancsnoki hídon, a kormánykeréknél. Angol hajó jelezte, hogy nyolcvan mérföldre tőlük jacht hanykolódik a tengeren. Percek múlva két közeli hajó is jelentette, hogy elindultak menteni.

– Szerencse, hogy nem mi!

A fedélzetmestert a történet nem hatotta meg.

– Miért, te haleszű? – kérdezte Wallner.

– Arról még nem hallottál, hogy kalózhajók SOS-jelzést adnak le, aztán a mentésükre érkező hajót frankón kipucolják?

– Ázsiában, de nem itt!

Kelemen mesélt tovább. Hogy fél óra telt el, amikor a parti őrségnek norvég kapitány jelentette, hogy megtalálta a jachtot, és felvette az utasokat. Éjjel, viharban leállt a motor, a rádió is felmondta a szolgálatot. S csak hánykolódtak a vízben.

– Bűdös mázlijuk volt!

Mihályinak igaza volt. Éjjel a hajó valóban olyan, mint a de-nevér. A sötétben, ultrahang segítségével nem repül neki sem-minek.

Reggel Mihályi, amikor a ballasztszintet mérte, breton halá-szokat látott.

– Karattyoltak és integettek... Egyikük tonhalat dobott föl a dekkre. Ugathattam neki, hogy van mit ennünk... Hogy hun-garian vagyok és nem hungry! Ismétелgettem neki!...

– Angry hungarian!

Adler közbeszólása után kitört a röhögés. S a hajó is billent egyet.

– A kurva anyját! Ez hiányzott nekünk!

A fedélzetmester felugrott a helyéről. A HUNNIA a haragos Vizcaya-öbölbe érkezett, valamennyien azonnal tudták. Az At-lanti-óceán csillapíthatatlan hullámai Spanyolország és Portugá-lia partjaitól indultak el. Indulniuk kellett, minden külön utasítás nélkül tudták valamennyien.

– Zélesztelni mindent!

A fedélzetmester kiadta a parancsot.

– Szét ne essen az úszó rozsdakalitka!

*

Ólomszürkék a hullámok, és egyre nagyobbak! Hidas a vizet kémlelte, és elmerült gondolataiban. Ki tudja, e pillanatban ép-pen talán száz ember feje felett siklunk el? S a távolság köztünk alig ötven méter...

A gépápoló a korlátnak támaszkodott.

Ott lent, a tengeralattjárón, a világítótestek nappali fényt bo-csátanak ki magukból, a vízbontók ontják a friss levegőt. A ké-nyelmesen berendezett mozi teremben filmet vetítenek, a torna-

teremben súlyzókat emelgetnek. Néhányan az étteremben ebédjüköt fogyasztják, mások éppen zuhanyoznak. Mindenütt eleven élet!... De az élet lényegében ugyanúgy korlátozott ott lenn is, mint fent a Hunnián. Otthon is korlátok között éltem, mindig és mindenhol. Amikor a nagymamám barátnőjénél laktam Kőbányán, este csak tíz után mehettem haza. Az asszony bérlője éjszakás volt, és pihenhettem az ágyában. Rengeteg időm volt új címeket keresni. Végre Terézvárosban találtam egyet. Soha úgy még nem siettem sehová, mint akkor! Csöngettem, s amikor kitért az ajtó, megszeppentem a látványtól: nem láttam nőt még akkora méretben. Dadogva tudtam elmondani, hogy miért jöttem. A női lény szemrevételezte vézna karjaimat, sovány mellkasomat. Ugyan mit is kezdjen ő énvelem, törékeny lényemmel? Neki komoly ember kell, férfi!... Ott a létra alatt, az a vaságy, arról van szó. Fölötte ruha száradt. Jól megnéztem, s csak akkor jöttem rá, hogy nem vitorlavásznak csöpögtek, hanem női alsóneműk. És amikor özvegy Palicsekné kétszobás lakásában laktam a Bródy Sándor utcában? Először örültem, mert azt hittem, hogy majd ott nyugodtan élhetek. Aztán lassan rájöttem, hogy tévedtem. Lakosztályom ugyanis Palicsekné szobájából nyílt, s ha késő éjjel keveredtem haza, megesett, hogy kénytelen voltam rajtakapni őt a fogatlan, öreg szeretőjével... Őket azonban semmi nem zavarta... Sőt a takaró alól ki is köszöntek nekem! Vidékről indultam el, a fővárosban mérnökhallgatóvá vedlettem, szárnyaimat még csak bontogató gondolkodóként saját szememmel láthattam, milyen az élet a legvidámabb barakk fővárosában?... Amikor Dudásékhoz Rákospalotára költöztem, úgy éreztem, hogy az életem alakulni kezd, mert én lettem a Dudás házaspár szemefénye. Elvesztett gyermekeik helyett engem szerethettek. Az idős Dudás egy szobában aludt velem. Mivel beteg voltam, egész nap az ágyat nyomta. Reggel viszont már fél hatkor húzta félre a függönyt, hogy nézzen engem. Dudásné nyugalmazott tanácselnök volt, a lányuk fölakasztotta magát, katonatiszt fiuk szolgálati fegyverével a menyüket lőtte le, majd annak menekülő szeretőjét, aztán végül magát lőtte főbe. Dudás skizofrén tekintetéből áradt a jóindulat: számára én voltam a megváltó. Szobám nem volt nagy, de volt benne

minden, amire szükségem lehetett. Szék, szekrény, ágy, körökörül, lent-fent könyvespolcok és egy íróasztal. Dudásné pedig!... Minden idegszanatóriumban név szerint ismerték! Meghalt volna értem! Ágyba hozta a reggelit, s ilyenkor nézhettem az öregasszony begombolatlan hálóingéből kilátszó felső testének lehangoló látványát... Így éltem, másodmagammal, illetve harmadmagammal az örökkévalóságban, s közben múltak a napok, sőt az évek. Lassan a hajam is hullani kezdett...

A rádió Dudáséknál bömbölt állandóan, s hazudtak éjjel, hazudnak nappal és minden hullámhosszon!...

Majd eljegyeztem egy lányt, akivel már hosszú ideje szerettük egymást. De ezzel merényletet követtem el a sors ellen, mert újra albérlet után kellett nézmem.

És Morlay doktor, a bíró, akinek a kutyáját sétáltatta a Szent István parkban!?... Ő volt a legrendesebb hozzám!... Nemrégem levelet írtam neki... Morlay szűkszavú ember, és valóságos információtáróló.

Hidas maga elé képzelte a képet, amint Morlay könyvtárszobájának legcsendesebb zugában ül, virágai között, karnyújtásnyira a kézikönyveitől.

Asztalára a Szent István parkból beszüremlik a fény, a fák lombjai lecsendesítették a Pozsonyi út zaját, s a hűvös szobába, a kortalan lexikonok friss ózon áradt.

Morlay a levelét olvasta.

A felső fedélzeten Csada tűnt fel. Hidas Morlay bíróra gondolt még, a dolgozószobára, a könyvespolcain sorakozó díszkötésű szótárakra, ritka és régi könyvekre... Morlay felszólalását gyakorolta.

Hidas ábrándozott tovább... Képzelete Székelyföldre röpítette. A gyerogyói havasokban, a hegycsúcsok és az ég között prédát keresve sas keringett, s feje fölött szállt, lebegett a késő őszi napsütésben, mint egy vitorlázó repülőgép, s lábam elé, a sziklára árnyékot rajzolt.

Ott ült, megpihent, s csak nézte, bámulta a megszentelt tájat, amely után felmenői annyit sóhajtoztak már.

Megértette őket.

Mert az óhaza utáni vágy olyan, mint a kígyómarás. A mérreg: fullasztó, a megmart hörög, szaggatottan, görcsösen levegő után kapkod, a szíve meg ugrana ki a helyéről! Haraphatják, szívhatják a marás helyét, de az csak egyre nagyobb, mind jobban sajog, és az emberi áldozat lassan belepusztul.

Felmenőinek a határőrvidekről menekülniük kellett, mert Báthori István erdélyi fejedelem a székelyek ősi kiváltságait igyekezett megszüntetni, s mohósága olyan volt, hogy még a székely nemesek birtokaira is szemet vetett.

Életben maradt ősei tutajon menekültek, búcsút intettek a megszentelt ősi birtoknak, búcsút a hegyeknek, a szélnek, a fáknek, a legelőknek, aztán Széknek, ahonnan a tatár is elhurcolt hatszáz embert, és búcsút Boncidának. A kis-Szamoson vízárral szemben eveztek, elérték a Tiszát, és meg se álltak a felső-magyar vármegyéig.

Énekeltek útközben, énekeltek, amikor megérkeztek. Szívük zakatolt, majdnem kiszakadt.

Fölötte kitisztult az ég, a fenyőfák tűlevelein fénylő harmatcseppek, mint csillogó gyémántok csillogtak a vakító napfényben, és a hegyek ölelésében párolgó gőzfürdővé változott az érintetlen éden, amelyet Isten a székelynek hagyományozott.

Előtte ér csobogott, feljebb tőle cseppekben gurulva kristálytiszta víz bújt ki észrevétlenül a kövek közül, mint gyermek szeméből a könnycseppek, s lejjebb patakká duzzadva már a Marost táplálta, és sebesen zúgott az élet a Tiszába, onnan a Dunába, egészen a tengerig, onnan a tengerekig, hogy meg se álljon a végtelen óceánig.

A természet erejét változtatni lehet: korlátozni nem.

Ó, ha kiáltásom a Hargitáról ilyen egyenes úton célba érne, mint a vízcseppek!

*

Hargitai vízcseppek! Vigyétek óhajtásomat, és székelyek, magyarok és mőzeshitűek, ti pedig meséljétek unokáitoknak, hogy a székelyek, a magyarok és a mőzeshitűek szabadok, büszkék és függetlenek!...

Akkor is, ha nem.

És a szülői házat, Európát mindig védték, védelmezték és védelmezni fogják.

De a székelyek, magyarok és mőzeshitűek nem úgy voltak ám távol, s nem úgy tértek haza, mint a bibliai tékozló fiú, aki elment, majd mindenét elherdálta, s aztán éhesen és rongyokban tántorgott haza és úgy zörgetett a székely kapun, hogy a házat őrző kutya még a holdat is leugatta az égről.

Nem.

Unokáitoknak meséljétek majd, székelyek, magyarok és mőzeshitűek, hogy a székely–magyar és mőzeshitű eleink a szülői házat nem hagyták el soha!

A portyázó, kalandozó s hátrafelé nyilazó lovasaik láttán – igaz – sokszor felcsendült az ima, hogy „A magyarok nyilaitól ments meg Uram minket!”, de a portyázással végül felhagytak, István király szavára hallgattak, megkeresztelkedtek, Mária országát és Európát szerették, tisztelték és védelmezték.

Európa hagyta volna akkor el a gyermekét? Anyai szív képes lehet ilyenre?

Meséljétek unokáitoknak, hogy nem!

Európa és vérei mindig szerették egymást, de leginkább tiokban.

Amikor a székelyek-magyarok és mőzeshitűek a szülői házat és hazát a mongoltól, a töröktől, az osztráktól, az oroszról, a szovjettől és a némettől védelmezték. Amikor szabadságharcukat vívták, s amikor forradalmaikat – őseik megszentelt földjén és a pest–budai utcákon – vérbe fojtották.

És mondjátok unokáitoknak, székelyek, magyarok és mőzeshitűek, hogy Európának is úgy kell majd szeretnie a székelyeket, a magyarokat és a mőzeshitűeket, ahogy őket Attila, Árpád és Szent István gyermekei Mária országában szeretik.

És mondjátok véreiteknek, székelyek, magyarok és mőzeshitűek, hogy ők Európát oltalmazzák! Szeressék, tiszteljék, ahogy őseink ezer éven át tették.

És meséljétek unokáitoknak, székelyek, magyarok és mőzeshitűek, hogy a székelyek, a magyarok és a mőzeshitűek: lázadó, szabadságukat szerető, harcias, de hűséges európaiak.

Meséljétek, hogy székelynék, magyarnak és mőzeshitűnek lenni: rang, tartás és áldozat!

Meséljétek, hogy székelynék, magyarnak és mőzeshitűnek lenni: helytállást jelent!

Meséljétek unokáitoknak, hogy székelynék, magyarnak lenni és azzá válni: büszkeség.

Meséljétek!

Meséljétek unokáitoknak, székelyek, magyarok és mőzes-hitűek!...

*

Székely–magyar rovásírással a nedves korlátra írta az A betűt:

A betűk kezdete! A székely-rovásírás ábécéje alfától omegáig! A variációk úgy illeszkednek egymáshoz, mint a gének, amelyek színessé és változatossá formálják a teremtést.

A székely–magyar rovásírást – ha lenne! – elhelyezném az Európai Unió népeinek kincses ládjába.

Szavak! Születnek, csiszolódnak és elkopnak. Újak születnek s mondatokat, történeteket alkotva világítják meg az elénk táruló világot, mint a kozmosz csillagokkal tűzdelt lepedője a végtelen égboltot.

A mitikus idő maga a teremtés, amelynek kezdetén a káosz artikulációjából született az alsó, a középső és a felső világ, a föld, a víz, az ég, a Nap, az égitestek, a növények, az állatok és az ember? A hangok képzéséből jöttek létre a szavak, azokból a mondatok, és az intelligencia égitestként világító találmánya az írás? Amelynek ismerete és használata korokon át papi kasztok és sámánok kiváltsága volt?

Az egyiptomi hit szerint az írás istentől való: Ré mondotta, és Thot feljegyezte. Isteni eredetűnek vallja az írást az iszlám is: Allah találta ki a betűket, s tanította meg rájuk Ádámot. Írott

szent szöveg a Tóra is: „Isten maga készítette a táblákat, az írás Isten írása volt, bele volt vésve a táblákba” – olvasható a Bibliában. A Teremtés könyve említi, hogy a világ számokból és betűkből áll. Eszerint az ábécé betűinek sorra vétele bizonyos értelemben azt jelenti, hogy bejárjuk a világmindenséget a kezdetektől végig, vagyis az aleftól a tauig (az alfától az ómegáig).

Amikor bölcsészhallgató voltam, szerelmemnek írástörténet órákon székely–magyar rovásírással írtam a leveleket és később majd gyermekem anyjává lett évfolyamtársam ugyanezzel az írással adott választ a leveleimre.

Hogy történhetett, hogy ez az írás teljesen feledésbe merült? Hogy már sehol és semmikor nem használjuk!

Pedig krónikaíróink említik, hogy a magyarság egy részének, a székelyeknek saját írásuk volt. Állításukat a XV. századi történetírók is megerősítik, de a legfontosabb bizonyítékok mégis a fennmaradt rovásírásos emlékek. A **nikolsburgi ábécé** a legfontosabb közülük. A csehországi Mikulovóból (történelmi nevén: Nikolsburg) Svájcba került 1930-ban a hercegi könyvtár, amelyet ott eladtak. Az Országos Széchényi Könyvtár a luzerni árverésen vásárolta meg ezt – az 1483-ban készült – ősnymtatványt, amelynek végére bekötött pergamenlap hátán találták meg a székely–magyar rovásírás 46 betűs ábécéjét.

Az Úr adta és megőrizte.

Maradt négy templomi felirat: a székelyderzsi, a bögözi, az énlakai és az 1944-ben felfedezett – valószínűleg XIII. századi – homoródkarácsonyfalvi rovásírásos emlék, amelyek közül az énlakai unitárius templom kazettás mennyezetének egyik virág-mintás díszítésű kazettáján jobbról balra olvasva látható a felirat: „Egy az Isten – Georgyus Musnai (de) Jágó”

Csíkszentmártonban és Csíkszentmihályon talált templomi feliratok csak másolatban maradtak meg.

Nevezetes a konstantinápolyi 1515-ből származó felirat, mely – jobbról balra olvasva – hírül adja, hogy „Ezerötszáztizenöt esztendőben írták ezt, László király öt követét váratták itt...”

II. Ulászló király követeit hét esztendeig Sztambulban ugyanis visszatartotta Szelim szultán, s Székely Tamás, a tekintélyes követség egyik tagja, a Követek háza külső falára rovásírással véste

fel a híradást életükről. Az Elcsi-hán – a Követek háza – 1865-ben leégett, Székely Tamás rovásírásos vésete megsemmisült, ám még 1553-ban Derschwam János, mint Ferdinánd király követének kísérője Sztambulban járt és lemásolta a követi szállás istállójának falát ékesítő feljegyzést. A másolat a Fuggerek levéltárából került elő, 1913-ban.

Megpróbálta emlékezetből felidézni az ábécét, amellyel egykor – igaz: segítséggel – leveleket írt.

A székely–magyar rovásírásban neki akkor az is tetszett, hogy egyes jelei közvetlenül a görög ábécéből származtak.

16 betűje feltűnően hasonlít a türk betűkre, két jel a glagolita, tehát a cirill írásmód előtti ószláv írás megfelelő jeleire emlékeztet.

Mennyi hatás érte – érhetette – őseinket! Hány és hány civilizációval kerültek kapcsolatba, akiktől tanultak, s akik tőlük szerezhettek ismereteket!

A székely–magyar rovásírás sorvezetése jobbról balra halad.

Még az óvodában, amikor foglalkozásokon jobbról balra haladva rajzolta, írta első betűkezdeményeit, azt mondták neki:

– Úgy írsz, mint a zsidók!

Székely atavizmus lehetett ez? Vagy egyszerű véletlen.

Németh Gyula a rovásírásról szóló munkájában írja: „Kizártak tartom, hogy az írás használata – ilyen értékes kincse a műveltségnek – ha egyszer már megvolt, a többi törzsnél ne lett volna meg.”

Egyet kell érteni a szerzővel abban, hogy a székely írás a keresztény hitre még át nem tért magyarságnak általánosan használt írása volt, amely a kereszténység átvétele, s a latin ábécé bevezetése után feledésbe merült, de megmaradt az elkülönülve és önálló szervezetben élő székelyeknél.

A székely rovásírás legterjedelmesebb emléke a *Marsigli-féle naptár*.

Az eredetije ugyan nem maradt meg, de Luigi Ferdinando Marsigli (1658–1730) olasz hadmérnök lemásolta és megmen-tette az utókornak. Az olasz mérnök a császári csapatok tisztje volt, részt vett Buda ostromában, majd Erdélybe vezényelték 1690-ben, s találkozott a naptárral, amely lényegében egy közel

másfél méter hosszú faléc volt, aminek négy oldalára rovásírással vésték a névnapokat és a dátumokhoz kötött egyházi ünnepeket.

Marsigli kilenc papírlapra tudta lemásolni a jeleket. Bolognában őrzött hagyatékában olasz kutató fedezte fel a székely rovásírás e felbecsülhetetlen értékét, amelyről először Veress Endre írt 1906-ban, a Magyar Könyvszemlében.

Volt ámulat és döbbenet Magyarhonban!

Az Osztrák–Magyar Monarchia külpolitikai praktikáinak – amit mindig osztrák külpolitikusok műveltek – nem állt érdekükben a magyarok „keleti kapcsolatainak” hangoztatása, sokkal inkább a finn-ugor nyelvrokonság túlhangsúlyozása.

A székely–magyar rovásírás ugyanis a *türk* írás családjához tartozik. A közép ázsiai törökség törzsi szövetsége az V. század közepén

Kelet-Ázsiáig a Fekete tengerig terjesztette ki hatalmát. Írását a *szogdoktól* vette át. A szogdok az Aral-tóba ömlő Oxus (Amu-Darja) folyó környékén éltek, és nyelvük a perzsával rokon nyelvek közé tartozott. Írásukat az *arámi* betűírás átvételével alakították ki.

Szogd közvetítéssel a türk írás is az arámiból származik tehát.

Őseinket az Urál-vidéki őshazájukban érte a türk hatás, aminek köszönhető a székely–magyar rovásírás.

Árámi betűírás!

Az *arameus* nyelv – amely Jézus nyelve volt! – leírt jelei hasonlíthatóak a székely–magyar rovásírásunkhoz!

Felemelő érzés volt Szíriában, Maalula környékén, a hegyekben élő keresztény arameus közösség között időzni! Templomuk zarándokhely, ahol tucatjával állnak a sziklakápolnák falaihoz támasztott mankók. A Maalulába zarándoklók hagyták ott, mert ott jártuk és fohászaik után már nem volt szükségük azokra.

S a mai iszlámhívő Szíriában – ahol a damaszkuszi Omajjad-mecsetben Keresztelő Szent János sírját őrzik, hiszen számos Ó- és Újszövetségi próféta a Koránban is –: ez az arameus közösség a mai napig is Jézus Krisztus nyelvét beszéli.

Székely–magyar rovásírásunk az arámiból szogd közvetítéssel kialakuló türk írás családjához tartozik tehát.

Követve az iszlámhívók gyakorlatát, mely szerint a Korán egy-egy sorát aranytáblába vésetik, s bekereteztetve otthon féltve őrzik – a rovásírás ábécéjét maga is táblába véseti, hogy kincsei közé ezt a márványlapot a falra föltegye.

S amikor majd előtte megáll: képzeletben neveket, szavakat illeszt a betűkhöz, amelyek egymáshoz simulva a magyarok történelmét úgy foglalják keretbe, ahogy a rubint, a gyémántot és a zafírt a gyűű.

*

Csada sietett le a lépcsőn.

- Hidas, maga mit sunnyog itt!? Ennyire ráér?
- Még nem kezdődött el a szolgálatom, uram.
- Menjen a gépházba! Kitalálok magának valamit!... Hogy ne legyen olyan sok ideje feljelentő leveleket firkálni!
- Senkiházi! A névadód is vámpír volt! Vagy Sztálin személyesen! – sziszegte a gépápoló, és elindult a gépházba.

*

Két hét telt el, kikötés nélkül, üzemanyagot kímélő, lassított menetben. Gibraltárban, nyílt vízen horgonyozva, tartályhajóról vételeztek üzemanyagot, s megállás nélkül végighajózták a Földközi-tengert, a Szuezi-csatornát átszelve jutottak ki a Vörös-tengerre. A legénységnek Adler, ahogy minden nap a délelőtti és délutáni tizenöt perces pihenőidőben, kávét, csészéket, és üdítőitalokat szolgált fel. A pupán gyülekeztek a tengerészek. Hidas nem volt köztük. Halk zene szólt.

- Totális és orbitális jó kávét!
- A fedélzetmester köszönt így.
- Jó kávét, uram! – Adler töltött.
- Jó kávét!
- Tegezhetsz! – Király kezét nyújtott Adlernak. – És van nevem is... Mihály... Miska... ahogy akarod...
- Köszönöm – Adler leült mellé, és töltött magának is.

Hangszórón Tatai tájékoztatása kezdődött: „Itt a hajórádió! Tatai Jeromos. Kijutottunk a Vörös-tengerről; hajnalban haladtunk át a Gyász kapuján, a Bab-el-Mandeb-szoroson, s jelenleg az Indiai-óceánon Szumátra partjai felé hajózunk. Az Indiai-óceán északi része trópusi tengernek számít, felszíni vize ezért sokkal melegebb a másik két óceánénál. A saját bőrünkön is érezzük ezt. Medencénkben a víz 28 fokos...”

– Elég!

Király kikapcsolta a hangszórót.

– Egy éve hajózok ezen a rozsdapalotán, de nem volt még időm egyszer se lubickolni!...

– Munkaidő után úszhatsz te is, ha akarsz! – jegyezte meg Adler, de inkább hallgatott volna.

– Amikor néhány hetes voltam, Adler, mint te, én is ezt hittem!

Csend lett. Senkinek nem volt kedve vitatkozni.

– Tisztasági szemle lesz!

Kelemen szólalt meg.

– Nevetséges!

Mihályi a szemlét múlt századi fegyelmezésnek tartotta, amikor a vitorlásokat szedett-vedett legénység szolgálta.

– Hogy ne egye meg őket a szar!

Wallner őrmesteri fogásnak tartotta a szemlézést, szakszervezeti jelentésben is jelentette már, hogy az egész olyan, mint a katonák felsorakoztatása. Hogy végignézzék a körmeiket, s csupán azért, hogy teljen az idő.

– Tisztaság! De nehogy megint tisztogatás legyen! – jegyezte meg a kormányos.

– Mire célzol?

Adler nem tudta, hogy elődjét gyilkosnak tartják. Az egyik parancsot különös módon hajtotta végre. Elszaporodtak a macskák a hajón, s a kapitányt már unta őket. Pavlovicsnak szólt, a pincérnek, hogy macskát nem akar látni a Hunnián. Pavlovics nem tudta hogy hajtsa végre a parancsot, tépelődött, aztán bezsongott, húspástétommal csalogatta elő a macskákat, és a falhoz csapkodta őket. A hajón vérfoltok, húscsfatok éktelenked-

tek... bűz terjengett!... S amikor mindegyik állattal végzett, a tengerbe rugdosta a tetemeiket.

Adler sóhajtott.

Kelement a rosszullét kerülgette... Sok kismacska a hajómotor keltette hullámokban fuldoklott.

S az iszonyú vinnyogás!

A parancsnok megdicsérte Pavlovicsot. Azóta nincs macska a hajón.

– Odaadnám mindenemet, ha láthatnám: valaki Garami elé áll, és azt mondaná: „Uram, Ön alkalmatlan arra, hogy emberek között éljen!”

Wallner Hidaszt idézte.

– Benőhetne a feje lágya!

Mihályi álmodozónak tartotta Hidaszt.

– Lehet, hogy ez álom. De nem olyan valószínűtlen!

Wallnernek más véleménye volt.

– Garami mit szólna? – kérdezte Adler.

– Ő csak itt, a hajón valaki. Nem tudják ellenőrizni.

Wallner azt állította, hogy a kapitány elküldi a hajózási vállalat központjába kikerekített jelentéseit, de hogy a Hunnián mi történik, azt a tengerészek és a jóisten látják.

– Nem túlzol? – kérdezte Adler.

– Majd látni fogod magad is! – válaszolta Wallner.

Garami és Csada jöttek le a felső fedélzetről. Garami utasította Királyt: küldjön két embert a gépházba.

– Hidas megint szimulál. Hozzák föl!

Garami és Csada távoztak. Király Wallnert és Kelement jelölte ki, hogy menjenek Hidasért.

– Hidas nem bírja már sokáig!

– Akkor miért nem teszel érte valamit? – kérdezte Adler Királytól.

– Adler, Adler! A szavak embere vagy!

– Csak most már tettek is kellenének!... De te is csak hajtod az embereket! Dicséret soha! Emberi szót nem hallani!

– Tudok türelmes lenni egy határig, de odáig ne merészkedj, Adler!... Nem vetted észre, hogy kis ember vagyok a hajón? S

hogy nem tartozom se a tiszték, se a legénység közé... Minek ugráljak?... Úgysem változik semmi!

– Miért nem fogsz össze a legénységgel?

– Mert a hajóra nem ért még le a rendszerváltozás!... Távol a hazától a tengeren élünk, és otthon ki tudja, hogy mi történik a hajón. Elhinné azt valaki, ami itt megy? Mióta a Hunnián szolgálok, a vállalat megbízásából egyszer tartottak szemlét. Azt is télen, amikor északon jártunk. Jönnének a trópusokra! Amikor a gépházban ötven-hatvan fokos hőségben kell dolgozni, magas a páratartalom mellett! A gépészek szíve tönkremegy, csöpög róluk az olaj, és ekcémát kapnak. A gépházban akkora a zaj, hogy a gépészek a madárccicsérgést nem is hallják már.

– Akkor miért utálod mégis a gépészeket?

– Ezt a munkát csak a hülye vállalja. S én a hülyéket nem szeretem.

– Lehet javítani a körülményeken! Vagy szigorúbbá kell tenni az alkalmassági vizsgálatokat?

– Ki tudná megmondani azt, hogy ide ki lenne a megfelelő? Ilyen munkára ember nem lehet alkalmas!

– Be tudnád ezt bizonyítani?

– Be. Ceylonban, Colombó kikötőjében álltunk horgonyon. A gépészek a főgép elősűrítő tankjait tisztították, mint most. Borzalmas munka! Egyszerűen nem tudok mást mondani. A gépapolók bemásznak a tankokba, s az olajban csúszkálva dolgoznak... Még a tökükből is folyik az olaj. Ha valamelyik felesége ezt látná, megbolondulna. A gépészek Colombóban összedobtak fejenként ötven dollárt, hogy éhező szingaléz dokkmunkásokkal elvégeztessék ezt a munkát. A szerencsétlen beriberis nyomorultak rémülten rohantak fel a gépházból, amikor meglátták, hogy mit kellene a pénzért tenni. Éheznek, ha Buddha arra kárhóztatta őket, de önként nem mennek a halálba! És a Hunniát valamennyien elkerülték.

Kelemen és Wallner hozták fel Hidast a gépházból. Csöpögött róla az olaj, testéhez tapadt a ruhája. Ijesztő látvány nyújtott. Adler leszedte az asztalt, hogy oda fektessék a gépapolót. Kelemen letörölte Hidas arcát, majd levették a ruháját, nehogy

megszűnjön a bőrlégzés. Wallner Hidas testéről is levakarta a sűrű, ragacsos olajfoltokat.

Garami és Csada is megérkeztek. Király jelentett, hogy végrehajtották a parancsot.

– Mi ez az új figuráció, Hidas? – kérdezte Garami. – Fölösleges szimulálni! Keljen fel! Megértette?

– Elvesztette az eszméletét, Uram!

Wallner nem tudott csendben maradni.

– Biztos, hogy ivott!

Csada kiabált.

– Tudták már tegnap, hogy ezt a munkát ma el kell végezni! Feküdtek volna le időben!

Csada Garamira nézett.

– Ezeknek ennyit ér az emberi szó! Este hulla részegre ihatta magát, és ma úgy vette fel a munkát, hogy nem józanodott ki! De ihatott reggel is! Minek küldenek a hajómra ilyen nyavalyásokat? Nem értem. Rosszul lesznek egy kis munkától!

– Ne kiabáljon kápó! Nem látja, hogy rosszul van?

– Wallner! Mit képzelsz magáról? A felettesével így nem beszélhet!

– Gépzemvezető sem üvölthet folyton! Azért, mert ő a második ember a hajón!

– Mit beszél?

– Nem fog itt büntetlenül ordítózni az emberekkel!

– Tudom, hogy mihez van jogom! Ahhoz, hogy magát fegyelmivel kirúgassam!

– Kit érdekel, hogy mit tesz?! Beadtam már a felmondáso-mat, de azt is túlélem, ha fegyelmivel kell elmennem!

– Wallner! Holnap reggel kilenckor jelentkezzen nálam!

Garami gépzemvezetője védelmére sietett.

– Nem teszem tiszteletemet sem holnap, sem máskor!... Engem már nem állít soha többé senki a szőnyeg szélére!

Hidas magához tért, és kinyitotta a szemét. Adler fölemelte a fejét.

– Gyurka, hallasz engem? – kérdezte Mihályi.

– Itt vagyunk veled! – mondta Kelemen.

– Kitervelt akció ez az egész hóbörgés!

Csada Garamival együtt távozott.

– Ringben kell maradnotok, András!

Hidas szólalt meg.

– Engem kiszámoltak!

És Adler fülébe súgta.

– A kápó tudja, hogy levelet írtam Morlay bírónak. Ezért szállt rám. De azt nem tudja, hogy találtam bizonyítékokat is ellenük!

– Miket beszélsz?

– Azt, hogy ki nevet a végén?

– És ki?

– Nem ők, Richárd!... Már tudom... Csada kabinjában szerettem a légkondicionálót, s amikor kiment, a nyitva felejtett széfben számlákat találtam. Csada nagyon precíz ember. A kifizetett és a felhasznált olaj különbözetének literekre kiszámolt, s a kapitánnyal történt osztozkodás elszámolását is könyveli. És a sok ezer dollár magánjövedelem napi, heti, havi, évi bontását. S a tízmillió forintos tételek zsebbe áramlását.

– Nyugalomra van szükséged!... – Adler megsimogatta a fejét.

– Lassan készítenek ki!... Egyre nehezebb a munkát is, őket is elviselni. Sokszor majdnem összeszartam magam. Beküldtek megint az olajtankba... s egyszer csak úgy éreztem, nem megy tovább... Kész! Vége!... Mondd meg, Adler, de őszintén, nem vagyok bűdös? Nem szartam össze magam?

– Nem.

Adler alig tudott megszólalni.

– Kikötőből írtam levelet Morlay bírónak. Senki nem tudott róla, most is csak azért említem, hogy bizakodjatok. Sokáig már nem kell túrnötök! Megírtam mindent, ami a Hunnián, itt folyik. Nem akarok úgy megdöglenni, mint a macskák. Nem azért hajóztam be. Itt a hajón van szállásom, ellátásom. A fizetésemet hazaküldöm a feleségemnek. És összejön a pénz, amihez már lakáshitel kérhető. De addig itt kell maradnom! S a Hunnián egyre nehezebb! Letépte a körmömet a mentőcsónak, amikor Kelemennel emeltük. Visszacsúszott, és már csak ordítani tudtam. Elkapta a csörlő. A kápó azonnal ott volt, üvöltött, hogy

„mi a jó kurva anyámat keresek itt, ha nem értek semmihez”. Nem válaszoltam, rohantam a lakótérbe előkeríteni a második tisztet. Ő itt az orvos. Igazira nem telik. Közben Garaminak jelentették, hogy mi történt. Összefutottam vele a folyosón. Rohantam mellette, ömlött a vérem, s Garami kiabálni kezdett, hogy mit képzelek magamról, miért nem köszönök, és etikett órát rögtönzött. Legszívesebben képen töröltem volna, ha nem fájt volna a kezem!

– Minek a múltat felidézni? – Kelemen próbálta lecsendesíteni.

– Hogy ne nyugodjunk mindenbe bele! Mert akkor még inkább mindent megtesznek, és senki sem fogja őket felelősségre vonni!

– Fordulhat a kocka... – mondta Wallner.

– Gondolod?

– Igen.

– Bízol benne, hogy Morlay intézkedik?

– A leveledet nem hagyhatja szó nélkül!... De mondok neked valamit! Kavargj fel egy kád vizet, s próbáld lecsillapítani. Nem fog sikerülni, mert még jobban felkavarg. Gondolkodsz, agyadban kavarg a hullámokat. Hagyd egy kicsit abba, hagyd állni, majd magától megnyugszik.

– Igaza van! – mondta Kelemen.

– Pincér létedre honnan tudsz te ilyeneket? – kérdezte Mihályi.

– Nem voltam mindig pincér. Bennetek csak annyi van, amennyi látszik?

– Óralapásért engem egyszer megbélyegeztek.

Hidas szólalt meg újra.

– A középiskolában tolvajnak kiáltottak ki, erkölcsi halottá tettek. Barátaimat, és az egész iskolát ellenem fordították. Úgy éreztem, hogy az életemnek nincs értelme. Búcsúlevelet írtam, amiben bebizonyítottam, hogy ártatlan vagyok, nem loptam el az órát, aztán bevettem a házi patikát. Anyám azon az éjszakán nem tudott aludni, fölkelt, és észrevett. Gyöngé féreg vagyok, ugye?... Egyre többször gondolok arra, bárcsak sikerült volna! Garami nemrég emlegette, ne aggódjak, bármi történik velem, ha az alakomat szemügyre veszi, elférek majd a hullakamrában...

– Fölmegek és elvágom a torkát! – sziszegte Kelemen. Király lefogta.

– Ne bomolj! Ennek nem ez a módja!

– Azt hiszi, hogy mindent megengedhet magának?

– Még mindig locsognak?!

Garami a felső fedélzetről kérdezte.

– Király! Azonnal vegyék fel a munkát!

– Uram, attól tartok, hogy ma már nem fogjuk.

– Király, mi ütött magába?!... Elment az esze? Ez... egyszerűen parancsmegtagadás!

– Ha azt mondom, hogy nem dolgozunk, akkor nem dolgozunk. Tud engem követni, uram?

– Azonnal menjenek a gépházba!

– Ne aggódjon kapitány, a főgép be fog indulni. Magam megyek le, de van egy kérésem. Ma már ne mozduljon ki a kabinjából, mert nem állok jól magamért!...

– Király, ezt nem viszi el szárazon!

Garami idegesen távozott.

– Mihály?!...

Wallner csodálkozott.

Király Wallnert és Mihályit utasította arra, hogy vigyék le Hidadt a kabinjába, és maradjanak is mellette. Ő pedig visszament a horgonygéphez, és folytatta a karbantartást. Adler leszedte az asztalt.

*

Két nap telt el. Adler, Kelemen és Mihályi a pupa asztalánál ültek. Alkonyodott. Az asztalon volt egy magnetofon, poharak, néhány üveg pálinka és sok sör.

– Ma vagy holnap, de mindent megiszunk! Egészségedre!

Mihályi Adlerral koccintott.

– Egészségedre!

Adler Mihályi sörnyitóját nézegette. A sörnyitóra ragasztott matricán thaiföldi nő hímtag formájú rúzzsal festette ki az ajkát.

Mihályi fényképeket húzott elő.

– Ezeket nézd meg!... Barátnőim... Casablancából, Amszterdamból, Ceylonból, Bangkokból, Kuala Lumpurból, Indonéziából és máshonnan. Ő volt a legemlékezetesebb, mutatta.

– A kép a hajón készült. Thai nő fürdőruha nélkül úszkál a medencében. Amikor a Phuket kikötőjébe érkezünk, megszállták a hajót a nők. Beköltöztek a kabinokba. Akik nem kellettek, a pingpongasztalon vagy ott aludtak, ahol helyet találtak. A jobbak persze elkeltek mind. Aki sajnálta a húsz dollárt, bezárkózott a kabinjába. De nem tudom elképzelni, hogy bírták ki.

– Mit szólt ehhez a parancsnok? – kérdezte Adler.

– Ha nem engedte volna fel a kurvákat a fedélzetre, a hajót hetekre mellőzték volna. Egyszerűen nem rakták volna ki... Ázsiában a nők egy része prostitúcióból él. Ám ez csak a mi fogalmaink szerint prostitúció. Az is megtörtént, hogy a férj és az apa kint dolgozott a fedélzeten, a feleség és a lány bent a kabinokban. A népes családot kell eltartaniuk. A kikötői költségek magasak, a parancsnoknak, a vállalatnak érdeke, hogy a Hunnia minél kevesebb kikötőben forduljon meg, és azokból minél hamarabb kifusson.

– Nőt akkor is felcsempésznénk a hajóra, ha a parancsnok a feljárót éjjel-nappal őrizné! – nevetett Mihályi, és osztályozta is az örömlányokat. – Elsők az egy napi keresetet érők. Ha ez a kategória érkezik a hajóra, jóság-bőség költözik a kabinokba. Én a zuhanyozóban el szoktam már kezdeni. Akik, mint Hidas, ki akarnak maradni, azok bezárkóznak, s ki sem mozdulnak. A dzsigi-dzsigi kísértésének máskülönben nehezen tudnának ellenállni?

– Minek? – kérdezte Adler.

– Dzsigi-dzsigi a neve mindenütt Ázsiában!

Mihályi nevetett.

– Meleg van a trópusokon. S a nőkön alig van ruha! Hosszú böjt után nőt az is választ magának, aki szereti a feleségét.

– Két gyereked van. Te is így gondolod?

Kelemen válaszolt.

– Ez nem hűtlenség. Persze az asszonyok féltékenyek. Ott hon a helyzetük rosszabb, mint itt a miénk. Hónapokig, sokszor

másfél évig otthon vannak egyedül, megpróbálják ágyba vinni őket. Nem egyszer sikerrel...

Koletár István felesége gyereket várt. Koletár már nem bírt magával, mindig arról beszélt, milyen lesz a gyerek. Ajándékokat készített neki, álmodozott, és boldog volt. S jött a távirat, hogy a gyerkőc megszületet s mehet haza. Cipelte az ajándékokat, ragyogó arccal lépett a kórterembe, s amikor meglátta, hogy a felesége színes bőrrű fiút szült, őrvongott, széttörte az ajándékokat... A gyermeket azért neveli. Sok a félrelépés, sok a válás.

Mihályi bekapcsolta a magnót. Gyors, ritmusos zene szólt. Kelemen fadarabokkal a kezében ütötte a taktust. Wallner is megérkezett.

– Nem találok a helyemet! Aludni akartam, de nem tudok.

Kinyitott egy sört, megitta, a dobozba aprópénzt dobált, s rázni kezdte, mint a csörgődobot.

Adler megkérdezte.

– Gyurka egyedül maradt?

– Nem. A rádióshoz ment. Úgy döntött, hogy megírja a kérelmet.

Adler felállt.

– Maradj! Azt mondta, jobban érzi magát. Leadja a táviratot, idejön.

Hangosan szólt a zene. Wallner túlkiabálta.

– Vicc az egész! Szerencsétlenkedünk itt, feleségünk meg nézi otthon a plafont!... Nem jó nekik se, nekünk se! Miért nem vagyunk akkor otthon?!

Wallner hevesen rázta a dobozt, és táncolt. A kormányos matróz dobolt az asztalon, a hajóács is táncolni kezdett.

– Összegyűjtöttem egy kis pénzt!

Wallner beszélt tovább.

– Angyalföldön textilnyomó vállalkozásba kezdek! Garamit és Csadát akkor lássam, amikor a hátam közepét!

A felfokozott hangulatban, eksztázisban táncoltak. Adler csak nézte őket.

– Gyere, Adler! Képzeld, ha nők is lennének!

Mihályi ordított.

S ekkor élesen, hosszan szólni kezdett a riasztócsengő. De nem hallották. Garami, Csada, Tatai és Király érkezését észre sem vették. A kapitány elektronikus hangtölcsért tartott a kezében.

– Wallner! Mihályi! Azonnal hagyják abba!

A kormányos kikapcsolta a magnót.

– Hőbörögnek, amikor Hidas a hatos raktárban holtan fekszik?!

– Gyurka!

Wallner kezéből kiejtette a sörös dobozt, s rohanni kezdett fölfelé a lépcsőn.

– Nem lehet igaz!

– Wallner!... Azonnal jöjjön vissza! – utasította a kapitány, majd felsorakoztatta az embereket.

– A szolgálati szabályzat alapján, fegyelmi jogkörömnél fogva, bűncselekmény elkövetésének alapos gyanúja miatt nyomozóhatósági jogkörömmel élek...

– Semmi szüksége nem lesz rá!

Adler kilépett a sorból.

– Miket hord itt össze-vissza?

– Uraim! Elkerülhetetlen most már a bemutatkozás... Dr. Adler Richárd tengerész és igazságügyi szakértő vagyok. Megbízatásom titkos.

A kormányos, az elektrikus, és a hajóács megdöbbenve fogadták a hírt. A kapitány gépzemvezetőjétől várt magyarázatot.

– Adler!?...

Wallner csodálkozott.

– Ügyész?!...

Kelemen nézte a hajópincért.

Garami megszólalt.

– Megőrült?!

– Mondtam nektek, hogy ez nem pincér!

Mihályi Wallnerhez lépett.

– Kijátszottunk minden lapunkat... Most megnézhetjük magunkat!

– Álljon vissza a helyére, Adler! Ha még egy lépést közelít, lefogatom!

– Uram, nem értett meg engem. Megismétlem. Dr. Adler Richárd igazságügyi szakértő vagyok.

– Király! Vezesse el!

– Egy pillanat!

Adler belső zsebébe nyúlt, és egy iratot vett elő.

– Hidas György írásbeli bejelentéssel fordult Morlay bíró úrhoz... Dr. Morlay döntésére indult vizsgálat a Hunnia vezetői ellen. Megbízásom e vizsgálat lefolytatására, indokolt esetben a parancsnokság átvételére jogosít fel.

Garami Antal kapitány! Parancsnoki kinevezését visszavonom!

– Király, hajtsa végre a parancsot! – kiáltotta Garami. Adler azonban bemutatta azt az okiratot, amely a parancsnok kinevezését megszüntette.

– Gyurka nem képzelődött!

A kormányos az igazságügyi szakértőre nézett, aki bemutatta a Hungarian Ocean Trade megbízólevelét, ami szerint ő lett a Hunnia megbízott parancsnoka.

A fedélzetmester visszalépett a helyére.

– Uraim!... Tudják már, hogy ki vagyok...

Adler a személyzethez fordult.

– Kérek mindenkit, hogy odaadással végezze munkáját!

– Várom az utasításait, uram!

Király kilépett a sorból.

– Irányítsa a fedélzeti munkát!

– Igen, uram.

– Kelemen! Vegye át a kormányt a parancsnoki hídon!

– Igen, uram!

– Wallner!...

– Igen, uram!

– Menjen Csada kabinjába! Vegye át a gépház irányítását! És foglalja le Csada iratait!

– Tatai!

– Parancsoljon, uram!

– Menjen, kérem, vissza a rádióhoz! És Kelemennek jelentsem!

– Értettem!

- Mihályi!
- Igen, uram.
- Jöjjön velem a hatos raktárba!
- Igen, uram!

A leváltott kapitány és a beosztásából felmentett gépüzem-vezető mozdulatlanul álltak a falnál. Adler visszafordult.

– Uraim, baj van?

– Indulnak!

Király válaszolt helyettük.

– És ne csöngessenek többet! Ha megszomjaznak, szolgálják ki magukat! – mondta Adler.

Garami és Csada tanácstalanul álltak még tétován egy ideig a helyükön, mint Lóth és arája állhatott Szodomában, aztán elindultak.

*

Adlert az AIDS-szűrővizsgálat lesújtó laboreredménye után rossz álmok kínozták.

Egyik alkalommal A(dler) R(ichárd) erdélyi misszionáriusként irian jayai sírfeliratát is látnia kellett.

*„Magyarnak mennyi kín és szenvedés,
 hogy elvesztette hazája földjét!
 Könnye ered, sírva vígad,
 a Kárpátok között alig nevet.”*

Idős, gyermektelen lelkész volt. Az esős évszak októberi napjain a malária kínozza: hideg rázta, lázalmok, víziók gyötörték. Gyékényszőnyegen a bennszülött által épített Lelkek Házában feküdt, üveges szemmel nézett maga elé, gyülekezetének fiai és lányai ülték körül, forró testét borogatták, aggodalommal lesték minden mozdulatát, és főzetekkel itatták. A Lelkek Háza, ahol a lelkész közössége ősi rítusoknak is hódolt, ahonnan feleiségét – zsoltárok kántálása közben – a túlvilág kapujáig elkísérték, most virrasztóhellyé változott.

A székelylelki születésű, Magyarországról kivándorolt, zsidó hitről reformátusra kikeresztelkedett misszionárius megtanította Indonézia területéhez tartozó őserdő pápua őslakóit az egy és

igaz Isten tiszteletére, az egynejtűség megtartására, és leszoktatta őket az emberevésről. De most a halál erői kezdtek győzedelmeskedni Adler Richárd felett, s már arra lehetett gondolni, hogy ki fogja lehelni a lelkét.

Bennszülött gyülekezete jobbnak látta átvinni őt a parókiáról a Lelkek Házába.

Kitisztult az ég, a banánfákon és a bambuszágakon fénylő esőcseppek, mint csiszolt gyémántok csillogtak a vakító napfényben, s a távoli hegyek ölelésében párolgó gőzfürdővé változott a völgy.

Tiszteletesként a hegyek magas csúcsait Kárpátoknak, az őserdei falucskát Hargitának nevezte el. De most még a hegyek ormai is mintha feszült figyelemmel lesték volna a Lelkek Háza ablakain át az öreg erdélyi zsidót, és azt suttozták:

– Richárd, he!... Tán csak nem indulnál? Münket mög itt hagysz?

Adler szeme megtelt könnyel. Ötven éve annak, hogy a válásüldözések miatt kénytelen volt külföldre szökni, és sorsa e távoli földre vezette.

És a szíve hányszor megszakadt már!

Mert az óhaza utáni vágy olyan, mint a kígyómarás. A mérreg: fullasztó, a megmart hörög, szaggatottan, görcsösen levegő után kapkod, a szíve meg ugrana ki a helyéről! Haraphatják, szívhatják a marás helyét, de az csak egyre nagyobb, mind jobban sajog, és az emberi áldozat lassan belepusztul!

Adler fogadott fia magyarul is beszélt egy kicsit, s hogy apja kedvében járjon, magyarul szólalt meg:

– Idősapám!

– Te vagy az, édes fiam?

– Én biz'!...- felelte a fiú és énekelni kezdett.

Fújt a szél, zörgette a kastély ólmozott üveglakait, a telihold fénye a színes üvegeken át beszűrődve világította meg a Lelkek Házának szobrait. Lázas gyötrelmében az öreg zsidó szobroknak vizionálta az ősök koponyáit, a kazuármadarak csontjait, a bennszülöttek szent ereklyéit, a krokodilfából faragott öt méter magas ősök oszlopát. Aminek a tövében a dobok most halkán szóltak.

Az esőerdő madarai mintha mind megvesztek volna: kórusban rikácsoltak!

Az írnoki pulpitusnál Kézai Simon ült és neveket írt a Lelkek Könyvébe. Így vette kezdetét a zsidó misszionárius hallucinációja. Azután Dózsa György lépett Kézai mellé, arcát is látni lehetett már. Dózsa a tanácsteremben meggyújtotta a gyertyákat. S ekkor felismerhetővé vált az összes szobor, posztamenseken állva Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba, Töhötöm, István király, Hunyadi János, Dózsa György, IV. Béla, Károly Róbert, Zsigmond király, Mátyás Király, Báthori István, Rákóczi Ferenc, Kossuth Lajos, Széchenyi István, Deák Ferenc, Liszt Ferenc márvány fehér arcáról verődött vissza a sercegő gyertyák lángjának fénye.

– Ülj le! Diktálok! – mondta Kézai Simon Dózsa Györgynek.

– Ófelsége nem fog haragudni?

– Nem. Szeret téged és fáj neki, amit veled tettek. Hogy megégették a húsodat!

– És azt is tudja, hogy írni tanítasz?

– Azt is. És örül neki!...

Dózsa megpróbált leülni az írópult padjára, de szűk volt a hely és nem sikerült neki.

– Tedd már le a vértet és a kardot! Még összetörsz mindent!

– morgott Kézai. – Nem csatába indulsz!...

Dózsa letette a páncélt és a kardot, de még így sem fért el.

– Elveszem a Lelkek Könyvét... – Kézai felemelte a vaskos anyakönyvet és a tanácsterem asztalára tette. – Most ülj le!...

– Hatalmasra duzzadt... - jegyezte meg Dózsa és leült.

– Sok millió magyar neve van már benne... De most már vedd a pennát és írd!

Mondom a mai leckét. – folytatta Kézai. „Világnak világa / virágnak virága / Keservesen kínszól / Vasszegekkel veretel...

– Írom... – biccentett Dózsa a fejével. Ismételte és szótagolva írta, amit Kézai diktált neki. – Vi-lág-nak... vi-lá-ga...

Lépések hallatszottak. Dózsa felkapta a fejét. Valaki csoszogva közeledett.

– Ki az? Mi az?

– Liszt vagyok... Nem zavarok?

- Nem. Kerüljön beljebb!
- Leülnék játszani!
- Tessék, tessék! – válaszolta Dózsa. Tudta, hogy miközben Kézai körmölt, Liszt Ferenc mindig zongorázott.
- Most nem sok ideje lesz Liszt Ferenc uramnak! – szólalt meg Kézai Simon.
- Miért?
- Széchenyi összehívta a tanácsot. Eltelt megint egy hét...
- Kézai beszélt volna még, de Liszt leült a zongorához és az Egmond nyitányt kezdte játszani... Dózsa meg írta tovább a lelkét. – Vi-rág-nak vi- rá-ga... Ke-ser-ve-sen kín-za-tol... Vas-sze-gek-kel ve-re-tel...
- Aztán a föld kezdett remegni, dübörögve, robajjal lovagolt be a hét vezér: Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba és Töhötöm. Előd megkérdezte:
- Pennára cserélted a kardod, Dózsa?
- A többiek kurjongattak, cselből futamodó, hátrafelé nyilazó mozdulatokat tettek. Liszt felállt és nézte őket. Széchenyi lépett a terembe.
- Korai az érkezések! – mondta a vezéreknek. – És már azt is mondtuk, Álmos, hogy tegyétek le a fegyvert!
- Mondtátok! Mondtátok! Mert a szavakat jól forgatjátok! De ha veszélyben a haza, akkor mindig kellünk! – vágott vissza Álmos.
- Összeül a Lelkek Tanácsa, térjete vissza békében!
- Visszajövünk, Széchenyi!... – válaszolta Tas.
- És mind a heten kilovagoltak.
- Széchenyi hosszan nézte őket. A távozásuk utáni csendben pedig megjegyezte:
- Micsoda erő!... és Liszthez fordult. – Megkérem Liszt Ferenc uramat, tartson most szünetet! – Köszönöm!
- Liszt meghajolt és kiment. Dózsa felvette vértjét.
- István királyunkat Hunyadi János vigyázza a kápolnában. Menjen és szólítsa őket a tanácsterembe! – utasította Széchenyi Dózsát.
- Minek neki testőr? – kérdezte suttogva Kézai Dózsát.

– Csak úgy, a tisztelet okán – felelte Dózsa és kiment. Széchenyi Kézaihoz fordult:

– Kézai uram. Emlékeztetne engem mai ülésünk tárgyára?

– Múlt heti ülésünket félbeszakítottuk, kegyelmes uram... Deák Ferencet illette akkor a szó.

– És hányan várokoznak?

– Battyány Lajos és az aradi tizenhármak, kegyelmes uram...

– De hiszen csak egy hét telt el! – Széchenyi elsápadt.

– De odalent száz év! Deák Ferenc és kora! Aztán a XX. század! Ennyi lelket még én nem körmöltem soha, mint ezen a héten! Ha ez így folytatódik, és Dózsa megtanul írni, segítenie kell nekem! Hétfőn, kedden és szerdán... éjjel-nappal itt ültem... Világháborúk dúltak odalent... Az első és a második... Liszt Ferenc uram a zongoránál sem győzte szusszal, játék közben többször elaludt... Aztán csütörtökön az ötvenhatos forradalom és szabadságharc áldozatai érkeztek... pénteken, szombaton, vasárnap végre csendesedett kicsit, de énnekem má' az a gyanúm, hogy a magyarok kihaltak... Ma meg még nem könyveltem semmit... Tanuljon Dózsa írni!

Széchenyi István az elnöki pulpitusra ült és csöngetett. A folyosókról érkezni kezdtek a Lelkek Tanácsának tagjai: IV. Béla király, Károly Róbert, Zsigmond, Mátyás király, Bethlen Gábor, Báthori István, Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos. Széchenyi megszólalt.

– A tanács még nem szavazóképes! Kérem az urakat, hogy fáradjanak az ülésterembe!

Zajjal, hangosan, nevetgélve léptek be a vezérek: Álmos, Előd, Ond, Kond, Tas, Huba és Töhötöm. Széchenyi megkocogtatta a poharát.

– Csendet kérek az uraktól!

Hunyadi János és Dózsa György kíséretében István király belépett a tanácsterembe. Azon nyomban nagy csend támadt odabent. István király leült. Széchenyi megszólalt:

– Mai ülésünkre az utókor képviselőjének Adler Richárd lelkész hívtuk meg – jelentette be Széchenyi. – Adler Richárd! Lépjen be!

Adler Richárd félénken belépett a tanácsterembe és meghajolt.

– Üljön le, kérem! – mondta Széchenyi. Richárd tiszteletes az ország vezetői mögött húzta meg magát.

– Napirend előtt Ond kért szót. A szót megadom – mondta Széchenyi. Ond felállt:

– Tiltakozom! Az asztalok megint üresek!... Hamburgert nem kértünk, igaz, de ezt a pogácsát egyék meg az avarok!... – mondta Ond.

– Megszavaztuk, hogy nem eszünk az ülésteremben! – válaszolta Széchenyi.

– Akkor legalább dohányt szívhassunk! – folytatta Ond.

– Azt is leszavaztuk! – felelte Széchenyi.

Napirend előtt most Kond jelentkezett szólásra.

– Nem adom meg a szót!... – emelte fel a hangját Széchenyi. Moraj támadt a teremben. – Ügyrendi kérdésben?... kérdezte az elnöklő Széchenyi. Kond bólintott, hogy igen. – Ügyrendi kérdésben megadom... Kende a szó, Kond!

– Azt soha nem fogadtuk el, hogy nem iszunk! Követeljük az italunkat!

– Ügyrendi kérdésben Károly Róbert uram kért szót. – mondta Széchenyi. – A szót megadom. Tessék!...

– Elfogadhatatlan, hogy üléseink idejéből egyesek kilopják a perceket! Mikor annyi a teendő! Nem hiszem, hogy ezt tűrnünk kell! – tiltakozott Károly Róbert.

– Hinni higgyen, aki áttért! Nekünk sámán kell! – mondta Kond.

István király intett, hogy teljesítsék Kond kívánságát. Belépett a sámán, leült és halkán dobolni kezdett. A pincérek italokat hoztak, Dózsa kumiszt töltött a vezérek kupáiba. A vezérek ittak. Huba felállt, bőfögött, majd az egyik pincérhez ment. Körbejárt. Csodálkozva nézte, hogy a pincér kopasz volt, mint ő és a vezérek.

– Ki vagy te, varkocs nélkül? – kérdezte.

– Rákosi Mátyás – felelte a pincér. Huba Mátyás királyra nézett. Mátyás rázta a fejét:

– Nem rokonom, nem ismerem.

Huba a Rákosi felszolgált italt nézegette:

– Mi ez? – kérdezte.

– Bambi – felelte Rákosi.
 – Kumiszt ittál-e már?
 Rákosi a fejét rázta, hogy nem. Huba Adler Richárdhoz fordult:
 – Ki ez az istencsapása? – kérdezte Huba Rákosira mutatva.
 – Huba úr, kérem! Én megmondom... de jobb lenne, ha nem kérdezné! – felelte a tiszteletes.
 Huba a másik pincérhez lépett.
 – Te ki vagy?
 – Kádár János – felelte halkán Kádár.
 – Kicsoda?
 Kádár megismételte a nevét:
 – Kádár János...
 – És te mit hoztál nekünk, Kádár János?
 Huba szagolgatta az italt és rákiáltott:
 – Mi ez?!...
 Kádár félénken válaszolt:
 – Málnaszörp...
 – Úgy!!! – Huba dühösen nézte Kádárt, aztán a harmadik pincérhez fordult.
 Az bátran és büszkén szólalt meg:
 – Szálasi Ferenc! Jelentkezem! Heil Hitler! – és köszöntésre emelte fel a kezét, és majdnem megütötte Hubát. Huba nézte, bámulta, körbejárta Szálasit. – Ez meg... vizet iszik, mégis szédült! – Huba Adler Richárdra nézett:
 – Mit művel ez az ember? Szellemeket űz?
 – Huba úr, Emese szent álmára kérem, ne ingerelje!
 Huba gondolt egyet és az elnöklő Széchenyihez fordult. – Széchenyi!... Honnan érkeztek ezek a két lábon járók?!
 Széchenyi sóhajtott:
 – Magyarországról.
 Huba elégedetlenül csóválta a fejét, helyére ment és leül.
 – Múlt heti ülésünkön Deák Ferenc beszélt... – folytatta ezután Széchenyi.
 – Széchenyi uram berekesztette az ülést! – szakította félbe Ond.
 – Kénytelen voltam – felelte Széchenyi.

– Éhesek lettünk! – érvelt Ond.

– Deák Ferenc uramat illeti a szó! – zárta le a vitát Széchenyi.

Deák Ferenc felállt, s miképp előző felszólalását, a mostanit is azzal kezdte, hogy hazánkban 1848. március 15-én kitört a forradalom. A rendi országgyűlést polgári parlamentáris rendszer váltotta fel, s a királynak felelős udvari kormányszékek helyére az országgyűlésnek felelős nemzeti kormány került.

– A szabadságharc leverésére Jellačić kapott megbízást... – sóhajtott Deák és Kossuthra nézett.

– Minderről Kossuth Lajos a Lelkek Tanácsának már beszámolt! – szakította félbe Deákot Széchenyi.

– Hagyd beszélni, Széchenyi! – szólalt meg Tas. – Én hallani akarom.

Deák folytatta:

– A dunántúli népfelkelés nagymértékben hozzájárult Jellačić hadainak szétveréséhez, a pákozdi diadalhoz, a pesti nép pedig végzett a teljhatalom megragadására Pestre küldött Lamberg altábornaggyal. A forradalom átnőtt szabadságharcba, amelynek vezetését – a lemondott Battyány-kormány helyett – a Kossuth vezette Honvédelmi Bizottmány vállalta magára. 1849. március elején a Habsburg-hatalom az olmtützi alkotmányban Magyarországot az osztrák birodalom tartományának nyilvánította.

Mátyás király közbekiáltott:

– Micsoda arcátlanság!

Rákóczi egyetértően bólintott:

– Az!

István király szólalt meg:

– Deák Ferenc beszéljen most!

– A katonai sikerek azonban – folytatta Deák – lehetővé tették, hogy 1849. április 14-én a magyar országgyűlés kimondja a Habsburg-ház trónfosztását és Magyarországot önálló állammá nyilvánítsa.

– Éppen ideje volt már! – jegyezte meg Báthory István.

– Ha folyton közbeszólások szakítják félbe azt, aki szót kapott, ma sem végzünk időben! – mondta Széchenyi.

– Báthory uramnak igaza van! – mondta Előd.

– Csatlakozom! – vágta rá Álmos.

István király szólalt meg:

– Deák Ferencet illeti a szó!

– A Habsburg-hatalom a magyar szabadságharc eltiprására katonai segítséget kért és kapott az orosz cártól – folytatta Deák.
– A magyar forradalmi erők helyzetét megnehezítette, hogy a megbékélés a nemzetiségekkel csak későn jött létre, a parasztság osztálykövetelései sem teljesültek maradéktalanul, a politikai és katonai vezetésben pedig megalkuvó törekvések jelentkeztek. Kossuth és a kormány lemondott, Görgey Világosnál letette a fegyvert.

– Súlyos hiba volt! – kiáltotta Tas.

– Nem biztos – vetette közbe IV. Béla.

– Az önkényuralom hatalomra jutása után... – Deák sóhajtván tette hozzá – ...százak és ezrek kerültek vérpadra, jutottak várbörtönökbe, és tízezrek sáncmunkákra. Az utókor nem tud mindenkinek név szerint emléket állítani.

– Az utókor képviselőjét hallgassuk meg! – indítványozta Zsigmond.

– Úgy van! – Zsigmond indítványával Károly Róbert is egyetértett.

Széchenyi arra kérte Adler Richárdot, hogy álljon fel.

– Igaz, hogy nem tud? – kérdezte Széchenyi.

– Igaz. De az is, hogy 1849. október 6. nemcsak Battyány és az aradi tizenhárom, hanem a névtelen hősök hazaszeretetének, helytállásának is példája mindörökre – felelte a megszeppent Áron.

Mátyás király azonnal indítványozta, hogy Battyány Lajos és az aradi tizenhárom a tanács elé vezettessenek, és székfoglaló beszédek a tanács előtt haladéktalanul elhangozzanak. Az indítványt a tanács tagjai ellenvélemény nélkül megszavazták, és Széchenyi, a tanács elnöke, a tanácssterembe szólította a jelölteket, akik ezután a megszólítás sorrendjében léptek a terembe. Széchenyi hellyel kínálta őket. Majd Magyarország első miniszterelnökét arra kérte, hogy székfoglalóját elsőként tartsa meg. Battyány Lajos sokáig beszélt. Az elnöklő Széchenyi István Adler Richárdot szólította.

– Így történt, Richárd tiszteletes?

– Így. Később a gróf emlékére emelt örökmécses helyén a lojális, de hazája törvényes jogaiért küzdő Battyány Lajoson az ítéletet végrehajtották.

– Leülhetsz, Richárd – mondta Széchenyi és először Lázárt, majd a többieket szólította.

Adler az utókor nevében gyakran kapott szót.

A Lelkek Házában a bennszülöttek egyre rémültebben nézték a kivehetetlen szavakat motyogó haldoklót, és a dobokat még hevesebben ütötték. Adler tiszteletes fogadott fia se értett egy mukkot sem, pedig az Irian Jaya-i pápua törzs tagjai között ő volt a legértelmesebb: még a magyar szóból is megértett valamit.

A Lelkek Tanácsának urai szomorúan hallgatták a beszámolókat.

A terembe aztán csend telepedett megint, hogy Áron tiszteletest már az ájulás kerülgette. István király intésére Széchenyi mégis folytatta az ülést.

Áron tiszteletes meg egyre ijesztőbben nézett ki. Láztól torzult arccal csak motyogott magában. A bennszülött asszonyok újabb főzeteket itattak vele.

És a lélek a testét még mindig nem hagyta el!

Eközben Széchenyi a szerb származású Damjanich Jánosnak, a szabadságharc egyik legnagyobb alakjának adta meg a szót. A magas, izmos férfi felállt.

– Magyar érzelme, lángoló hazaszeretete jellemzi leginkább – állapította meg róla Széchenyi.

Damjanich miután leült, Adler Richárd szólalt meg:

– Amikor bilincseit megoldották, Damjanich így szólt: „Azt gondoltam már, hogy én leszek az utolsó, holott a harcban mindenütt én voltam az első.” A hóhér nyolcadiknak szólította őt.

Vécsey gróf székfoglalója után Adler Richárd így beszélt:

– Vécsey gróf apja és testvérei hűségesen szolgálták a császárt. A legsúlyosabb ítélet neki jutott, mert végig kellett néznie társainak kivégzését. A hóhér kilencediknek szólította – mondta a tiszteletes.

Széchenyi István ezután szavazást indítványozott. A Lelkek Tanácsába Battyány Lajost és az aradi tizenhármát ellenszavazat nélkül beválasztották. István király sem élt vétőjogával.

Liszt Ferenc a zongorához ült, és most is az Egmond nyitányt játszotta. Dózsa György Kézai Simon felügyelete mellett megkормölni kezdte a beérkezett újabb és újabb neveket a Lelkek Könyvébe.

És a magyar symposion itt véget ért.

Richárd tiszteletes pedig a bennszülöttek örömujjongása közepette kinyitotta a szemét. Láza csillapodott, és igencsak gyanakodva nézegette a pápuákat.

– Idősapám! – örvendezett Richárd tiszteletes fogadott fia.

– Mi az, te?

– Hát csak hogy visszagyött!

– Az óhazában voltam, te...

– Máskó' olyan messzire ne induljék! Mer' a végén nem lehet visszadobolni!

Adler Richárd tiszteletes, a bennszülöttek misszionáriusa ekkor azonmód fölkelt, összerázta magát, mint aki a holtak vizéből lépett ki, és a Lelkek Házából futva távozott. Úgy érezte: idő előtt való lenne tovább ott tartózkodnia.

Hazafelé menet a parókiára a trópusi zuhatag is ömleni kezdett megint, de még az eső sem zavarta most. Az őserdő mélyén a Lelkek Házában életre kelt magyar múlt jelenetei kavarogtak benne. Szíve hevesen vert, váratlanul ütött nagyokat, s amint lépteit szaporázta, megjegyezte:

– Amiképp a trópusi esőt, a magyarok könnyeit is szárítsd fel, uram!

*

A kormányos matróz és az elektrikus vitatkozott egymással a pupán.

– Ne mondd! A szolgálati szabályzat kimondja, ha kikötőben hal meg valaki, el kell temetni, vagy az igazgatóság engedélye alapján haza kell szállítani...

– Hidas nyílt tengeren halt meg. Ha az egészségügyi feltételek adottak, ki kell vinnünk a holttestet a szárazföldre, s az igazgatóság engedélyével haza kell szállítanunk.

– De most messze van a szárazföld! S már nem lehet elviselni a bűzt odalent!... Nincsevis közölte, ilyen körülmények között nem vállalja a konyha vezetését...

- Miért nem történik valami?
- A hullakamrát megette a rozsdá. Nem hűt. A kamrára eddig nem volt szükség.
- Szolgáltam a Santa Cecilián – mesélte Kelemen Wallnernak. – Tengeri kikötőkből, Mar del Platából, Montevideóból szállítottunk árut, fölfelé a Paraná folyón. A Santa Cecília kis hajó, nem is volt rajta hullakamra... Buenos Airesben horgonyoztunk, amikor a szakácsunk, Fernandó, felakasztotta magát... A boldogtalant mi vágtuk le a kötélről. Fedett bádogkoporsóba tettük, és felúsztattuk őt egészen Rosarióig. Ott lakott a családja... Borzalmas volt! És elviselhetetlen a bűz... Mindenütt éreztük...
- Ma befejeződik a vizsgálat.
- Wallner témát váltott.
- Kihallgatások!... Ezek Gyurkát már nem hozzák vissza!
- Kimerült. Haza szeretett volna menni. Táviratozni akart, hogy váltsák le, de a kápó eltépte a kérelmét.
- Most véget ér a pályafutása! Mi most utódaink jövőjét is egyengetjük. Kelemen beadta a felmondását. De kötelessége lesz megindokolni, hogy ilyen lépésre miért szánta rá magát.
- Valamit kellene tenni a hullakamrával!
- Nincs mit! Értsd meg!... A kialakult helyzetben Adler sem választhat mást, mint a szolgálati szabályzat indokolt esetének alkalmazását... Tengerészszokások szerint a tengerbe temetést...
- Nem tudnád megjavítani azt a kamrát?
- Értsd már meg, hogy nem lehet!
- Az egész hűtőrendszert le kellene állítani... Legalább fél napra. És ennyi idő alatt minden élelmünk megromlana. Kikötőben majd a nagyjavítás része lesz a hullakamra cseréje.
- Minden megoldást végiggondoltál?
- Igen.
- Adler, Király, Mihályi, Garami, Csada és Tatai érkeztek a pupára. Adler igazságügyi szakértő ismertette, hogy a vizsgálatot befejezte. Magnetofont vett elő, bekapcsolta, s bejelentette, hogy Hidas György halálának körülményei minden kétséget kizáróan azt a tényt támasztják alá, hogy önmaga vetett véget az életének.

– De miért? A kérdést tegyék fel önök is magukban!
 S próbáljuk még egyszer együtt átgondolni a történeteket.

– Garami exkapitány úr!

– Igen, uram!

– Hajlandó ügyvéd jelenléte nélkül válaszolni a kérdéseimre.

– Igen, uram.

– Milyen módon terjesztheti elő kérelmeit a személyzet?

– A szolgálati út betartásával... a személyes jellegű, munkaviszonyt nem érintő ügyek ez alól azonban kivételek.

– Hidas György leváltását kérő táviratával Tatai Jeromos rádiós tiszthez fordult, akinek kabinjában éppen Csada Róbert is tartózkodott. Hidas György a szolgálati utat megkerülte, nem Csada Róbert elöljárójához fordult.

– Hidas szabálytalanul járt el!

A gépzemvezető felugrott a helyéről.

– Nem volt bizalma önhöz fordulni! Hiszen ön tolvajnak is nevezte már! – szólt közbe Wallner.

– Láttuk valamennyien, hogy Hidas rosszul lett, elvesztette az eszméletét, és ájultan hozták fel a gépházból.

– Részeg volt!

Csada felháborodott.

Adler a közbekiabálást figyelmen kívül hagyta és megállapította:

– Hidas György távirati úton kérte, hogy váltsák le... Rossz a közérzete és pihenni szeretne. Csada Róbert, leváltott gépzemvezető válasz helyett azonban eltépte a kérelmet. Csada Róbert beismerte, amit tett. Tette indoklásában arra hivatkozott, hogy a Hungarian Ocean Trade központjában egészségügyi alkalmassági vizsgálatokat végeznek, és a Hunniára egészséges embereket küldenek.

– Aki nem bírja a tengert, ne hajózzék! A személyzet mindig méltatlankodik, nem kell rájuk odafigyelni! Senki nem hívta őket a Hunniára! De ha már itt vannak, végezzék el, amit vállaltak!

Csada Róbert kikelve önmagából beszélt.

Adlert Tatai kérte szólásra. Tatai eskü alatt vallotta, hogy amit mond, az a valóságnak megfelel. Ő a gépapolót kimerültnek látta.

– Amikor Hidas meglátta a kápót – mondta Tatai –, megijedt, s kérelmét nem merte a kezembe adni. Csada elvette tőle és elolvasta. Nagyon dühös lett, arca kivörösödött, szeme szikrázott a méregtől, s ráírta a kérelemre, hogy „nem továbbbítható”... És visszaadta nekem. Sajnáltam Hidast, de nem tehettem érte semmit... A gépüzemvezető mellettem állt, vissza kellett adnom a táviratot.

– Hidas előljárójának mondott valamit?

– Igen. „Értse meg, uram, fáradt vagyok! Pihennem kell. Nem bírom már tovább!”

– Csada mit felelt erre?

– Kiabált... Azt felelte, hogy a légénységet nem tekinti embernek. A személyzet folyamatosan érkezik a hajóra, nem számít, hogy ki! Menjenek a gépházba, működjenek a gépek, másral ő nem foglalkozik.

– Hidas mit szólt ehhez?

– Válaszolni akart, de a gépüzemvezető Hidas kezéből kikapta a kérelmet, darabokra tépte, és a gépápoló arcába vágta.

– Így történt?

– Igen.

Csada Róbert megsemmisülve állt a helyén.

Tatai visszament a szolgálati helyére. Az igazságügyi szakértő folytatta tovább.

– Garami úr! Nem gondolja, hogy el lehetne kerülni az efféle eseteket, ha a Hunnián hajóorvos teljesítene szolgálatot a Hunnián?

– A személyzet fele mindig beteget jelentene. A hajón csak egy akarat lehet! A kapitányé!

Adler a hajóácsot szólította.

– Hidas György szerette az italt?

– Hidas keményen dolgozott... és szenvedett.

Sokszor csak ült a cellájában, és Mariner-dieselt kortyolgatott.

– Mit?

– Holland tiszta szeszt. Coca-colával, üdítőitalokkal hígítva fogyasztható, de így is rombol. Mégis isszuk, mert olcsó. És Hidas dogwatch-ban dolgozott.

– Miben?

– Kutyaórségben. Déli tizenkettőtől négyig.

És éjfélről hajnali négyig... és azért hívják kutyaórségnek, mert kutyaül kifárasztja az embert. Este korán kell lefeküdni, hogy éjfélre lehessen aludni, de hajnali négy után még aludni az ember... de ha lefekszik, arra ébred, hogy ebédelni kell, és nem reggelizni. A Haarlemben az alvás sem olyan tökéletes, mint máshol.

– Hol?

– Ahol a matrózok, gépapolók cellái sorakoznak. Ahol a munkásosztály pihen. Ahol a gépzúgás a leghangosabb... A második szint is még részben a Haarlem. Ott étkezünk, isszuk a sört. A harmadik és negyedik szintre csak akkor megyünk fel, ha hívatnak mindet... Az a púderos már, ahol a siorok laknak, fedélzeti és géptisztek, akik a púdert hintik.

Adler a fedélzetmestert szólította.

– Láttam egy reklámszöveget a kabinjában „Aki a hajózást választja, pihenéssel, szórakozással ajándékozza meg önmagát” Miért tette a falra?

– Hogy röhögjek rajta! Ilyen firkán minden tengerész röhög. Mi nem nászutasok, munkások vagyunk, akik pénzt akarunk keresni, és nem költeni... Rövid idő alatt minél többet, hogy lakást, házat vegyünk, telekhez jussunk, hogy építkezni kezdjünk, vagy elvált feleségünket kifizessük. De a tengerészbékekről ne kérdezzen! Azok olyan alacsonyok a Hunnián, hogy kár a szót fecsérelni. Pedig nem irigylendő körülményeket és életmódot vállalunk. És fizetés nem azért kevés, mert a kapitányé sokkal több, hanem mert alig megyünk vele valamire. Háromszáz dollár észrevétlenül tűnik el még egy szegény ázsiai országban is. Itlara, cigarettára, ajándékokra, néhány jó cuccra... És egy év után mégsem térhetünk haza üres kézzel. Az alapfizetések alacsonyak, pedig a hajón nem szokványos körülmények között végzett munkát fizetnek. A szakácsnak akkor asztalra kell tenni a kenyeret, ha a hajó úgy mozog, hogy még a lábas is lecsúszik a platniról! És akkor is, ha a konyha trópuson olyan forró, hogy a tojások maguktól megfőnek... Nekem két gyermekem van, a behajózási pótlékról mégsem szeretnék beszélni. Azt ugyanis mindig csökkentik... Legutóbb a légkondicionálásra hivatkoz-

tak... De az igazgatóság fizetése is csökkent, amikor a dolgozó-szobákban klímaberendezést szereltek? És a vezetők miért csak nyaralni jönnek le a hajókra?... S miért mindig a trópusokra?

– Óhajt még valamit mondani, uram? – kérdezte Adler a fedélzetmestertől.

– Nem.

Adler ezután Wallnert szólította.

– Mint szakszervezeti titkárnak mi a véleménye az alkalmassági vizsgálatokról?

– A hajózás próbára teszi az emberi szervezetet. Az egészségi állapotnál azonban sokkal fontosabb a jelentkező lelki teherbíró képessége. Sokan azért jönnek a tengerre, mert elolvastak néhány Verne-regényt... A csalódottak meg azért, hogy meneküljenek valami elől, s azt hiszik, a távoli vizeken majd újra értelme lesz az életüknek... És erre még nem volt példa. Inkább az öngyilkosságra, az ivásra... Igazgatósági rendelet tiltja az ivást, de ha tiltanak valamit, azt az ember annál inkább csinálja.

– A pszichológiai tesztek után kit nyilvánítanak alkalmatlannak?

– Akinek a személyisége a normálistól eltér. Aki labilis és gyenge. A pszichopatát és a neurotikust. Kérdőíves tesztek segítik az alkalmassági vizsgálatot. A tesztek házugságkérdéseket is tartalmaznak. De mégis minden a nyílt vízen derül ki. A svéd tengerjog vízen négy hónapot engedélyez. Mi sokszor tíz-tizenöt hónapig úton vagyunk!... Se pihenés, se szombat, se vasárnap!... Ezeket a nehézségeket azok viselik el könnyen, akik kolégiumban laktak vagy családjuktól távol éltek... A hozzátartozók sem ápolják mindig megfelelően a tengerész lelkét. Bárki kaphat olyan levelet, hogy ne menjen haza. A feleség egyedül is el tudja intézni a válást. A vagyonomegosztást kell csak aláírni. Meglepő, hogy egy ilyen levél után valaki lelkileg összeomlik?

Óvakodni kell a menekülőktől. Akik az ellátás, szállás miatt szálltak hajóra. S azt képzelték, hogy összegyűjtenek annyi pénz, amivel lakásgondjukat megoldhatják. De a hajón olyan alárendeltséget kell elviselniük, amire nem képesek. Sokan világot szeretnének látni, de megtörténhet egymás után többször is, hogy Indiában kötnek ki, és mégsem nézhetnek körül, mert

szolgálatot kell teljesíteni, és még a kikötőbe se tehetik ki a lábu-
kat... Ez nem romantika!

Wallner folytatta.

– Szakács vagy pincér semmi pénzért nem lennék! A legtöbb megjegyzést ők kapják. Szakácsnak soha nincs könnyű napja, a konyhából ki se mozdulhat. Mindenkinek ki van szolgáltatva, ha jól főz, azt se dicsérik meg.

– Akar még mondani valamit?

– Hajóorvos alkalmazását kérem! A vezérkar a Hunnián a saját pecsenyéjét sütögette, korrupt üzleteket bonyolított.

Wallner iratokat nyújtott át Adlernak. Csada páncélszekrényében talált számlákat, melyekből százmilliós nagyságrendű hűtlen kezelés derült ki, s amire Hidas György hívta fel a hatóságok figyelmét.

– Lefoglalom a bizonyítékokat!

Adler megköszönte az elektrikus tanúvallomását, és a gyanúsított gépüzemvezetőt szólította.

– A motorok elősűrítő tankjait rendszeresen tisztítják?

– Igen.

– Nem ismer korszerűbb tisztítási eljárást?

– Nem. De harminc dollár prémiumot utaltam ki ezért a munkáért mindenkinek.

Király felállt.

– Nem igaz! Tudomásom van arról, hogy létezik embert kímélő eljárás. Az amszterdami kikötőben láttam. Oldószert öntöttek a tankba, utána nagy nyomású vízszugárral kimosták. Végül szárazra törölték. A munkát fehér köpenyben végezték. Nálunk a felső vezetés mindig megmagyarázza, hogy miért kerül pénzbe az újítás.

– Ezt miért nem jelentette a központnak?

– Még azt is el kellett volna magyaráznom, Adler úr, hogy mi az elősűrítő! Hosszújárat után örül az ember, ha végre a családjának élhet, és boldog, ha a Hunniáról nem is hall. A kilépőktől se kérdezik meg, miért mennek el. Senki se kíváncsi arra, milyen gondjaik voltak. Wallner beadta a felmondását, Mihályinak is elege lett a Hunniából... Adler úr, itt legszívesebben mindenki felmondana!... De nem felmondani kell, hanem a pofájukba

vágni az igazságot! S a cápák közé hajítani őket! Mi vagyunk a hibásak! Mi! Bajtársunk haláláért mi vagyunk a felelősek!

A felső fedélzeten Tatai Jeromos jelent meg fel, s lejött a lépcsőn. Adler fülébe súgott valamit, s átadott egy borítékot. Adler néhány perc szünetet rendelt el.

Király, Mihályi, Wallner, Garami és Csada távoztak. Tatai visszament a rádiókabinba. Kelemen a korlátnak támaszkodva rágyújtott, de hamar eldobta a cigarettát. Föl-alá járkált. Adler megkérdezte:

– Mi nyugtalanít ennyire? Mi a baj?

– Elegem van!... Mindenből!... Tengerből, Hunniából, az egészből!

– Nyugodj meg!

– Nem tudok! Gyurka kiterítve fekszik, te nem érzed a levegőben? Oszlásnak indult! S mi tehetetlenek vagyunk! Gyávák! Ügyetlenek! Gyurka a barátom volt. Hogy fogok a felesége szemébe nézni?! Mit mondjak neki? Mit? Álljak elé, mondjam azt, sajnálom, de Gyurkát behajítottuk a tengerbe, mint Nincsevic a krumplihéjat?

– Ne kínozd magad!

Wallner lépett hozzájuk.

– Ha így lesz, Csadát, Garamit megfogom, és élve Gyurka után hajítom őket!

– Nem ismerek rád! Mi történt veled? – kérdezte Wallner a kormányostól.

– Tűnj a szemem elől! Látni se akarlak! Megmutathattad volna, hogy mit tudsz! De te is csak egy pancser vagy...!

Adler utasította Kelemen, hogy türtőztesse magát. Wallner elkapta Kelemen pólóját, és szorongatni kezdte.

– Hagyd abba! Érted?!... Hagyd abba!

– Eressz el!

– Nem, amíg nem nyugszol meg!

A kormányos hasba rúgta Wallnert. Wallner megszedült a rúgástól. Adler közéjük ugrott, Kelemennek mégis sikerült felkapni egy kötelet, amit nuncsakuként a magasba emelt és csapni készült vele.

– Jóska! Mit csinálsz, az Isten szerelmére? – állt elé Adler.

Kelemen kiejtette a kezéből a kötelet.
 – Begolyóztam...
 Wallner odalépett a kormányoshoz.
 – Valamennyien. Gyurka halála volt az utolsó csepp a pohárban...
 Király, Mihályi, Garami és Csada újra elfoglalták a helyüket.
 – Feri, ne haragudj!
 Kelemen bocsánatot kért Wallnertől. Adler megkérdezte:
 – Folytathatjuk?
 Kelemen bólintott, hogy igen.
 – Uraim! – szólalt meg Adler. – A kihallgatást folytatjuk...
 Garami Antal! Kérem, álljon fel! Az a mondás járja, hogy a Hunnián Isten után ön az első.
 – Kezemben futnak össze a szálak.
 – Mióta dolgozott Hidas György a hajón?
 – Nem emlékszem rá.
 – Hány éves volt?
 – Nem tudom.
 – Megmondom. Huszonnyolc. És négy évvel ezelőtt szerzett mérnöki oklevelet, de ezt eltitkolta.
 Adler arra kérte Garamit, hogy foglaljon helyet.
 – A parancsnok a hajó egyszemélyi felelős vezetője. Közvetlenül az igazgatóság irányítása alatt áll!
 – Az igazgatóság mit sem tud az itteni életről!
 Kelemen felugrott a helyéről.
 – Miről értesítette ön a felső vezetőket? Éppen azért keletkeztek a bajok, mert önök elvesztették értékrendjüket! Hetekig, hónapokig feszítették a húrt. Lopták az olajat! Ön, a hónapok óta hajózók nevét se tudja! Beszélgetett ön uram valaha is egy tengerésszel?
 – Kelemen! Maga a hőzöngő kuruc tipikus példája! Az ilyenek semmi nem tetszik, leginkább a munka!
 Kelemen már nem lehetett lecsendesíteni.
 – Napi nyolc órában csiszoltuk a rozsdát, ha a kapitány úr ablakából esetleg észrevette. A trópusokon ugyanúgy, mint a hideg tengereken. Mások meg festettek. Vakartunk és pingáltunk. Minden nap, minden átkozott nap ugyanúgy! Mire a végére ér-

tünk, kezdtük újra. De a sós víz gyorsan megeszi a festéket, s minden rozsdásodik újra. Van jó minőségű festék, de drága! Azt a kapitány csak elszámolja. Az olcsót kenje csak a tengerész! A haszon mindenképpen a kapitány zsebébe kerül! A matróz verje a rozsdát! Fessen! Kétféle ember létezik a világon: egyik festéket gyárt, a másik szétkeni...

– Kelemen! Jól fontolja meg, mit beszél!

– Előbb kellett volna beszélnünk!

– Mi tartotta vissza? Demokrácia van.

– Ön diktatúrát vezetett be!

Kelemen képtelen volt visszafogni magát.

– Uram ön a Hunnián azt csinált, amit akart. A nemzetközi szóhasználatot követve Csada gépzemvezetőt mi is kápónak hívtuk. S mint az auschwitz kápók, túlkapásokban ő sem maradt alul.

– Tiltakozom!

Csada dühösen ugrott fel a helyéről.

– Kelemen, ezt az egészet még nagyon megbánja!

– Tiltakozom! Mindenért, amit önök ellenünk elkövettek!

Csend lett. Adler bejelentette, hogy a vizsgálatot befejezte. Jelentését írásba foglalja, s a legközelebbi kikötőből továbbítja a hatóságoknak. A birtokában lévő tárgyi bizonyítékok alapján, nagy vagyoni kárt okozó sikkasztás, hatásköri túllépés, és munkaköri zaklatás büntettének alapos gyanúja miatt bűnvádi eljárást indít Garami Antal kapitány és Csada Róbert gépzemvezető ellen. A cselekmények elkövetése kergették halálba Hidas György gépapolót.

– Nevetséges! – dörmögte a Garami.

– Uram, hogy mennyire az, töprengjenek rajta majd a börtönben!

Adler bejelentette, hogy Sztankó kapitányt és Csolmár gépzemvezetőt nevezték ki a Hunnia új vezetőinek. Megbízásait már aláírták.

– A végén még megváltoznak a dolgok!

Wallner arca felragyogott.

– Várok a felmondásommal – mondta Mihályi János.

Adler bejelentette azt is, hogy Garami Antalt és Csada Róbertet letartóztatja. A kikötői rendőrség kíséretében hagyhatják majd el Hunniát, miután Sztankó kapitány és Csolmár gép-üzemvezető beszálltak, és a hajót átvették.

Tatai táviratokkal érkezett. Adler elolvasta azokat, s arra kérte a rádiós tisztet, hogy szóljon az ügyeletesnek, s tegyék meg a szükséges intézkedéseket. A rádióstúdióban készítsék elő a megfelelő zenét.

Mindenki felállt. Tudták, hogy mi fog következni. Adler felolvasta a táviratot, miszerint „tekintettel a körülményekre, halott társukat a tengerészszokások szerint vízbe kell temetni”.

A búcsúztatás és a temetési szertartás egy óra múlva kezdődik az úszómedence szintjén.

– Mégis?

Wallner remegve kérdezte.

Nem válaszolt neki senki.

*

Hidas György múmiaszerű holttestét az úszómedence és a hajókorlát közé ravatalozták fel. Adler, Kelemen, Wallner, Mihályi, Király, Garami és Csada egymás után érkeztek. A tisztek egyenruhában tisztelegtek a ravatal előtt. A ravatal előtt fejet hajtott Tatai, a hajószakács, és a horgonyon álló Hunnia valamennyi alkalmazottja.

Beethoven Egmond nyitánya szólt.

– Gyurka halála kellett ahhoz, hogy a rendszerváltozás ide is leérjen.

Kelemennek könnybe lábadt a szeme.

– Vegyünk utolsó búcsút tőle! – mondta Adler. Fejében versorok kavargtak, a szavakat imaszerűen mormolta, a szövegben nem volt biztos, de abban sem, hogy melyik angol költő írta a verset. És temetni sem temetett soha! Valósággal remegett a hangja:

– Szabadság embere, tengert imádni hú! Szeresd csak, tükröd ő! Hullámzó végtelene minthogyha parttalan, bús lelked képe lenne, s ő is, mint szellemed, örvénylőn keserű. Képmásod mély ölén alámerülsz gyönyörrel, szem és kar rásimul, s felejtí már

saját háborgását szíved, figyelve ős zaját, mely egyre féktelen és vad panaszba tör fel. Mindkettőtök setét s rejtelmes hideg: ember, örvényeid kinek van mémi ónja? Tenger, néma kincseid napfényre fel ki vonja! A meghitt titkokat irigyen őrzitek.

Mihályi és Wallner megfogták a tetemet, és a zúgó hullámsírba eresztették.

Este Adler csak forgolódott az ágyban, s egy másik táviratot olvasgatott. Újra és újra. Ízelgette az édes szavakat, miközben a Hunnia már felszedte a horgonyt, s folytatta útját az Indiai-óceánon. Legszívesebben kiugrott volna a bőréből, ugyanis a táviratot Heidemann doktor küldte, s azt közölte, hogy munkatársai összekeverték a leleteket. S Adler nem beteg! Bocsánatot kért az okozott izgalmakért, s az intézet közös megegyezés esetén hajlandó tízezer euró kártérítés kifizetésére.

Adler széttárta a karját, mintha a tenger papja lett volna, s fohászkodott. Most már értette, hogy minden tett, minden cselekvés meghozza a maga következményét, mint ahogy a magból kihajt a fa, s ebből kisarjad a gyümölcse. A tettek és következményeik idézik elő minden élőlény sorsát. Jó az, ami a törvény töretlen érvényesülését szolgálja, és elősegíti a folyvást magasabbra fejlődő kibontakozást; rossz az, ami ezzel ellentétesen, gátlón hat. A helyes tevékenység jó, emelkedő, tisztuló sorsot eredményez; a rossz viszont hanyatló, zavaros, bukás felé sodró sors előidézője. Mert a jó egyúttal igaz és valóságos, a rossz, pedig, ennek a tagadása, hazug és valótlan. A helyes magatartással velejár a belső egyensúly nyugalma, a boldogság egyedüli forrása; a rossz azonban mohó vágyakozás, elégtelenség, tehát boldogtalanság, szenvedés okozója. S az élőlények újra meg újra megszületnek, majd elmúlnak, ismét megszületnek és így tovább, mindig azon a fokozaton, amelyet magatartásukkal, cselekedeteikkel előkészítettek, s ennek megfelelően szenvednek, vagy részesülnek a boldogságban. A jónak is el kell szenvednie a bűnhődést a rossz tetteért, amelyet valamelyik régi, elmúlt életében követett el. Csak az emelkedhet a jó és rossz fölé, aki már minden tartozását megfizette.

Adler már tudta, hogy ez a tettek következményeitől való végső szabadulás. S elhatározta, bármi történjen: Hannával kibékül, s végleg magához láncolja.

III.

ISTENI BEAVATKOZÁSOK KORA

1.

Hannára azokban a napokban lázas vágyakozás telepedet, észrevétlenül, mint a kertek aljára az őszi köd. Hidegrázások és borzongások futottak át rajta, emelték pulzusát, szívét dobálták, a helyéről majdnem kilökték. Hangulatváltozásai étvágytalansággal jártak, és ismétlődtek, végül csillapíthatatlanná erősödtek.

Elalvás előtt, ágyában már ő is úgy sóhajtozott, ahogy anyja, akinek az utcai szobából átszűrődő horkolása annyira idegesítette, hogy befogta a fülét.

– Mi történik velem? – mély lélegzeteket vett.

Mellei megduzzadtak, mintha megnőttek volna, a bimbók, mint az érett makkok, amelyek a tölgy csésze alakú kis kupacsát kinőtték már, pattanásig feszültek. Esti fürdés közben, amikor hozzájuk ért: felszisszent.

Meleg hullámok futottak át rajta. Libabőrös lett. A paplan alatt akaratlanul és gyengéden tárta szét a combjait. Szorongott lelkiállapotából végül menekülni próbált, s énekelni kezdte a XXXIII. zsoltár sorait:

„Te szerezted Uram! minékünk A házasság örömeit, / Amikor még édenben éltünk, s nem sértettük törvényeid; Égi boldogságnak / Örömei várnak a halandóra, aki egy hú szívét társául megnyerhet az életútra”

A lelkész micsoda átéléssel énekli a szent sorokat! Basszus hangja az egész gyülekezetet bámulatba ejti... De a lelkésznek már van felesége! És öt áldott gyermeke!... És őhozá még csak az a részeges gimnáziumi történelemtanár járogatott. És ő férfi testét igazából csak tévében látott, és ógörög szobrokon.

És az apját sem látta soha! És férfi ölében sem ült soha. S nem ölelte őt magához még senki, sem úgy, sem máshogy!...

Anyja horkolása szaggatottá vált. Néha csak egyet horkantott, de aztán ráerősített.

Anyja is árván nőtt fel! Ő se látta soha az apját. Munkatáborban meghalt.

– Jármot rakott reánk a Mindenható, tanár úr!... mondta a bortól zsibbadt történelemtanárnak. – Anyám igavonásra kényszerült, aztán egyedül küszködtem én is egész életemben.

– Tudom. Tudja azt mindenki, néném! – felelte a tanár, akiről a naphosszat az utcán ülő szószátyárok pletykáltak már, hogy udvarolni jár a házhoz. S meg is jegyezték:

– Kéne oda a férfi!

– Kéne!

A lány tizenöt éve leérettségizett már, osztálytársai mind férjhez mentek. Szültek, váltak és újra házasodtak.

A történelemtanár két évig járt hozzájuk, ám csak üldögélt mindig az üvegezett verandán, és itta a bort. Télen forralva, nyáron pedig pincehidegen.

– A kérő nyilatkozott mán? – kérdezte a szomszédasszony.

– Nem akar semmit!...

– Ó, szent árva lelkem!

– Csak a boromat issza!

– Szűz Anyám! – csapta össze a kezét a szomszédasszony.

Majd a fejét azonnal elfordítva, mint a királykobra sziszegte a mellette gubbasztónak:

– Annak tanárnak vesseje nincs, csak garatja!

S a töpörödött anyókák, akik az élet ormait és szakadékait mind megjárták már. S idejüket a kapuk előtt fáradtan és sámlin összekuporodva bólogattak:

– Nincs neki!...

Munkahelyén, a postán, amikor csókolózó párokat látott, úgy zavarba jött, hogy pirulva fordult el s a látottaktól csak még szomorúbb lett.

Csúnyácska volt, ápolatlan és molett. Haja zsíros, arcát sokszor pattanások és vörös foltok csúfították el. Ruháit soha nem válogatta meg jó ízléssel, nem is törődött azzal, hogy mit vesz fel.

– Engem nem vesz észre úgyse senki! – gondolta.

A zsoltár eléneklése után csak bámult maga elé az ágyban.

„Az anyja se adott magára soha!”, hallotta susogni nem egyszer a háta mögött. De őt a megjegyzések sem érdekelték már. Pedig gyakoriak voltak: „Ő se látta az apját soha, nem jött vissza a háborúból!” „Szép szál legény volt!” „Egyedül kínlódott az anyja is!” „A lányból vénkisasszony lett!”

Pedig a vágy túlcordult már benne! Útja a postáról hazafelé vezetett a parkon át, s amikor a játszótéren kismamákat pillantott meg, akik gyermekeikkel játszadoztak, olyan szomorúság telepedett rá, hogy a terhet, amit ilyenkor hurcolnia kellett, alig tudta hazáig vonszolni.

S ami belül fáj neki, azt mások is látják! – gondolta.

S még vásárolnia is kell!...

Ó, de szépek azok a babák a babakocsikban! Mint az őszibarackok! Futkározástól kipirosodott arcú kisleányok és kisfiúk! Akik a játék hevében szenvedéllyel és izgatottan hordják a vizet a kútról a homokozóba. Várat építenek! És várárkot! Amiben víz csörgedez!

Az egyik kislány, cipőjét ledobta, lába sáros és ragacsos lett a homoktól, anyjához futott:

– Mama! Mama! A babámat! Kérem a babámat!... Ő a várkisasszony!

– Ó, Uram! – sóhajtott ő.

„Mama!”

Milyen gyönyörűen cseng a szó a fülében!

Kicsit odébb az egyik padon gyermekét szoptatta egy cigányasszony. Legszívesebben leült volna arra a padra, a mellére vette volna a gyermeket, hogy az övét szívja az éhes kis vasgyúró.

És otthon nem várta senki!

Anyja még nem jött haza a munkából. Szórakozni nem volt kedve. De ebben a kisvárosban hová is mehetne?... Kocsimba?... Járkáljon az utcán?... Minek?... Örült, hogy végre hazaért. Korábban megtette már százszor és ezerszer is, hogy elment, de nem történt semmi soha. Estéi még gyötrelmesebbek voltak, mint az előzőek. Kínzóak és eseménytelen.

Novellákat olvasni?... Vagy regényt?... Vagy verseket?... Azokban is mindig csak a szerelem!

Vacsora kettesben az anyjával!

Tévét nézni?... Céltalan bujaságot?... Az őt mélyebb és feneketlenebb szakadékba taszította. S aztán forgolódás az ágyban, sóhajtozás... szerencsés esetben egy kis alvás.

Másnap reggel kimerülve ébredni!

S kezdődhet minden előről!

A reggelek! Lelket romboló hírek a rádióból! Reggeli egyedül, és rohanás a postára...

A hétköznapiak úgy cammognak általában, mint a kivert kóbor kutya a kertek alatt!

A vágy, a csillapítatlan ösztön fortogott benne, mint a vulkán gyomrából kitörni kész láva.

A postán gyakran megfordult a városka katonai főiskolájának végzős hallgatói közül egy magas, kongói fiatalember, aki mindig köszönt neki! Parfümje illatát, miután elment, mindig mélyen belelegezte.

Azon a napon, késő délután, amikor a csomagfelvevő a napi bevétellel elszámolt már, és a gyerekéért sietett, s ő is elkészítette a napi egyenleget s már zárni készült, belépett a tisztjelölt, aki arra kérte őt, hogy segítsen neki és vegye még fel a táviratát. A fiatalember most is kedvesen mosolygott rá. Ő bezárta belülről az ajtót, mert már záróra volt, és így volt szabályos. Majd adott egy távirati űrlapot, amit a fiatalember kitöltött, miközben ő a tisztjelölt illatát belelegezve csak álldogált a férfi mellett.

– Párizsban élő szüleimet értesítem. A kongói nagykövetségben dolgoznak – mondta a fiatalember és fizetett. Ő eltette a pénzt, leadta a táviratot és ki akarta engedni a fiatalembert, aki a pult előtt megállt... Ő, mint akinek a lábai zsibbadtak el: csak állt tovább a férfi mellett. Végül aztán a pulton áthajolva benyúlt az ajtókulcsért, amit az asztalon felejtett, s a katona hátulról megfogta a mellét. Amibe ő beleborzongott! Nem tiltakozott! Nem ellenkezett. Nem kiáltott. Csodálatos érzés töltötte el! Amilyent soha nem érzett még! Megfordult, és a kongói katona akkor szájon csókolta. Ő pedig engedte! És visszacsókolta.

A katona ölelte, forrón és szenvedéllyel, ahogy ő azt már sokszor átélte képzeletben. Arra nem emlékezett már, hogy mikor vette le a ruháját, melltartóját és az alsóneműjét...

És hogy egyáltalán ő vette-e le?
Ami vele megtörtént: csodálatos volt!
Forgolódott ágyában és sóhajtozott...

Kilenc hónap múlva olyan fejlett, erős, és megtermett fiúcskának adott életet, hogy a gyermekén már akkor láthatóak voltak a férfiasság jelei. Mint az ógörög és reneszánsz márványszobrokon, amelyeket könyvekben sokszor megcsodált már.

A kisfiú szépen fejlődött. Okos volt és jól tanult. A botrány, amely a születését követte, lassan, észrevétlenül elpárolgott, mint az ecetes légyölők a konyhában. Kezdett adni már magára, választékosabban öltözködött, s a magas fiatalember, aki a gyermekből másfél évtized múlva vált, anyját mindenhová elkísérte. Anyja belekarolt, s úgy mentek az utcán, a gyülekezetbe és sétákra.

A fiú leérettségizett, majd elvégezte a jogi egyetemet. Az egyetemi csapatban kosárlabdázott, s úgy tudott futni, s oly kecsesen, fürgén a magasba ugrani, mint egy párduc, hogy anyja ámulatból ámulatba esve nézte, csodálta gyermekét.

„Ha apja ezt látná!” – sóhajtott fel egyszer.

S leveleket kezdett írni a párizsi kongói követségre és más-hová. De a fiú apjának szülei már nem dolgoztak diplomáciai területen. Aztán kérelmeket küldött a Vöröskeresztnek.

Tudnának-e kapcsolatot teremteni gyermekének édesapjával?
Nem tudtak.

Aztán, amikor a fiút már jogi doktorrá avatták, egy napon levél érkezett Németországból.

– Fiam!... Mama!... Mama!... Szentséges Szűz Máriám! – nem tudta kinek kiáltson, amikor a borítékból előkerült egy fénykép.

– Mi az? Mi az, te? – anyja szaladt a szobába.

– Mi történt, mama? – lépett be a fiú.

– A képen... itt... látod?... a képen... ez a katona... az édes-
apád! – mondta és elájult.

A fiú fölemelte az anyját és az ágyba fektette. Nagyanyja az ágy szélére ült, simogatta lányát s közben az Úrhoz fohászzkodott:

„Sok próbára van az ember kitéve Halálig / De magára sincs hagyva sokáig; Ha bajoknak terhi nyomnak: Isten a mi menedékünk! / Enyhülést nyújt nekünk!”

A fiú közben elolvasta az angolul írt levelet. A német nevű asszony, aki a levelet küldte, azt állította magáról, hogy kongói, és hogy a testvéröccse Magyarországon tanult. És ha a levélben elküldött fényképen látható katona ugyanaz a személy, mint a gyermek keresett apja: a család őt keresse fel Németországban.

A címét is megadta.

A fiú nézte, nézte a fényképet, és könnyek gördültek ki a szeméből s nagy cseppekben gurultak az arcára, mint a tavaszi zápor gyöngyei a diófa levelein.

– Apám!

A hangja remegett.

Végül felkerekedett a család és Németországba utazott. Szállodában szálltak meg, ahol egy szobát vettek ki. A találkozás nagyon felkavarta őket, mert a kongói asszony, egy német üzletember felesége valóban a fiú nagynénje volt.

A hír pedig, amelyet közölt, hogy testvére Magyarországról Párizsba utazott, onnan szüleivel együtt Kongóba tértek vissza, s nem sokkal később elesett a kongói polgárháborúban.

Kongóban a szülei is a temetőben pihennek már.

Ám a fiú, ha akar, maradhat Németországban, segítenék őt mindenben, még az ügyvédi praxis beindításában is.

Sötét volt a szállodai szobában. Tompa fény szűrődött be csupán az utcáról. Apja fényképét a fiú párnája alá tette, s szótlanul feküdt az ágyban. Anyja forgolódott, sóhajtozott az ágyban, és az elmúlt huszonöt év emlékeit próbálta felidézni emlékezetében.

A nagymama sem korholt, mert nem aludt még. Nem jött álom a szemére. Gyászolt. Csendesen és némán.

A fiú végül énekelni kezdett: „Térj pihenni fáradt vándor, A sír keble vár reád; / Hült porodnak a rokon por csendes, békés nyugot ad; / Útad itt már véget ért, Lelked messze, égbe tért / S ott a fényes mennyországban él örökös boldogságban.”

– Szebben énekel, mint a lelkészünk! – anyja örvendezett.

Másnap hazautaztak. A fiú nem akart Németországban maradni.

Inkább otthon, a szülői házban nyitott ügyvédi irodát. Nagyanya takarított, mosott, főzött. Anyja gépelte a tényállásokat, a periratokat vitte a postára feladni, az irodai ügyeket intézte, az aktákat iktatta és tartotta rendben.

„Ügyvéd úr!”, ez a megszólítás illette a hősi halált halt kongói katona fiát, aki gyakran járt tárgyalásokra a megyei és a fővárosi bíróságokra.

Amikor Mercédesze begördült a ház elé s ő mindig elegáns öltönyben, s azokhoz illő nyakkendőt viselve szállt ki a kocsiból s udvariasan köszönt előre, az utcán ücsörgő nénikék a „kezét csókolom” elhangzása után susorogni kezdtek, mint a tavaszi melengető fuvallata az ereszek alatt:

- Ember lett!
- Ember.
- Árvák és boldogok!
- Azok.

Látták, érezték, és duruzsolták, hogy a családi átoknak vége. Három generációt fogva tartott, de erejét elveszítette már.

„Az ügyvéd úrhoz bárki hozzámenne!”

– A kiválasztottját küldd el és tarts meg, Uram! – fohászzkodott a nagyanyja elalvás előtt.

És álmában nem horkolt soha többé.

Hannát ez az álom úgy felkavarta, hogy határozott lépésre szánta el magát.

2.

Adler belépett az újlipótvárosi társasházba. A kapualjban lecsószag terjengett, amitől a múlt emlékei azonnal életre keltek benne. Hannát a gimnáziumból mindig idáig kísérte el, s a lépcsőfeljárónál egy puszit is kapott. S aztán kipirult arccal szédelt hazafelé, s alig várta a másnapot, hogy Hannát újra hazakísérhesse.

A lépcsőházban, kezében virággal és ajándékokkal, füttyö-részve lépdelt fölfelé a magasföldszintre.

A körfolyosón Bondaricsné állította meg:

– Maga az, kapitány úr?! Nálam a lakáskulcs.

– Köszönöm, Bondarics néni!

– Épp ideje, hogy hazajött! Én mondom magának! Elszárad a lány egyedül, amíg maga csavarog a világban!

– Meglocsoljuk, aztán kivirágzik, Bondarics néni. – Homlokon csókolta az öregasszonyt.

Bondaricsné megigazította a fejkendőjét.

– Tudja maga azt, hogy énnekem mennyi kérőm volt

– Hát én is kértem volna!

– Adjon még egy puszit!...

Adler megcsókolta még egyszer.

– Csúzlizta a macskámat, amikor kölyök volt! De jóképű férfi lett belőle!...

Csoszogva visszament a lakásba.

– Megetette valaki az egyik cicusomat, biztos, hogy a Kocsányi volt!...

Adler kinyitotta a lakásajtót.

Bondaricsné házmester volt. Nagyot halló, s olyan hangosan beszélt, hogy visszhangzott tőle az udvar.

– Látom, amit látok!

A harmadik emeletről Kocsányi válaszolt.

– Látja! Látja! Látja! Csak azt nem látja, hogy milyen mocskos a lépcsőház?! Azt várja, hogy a szar megegyen minket?!

– A háza táján söprögessen, Kocsányi! Tudom, hogy a lánya elszökött azzal az éhenkórással!... De nem csodálkozom! Magától én is megszöknék!... A világ végéig meg se állnék!

– Szipirtyó! Az előszobámba se engedném be! Napokig szelöltethetnék! S még akkor is minden bűzlene a kisüstitől!

– Lakásnak nevezi azt a tyúkólat! Ha!... Ha!... Hahaha!... Még a végén nevetni fogok!

Bondaricsné kacagott.

– Grottmanné panaszkodott, hogy a lihythófon át magától olyan bűz árad, hogy biztos maga őrzi Krisztus urunk testét!...

– Dögöljön meg!... Tömbmegbízott!!!

Ajtócsapódás hallatszott. Kocsányi vereséget szenvedett, és visszavonult.

– És most aztán már csönd legyen!

Az utolsó szó Bondaricsnéé volt.

– Ez tisztességes úriház! Az ántivilágban itt csupa finom úri elvtárs lakott!

S becsapta maga után az ajtót.

Adler felsóhajtott:

– Befejezték!

Az asztalon, ahová a virágcsokrot tette, Hanna levelét vette észre. S egy neki írt üzenet talált a borítékban. Izgatottan bontotta fel, s elolvasta.

„Richárd! Elmentem. Ne keress! Nem bírtam tovább. Németországban próbálok szerencsét!”

Adler elővett a zsebéből egy ékszeres dobozt, és kinyitotta.

– Istenem! – sóhajtott. – Most hagy el? Éppen most, amikor a jeggyűrűket is megvettem?

*

Thaiföldön, a bangkoki repülőtér várótermében halk zene szólt. Richard Claydermann zongorázik? Hanna levelének elolvasása után hogy mentem haza? Adler nem tudta eldönteni. Kézipoggyászt cipelt a repülőtéren, s csak bámult maga elé, nekiment a pincérnek is.

– Sajnálom.

A távol-keleti hajlongással válaszolt: hozzászokott az idegbeteg európaiakhoz. Adler egy félreeső helyen végre asztal mellé ült, számlákat vett elő, s a pénzét számolta. Majd a mosdóba ment, parókát tett fel, bajuszt ragasztott, s képzeletében pesti lakásában ült, és Hannára gondolt... Közben áhítattal bámulta a háromárbcost, amelyet még kamaszkorában készített, s önfeledten a hajó előtt fekvő jeggyűrűkkel játszadozott... s mintha e pillanatban haragos hullámok csaptak volna össze a feje fölött. Életében eddig két szerelme volt. Hanna és a tenger.

Ehhez hasonló nehéz helyzetben a tengeren már régen dönteni kellett volna, s kiadni a parancsot. Most azonban csak ült a

szobában, mint a vízben hanykolódó, kihűlt hajótörött, aki megmentőjét várja.

Apja kopogására magához tért:

– Fiam, beszélünk kell!... Nagyon vártalak haza.

Arra az elhatározásra jutottam, hogy...

S mesélni kezdett.

Idegessített az az ember. Az utóbbi hetekben minden nap ugyanabban az órában érkezett a Szent István parkba, hátratett kézzel, mindig ugyanott sétált, soha senkihez nem szólt egy mukkot sem, lehorgasztott fejjel, gondterhelten róttá köreit a virágágyások között, és minden délután pontosan délután öt órakor távozott.

Görbebotra támaszkodva néztem a hozzám hasonlóan teljesen ősz férfit, aki egyszer csak megállt, és odajött hozzám.

– Ebben az életben utoljára látjuk egymást, bíró úr! – mondta remegő hangon.

Megdöbbsentem, föltettem a szemüvegemet, hogy jobban szemügyre vehessem ezt a furcsa szerzetet, de a szomorú tekintet, amely most olyan szúrósan tapadt rám, nem mondott nekem semmit.

– Ismerjük egymást? – kérdeztem Amíg élt anyád, az ilyen helyzetekben sokszor kisegített. A nőknek általában jobb az arcmemóriájuk.

– Igen.

– Honnan?

– A bíró úr mindent tud rólam... Én pedig a bíró úrról...

– Valóban?!

– Tényleg nem emlékszik rám?

– Tényleg.

– Halálra ítelt engem! – Az idegen mélyen a bíró szemébe nézett.

– Nem emlékszem... – Ijedten néztem körül a parkban. Senki nem volt a közelünkben, tőlünk vagy ötven méterre, a Wallenberg-emlékműnél ácsorogtak talán néhányan. Most mit tegyek? Kiáltsak? Fussak? Börtönből kiszabadultak számtalanszor zaklattak már!... Hogy bosszút álljanak! Aki mindig ilyen fegyelmezet-

ten sétál körbe-körbe, mint ez az ember, az nemrég szabadult! – gondoltam, és mozdulni sem tudtam.

– Mit akar tőlem? – Ez az egy kérdés legalább eszembe jutott.

– A tudomására hozni, hogy amikor engem halálra ítél, tévedett!

– Iustitia, mérleggel a kezében, bekötött szemmel tudja az igazságot... De ítélkezni Isten fog! – mondtam.

– Siralomházban várakoztam, amikor elfogadták a kegyelmi kérvényemet. Életem javát rács mögött töltöttem. Nemrég szabadultam.

– Miért ítéltem el?

– Gyilkosságot!... De még hallani fog rólam! – sziszegte az ember, sarkon fordult és elment.

Egy ideig még néztem utána, aztán elindultam. Siettem haza, egyre jobban szaporáztam a lépteimet. Lihegve, kimerülten nyitottam ki a lakás ajtaját, hátranéztem, de az ember szerencsére nem követett. Ettől megnyugodtam. Bezártam az ajtót, és azonnal a könyvtárszobába mentem, leültem az íróasztalhoz, s hosszan néztem Máté bekeretezett fényképét, majd keresni kezdtem a régi periratok egykor hazahozott példányait. Remegett a kezem az izgalomtól. Kutyámat nemrég temettem el. Most milyen biztonságban érezném magam mellette! Sójajtoztam. A kutya nyalná a kezem. Én meg beszélnék hozzá. Amire a kutya vakantana. Még az is könnyebben jutna eszembe, hogy ki lehet az az ember? Hogy hívják? Miért ítéltem halálra? Kellene-e szólni a rendőrségnek?

S szorongásaim oldására Xanaxot vett be.

– Ha enyhítő körülményt találtam, halálos ítéletet soha nem hoztam! – hangosan mondtam, mintha a lelkiismeretemhez szóltam volna, miután megtaláltam a keresett ügyiratokat, és azokat tanulmányozni kezdtem. Félelmemet a munka, ami teljesen lefoglalt, vagy a lenyelt tableta csillapította? Nem tudtam. S hogy senki ne zavarjon, a telefont üzenetrögzítésre állítottam.

Cz. J. földműves ellen szándékos emberölés büntette miatt indult eljárás, olvastam, miután felütöttem az első dossziét. A vádlott a cselekmény elkövetése előtt kertjében dolgozott, és a kerítés megjavításához szükséges gödröt ásott. Közben odament

hozzá a szomszédja, akivel évtizedek óta jó barátságban volt, és kifogásolta, hogy a gödröt az ő telkén ássa, majd megfogta a vádlott karját, és odébb akarta vezetni. Erre a vádlott a kezében levő ásóval fejbe vágta szomszédját, aki elesett. Ezután még három ütést mért a sértett fejére, aki a sérülések következtében röviddel a kórházba szállítás után meghalt. A vádlott a cselekmény lefolyásáról részletesen és beismerően számolt be. Halálra ítélfhettem volna, de nem tettem, mert a földműves megtörtén beszélt az utolsó szó jogán, és tettét erős felindulásban követte el.

– Ez nem ő! – mondtam. – Ez az ember soha nem volt földműves! – És tovább lapoztam az elsárgult iratokat.

E. P. ellen emberölés büntette miatt indult eljárás. Két nappal a cselekmény elkövetése előtt a vádlott borért ment a szomszéd községbe; hazafelé a boros demizson eltört, s ez annyira felingerelte, hogy a fiát elverte. Ismét borért ment, és este nekiállt inni. Éjjel majdnem óránként volt epilepsziás nagyrohama; másnap csak feküdt, este összevissza beszélt, fel-alá járkált. A cselekmény reggelén azt vették észre, hogy kezében nyitott bicska van; amikor ezt elvették tőle, másik kést keresett és azzal, minden ok nélkül, a lakásban tartózkodó rokonát akarta megtámadni. Sikerült megfélekezni. A vádlott felesége ekkor orvosért sietett. Távolléte alatt férje minden bevezetés nélkül apósára támadt, doronggal kilenc csapást mért a fejére; majd a szomszéd lakásához rohant, az ajtót összezúzta; onnan a szomszéd kertbe szaladt és a doronggal egy kutyát ütött agyon...

– Az epilepszia miatt itt sem hozhattam halálos ítéletet!

Lázasan folytattam tovább a jegyzetek áttekintését. Megcsörrent a telefon. Nem vettem fel. Egy huszonnyolc éves orvosnak nagy feltűnést keltett büntetttéhez érkeztem. Az orvost, aki vidéken dolgozott, késő éjjel öngyilkoshoz hívták. A beteget olyan súlyos koponyasérüléssel találta, hogy az pár óránál tovább nyilvánvalóan nem élhetett. A beteg környezete rendkívül izgatott és fejtetlen volt. Az orvos a beteg ütőerét átvágta, és a beteget elvéreztette, hogy – amint mondta – szenvedését megrövidítse, és a környezet izgalmát megszüntesse. Elrendeltem az orvos elmeállapotának megvizsgálását. A vizsgálatkor teljesen rendezett állapotú orvos, aki orvosi munkáját az eset után is kifogástalanul

látta el, nem tudott egyebet előadni, minthogy az említett napon, tizennégy órai fárasztó munka után hívták ki az öngyilkoshoz. Az ügy tárgyalása elhúzódott, és félévvel a cselekmény után az orvos beismerte, hogy tettét féltékenységből kialakult bosszúból követte el, mert az öngyilkosságot elkövetett férfi feleségének a szeretője volt.

– Ő lenne az? – kérdeztem. – Az orvost halálra ítéltm. – Nem!

Mégsem ő!... Az ítéletet végrehajtották...

Folytattam a keresést. B. A. mérnök ellen gyilkosság büntette miatt indult eljárás. A vádlott éveken át együtt dolgozott a sértettel, és kettőjük közt haragos viszony alakult ki, mert a vádlott azt állította, hogy a sértett róla rágalmazó és sértő állításokat terjeszt. A cselekményt megelőzően a hivatalban arról beszélt, hogy elégtételt akar szerezni, és párbajra akarja hívni a sértettet. Amikor társai felhívták a figyelmét arra, hogy párbajozni már nem lehet, elhatározta, hogy más úton bosszulja meg a sérelmeket. Egyik nap tört vett magához, és a sértett háta mögé állva a törrel nyakon szúrta. Az elmeorvosi vizsgálat folyamán kiderült, hogy a vádlottat már skizofrénia diagnózissal elmeegógyintézetben kezelték.

– Ez sem az! – mérgelődtem. A cselekmény közvetlen motívuma kóros elmeműködés volt, a vádlottat biztonsági őrizetbe kellett helyeznem. A következő dossziét nyitottam ki.

Az orgonaépítő mester ellen szándékos emberölés büntette miatt indult eljárás. A vádlott, akinek nevét az indigóval sokszorosított példányon kibetűznöm nem sikerült, maga jelentkezett a rendőrségen, és ott bejelentette, hogy a reggeli órákban veszekedés közben második feleségét fojtogatni kezdte, majd amikor látta, hogy az meghalt, a lakást lezárta, és sietett magát feljelenteni. Az utolsó reggel történetét a következőképpen mondta el. Amikor az orgonaépítő mester utoljára kérdezte meg a feleségétől, vett-e az ő első házasságából született gyermekeinek is karácsonyi ajándékot, az asszony nemmel felelt. Ezen vitatkozni kezdtek, a vádlott maga akart elindulni vásárolni, de a felesége azt követelte, hogy szakítsa meg minden kapcsolatát előző feleségével és gyermekeivel is. „Akármit is cipelsz haza, kivágom

innen!”, kiabálta az asszony. A vádlott mérges lett, torkon ragadta az asszonyt, hogy elhallgattassa, és addig szorongatta a nyakát, amíg megfojtotta. Amikor észrevette, hogy a felesége meghalt, rádöbrent cselekményére, erős lelkiismeret-furdalást érzett, és elrohant a rendőrségre saját magát feljelenteni.

– Ezt biztos enyhítő körülménynek tartottam! – jegyeztem meg, és lapoztam tovább. Újra megcsörrent a telefon. Szólt, idegesítően berregett, de végre működésbe lépett az üzenetrögzítő. – De tudsz csörögni! – mérgelődtem, de már a következő ügyet tanulmányoztam. E. J. harmincnégy éves tisztviselő ellen emberölés büntette miatt indult eljárás. A vádlott feleségével, gyermekével, anyósával és sógornőjével élt együtt, mégpedig – ahogy az a későbbi tanúvallomásokból kiderült – igen jól, egyetértésben. A vádbeli cselekmény elkövetésének napján, munka után egy barátjával italozott, majd mindketten, kissé italos állapotban, felmentek a vádlott lakására, ahol mindannyian békésen megvacsoráztak. Vacsora közben az egész társaság több liter bort fogyasztott el. A vendég ezután eltávozott. Hamarosan a vádlott ismét el akart menni otthonról, hogy az italozást folytassa. Felesége igyekezett őt visszatartani, mert látta, hogy erősen italos és tapasztalatból tudta, hogy ilyenkor nagyon ingerült lesz. A vádlott pénzt követelt, majd feleségét, aki le akarta vetkőztetni, megrúgta, kis gyerekére – szokása ellenére – durván így kiabált: „Minek nézel ide, kiszúrom a szemedet!” Ezután egy szekrénybe belerúgott, úgy, hogy annak üvege összetört. Felesége a konyhába, majd a nyitott folyosóra menekült, ahol a férfi körbergette. Közben kisietett a sógornő és ő is igyekezett a vádlottat visszatartani. A férfi erre hirtelen megragadta sógornőjét és a korlát fölé a második emeletről ledobta az udvarra. Miközben a ház lakói a haldokló asszonyt felhozták, a vádlott – teljes közömbösséggel a cselekmény iránt – egyre csak az ötszáz forintot követelte, hogy kocsmába mehessen.

– Ez az ember lenne? – kérdezte. A rendőrorvos tanúként a tárgyaláson azt a véleményt terjesztette elő, hogy a vádlott ugyan erősen ittas volt, de nem volt teljesen ittas állapotban. Ugyanis arra a kérdésre, hogy hol van, meg tudta mondani, hogy rendőrorvos vizsgálja, és azt is tudta, hogy azért hozták be

a rendőrségre, mert valakit ledobott az emeletről. Ezt az embert halálra kellett ítélnem. – Nem, mégsem! – örvendeztem, amikor továbblapoztam. A bírósági szakértők véleménye ugyanis az volt, hogy a vádlott a cselekmény elkövetésekor olyan ittas állapotban volt, amelyben képtelen volt a cselekmény veszélyességét felismerni. Az ellentétes orvosi vélemények miatt az Egészségügyi Tudományos Tanács felülvéleményezte az ügyet, és véleményében kóros ittasságot állapított meg.

Ismét megszólalt a telefon, de nem vettem fel. Lázasan folytattam tovább a keresést. Egy harmincöt éves férfi anyagvilkosság vádjával került a bíróság elé. Az idős anya ágyban fekvő beteg volt, de egy este felkelt, szemet rakott a tűzhelybe és közben a szén egy részét elszórta. A vádlott, aki éppen előzőleg hozta rendbe a lakást, szemrehányásokkal illette anyját, majd fejbe ütötte és amikor az öregasszony előrebukott, megfojtotta. A kórrajzi adatok és a tanúvallomások szerint az öregasszony előrehaladott érlemeszesedésben és agyi érlemeszesedés alapján kifejlődött elbutulásban szenvedett, s betegsége olyan előrehaladott állapotban volt, hogy testi szükségleteit sem tudta segítség nélkül elvégezni. Az ilyen beteg ápolása igen nehéz és rendkívül nagy türelmet igénylő feladat, amelyet a hozzátartozók általában kórházra, vagy szociális otthonra szoktak bízni. Az összes tanúvallomások azt bizonyították, hogy a vádlott, aki mindig igen nagy szeretettel csüggött anyján, ezt a nehéz feladatot vállalta. Nem akarta az anyját szociális otthonba adni; napi munkája után főzött, takarított, ellátta és tisztán tartotta anyját. A tanúvallomások szerint anyjával mindig szeretetteljes hangon beszélt, több tanú emlékezett régebbi kijelentéseire is, amelyek szerint azért nem nősült meg, mert anyját nem akarta elhagyni. Egyébként szorgalmas, pályáján előrehaladó, csendes, zárkózott természetű ember volt. Anyjának az ápolása az utolsó években minden szabad idejét lekötötte, és anyja iránt érzett minden szeretete ellenére egyre jobban érezte, milyen sivár, mennyire más az élete, mint a barátaié, munkatársaié. Két érzés küzdött benne: az elkeseredés és az anyjához való kötöttség. Reális megoldást éppen emiatt nem tudott találni. A cselekmény elkövetésének napján a vádlott fáradt és kimerült volt, mert anyja nyugtalansága miatt

több éjszaka nem aludt. Amikor az anyja az éppen rendbe hozott konyhát bepiszkította, az elkeseredés indulatban tört ki, a rövidzárlatos mechanizmus működni kezdett, ami – átugorva a régi magatartására annyira jellemző türelmet, s minden reális megfontolást – a brutális cselekményhez vezetett.

Újra csörögni kezdett a telefon.

– Hogy némulnál el! – fortyantam föl, de a telefonhívásnál is jobban idegesítette az, hogy az ügyiratból hiányzott a többi oldal. S nem emlékeztem az ítéletre. – Elítéltem volna ezt a szerencsétlen anyagyilkost? – Zúgott a fejem. Képtelen voltam visszaemlékezni. De máris a következő dossziét nyitottam fel. W. D. fiatal korában túlzott önérzetű és önbecsülésű személyiség volt, emellett rendkívül sértődékeny. Vonatkoztatásos gondolatai, ahogy az utólag kimutatható volt, már tizennyolc éves korában megkezdődtek, de mindvégig – a bűntényig – rejtve maradtak. Ettől az időtől kezdve abban az érzésben élt, hogy fiatalkori maszturbációjáról mindenki tud és mindenki célzást tesz rá. Ez az érzés egyre fokozódott és negyven éves korában érte el a tetőfokát, amikor is úgy érezte, hogy ez az ifjúkori bűne, valamint a serdülés korában egy ízben elkövetett perverzitása az egész község előtt ismeretes és az egész falu megveti érte. Elhatározta, hogy családjával és összes üldözőivel végez. Először családját irtotta ki, majd az „ellenséges” falut próbálta felgyújtani, a menekülő lakosok közül kettőt megölt és négyet súlyosan megsebesített... – Nyilvánvaló téves eszmék! Nem ítélfeltem halálra! – csaptam össze a dossziét.

Arcomat a tenyerembe temette. Szememet dörzsöltem. Belefáradt a hiábavaló keresésbe. Cigaretára gyújtottam, és elindítottam az üzenetrögzítőt: „Apa! Csak én vagyok... A húgod volt... Miért nem veszed fel a telefont? „Apa! Megint én vagyok!... Akármilyen legyen a dolgod, holnap ebéd nálunk, el ne felejtss! Máté mellett a helyed.” „Bíró úr! Tudom, hogy otthon van! Ha nem veszi fel a kagylót, más megoldást találok!” Megrémultem. Annak az embernek a hangja volt, aki a parkban megszólította. Odakaptam a telefonhoz és kikapcsoltam. Ültem dermedten, majd újra megnyomtam a gombot. „Ezt hallgassa meg!” Két pisztolylövést hallottam. „Nem isten ítélfelzik!” Me-

gint kikapcsoltam a készüléket. A fürdőszobába siettem, még egy Xanaxot vettem be, de amint a gyógyszert lenyeltem, émelygés fogott el, kavarogni kezdett a gyomrom, mélyeket lélegeztem, hogy a hányást elkerüljem. Visszamentem a könyvtárszobába, kimerülten zuhantam bele a fotelba, hátrahajtottam a fejét, becsuktam a szemem, és akaratom ellenére elaludtam. Órák teltek el, amikor a telefon újra megszólalt. Fölriadtam, és felkaptam a telefont. Férfihang szólalt meg:

– Jó estét kívánok!... Kovács rendőrszázados vagyok... Adler bíró úr?

– Adler.

– Elnézést kérek a késői zavarásért! Helyszínélünk az egyik öregek otthonában. Az egyik lakó főbe lőtte magát, és egy Önnek címzett búcsúlevelet hagyott hátra... Felolvashatom?

– Megkérem rá!

– Akkor olvasom... „A bíró úr mégsem tévedett. Az életfogytiglan súlyosabb büntetés, mint a halálos ítélet. Hiba volt annak megváltoztatását kérnem!”

– Ki volt ez az ember? – kérdeztem.

– Moravek Károly orgonaépítő.

– Moravek! Úristen!... – sóhajtottam.

– Zaklatta magát?

– Egyszer találkoztam vele, séta közben...

– Akkor minden rendben, bíró úr?

– Igen. Köszönöm, hogy értesített.

– Én köszönöm a türelmét, bíró úr! Jó éjszakát!

A nyomozó letette a telefont. Elsápadtam, ültem és csak bámultam kifelé az ablakon.

Hivatástudatom mindvégig töretlenül élt bennem, most mégis neked adtam igazat, hogy inkább lettem volna ügyvéd. A könyvtár csendes homályában, rövid töprengés után a telefonhoz mentem, pszichiáter barátomat hívtam fel, s másnap reggelre találkozót beszéltem meg vele. A nyugalmazott pszichiáter professzor ugyanis az az ember, aki a lelkemet, ha az a helyéről némiképp kimozdul, mindig vissza tudja billenteni. De az egykori padtárs a fasori gimnáziumból másban is a segítségemre lehet talán, reméltem.

Lányomnak tudnia kell-e arról, hogy a kisleány felügyelő, idős bábázó exférje: kegyelmet kapott gyilkos volt? Aki a rá kirótt büntetést leülte, majd önmaga vetett véget életének?

S az idős asszonynak, aki fiát és lányát egyedül nevelte fel, tudnia kell, hogy exférjét annak a gyermeknek a nagyapja ítélte halálra, akinek ő már valósággal fogadott nagyanyja?

És unokámnak kell tudni valamit az egészből?

Visszaültem a fotelba, majd egy CD-t tettem fel, és Bachot hallgattam. Lelkem háborgása csillapodni kezdett, s a történetek után válaszaim is megszülettek a felmerült kérdéseire. Ám azokban még nem voltam biztos, és abban sem, hogy barátom a titkok megőrzését javasolja-e majd. Amiknek a terhét – a többihez csomagolva – cipelhetem magammal az Úr színe elé.

Néztem, néztem a hold fénykorongját, amint az a könyvtár ablakán észrevétlenül nyugovóra tért. És úgy döntöttem, hogy elmegyek:

Adler felkapta a fejét:

– A nyugdíjam lassan arra se elég, hogy a lakást fenntartsam...

– Kifizetném, ha elfogadnád...

– Nem erről van szó... Amióta anyád nem él, nem találok a helyem. Úgy döntöttem, rátok íratok mindent, és elmegyek Floridába.

– Persze... Értem.

Adler most fogta fel, hogy valójában mit hallott:

– Floridába? Te el akarsz menni Floridába?!...-

A nyugdíjad ott cigarettára se lesz elég.

– Helen hív. Amióta egyedül él ő is, üres az élete, s a pénz a lehangoltságot még senkinél se csillapította.

– De mit fogtok csinálni?!

– Amit itt. Ebben a lakásban. Amikor még gyerekek voltunk. Sakkozunk. Zenét hallgatunk, vagy zongorázunk...

– Apa! Elhagysz te is?

– Nem, fiam... Neked a saját életedet kell élned! Ha most hagyod Hannát elmenni, egész életedben szerencsétlen leszel. Vedd el őt! Lakjatok itt! Ahogy én anyáddal, és veletek, gyere-

kekkel. És legyenek nektek is gyerekeitek! És ragaszkodjatok egymáshoz, ahogy Helen és én.

Adler a repülőtéren mosdó előterében, tükörben nézegette magát. Igazgatta parókáját, ragasztott bajuszát, s visszament a váróterembe. A pincér most is hajlongott, de nem ismerte fel.

– Welcome to Bangkok!

Adler vigyorgott, és köszönt:

– Nice to meet You!

Adler zavarában valakinek még valakinek köszönt. S megszólalt a hangsbemondó.

– Attention, please! Kérjük Csang urat, fáradjon az információhoz!

Adler a repülőtéren csarnok kávéházi teraszán leült az egyik asztalhoz.

– Eddig minden rendben! – sóhajtotta.

*

Hanna az Alitália gépén utazott. Leemelte utazótáskáját, s elindult a mosdó felé. Az egyik utas kezéből majdnem kiverte a Financial Timest.

– Sorry, sir! – mosolygott. Belépett a mosdófülkébe, s bravúrosan, gyorsan sminkelt. Teljesen új külsőt kreált magának, színes kontaktlencsével, parókával, s amikor elkészült, egy ideig még nézegette magát a tükörben.

– Most ismerjen rám valaki!

Nevetve lépett ki a fülkéből, elindult a helyére, de a szűk folyosón újra nekiment az utasnak, de táskájával a férfi kezéből most ki is ütötte az újságot.

– Miért nem figyel? Rövid idő alatt ön már a második, akinek az újságom kell!

– Nagyszerű!

Hanna meggyőződött arról, hogy parókával nem ismerték fel. Mosolygott, örömeiben egy csókot is dobott az utasnak.

Az elképedt arccal meredt maga elé.

– Megbolondultam?!

A főpincér egy nagyobb tálcát tett le Adler asztalára.

– Itt is vagyok, uram.

– Köszönöm. Maga gyorsan dolgozik.

– A tempó távol-keleti, uram. – Whisky, jégartót, poharakat, szódát, vázában virágot, cigarettát, szivart, hamutartót tett az asztalra, s töltött a whiskysüvegből.

– Bangkokban sok a turista, uram. S nekünk érdekünk, hogy a vendég jól érezze magát, és visszajöjjon.

Adler fejét a paróka egyre jobban melegítette, a bajusz a szájába lógott, de változtatni semmin nem tudott.

– Jéggel, szódával issza, uram?

– Whiskyvel...

– Ahogy óhajtja, uram. Teszek bele azért egy kis jegecskét... szódából akkor egy cseppet se!

A pincér meghajolt.

– Isten hozta Bangkokban, uram! Majd ön is azt fogja mondani, hogy a világ legtüzesebb városában. A thai lányok... tudja bizonyára...

Adler megszólalt.

– Meglátjuk.

A pincér meghajolt és távozott. Adler egy húzásra megitta a whisky, s töltött még magának, s bár volt az asztalon Camel, és szivar is, dohányt vett elő, és cigarettát kezdett sodorni magának. Idegesen szívta, rövid időn belül elnyomta, és ivott megint. Rágyújtott újra egy Camelre, nézelődött, s amikor szivarra gyújtott, nem vette észre, hogy a hamutartóban füstölögve ég a Camel. A gyufaszálat dobta a hamutartóba, amikor a cigaretta lángra kapott. Zavartan nézett körül. Valóságos füstfelhő gomolygott körülötte. A szomszéd asztalnál ülők már gyanakodva figyeltek.

Adler odaszólt:

– Kubai!

Nagyot szívott a szivarból. Megszólalt a hangosbemondó.

– Attention, please! A Japán Légitársaság tokiói járata megérkezett a kettes terminálba. Köszöntjük vendégeinket Bangkok-

ban! A Thai Légitársaság 204-es járata az egyes terminálból öt perc múlva indul Hong Kongba. Az Indonéz Légitársaság gépe három perc múlva indul Dzsakartába...

Adler sóhajtott.

– Észre se fogom venni ennyi ember között!

A csilingelő nő hang sorolta tovább:

– Az Új-Zélandi Légitársaság gépe egy óra múlva landol. Pápua-Új-Guineába, a Fidzsi-szigetekre és Wellingtonba induló utasaink kezdjék meg a beszállást! Az Alitália távol-keleti járata Új-Delhi érintésével megérkezett Rómából! Köszöntjük vendégeinket Thaiföldön! A gép két óra múlva indul Hong Kongba, onnan Tokióba. Köszönöm figyelmüket!

Adler felállt, idegesen járkált:

– Leszáll a gép! Mi lesz, ha nem sikerül?

Visszaült a helyére és újságot vett elő. A Timest olvasta. Az újság lapjai eltakarták az arcát. De időnként leskelődött a lapok mögül, viselkedése egyre feltűnőbbé vált. Odaszólt a szomszéd asztalhoz:

– Olvasok. Odaadom majd az újságot.

Hanna belépett a csarnokba. Adler éppen eltakarta az arcát, amikor Hanna elment mellette. Valakit keresett, de nemsokára visszajött és megállt Adler asztalánál. Köszörműt a torkát. Adler letette az újságot és fölneézett.

– Megengedi uram, hogy leüljek?

– Sajnálom, de, tudja, várok valakit.

– Engem vár.

– Magát?! Nézze... szeretem a tréfát, de ezt most nem jó al-
kalom.

– Én nem sietek.

– Fiatal és csinos lányt várok Rómából. Meg kell, hogy értse...

– Én magának nem vagyok fiatal és csinos?!

Adler végigmérte:

– De... csinos... fiatal és szép. De... tudja, akit én most vá-
rok, nem hasonlít magára.

– Ismerőse?

Adler határozottan válaszolt:

– Kérem, fejezzük be a beszélgetést! Bármelyik pillanatban megérkezhet a vendégem. Már leszállt a római gép.

Hanna magabiztos volt. Adler türelme azonban mintha fogyni kezdett volna.

– Tudom. A római géppel érkeztem.

– Igen? És egy magyar lánnyal nem találkozott? Wolf Hannával. Hanna Wolf.

– Wolf?!... Az nem magyar név!

– A név valóban nem, de a lány igen.

– Az utasokat városnéző túrára vitték. Engem kivéve oda ment mindenki.

Adler dühös lett:

– Mindent megírtam neki! Lehetetlen!...

– Miért ideges ennyire? Az ember azt hinné, hogy a svédek higgadtak.

– Honnan tudja, hogy svéd vagyok?

– Miért, nem az?

– Remekül beszél angolul, a kiejtése mégis elárulja, hogy maga nem az. De bárki legyen is, feltételezem, hogy a szülői házban megtanulta az illemszabályokat, és tudja, hogy kérdésre nem válaszolunk kérdéssel.

– Tudom.

– Örülök. Nos, akkor maradhatok, Mr. Svensson? Vagy szólíthatom egyszerűen Ulfnak?

Adler megdöbbsent. Semmi nem jutott eszébe.

– Rendben. Maradjon! – mondta.

– Köszönöm, Ulf.

– Honnan tudja a nevem?

– Megírta.

– Én?!... Magának?!... Magát nem is láttam soha! Soha életben! Én... Wolf Hannára várok!

– Nekem írt mégis meghívólevelet.

Adler kiabált.

– Elég a tréfából!

– Kérem! Türtőztesse magát! Nem veszi észre, hogy mindenki bennünket néz?

Adler a szomszéd asztalnál ülőkhöz fordult.

– Beszélgetünk. Előfordul másokkal is...

Hannára nézett.

– Kegyed átülhet hozzájuk, s akkor én fogok bámészkodni.

– Szégyellje magát! Azt állítja, hogy nem írt nekem levelet?!

Levele a nevemre érkezett a menekülttáborba. Német állampolgárságra vártam magyar zsidóként.

– Én magának nem írtam semmit!

Adler be akarta fejezni a beszélgetést, azonban Hanna egy levelet vett elő és olvasni kezdte:

„Kedves Wolf Kisasszony! Engedje meg, hogy bemutatkozzam. Ulf Svensson, tengerészkapitány vagyok, a Svéd Királyi Akadémia geográfiai tanszékének vezetője. Mr. Carlsson, a Svéd Tudományos Akadémia titkára az ön pályázati kérelmét nekem küldte el, amelyet tanulmányoztam. Kutatási területét, amiből doktorálni akar, s amiért két éves ösztöndíjat kér, figyelemre méltónak találtam. A Svéd Tudományos Akadémia lehetőségei korlátozottak, de az óceániai rítusokról, törzsi szokásokról, a természeti népek színházi kultúrájáról, a mágikus gondolkodásról kifejtett koncepciója felkeltette Mr. Carlsson érdeklődését, s az Ön pályázati kérelmét elküldte nekem. Én geográfiai szempontból vagyok Óceánia szerelmese, s ezért fogadtam el a Nautilus kapitányi kinevezését. A Nautilus Brunei szultán yachtja. A Brunei Szultánság a Brit Nemzetközösség tagja, tíz éve független állam, Borneó szigetének északi csücskén terül el, a Maláj-tenger partján...

Adler közbeszólt:

– A levél pontosan fogalmaz.

Hanna olvasta tovább:

„...Őfelsége a szultán, szabad idejét, az év legalább tíz hónapját, hajóján tölti. A Csendes-óceániai szigetvilágban utazgat. Engedélyem, és lehetőségem is van a hajón vendégek fogadására. Egy-két évre akár egy kényelmes, önálló apartmant ajánlok Önnek. Utazhat a Nautiluson költségtérítés nélkül, megismerhet mindent, ami kutatásaihoz szükséges...”

Adler megint félbeszakította:

– Az ajánlat, kétségtelenül, komoly.

Hanna olvasott tovább:

„...Magányos tengeri medve vagyok...”

– Csak nem?!

– Befejezhetem a levelet?

– Tessék!

Hanna olvasott tovább:

„...remélem, nem érti félre az ajánlatomat, és azt elfogadja.

Küldök Önnek München-Róma-Bangkok útvonalra egy kiállított repülőjegyet, s egy csekket, arra az esetre, ha pénzre lenne szüksége. És július 12-én, délután négy órakor várom a bangkoki repülőtéren. Whisky és orchidea lesz az asztalon, én meg olvasni fogok. Megismer majd.”

Hanna letette a levelet:

– Nos, Svensson úr, magára ismertem. Ön írta nekem ezt a levelet?

Adler nem szívesen válaszolt:

– Én. De nem magának. Kegyed nem Hanna Wolf. Tudom, hogy nem.

Hanna elővette a repülőjegyét:

– Tessék, itt a jegyem! Még mindig kételkedik? Hanna Wolf nevére állították ki.

Adler megnézte.

– Nem lehet igaz! Én ezt nem magának küldtem! Megszerezte!

Egyre határozottabb lett:

– Igen!... Ellopta! Maga nem is magyar!

– Tegyen próbára! Meglátja, hogy az vagyok. De nem lesz könnyű feladat, mert maga nem tud magyarul, és nincsenek ismeretei Magyarországról.

– Téved.

– A külföldiek Magyarországról azt tudják, hogy gulasch, Puskás, pusztá, gypsy, tschardasch...

– Most bukott le! Kegyed csupán ezeket a szavakat tudja, mert nem magyar.

– Ha óhajtja, folyamatos is beszélhetek. De minek? Úgysem értené. Vagy mégis?

– Nem. Persze, hogy nem. Tudja, ismertem egy lányt... nagyon szép volt... magyar... és megtanított egy versre. Az a költő írta, aki csatában esett el.

– Zrínyi? – kérdezte Hanna.

– Dehogyan Zrínyi!

– Hibátlanul ejtette Zrínyi nevét! Kellett, hogy tanuljon magyarul.

– Nem tanultam. A nyelvérzésem jó!

Adler, hogy Hanna gyanúját elterelje, tovább beszélt.

– Másik költőre gondoltam. A vers címét csak angolul tudom.

My mother's chicken.

– Nem csirkéje, tyúkja!... És Petőfi írta – Hanna nevetett.

– Tyúkja??!... Kinek a tyúkja?

– Anyám tyúkja. Anyámé!...

Hanna kiáltotta.

– Azt mondja, az anyjáié?

Adler a magyart törve megpróbálkozott a kiejtéssel.

– Aniam tiúkja... Yes!... Mi a kjű...tiúkanió...

– Jó! Nagyon jó! Ej mi a kő! Tyúkanyó...

– Ezt mondja el nekem! – kérlelte Adler.

Hanna felállt és meghajolt:

– Állok, ha megengedi. Nemzeti nagy költőnk verséről van szó... Anyám tyúkja. Petőfi Sándor verse.

A váróteremben halkan szólt a zene. Hanna mindent elkövetett, hogy elviselhetetlenül mondja el a verssorokat. A kotkodácsolást utánozta is. A szomszéd asztalnál ülők már figyelték őket. Egyikük tiltakozott is.

– Felháborító a viselkedésük! Meg kell, hogy mondjam, önök nem úriemberek! Itt egy percig nem maradunk tovább!

Adler utánuk nézett, miközben táncolt a zenére, mintha egy mulatóban lett volna.

– Táncolni szeret? – kérdezte Hannától.

– Igen. Csak nem a bangkoki repülőtéren!

– Itt bármit megtehet! Jöjjön!

Hanna egykedvűen táncolt.

– Ez az! – örvendezett Adler. – Thaiföld a jókedv, a szerelem paradicsoma!

– A repülőteret nem téveszti össze egy topless bárral? Ahol kebleiket forróvérű thai lányok mutogatják?

– Param! Param! Param! Remek kis nő kegyed! Meglátja, milyen helyekre fogom elvinni!

– Levelében azt írta, hogy magányos tengeri medve, és a helyzetet nem kell félreértenem.

– Nem kell... Persze, hogy nem kell!

A pincér már régóta nézte őket. Tetszett neki a zene és a tánc. Megfeledkezett magáról és ő is mozogni kezdett a ritmusos zenére. Dobolt kezével a tálcán. Hanna abbahagyta a táncot, és a pincért nézte.

– Ha ennyire ideges, miért lett pincér!

*

Hanna és Adler a China Town étteremben ültek egy asztalnál. Az asztalon tálkákba, kistányérokba szervírozták az ételt. Hanna pálcikával bajlódott, de a rizs sehogy sem akart a szájába kerülni. Adler gyakorlottabb volt.

– A hal remek! Tudja, hogy majdnem olyan, mint a lány, akit vártam! És mégse.

Adler koccintásra emelte a poharát.

– Egészségére!

– Hideg és finom a pezsgő – mondta Hanna.

– A jól hűtött ital Távol-Keleten mindig jól esik. Ott különösen, ahol nincs légkondicionálás – felelte Adler.

– Ahogy itt sincs!

– Jobb helyeken van. Üzletekben és taxiban. Máskülönben ki se bírná az ember.

– Akkor máskor mi is jobb helyekre menjünk majd! Ahol enni is tudok!

Hanna asztalra hajította a pálcikákat.

Adler igyekezett megmenteni a helyzetet:

– Rágyújt?

– Nem dohányzom.

Adler hangnemet váltott.

– Nézze... én elhiszem, hogy maga magyar. De nem az a lány, akit idehívtam.

Hanna ideges lett.

– A gyanakvése elviselhetetlen! Maga paranoiás! Meghívólevelet küld, repülőjegyet és pénzt. S szívélyes fogadtatás helyett faggatni kezd és verset mondat. És kihallgat, mint egy bevándorlási tisztviselő. Hát vegye tudomásul, hogy engem az ajánlata nem érdekel!

És a levélben kapott csekket levágta az asztalra.

– Itt a pénze! Nem váltottam be!

S kirohant az utcára. Adler szaladt utána.

– Várjon! Nem futóversenyre hívtam! Mondja el még egyszer a verset! Maga költői lélek! Ha megáll, ígérem, hogy figyelmesen végighallgatom!

Az utcán tülkölés, dudálás hallatszott mindenfelől. Hanna kérempáron próbált elmenekülni. Már azt hitte, hogy lerázta Adlert, de a férfi utolérte:

– Bérelt bringával akar hazatekerni?

– Mi köze van hozzá?!

– Sok. Kérem, bocsásson meg nekem! Nem ilyen fogadásra készültem. Meg kell értenie, hogy nem kegyedet vártam!

– Akkor kit?! Ki a fenét?! Azt se tudja, hogy kit hív meg? Látta őt már valaha? Feleljen!... Látta? Találkozott vele személyesen?

Hanna elindult. Autódudálás, fékcsikorgás hallatszott. Valaki majdnem elütötte. Adler felkiáltott:

– Előre nézzon!

– Még azt is meg akarja mondani, hogy hová nézzek?

– Engedje meg, hogy még mindig én kérdezzek!

– Nem érdekelnek már a kérdései! Idebolondított Európából... és mi a jó Istent csináljak most itt?! Bangkokban, egyedül?!... Bárokban vetkőzőszámot mutassak be? Így szedjem össze a pénzt a hazautazásra?

– Egy nézője már van.

– Úgy beszél, mintha nem látott volna még európai ciciket.

– Soroljam, hogy hol és hányszor?

Hanna hisztérikusan reagált.

– Ne! Ne!... Csak azt ne!
Elindult kerékpárral. Adler hajtott utána.

*

A Bangkok Paradiseban revüműsort néztek. Asztalukon hűtött italok, jégkocka és poharak voltak.

– Azt szeretném tudni, hogy miért hagyta ott Magyarországot?
– Nem láttam magam előtt alternatívát.
– De hát Magyarországon rendszerváltozás volt!
– Milyen jól tájékozott!
– Írták az újságok. Választások, polgári demokrácia, piacgazdálkodás...

– És államadósság.

Adler úgy beszélt mintha üzleti tárgyaláson lett volna:

– Nem nagy összeg. Ha a nyugati tőke majd átlépi a határt Hegyeshalomnál. Tízmillió ember él az országban. Egy világváros lakossága. Ekkora gazdaságot rövid idő alatt fel lehet pumpálni...

Hanna éppen ezt nem tudta kívánni. Havonta háromszáz eurót keresett, amíg munkanélküli nem lett.

– Háromszázat. A belépők árát, amit maga itt fizetett. Egy-szobás lakásom is volt. Képzelse, a saját tulajdonom! Magyarországon ez már valami! És telefonom is volt! Mit szól hozzá?

Adler megpróbálta felidegesíteni Hannát.

– Tetszik.

– Magának fogalma nincs arról, hogy Magyarországon mennyit kell gürcölni, hogy valakinek lakása legyen, és felnevelje a kölykeit!... Volt egy barátom. Gyönyörű, tágas, kényelmes lakása volt... Külföldön dolgozott és jól keresett. De nem volt otthon soha. És én nem telefontársra vágytam!... Érti?! Fél évig úton volt, két hónapot otthon töltött. És forgatta a dollárjait. Tele volt pénzzel, mint egy olajsejk. Ajándékokat adott mindenkinek, néhány meghitt este, aztán hopp, el is tűnt újra! Mintha sose láttam volna... És megint egyedül voltam. És vártam, csak vártam.

Adler figyelt:

– Édes!

Hanna beleélte magát és folytatta, de ahogy előtörték az emlékei, elcsuklott a hangja:

– Szeretett engem! És én szerettem őt... Érti?!

Szünet után tudta csak folytatni:

– Én gyerekeket akartam! Családi életet és nem távházasságot. De azt végképp nem, hogy otthagyja miattam a munkáját. Tengerész volt ő is, mint maga.

– Ne mondja!

Adler valójában most fogta fel azt, amit hallott:

– Tengerész?!

– Csak nem gondolja, hogy hazudok?!

– Nem... De ez az egész egyre különösebb. Mondja, kegyed hol dolgozott?

– Üzemi pszichológus voltam.

Adler megnyugodott:

– Az más. Egészen más!

Hanna ideges lett:

– Mi az, hogy más?... Elvégeztem az egyetemet, és örültem, hogy találtam munkát magamnak. De ő, a nagymenő mindenkit ismert. Mindenki imádta. Volt pénze, még nekem is szerzett munkahelyet.

– Most már tényleg nem értem, hogy akkor mi volt a baj?

– Nekem ajánlják fel az állást!... Mert alkalmasnak találják rá. Nem az apám vagy akárkim érdemei szerint! És ne azért, mert az intézet igazgatójának fia harmadik tiszt a választottam hajóján!... Hát inkább nem kellett a kötetlen időbeosztású munka, a publikálási lehetőség, az ösztöndíj, a külföldi tanulmányút... A magam erejéből szerettem volna érvényesülni!

A gyanakodva kérdezte:

– Mondja, magának nincs ikertestvére?

– Megörülök a kérdéseitől! Pszichológus vagyok, de nem tudom felfogni, épeszű ember, azok után, amit elmondtam, hogy tehet fel ilyen kérdést!?

– Csak azt szeretném megtudni, van-e ikertestvére?!

– Őrült!

Pofon vágta Adlert, és otthagytá. Adler egy dalt kezdett énekelni, amelyet a találkozás alkalmára írt:

ÚJLIPÓTVÁROS NEM ÓCEÁNIA

Írta: Adler Richárd

Bejárjuk Óceániát,
Ezernyi zegzugát:
Fidzsit, Tongát, Szamoát,
Pápua-Új-Guineát!

Újlipótváros nem Óceánia,
Valahol az embernek kell laknia.
Hív haza a Szent István parki nyár és az a lány,
Sétálni este vele a Csanády utcán.

Bejárjuk együtt Óceániát,
Sok kéklő lagúnát:
Atollt, szirtet, Polinéziát.
Megmászunk minden pálmafát.

Újlipótváros nem Óceánia
Valamiért az embernek meg kell halnia.
Zakatol a szív, szól a dob,
S a végtelen víz a partra dob.

Bejárjuk együtt Óceániát,
Tündöklő Polinéziát.
Hajunkba tűzünk színes orchideát,
És áttáncolunk minden éjszakát.

Újlipótváros nem Óceánia:
Érte az embernek meg kell halnia.
Hív haza a Szent István parki nyár és az a lány!
Sétálni este vele a Csanády utcán.

*

Hanna egy bangkoki parkban üldögélt. Szökőkút csobogása hallatszott, trópusi, erdei környezet vette körül. Madarak, bogarak hangjai zúgtak. Esteledett. Egy közeli lámpa fénye világított.

Adler észrevette:

– Bocsásson meg!... Nem akartam megbántani... Leülhetek maga mellé?... Sajnálom, hogy így kiborítottam.

– Mondja, azt nem akarja megkérdezni, kislánykoromban gyűjtöttem-e képeslapot?

Adler tetszett az ötlet:

– Gyűjtötte a képeslapokat?

Hanna komolyan vette a kérdést.

– Nem. Kislánykoromban szalvétát gyűjtöttem.

– Különös! – csodálkozott Adler.

– Szégyellje magát! Gúnyolódik velem.

– Hihetetlen a hasonlóság!

– Milyen hasonlóság?

– Télre eltett szilvával készíti a gombócot?

Hanna felháborodott.

– Szadista, pimasz, kegyetlen fráter! Kilátástalan helyzetemben is gyötör. A hajón én lennék őfelsége szakácsa?

– Kínai a szakácsunk.

Adler úgy érezte, hogy tovább kell faggatóznia:

– Kitért a válasz elől. Befőzött szilvából?

– Befőzöttből.

Adler megéreztte, hogy most már jöhetnek a kérdései:

– Az étcsokoládét szereti.

– Igen.

– Van Macika nevű játéka.

– Igen. Elhoztam. Ha óhajtja, elő is veszem.

Adler nem látott, nem hallott már örömeiben:

– Marcipánnak hívta a kiskutyáját?

– Igen.

– És francia drázséval etette?

– Igen.

– És egyenként gurította a szemeket a kiskutyának!

– Igen. Őfelsége kutyáit is rám bízhatják.

– Mondogatta az édesapja, hogy kegyed a legszebb alkotása?

– Őfelségének a lábaimat kell mutogatnom? Létszámhiány van a háremében?

– Otthon, két fogás között, mindig elmosogat? Mert gyűlöli a piszkos edényt?

– Őfelsége nem fogja megtudni. Majd visszafogom magam.

Adler elképedt arcot vágott:

– Döbbenetes!

– Micsoda?

– Minden! Amit elmondott.

– Ne gúnyolódjon velem!... Mindent tud rólam. A legszemélyesebb titkaimat. Gyanús volt nekem a levél, a meghívás, az utazás, hogy körülutazhatom Óceániát... a titkosszolgálat hálójába kerültem, gondoltam. Haza akartam menni, amikor a levelet megkaptam. A menekülttábori élet nem volt nekem való.

– Mondja meg, de őszintén, hogyan jutott hozzá a levelemhez?

– A szociális munkás adta át a táborban.

– És mondott valamit?

– Azt, hogy kézbesítő hozta a svéd követségről.

– Nem értem...

– Tehát mégsem diplomáciai úton küldte?

– De... úgy!... Hogy küldhettem volna másképp?... Beszélne nekem a barátjáról?!

– Ő lenne e szélhámosság mögött?

Adler lekapni szeretne volna a fejről a parókát:

– Hát ezt csak maga tudhatja.

*

Hanna a repülőtér váróteremben ült: A CAFÉ WIEN BANGKOK AIRPORT kávéházban, egy kávé mellett. Adler loholva és kimerülten érkezett:

– Kegyed valójában kerékpárversenyző? Csak száguldozik keresztül-kasul Bangkokban! Miért szökött el megint?

– Semmi köze hozzá! Allergiám van magától!... Menedékjogot fogok kérni!

– A pápuáktól?

– Tehet egy szívességet!
 Adler leült és hangnemet váltott:
 – Bocsásson meg! Értsünk szót!... Lenne még valami, amit szeretnék megkérdezni magától.
 – Nem hagyna békén végre!?
 – Csak néhány kérdés!... Kérem!
 Hanna megadta magát:
 – Legyen. Ha magának ez élvezet. Azért a pénzért, amit rám költött!... De annyiért gésát is kapott volna egy teaházban.
 – Leírná nekem a barátját? Hogy néz ki?
 – Jobban, mint maga!
 Adler büszkén kihúzta magát:
 – Ne mondja! És maga mégis elhagyta?
 – Olyan buta embert, mint maga, én még nem láttam! Elmondtam már, hogy miért tettem?!
 – A barátjának bogárhátú Volskwagene van?
 – Igen.
 – És reggelenként kimegy futni a Margitszigetre?
 – Ófelségének futásra lesz szüksége? Hívassuk őt ide?
 – Fehér zoknit hord? Palacsintát süt? Gyakran felemeli a hangját? Adler Richárd a neve és menyasszonya Wolf Rita néprajzkutató?...

Hanna nem tudott kitalálni semmit:
 – Igen.
 – És kegyed mégis pszichológusként mutatkozott be!
 – Azt hittem, a meghívás csupán valami tréfa. És jobb lesz, ha másnak adom ki magam.

Hanna lemosta a sminkjét, kivette a kontaktlencsét, és leemelte a parókáját.
 Adler felkiáltott.
 – Mekkora barom vagyok!
 – Nagy.
 – Hanna! Hát persze!...

Hanna elcsodálkozott:
 – Kegyed ismer engem?
 – Igen.
 Adler is levette a parókáját. Bajuszát letépte.

– Svensson én vagyok.

– Te?! Dr. Ulf Svensson! És Svéd Tengerészeti Akadémia! És Carlsson!... meg titkár!... Te, te, nemzetközi szélhámos!

– Megmagyarázom!

Adler megijedt:

Várj!... Megmagyarázom.

Hanna kiabált:

– Nincs mit megmagyarázni!... Brunei császára! Magánkapitány! Te! Te! Csaló!!!... Idebolondítottál a világ végére! Gondolhattam volna, hogy a te kezed van a dologban!...

Hangnemet váltott:

– És honnan szedtél te ennyi pénzt, hogy csak így randevúgatsz velem Bangkokban? A havi hatszáz dollárral csak ott-hon voltál valaki!

– Csendesedj, kérlek! Az isten szerelmére! Már mindenki bennünket néz!

– Tudják csak meg, hogy mekkora gazember vagy!

– Tudják. Csak most már nyugodj meg!

– Hallgass! Öt évig te beszéltél! Most rajtam a sor!

– Jó, jó, jó! Parancsolj!

– Piti ügyleteidet bonyolítottad Szingapúrban! Olcsón vásároltál, kijátszottad a vámot, százezrekkrel a zsebedben grasszáltál Budapesten. Elég volt!

Számon kérő hangnemre váltott:

– A dollár ezreket honnan vetted, amiket erre a szélhámos-ságra elvertél?

– Elmondom, ha megnyugszol...

– Ne szólj közbe! Ha köröz az Interpol, jobb, ha azonnal beöltözől Ulf Svenssonnak megint. Vagy mi az isten is a neved?!

– Nem köröz senki.

– Hazudsz!

– Hallgass meg!

– Honnan tudtad hová mentem?

– Elmondom... Csak nyugodj meg!... Autóval érkeztem Németországba. A menekülttáborok portásaitól érdeklődtem felőled. Már a hatodik helyen mondták, hogy a nevedet nem is hallották.

- Pedig itt van... Németországban! Ideges voltam.
- Maga magyar? – kérdezte a portás.
- Igen.
- Azért még nem kell kiabálni.

S ekkor ötven eurót csúsztatott a kezébe.

- Segítsen nekem, az isten szerelmére!

A portás eltette a pénzt:

- Van térképe? – kérdezte.
- Van.

A portás a térképen megjelölte az útvonalat. A müncheni autópályán kellett volna kimennie a városból, majd letérni az útról. A portás nem köszönt, kezét is azért nyújtotta, hogy a markát tartsa. Adler kénytelen volt ötven eurót adni újra. Mintha Magyarországon lett volna!

Sikerült megtalálnia a tábor, ahonnan a HOLSTEN BIER MÜNCHEN sörözőbe ment. Két korsó sört rendelt, és várt. Rövid idő egy férfi lépett az asztalához:

– Heisler vagyok... Szociális munkás a táborban. Maga az a magyar, aki engem keresett? – kérdezte.

- Én.

Adler a korsó sörre mutatott:

- Iszik velem?
- De mennyire!

Adler hellyel kínálta:

- Egészségére!

Heisler leült, ivott és megkérdezte:

– Mit akar tőlem tulajdonképpen? Azt hiszi, rángathat engem? A telefonközpontos azt mondta, jobb lesz, ha idejövök... Maga telefonált?

- Én. Köszönöm, hogy eljött.
- Mit akar tőlem?

– A táborban van a menyasszonyom. Meg akarom tudni, hová készül.

- Miért nem kérdezi meg tőle?!

Adler pénzt vett elő:

- Ez most kétszáz euró. De majd adok még.

Heisler megijedt:

– Mit akar?

Semmi olyat, amiből baja lehet... Különszobát ad neki, segít neki mindenben...

Adler adott neki még kétszáz eurót. Heisler eltette a pénzt.

– Maga okos ember.

Heisler törte a fejét:

– Volna egy megoldás...

– Minden helyzetben van.

– Kiüríthetek egy raktárat...

– Németországban marad, vagy megy tovább?

– Abban a szárnyban lakik, ahol a külföldre pályázókat helyeztük el. Többet nem tudok mondani.

– És ki tudna többet?

– A főnököm, Herschler.

– Akkor hívja fel azt a Herschlert!

Heisler megijedt:

– De... mit mondjak?

– Tárcsázzon!

Heisler engedelmeskedett:

– Baj lesz belőle!... Mi a fenét kérdezzek?

Adler kivette kezéből a telefont.

– Halló?!... Mr. Herschler?... I am Mr. Markos... Magyarországról érkeztem... Magyarokról, kitelepülő magyarországi németekről készítek riportfilmet... Meg tudja mondani, Mr. Herschler... Bocsásson meg, beszél ön angolul?... Igen?!... Nagyszerű!!... Német tudásom sajnos nem tökéletes...

Heisler szájátva hallgatta Adlert.

– Miss Hanna Wolf érdekel. Meg tudná mondani, hová készül?

– Nézze, Markos úr! – válaszolta Herschler. – A kérdésre nem válaszolhatok. De megtehetem akkor, ha írásos megbízást hoz nekem a lapjától. Megérti, ugye?...

– Természetesen. És meg is fogja kapni.

– Wolf kisasszony ügye... úgy is mondhatnám... nem a szokványos eset.

Herschler közlékenyebb lett. Fejből azonban nem emlékezett a részletekre. Türelmet kért, s elővette Hanna dosszióját. Abból annyit tudott elmondani, hogy Wolf kisasszony ösztöndíj-kérellemel fordult a Svéd Akadémiához. A kérelmet támogatták, a pályázatot a bonni svéd nagykövetségre küldték el. Válasz nem érkezett még...

– Ha Markos úr többet szeretne tudni ennél, s általában a magyarokról, állok rendelkezésére!... Csak ne feledkezzen el, Markos úr, a megbízólevélről!

Adler letette a kagylót:

– Mi lesz ebből? – Heisler aggódott.

– Ha azt teszi, amit kérek, semmi.

Rövid idő múlva Adler szállodai szobájába érkezni kezdtek a faxok.

– Nagyszerű! Ügyes fickó ez a Heisler!

Hanna a repülőtéri kávéházban már nyugodtabb volt egy kicsit. Végighallgatta Richárd történetét:

– Szégyellod magad! Köztünk mindennek vége, vedd tudomásul!

– Helyrehozok mindent!

– Te már semmit!

– Úgy lesz minden, ahogy akarod!

– Komolyan mondd?!... Te mindig durván beleavatkoztál az életembe...

Németországba is utánam jöttél!... Gyűlöllek!

– Hallgass meg!... Kérlek!

– Nem! Itt vagyok a világ végén!... Vízum nélkül, jegy nélkül... Pénzem is kevés!... Mit akarsz még?

– Gyere velem!

– Még most is van kedved viccelni? Nautilus! Luxus yacht! Császárság! Te!... Te! Te legfeljebb egy dunai rocsó kapitánya lehetnél! Vagy egy Földközi-tengeri rozsdamotorosé! Hónapokra tűntél el és azt kívántad, hogy mindig üdén és frissen várjalak... És közben? Közben tudtad, hogy mi történik velem? Belegondoltál egyszer is?

– Sokszor. De ennek vége!... Velem jössz és kész!

– Olyan hülyének nézel, hogy elhiszem a meséd!? Hogy éppen egy magyar tengerészt alkalmaznak Óceániában?

– Alkalmaznak. És éppen engem. Igaz, nem a Nautíluson, hanem egy szingapúri teherhajón.

Adler elővette a bizonyítékot:

– Itt a szerződés! Nézd meg!

Hanna kezébe vette:

– Ezt is te hamisítottad!

– Mi értelme lett volna? Az állást egy hamburgi ügynökség közvetítette. Az is benne van, olvasd el, ha nem hiszel nekem, hogy családtagot is magammal vihetek. Mert ez nem a MA-HART!... És hatezer dollár a kezdő fizetés... Jó, az előlegből már nincs sok, de kijövünk azért még valahogy ebben a hónapban...

Megfogta Hanna kezét:

– Velem jössz?

– Te fogsz megint eltartani...

– Nem... Ha a belvárosban kiadod a lakásodat, havi ötvenezret kereshetsz...

– Gondolod?

– Tudom. Hazatelefonálunk Szingapúrból. Apa mindent elintéz. Két év alatt összegyűjthetsz annyit, hogy – ha más lehetőség nem lesz –, az úton írt jegyzeteidet saját költségeden kiadhatod.

– Te ilyenekre gondolsz?

Elérzékenyült:

Ne haragudj rám! Kérlek!

Richárd vállára hajtotta a fejét:

– Én...

– Én is...

Átölelte Hannát.

– Légy a feleségem!

Elővette az ékszeres dobozt és kinyitotta.

– Kislánykorom óta erre vártam, Richárd.

Könnyes szemmel nézte a férfit, aki ujjára húzta a gyűrűt. Majd ő húzta Richárd ujjára a karikagyűrűt:

– Olyan szép!

– Apa rám íratta a lakást. Amerikába megy.

- Tudom. Elkészöntem tőle.
- Amíg távol leszünk, azt a lakást is kiadjuk. Kétszázötvenezeret is hoz majd havonta. Hazatérésünk után a lakás egy jól elkülönített részében kiadót fogunk működtetni. Földrajzi, néprajzi könyvek megjelentetésére gondoltam. Ügyvezető szerkesztőt alkalmazunk, s ha a tenger mégis elcsábít megint, te is velem jössz.
- Egyedül is elmehetsz.
- Soha! Majdnem egész életemre földönfutó lettem! Most már nem hagylak magadra. A gyermekeimet meg különösen!
- Össze sem házasodtunk, s te már a gyerekeknél tartasz?
- Kapitányi jogkörömet át fogom adni az első tisztnak, és a hajón összead bennünket.
- Szingapúrban fehér frakkot veszek neked! És magamnak menyasszonyi ruhát. Van egy kis megtakarított pénzem.
- Adler magához ölelte Hannát, csókolta, s el sem engedte volna, de a repülőtéri váróteremben sok ember előtt szégyellte magát. Apját se látta soha így! Pedig anyját hogy szerette!
- Hanna a fülébe súgta.
- Richárd!
- Adler ránézett, és Hanna megcsókolta.
- A hangosbemondó rosszkor szólalt meg.
- Szingapúri járatunk percekben belül indul! Figyelem!... Adler urat és feleségét kérjük, fáradjanak jegykezelésre!
- Te! Te soha nem fogsz megváltozni! Mint a feleséged, úgy vettél nekem jegyet?!
- Amikor a gimnáziumban először megcsókoltuk egymás, nem azt gondoltuk, hogy házasok lettünk?... Mrs. Adler! Kérem, karoljon belém és induljunk, mert lekésünk a nászutunkról!
- Mi az, benned, ami megakadályozott, hogy másba szeressék?!
- Gyermekeid apjának génjei!
- Te! Te! Javíthatatlan!

Egymásba karolva elindultak a jegykezelő ablakhoz. Adler a gépen eldúolta Hannának Újlipótváros nem Óceánia című dalát, amihez már zenét is szerzett. Aztán csak bámulták a felhőket. Hanna a dallamot fülbemászáznak találta, és a szöveget sem

tartotta túlzottan dilettánsnak. Richárdot mégis arra kérte, hogy többet ennyi energiát ne fordítson meghívólevelek fabrikálására, se dalszövegek írására.

Házassági évfordulókon Adler a zongoránál dalával mégis mindig sikert aratott. Leütötte az első akkordokat és énekelt.

Bejárjuk Óceániát,
Ezernyi zegzugát:
Fidzsit, Tongát, Szamoát,
Pápua-Új-Guineát!

Újlipótváros nem Óceánia,
Valahol az embernek meg kell halnia.
Haza hív a Szent István parki nyár és az a lány,
Sétálni este vele a Csanády utcán.

Bejárjuk együtt Óceániát,
Sok kéklő lagúnát:
Atollt, szirtet, Polinéziát,
Megmászunk minden pálmafát.

Újlipótváros nem Óceánia,
Valamiért az embernek meg kell halnia.
Zakatol a szív, szól a dob,
S a végtelen víz a partra dob.

Bejárjuk együtt Óceániát,
Tündöklő Polinéziát.
Hajunkba tűzünk színes orchideát,
S áttáncolunk minden éjszakát.

Újlipótváros nem Óceánia:
Érte az embernek meg kell halnia.
Haza hív a Szent István parki nyár és a lány!
Sétálni este vele a Csanády utcán.

Adler nem tudott elaludni. Forgolódott az ágyban. Nem hajózott már, végleg otthagyta a tengerészetet. Boldog volt gyermekei, felesége társaságában. Mégis időről időre erős vágy kínozza, nem hagyta nyugodni, a szenvedély hívta, csábította őt messzi, távoli vizekre. Ha pomológus lennék, sóhajtott, biztos, hogy Óceánia fáival foglalkoznék. Olyan lenyűgözők. Itt vannak a kenyérfák. Mintha izgalmas mese hőseiről esne szó: a kenyeret adó fákról. Két fa termése egy család egész évi ételmét biztosítja. A kenyérfa gyümölcse magas szénhidrát tartalmú, tele A, B, és C-vitaminnal. A fából kenukat faragnak, kérgéből tapa készül.

Csodaszépek a piros színekben virágzó banánfélék, és a füzérektől roskadó, termést hozó fák. Légygyökereivel, vastag törzsükkel méltóságteljesek az indiai fügefák, a hosszú törzsű ebenfák, hivalkodók a lángvörösben izzó virágzatú krallfák és tűzfák, terebélyesek a „gyümölcsök királyát” adó mangófák, misztikusak a mangroveerdők, ünnepélyesek a norfolk-szigeteki fenyők, simogatóak a pálmafák, magányos a papayafa, tekintélyes a tikfa.

És a virágok? Káprázatosak. Paradicsomi szépségűek az alokáziák, amarilliszek, broméliák, a frangipani, a hibiszkuszok, jázminfélék, oleanderek és orchideák. Valóban virágfüzérre tettek, az érkező vendég fogadására.

Végre sikerült elaludnia, de olyan fájdalmas és gyötrő álmot látott, amelyet még soha. Izzó trónon ült, és Istenhez fohászzkodott.

– Ó, Uram! És Atyámfiak! És Ti, valamennyien, szerelmes Feleim! Íme gyehenna trónjára ültetnek, székel nemest, a király lovagját: magyar urak és főurak! Hogy testemet általsütve húsomat magyarokkal étessék. És szerelmetes Atyámfia, nemes kisasszony pártában, ki képzeletem küküllői asszonya valál mindig: kézfogóra engem most már ne várj soha többé! A magyart vicsorgó ebként csaholtatják, s vad kannibállá alázzák, s meghaltnak engem az Úr színe előtt. Fájd, gyötrően és kízóan fáj és siralmas, amit ők mívelének énvelem! De, Feleim! Magyarok! Nem szólalok! Nem. Mert székel nemest, ki valék: vitéz katonáim szeme láttára veszejtik el! Székelyt a székel! Urat úr! Izzí-

tott trónomat látjátok, Feleim? Ó, Uram, mivégre a harc?! Halljad könyörgésemet! És bocsásd meg a vétkeiket, mert nem tudják ők, hogy mit cselekedének! És bocsásd meg az én vétkeimet, Uram!... Mert én sem tudtam, mit cselekedék! Hazám óvó szeretete elvakította látásomat. Hittem a hívó szónak és vitéz magyarjaimat igen nagyon szerettem. Uram! Tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség! Kyrie eleison! Christie eleison!

Székely Dózsa György a hevített trónszékhez vasalva kínzásoktól és a fájdalomtól eltorzult arccal, gondolataiban elmerülve zokszó nélkül tűrte a szenvedést.

– Ó, jó Uram! Utolsó gyónásomat dadogva, erőtlenül, és vérvesszesen tárom színed elé!... Szép volt az idő az összecsapás napján, február huszonnyolcadikán, 1514 húshagyó keddjén. A nándorfehérvári lovasok kapitánya voltam, lovamat, fegyveremet, ruházatomat gondosan előkészítettem, majd elindultam a bajvívás helyszínére. Nyomomban katonáim, bajtársaim csendben lovagoltak. Én sem akartam szólni, sem fogadkozni, sem elszántságomat bizonygatni.

– Gyaur székely kutya!... Te, Székely György!... Levágott fejed a vár fokára tűzzük!... – ordítottak a szendrői törökök. – Várad bevesszük, majd Buda is a miénk lesz s onnan Bécsig meg sem állunk!

Felemeltem a kezem, hogy a gyalázatra felelni senki ne mérészeljen. Választ most már kardommal magam fogok adni. Lovaink dübörögve vágtaztak tovább. Egyikük-másikuk horkantott: megérezték a riadalmat. Gyors vágtaink robaja a télutó szikrázó napsütésében lovas nomád magyar őseink: Attila, Árpád s a vezérek lelkének erejét árasztotta szét ereinkben.

Szótlan maradtam. De katonáim nem tudták megállni, hogy egymás után ne kurjongassanak. Tartózkodó embernek tartottak, csupán alig néhány hónapja szolgáltam a fehérvári erődben, a keresztény Európa és az oszmán-török birodalom határán állott Nándorfehérvár falai között, ahol Hunyadi János hadai szétzúzták a szultán becsvágyó seregét. Miért hivalkodtam volna olyanok előtt, akik már régtől fogva védelmezik a végvárat? Igaz, hogy nem a szerencse kegyeltjeként jutottam a lovaskapitányi ranghoz! Az előző esztendőben, 1513 nyarán részt vettem a

havasalföldi hadjáratban, ahol végig portyáztuk a Déli Kárpátok és a Duna között a szultán tartományát, a Szörényi bánságon át Szerbországba vonultunk és megostromoltuk Szendrő várát. Bár nem sikerült kifüstölnünk a védő sereget, a hadjáratnál mégis sokat ártottunk a töröknek. A sereg rengeteg fogollyal és még több zsákmánnyal megrakottan tért vissza Erdélybe, ahol a határvédő székelyek gyermekeit általában katonának nevelték. De én a végeken maradtam. A törökök ugyanis változatlan makacssággal tekintettek Nándorfehérvárra, ahol a falak erősnek és áttörhetetlennek bizonyultak, s összetörésük olyan feladatnak, mint a hargitai dió csonthéjéé. A szultán tudta: mindaddig hiú ábránd a Duna felső szakasza felé nyomulni, amíg mi, magyarok uralni tudjuk a Száva-part e nevezetes erődjét. Állandósult is a zaklatás. A törökök, amikor csak tehették, a szomszédos Szendrő várából le-lecsaptak ránk.

Néztem a tájat miközben lovamat erősen tartottam. Az örökös hadiállapot miatt valóságos pusztasággá változott, a Szendrő és Nándorfehérvár közötti sík vidék egy cseppet sem hasonlított a régi Háromszék megyei Dálnokra, ahol negyven éve megszülettem. S ahogy édesapámra, a magas kort meg nem érő Dózsa Tamás gyalogsági kapitányra gondoltam, szívem azonnal hevesebben kezdett verni. Testvéreim és én akkor még serdületlenek voltunk, a család Dálnokról átköltözött a Székelyföld másik végébe, a Küküllő menti Mákfalvára. Ó, mennyi zavaros eseménytől volt terhes az az időszak! A főurak vetélkedtek, zabolátlan túlkapásaik elviselhetetlenné tették a székelység életét. Marosszékben, lakóhelyemen volt éppen a legnagyobb forrongás. Báthori István vajda a székelyek ősi kiváltságait akarta megsemmisíteni: a „veszélyes” székelyeket kiirtással, a többit pedig jobbagsorba taszítással. Székely nemes ki valék küzdelmekben katonává edződtem s ahogy gondolataim ekképpen peregetek, képzeletben már küküllői tájakon lovagoltam, s előbb halkan, csak úgy a fogaim között, de aztán, istenúgyse, úgy igazából énekeltem: „Ki tudja merre, merre visz a végzet / Göröngyös úton, sötét éjjelen...”

Székely legényeim erre aztán nekibátorodtak – mert számos csetepaté, kisebb nagyobb ütközet során gyakran rendeztek baj-

vívásokat életre-halálra törökök és magyarok a két ellenséges vár bajnokai s most azt hihették tán, hogy én az összecsapás előtt lelki erőimet igyekszem megedzeni – s énvelem együtt énekeltek: „Segítsd még egyszer, győzelemre néped / Csaba királyfi, a csillag ösvényen.” A lovasoknak nem kellett több, teljes torokkal zengtek: „Maroknyi székely, porlik mint a szikla / Népek harcától, zajló tengeren. / Fejük az ár, ezerszer elborítja, / Ne hagyd el Erdélyt, Erdélyt Istenem!”

– Kapitány uram! – széki Forró Kálmán ugratott ki a csapatból.

– He!?! – böktém vissza.

– Mi es énekle nének!... Ollan szépet!... Balladást!... Óhazai háromszékit!

A török egy idő óta hasztalan kiabált fel Nándorfehérvár bástyáira, jutott eszembe: „Gyaur kutyák! Gyáva hitetlenek! Jól figyeljete! Ali vezérrel közületek ki vívna meg?!” De kihívásuk válasz nélkül maradt. Ennek pedig az volt az oka, hogy az a bizonyos bajvívó Epeirosi Ali, a szendrői szpáhik vezére számos nándorfehérvári várőröz hazafit kaszabolt már le, miközben neki a haja szála sem görbült meg. Mihelyt azonban februárban kissé megenyhült az idő, a szendrői törökök megint a vár alá szemtelenedtek, és arcátlanul szólítottak újabb ellenfelet Ali kardja elé. Ez idáig nem avatkoztam a virtusba, de most már megelégteltem a szendrői törökök kihívó pimaszságát és bajvívónak magamat jelöltem, amikor a felszólítás újra elhangzott: „Ali vezérrel közületek ki vívna meg?!”

Helyszínül a két vár közötti síkságot jelöltük ki s odáig elérkezvén volt még kellő idő. Engedtem tehát a kérésnek:

– Biz’ aszt löhet! – Lovamat csendesítettem. A csapat lassú vágta után a kitaposott sáros dűlön poroszkálva folytatta útját. Széki Forró Kálmán pedig énekbe fogott:

– Fehér László lovat lopott. A fekete halom alatt. Fehér Lászlót ott megfogták, tömlec fenekire zárták.

Ennek a széki Forró Kálmánnak különösen szépre sikeredett az énekje, utoljára dalol nekem, góbé fejében megfordulhatott a gondolat. Az első sorok után lovamat megint csendesítgettem, hogy a sáros dűlöt némán tapossuk. A kopár síkságon Széki

Forró basszusa közeledésünk bizonyosságát messzire röpítette. A varjak szétrebbentek, a töröknek jelezték a bajvívó magyarok érkezését.

Széki Forró meg kántált tovább:

– Fehér Lászlót ott vallatják...

– Van anyád, van-e apád? – lovasom a csapatból kérdezte.

Őneki megint másik lovasom válaszolt:

– Nincsen anyám, nincsen apám. Csak egy nevelő-testvérem: Fehérvárban Fehér Anna. Kellemetes két orcája.

Fehér Anna meghallotta, hogy a bátyja be van zárva...

Szerettem a balladást. Széki Forró után dúdoltam a sorokat.

A szólamot vezető székely legény tudta ezt s mellém ugratva énekelt:

– Fehér Anna nem állhatja, szalad a tömlec-rostélyra.

– Fehér László, édes bátyám! Él-e még, vagy meghaltál?

– Se nem élek, se nem halok, most is rólad gondolkodok.

– Fehér László, édes bátyám, hogy hívják a bírógazdát?

Lovasaim felelgettek:

– Horvát Miklós bírógazda.

Széki Forró így folytatta:

– Hallod-e, te Horvát Miklós! Ereszd ki a Fehér Lászlót! Tállal mérem az aranyat, vékával a húszasomat.

Lovas legényem énekhangján kiáltotta:

– Nem kell nekem a tál aranyad. Sem vékával a húszasod.

Háljál velem egy éjszaka! Kieresztem ezt hajnalra.

Fehér Anna nem állhatja, szalad a tömlec-rostélyra:

– Fehér László, édes bátyám, él-e még vagy meghaltál?

– Se nem élek, se nem halok, most is rólad gondolkodok.

– Fehér László, édes bátyám, mint mondott a Horvát Miklós: háljak vele egy éjszaka, kiereszt majd esthajnalra.

– Fehér Anna, édes húgom, ne hálj vele egy éjszaka, szűzko-szorúd letöreted, édes bátyád megöleted.

Fehér Anna nem állhatja, véle hála egy éjszaka. Mihelyt haj-nalodni kezdett, mindjárt nagy csördülést hallott.

– Hallod-e, te Horvát Miklós, mi csörög az udvarodon?

– Aludj, aludj, Fehér Anna, lovam viszik itatásba, zabla zörög a szájába.

Fehér Anna nem állhatja, szalad a tömlec-rostélyra:

– Fehér László, édes bátyám, él-e, vagy meghalál?

– Anna, Anna, Fehér Anna, ne keresd itt Fehér Lászlót: zöld erdőben, zöld mezőben, akasztófa tetejében.

A lovas legényeim mind együtt énekelték:

– Bíró, bíró, Horvát bíró, én tégedet nem átkozlak, én tégedet nem átkozlak, csak a jó istenre bízlak. Búzád, árpád ne teremjen, lovad lába megbotoljon, töltött puskád elcsattanjon, az is szívednek ártson! Mosdóvized vérré váljon, törülköződ lángot hányjon, Istennyila meg a menkő üssön beléd, mind a kettő!

A megállapodás szerinti helyre értünk, a törökök már ott várakoztak és magabiztos derülátással ordítottak át, aztán azonnal elő is ugratott Ali szpáhivezér.

A küzdelem rövid ideig tartott. Az egyik pillanatról a másikra féktelen és heves ellenfélle vált Epeirosi Ali néhány attak után nálam gyengébbnek bizonyult, s tőből levágtam páncéllal védett jobb karját. Ütésem hatalmas volt, a levágott karral együtt a kettészelt páncél is a földre hullt. A következő vágással halálra süjtöttem ellenfelemet.

Győzelmem megfélemlítette a törököket, lovasaim diadalujjongással fogadták a sikert. Aztán ugyanúgy tértünk vissza Nándorfehérvárra, mint ahogy a viadalra indultunk: nyugodtan, csendesen, a vitézi gőg minden jele nélkül.

Lovas legényeim hazafelé is énekelték:

– Ha felmegyek Kolozsvárra, Kolozsvári bíróságra, ott látok sok urat ülni, engem fognak elítélni.

No meg harsogva azt:

– Leányok, leányok, rajtam tanuljatok, a legénnek csókot, párost ne adjatok! Mert ha párost adtok, meglátszik rajtatok, kilenc hónap múlva meggyűl a bajotok.

Ó, feleim! Látjátok, siralmas, ahogyan atyámfiai elbánnak énvelem?! Gyehenna lángoló parazsaira ültették trónomat!... Ó, jó Uram! Istenem! Bocsáss meg nékiek, halandók es nem tudják mit tészenek! Atyámfiai! Feleim! Gergely öcsémnek megkegyelmezzetek!...

Lovaskapitányi kinevezésem volt a legnagyobb kegy, amellyel addig a hatalmasok kitüntettek. De Ali legyőzése után Török

Imre nándorfehérvári kapitány arra bízott, hogy jutalomért egyenesen a királyhoz menjek.

Megfogadtam parancsnokom tanácsát. Ajánlásával Budára érkeztem és II. Ulászló udvara kiutalt számomra kétszáz aranyat. Egyszersmind meghagyták a kincstárnak, hogy a pénzbeli jutalomon kívül adjanak nekem két paripát aranyos-ezüstös szeretéssel. De szép volt az a nap! Ám a délibáb csakhamar szertefoszlott. Gyanútlanul kerestem fel Telegdy István kincstartót, hogy kérjem tőle jogos jussomat. Ám a gőgös Telegdy tréfának vélte csupán az udvar kívánságát. Nem érte be a jutalom megtagadásával, ráadásul gúnyosan beszélt a messziről érkezettel, aki valék, ki fel sem mertem tételezni, hogy gúnnal és gőggel képesek megalázni. Hallgattam önuralmamra, de háborgó önérzetem arra ösztönzött, hogy jóvá tétessem a megaláztatást. A fényes Budán nem voltam járatos, de kiveredtem, hogy fogadjon Csáky Miklós csanádi püspök, az a főpap, akinek – Bakócz Tamás esztergomi prímás után – a legnagyobb tekintélye volt az országban, aki a király diplomatájaként okos, művelt és jó szándékú ember hírében állott. Mivel pedig a római egyház szorgalmazta leginkább a törökök elleni vitézi harcot, úgy véltem, alkalmas helyen kérek orvoslást sérelmemre. Reményem itt is keserves csalódássá változott. Csáky püspök még bőszítőbben viselkedett, mint a kincstartó. A kegyes nagyúr hírében álló főpap úgy beszélt velem, mint valami jött-ment személlyel, s nem, mint székelly nemes emberrel, durván lerohant és rövid úton kidobott a palotájából. A pillanatnyi szégyen után tudtam már, hogy ez a bánásmód lehetetlenné tesz becsületemben, nevetségessé válok, ha megcsúfoltan térek vissza végvári bajtársaim közé. Már nem is a jutalom érdekelt, hanem az emberi méltóságon esett nyílt seb. Pedig ennek sértetlenségéhez ragaszkodtam. Olyan nevelést kaptam a szabad székellyek között, olyan iskolát jártam ki a hadi vállalkozásokban, hogy a szégyen nem férhetett össze lelkiismeretemmel. Úgy döntöttem, hogy a legfőbb egyháznagyhoz, Bakócz Tamás bíboros érsekhez fordulok panaszommal. Ha itt is elutasítanak, akkor egyenesen a király színe elé törekszem. Távolról sem volt csekélység ekkora urakhoz bejutnia olyan embernek, aki semmiféle összeköttetéssel

nem rendelkezett. Különösen nehéznek bizonyult azokban a napokban, amikor a királyi udvar, egész Buda valóságos lázban égett. Éppen Bakócz Tamás miatt. Az esztergomi érsek nemrég érkezett haza Rómából. Alig tartotta meg Esztergomban a fényes Te Deumot, a hercegprímási ünnepi istentiszteletet, sietett Budára azokkal a tervekkel, amelyeket a pápa udvarában kovácsoltak Magyarhon számára a török veszedelem ellen. Bármennyire lefoglalták Bakóczot a fontos ügyek, időt szakított rám. A látszatra kegyes előzékenység mögött azonban okos elgondolás húzódott meg. Hátha alkalmas ez a Dózsa György nagyszabású terveihez? De ha nem alkalmas is, az iránta való szívélyesség mindenképpen jó benyomást tesz a katonákra, akik nélkül lehetetlen megvívni a küszöbön álló nagy keresztes háborút. Mert ez volt a Rómában kovácsolt terv lényege: Magyarhonban fegyverbe szólítják a hadra fogható lakosságot, csatlakoznak hozzájuk Európa önkéntes keresztesei, és a török ellen vonulnak, visszafoglalják Konstantinápolyt, amelynek Bakócz Tamás esztergomi érsek lesz a pátriárkája. Így nemcsak a törököt űzik ki a keresztény Európa déli országaiból, de helyreállítják az egyházszakadás óta más utakon járó konstantinápolyi patriarchátusban is Róma fennhatóságát.

A bíboros érsek tehát fogadott. Elbeszélgetvén velem, csodálkozása nőttön nőtt, tájékozott, éles eszű, katonai képzettség dolgában kitűnő lovaskapitánynak minősített. Első találkozásunkkor még nem hozta szóba a felállítandó keresztes hadak parancsnoklásának ügyét, noha nem kizárt, hogy úgy gondolt rám a bíboros, mint a leendő fővezérre. A hatalmi erőviszonyok szerint egyenesen kíváncsúnak ítélte a hercegprímás, hogy főrangú személy helyett alacsonyabb sorból származó tehetséges vezér álljon a keresztések élére, mivel II. Ulászló uralkodása alatt amúgy is nagy volt már az ország nyakára hágó oligarchiák túlsúlya, szemben a királyi hatalommal. Bakócz persze, nem az ország érdekeit féltette, a mind önállóbb és önzőbb főuraktól, hanem a maga hatalmát. Szövetséges keresett nagyra törő céljaihoz. Mihelyt tisztába jött panaszommal, személyesen ment a királyhoz és követelte a megbékítésemet. Ulászló is gyorsan cselekedett. Nem bízta immár Telegdyre a jutalmazás ügyét,

hanem maga tisztelt meg kitüntetésével. Ünnepeles külsőségek között adta át nekem a jutalmat, s az először megszabott ajándék fölött aranylánccal ékesített fel, sarkantyút, kardot, díszes bíborruhát nyújtott át nekem. Ezzel az aktussal a lovagok sorába emelte vitézségemet, s hogy nagyobb nyomatékot adjon kegyének, egy falut is adományozott nekem, a székely nemesnek, ezen kívül kiegészítette a Dózsa család címerét a kardot tartó, levágott török kézzel.

Ó, képzeletem nemes küküllői kisasszonya pártában! Akkor kellett volna a katonai pályáról visszavonulnom?! Akkor nem kellene itt ülnöm testem kivégeztetésén?! Ó, Uram! Adj nyugodalmat háborgó lelkemnek! Türelmet fájdalmamhoz!

Piros betűs ünnepként tartották április huszonnegyedikén, Szent György napját. Ezen a harcias ünnepen akarta Bakócz hercegprímás kihirdetni Budán azt a pápai bullát, amelyet Rómából hozott magával. A bulla teljhatalmat biztosított Bakócznak keresztes hadak gyűjtésére nemcsak a magyar királyság területén, hanem a többi kelet-európai országban is. De amíg nem talált fővezért, a hadak gyűjtését sem kezdhette meg. Már kiszemelt magának, ám hiányzott kettőnk megállapodása. A keresztes háború meghirdetésére leginkább alkalmas Szent György nap előtt egyezsége kellett jutnunk. A vitézek ünnepe előtti napon, április huszonharmadikán tárgyalt velem az esztergomi érsek. Bakócz Tamás pápa szeretett volna lenni, ezért vonult az előző évben káprázatos kísérettel Rómába, nem éppen reménytelenül. Akkor még szilárdnak látszott a Cabriai Liga, amelyben Európa valamennyi katolikus hatalmassága tömörült Velence elveszejtésére, mivel a gazdag városállam fontosabbnak tartotta saját érdekeit, mint a török megfékezését. Gyula pápa kiátkozta a patríciusok köztársaságát, mondván, hogy „Velence rosszabb a töröknél.” Ám Gyula pápa meghalt és az utódlásért folyó harcban alul maradtak a liga hívei. Medici János lett a pápa X. Leó néven. S ő veszedelmesebb ellenfélnek tekintette Rómára nézve Franciaországot, Németországot, mint Velencét, „amely mégiscsak olasz”. Feloldotta a hajós-kereskedő államot az egyházi átok alól, s hogy némileg Bakóczot is kárpótolja, odaígérte neki a konstantinápolyi patriarchátust és teljhatalommal ruházta

fel a keresztes háború megindítására. Mivel pedig sem II. Ulászló magyar király, sem a főrangú nemesek nem ujjongtak túlságosan a pápa és Bakócz közös tervéért, a hercegérsek a tömegek felfegyverzésével, azok lelkesítésével akarta célját elérni...

Ó, Uram! Mit mivel magyarral a magyar! Kínzó fájdalmat érzek, de nem szólok, nem kiabálok, csak reád tekintek.

Katona voltam s világosan ítéltem meg az országra nehezedő török veszedelmet. Ennek elhárításaért tétovázás nélkül kész voltam harcolni. Ezen túlmenően a hercegérsekkel való vitám elsősorban mégis az ország belső helyzetére vonatkozott: ismerve a főurak szertelen dölyfösségét, a parasztság és az alsóbb nemesi rétegek sanyarú helyzetét, tisztában voltam a hazát szorongató kettős nyomás tarthatatlanságával. Úgy véltem, ha elvállalom a keresztesek fővezéri posztját, alkalmam nyílik hadaimat egyrészt a török megsemmisítésére vezetni, másrészt a hadi siker és a szervezett katonai erő birtokában kikényszeríthetem a jobbágytömegekre háruló terhek könnyítését.

Amikor Buda várában másnap sor került a Szent György napi ünnepélyes eseményekre, kezdetben még nem tudta a tömeg, hogy ki lesz a fővezér. Jelen voltam a sokadalomban, számosan ismertek, mivel kitüntetésem körüli huzavona révén vitézségimnek is híre szaladt. Főképp a katonák költötték jó híremet, ennek nyomán a tömeg is ünnepelni kezdett. Mire a Szent Zsigmond templomban elérkezett a mise ideje, mindenki természetesnek vette, hogy a nándorfehérvári lovaskapitány, a király új lovagja a közismert katonák csoportjában foglal helyet.

A Szent Zsigmond templom szűknek bizonyult a hatalmas tömeg befogadására. Mind a templom előtti tér, mind a környező utcák megteltek, miközben Bakócz érsek misét celebrált az oltárnál. Ezt követően népgyűléssé változott át az ünnepség. Bernát Pávia gróf, olasz püspök, a pápai udvar főjegyzője felolvasta a latin nyelvű római bullát, amely keresztes háborúba szólította a katolikus egyház híveit. Az eredeti latin szöveget fennhangon fordította magyarra Balázs, ferencrendi szerzetes. Ezt követően Bakócz Tamás az oltár elé szólított tíz vitéz társaságában. Mellvértünkre a hercegérsek szabója varrta fel a keresztes háború jelvényét, a posztóból készült vörös keresztet. Közben

világi papok és szerzetesek ugyancsak posztóból kereszteteket osztogattak a férfiaknak, hogy erősítsék ruhájukra, s ezzel nyilvánítsák ki a háború iránti hajlandóságukat. A papok lelkesítő beszédekét rögtönöztek, ahol csak megfordultak a tömegben. Ennek hatására valóban magával ragadta az elszántság az embereket, amikor Bakócz Tamás kibontotta a hatalmas, fehér lobogót, rajta a vörös kereszttel. Abból pedig, hogy nékem nyújtotta át a keresztes háború lobogóját, megtudták, hogy ki a fővezér. De igencsak baljós előjelnek véltem, hogy erről a nevezetes miséről hiányzott az udvar és hiányoztak az országnagyok.

Mindazonáltal úgy sikerült minden, ahogy a hercegérsek remélte. Harcot hirdető szavaira megalakultak a keresztes hadsereg első csoportjai. A sok-sok gyalogos mellett már háromszáz lovas legényem is volt. Könnyűlovasságommal késedelem nélkül átkeltem a Dunán és a pesti oldalon hozzáálltam a tábor berendezéséhez. Híveimet lelkesítettem, beléjük önbizalmat ültettem s minek utána újra kihirdettem a pápai bullát, lakomára hívtam a seregalapító katonákat.

Ó, mint a háromszéki pacsirta szólt a balladás! Legényeim egymásnak feleltek:

Molnár Anna s a katona
Elindultak a bojtosba.
Mentek, mentek kicsit, sokat,
Míg a nagy fa alá juttak.

– Keress, Anna, a fejembe,
Mert álom jött a szemembe.
Fel ne tekints az egekbe,
Harmat cseppen az egekbe.

Molnár Anna feltekintett,
A szemibe könny eredett.
Felkiáltott Molnár Anna:
Erejsz engem a hazámba!

– Nem engedlek, Molnár Anna,
Fel kell mászál erre fára.
– Nem tudok én fára mászni,
Meg kell engem tanítani.

Felindult a jó katona,
Visszaesett fényes karja.
Molnár Anna ragadt rajta,
Ütni, vágni kezdett hozzá.

– Hadd meg, Anna, az életem,
Neked adom minden kincsem.
– Nem kell nékem a te kincsed,
Kell nékem a piros véred.

Molnár Anna felöltözött
A katona ruhájába,
Elindult a hazájába,
Elindult a hazájába.

Menyen, menyen kicsit, sokat,
Míg a hazájába juta.
– Jó estét, te jámbor gazda,
Adsz-e szállást az éjcaka?

– Adnék bizony, jó katona,
Nincs csendesség a házamba.
Feleségem keringőbe,
Sír a kicsi a bőcsőbe.

– Hazajőne, megszidnád-e,
Megszidnád-e, megvernéd-e?
– Meg se verném, meg se szidnám,
Az orrára fel se vetném.

Míg a gazda a borét ment,
Kigombolta tulipánját.
Kigombolta tulipánját,
Megszoptatta kicsi fiát.

Visszajött a kedves férje,
Meghasadott az ő szíve.
Visszajött a kedves férje,
Meghasadott az ő szíve.

Már most jól tudom én, hogy a hercegek a pápai bulla ki-
hirdetésével szelet vetett. Országszerte megmozdult a nép és
nemcsak a jobbágyok, de a szegényebb nemesek is a gyülekező
helyek felé tódultak. A toborzásokban kiemelkedő szerepet ját-
szottak azok a papok, akik az egyház, a főrangú nemesek tehe-
tetlensége ellenében hasztalan hirdették az evangéliumot. Maguk
is nyomorogtak, közelről látták a parasztság mind reménytele-
nebb helyzetét. Most megragadták az alkalmat, híveik élén siet-
tek a keresztes háború zászlói alá. Megannyi gyülekezőhely kö-
zül Nagyvárad, Kalocsa, Székesfehérvár, Bács tartozott a legfon-
tosabbak közé. S központi táborhelynek Pest határában levő
Rákost jelöltem ki. Naponta több ezer önkéntes érkezett, s rövid
időn belül negyvenezren népesítették be a hatalmas tábort.
Egyedül Medgyaszai Mészáros Lőrinc ceglédi plébános kétezer
parasztot vezetett seregembe s megérkezése pillanatától fontos
szerepet játszott kereszteseim vezérkarában. A jobbágyok, pa-
pok, kispapok sorai külföldi önkéntesekkel egészültek ki: fel-
világosult deákok, ügyes iparosok siettek a táboromba. Csak a
nagyurak és azok fegyveresei maradtak távol. Voltak ugyan ne-
mesi bandériumok Pest, Nógrád, Hont és Heves vármegyékben,
de ezek sokat sejtető tartózkodással kerülték a gyülekezőhelye-
ket. Egyelőre! Aztán eleinte szórványosan érkeztek hírek a ne-
mesek durvaságairól. Nagy önuralom kellett énnekem ezek tu-
domásul vételéhez, Uram! A túlkapások megtorlása helyett a
sereg fegyelmezésére fordítottam minden erőmet. Kora reggel-
től késő estig tartott a kiképzés, személyesen foglalkoztam az
alsóbb parancsnokokkal, majd ellenőriztem munkájukat. Meg-

fontolás után osztottam be legcélszerűbb harci alakzatokra a gyalogságot, a lovasságot, tüzérséget és a műszaki csapatokat. Katonai képzettségemhez igazságos erélyt és érett emberismere- tet igyekeztem társítani, Uram. Erre bizonyság, hogy rendszerint azokból választottam ki az előjárókat, akik a gyülekezők élén érkeztek a táborba.

Ám hiába szerettem volna minél többet törődni katonai teen- dőimmal, kénytelen voltam odafigyelni a riasztóan megszaporod- dott rossz hírekre. A panaszok között az volt a legenyhébb, hogy a nemesek visszatartják jobbágyainkat, mit sem törődve a pápai átokkal. Komolyan kellett vennem az otthon maradt védtelen családtagokkal szembeni általános erőszakoskodást, a fenyegeté- sek ellenére hadba indulók megcsonkítását, a toborzók meggyil- kolását. Többször értesítettem Bakóczot is, a királyt is a tartha- tatlan helyzetről, de miután sürgető kérésemre hallgatás volt a válasz, erélyesebb levelet fogalmaztattam Ambrus pappal, a de- ákommal. E levélben felsoroltam a tudomásomra jutott eseteket és nyomatékkal kértem segítséget az ország törvényes vezetői- től, egyúttal sürgtettem a nemesi bandériumok, a királyi zsoldo- sok és a végvári katonák csatlakozását az önkéntes keresztes hadjáratához.

Budavárából a rákosi táborba május tizennegyedikén vásár- nap érkezett meg a válasz. A panaszokra nem tért ki sem a ki- rály, sem a bíboros. Figyelmen kívül hagyták a korábban meg- ígért hadak csatlakozását is, ellenben felszólítottak: haladéktala- nul szüntessem be a keresztesek további toborzását, azonnal bontsak tábort, és késedelem nélkül vonuljak Dalmáciába a tö- rök ellen.

Azonnal átláttam a parancs lehetetlen voltát. Tanácskoztam közvetlen környezetemmel, vezértársaimmal, Gergely öcsémmel és Mészáros Lőrinc ceglédi plébánossal. Gergely óvatosságra és engedelemre intett, de a többiek, főképp Mészáros Lőrinc úgy vélték, teljesen igazam van, semmi szín alatt sem szabad teljesí- teni a király és a bíboros parancsát. Figyelmeztetésül engedtem némi mozgást a mindeddig szigorúan tartott csapatoknak, hadd szerezzenek maguknak élelmet a környékbeli nemesi kúriákon. Mivel a kormányzat elmulasztotta a seregről való gondoskodást,

kiéhezett katonáim éltek az alkalommal és engedélyemmel megsarcolták a gazdagokat a Rákos környéki falvakban, Pest és Buda városában.

A nemesek vad megtorlásaihoz képest egyszerű vasárnapi kimenőnek számított ez az engedély! De mégis pánikot okozott az udvarban. Hétfőn kemény parancs érkezett Budavárából: ha nem indulok Dalmáciába haladéktalanul, magam és társaim, a király és az ország ellenségeinek minősülünk, s eszerint járnak el velünk.

Mit válaszolhattam erre, Uram? Indulni és maradni – egyaránt lehetetlen. Ha elindulok az ország fegyveres erőinek nagy része nélkül, kevés eséllyel szállok szembe a törökkel, ráadásul a jobbágyokra bősziült nemesek arra használják bandériumaikat, hogy feldúlják a védtelen falvakat. Indulni tehát öngyilkosság! Ha pedig feloszlatom seregemet, mint ahogy az udvar végső feltétele szőlt, akkor is a pusztulás vár reánk, mert a széthulló kereszteseimet kényük-kedvük szerint kaszabolják le a nemesek.

Ebben a drámai helyzetben hívtam gyűlésre az egész táborot, Uram. Főltártam helyzetüket és kértem katonáimat, hogy maradjanak együtt, fogadják el az általam kínált fegyelmet, mert most ez az egyetlen biztosíték a pusztá életük és az ország megmentésére.

Hogy rövid néhány hét alatt mennyire megszerettek a főlfegyverzett jobbágyok, kisenemesek, szegény papok, iparosok, deákok – most derült ki. Ujjongva fogadták javaslatomat. Hűséget esküdtek nekem. Szent György napján a hercegérsektől kaptam a fővezéri kinevezést. Most a főlfegyverzett nép választott meg vezérének.

De ez a döntés a kocka elvetését jelentette. Ahelyett, hogy írásban válaszoltam volna a budavári hatalmasok ultimátumára, együtt tartottam táborom és ezzel a tettemmel adtam meg a választ. Hadüzenet volt ez az országrontók hatalma ellen. A mögém sorakozó sereg nem tett egyebet, mint elfogadta a reá kényszerített harcot.

Gyorsan és megfontoltan kellett cselekednem. Mindenekelőtt katonailag akartam uralni a helyzetet, hogy kedvező pozícióból kíséreljem meg a politikai célok elérését. Az ország fontos terü-

letein a fegyveres nép jelenlétével kívántam biztosítani túlsúlyomat, egyszersmind újabb paraszti tömegek csatlakozását reméltem a seregek útjába eső vidékekről. Barabás papot kelet felé küldtem a síkság és a hegyvidék találkozási vonalán. Ezzel mintegy elszigeteltem a nemesekhez húzó felvidéki országrészt a mozdulásra hajlamosabb, paraszti tömegekben bővelkedő Nagyalföldről. Mészáros Lőrincet a Duna-Tisza közepére küldtem, hogy a lelkes papra bízott sereg vegye birtokába azt a terepet, amelyen át a legrövidebb út vezet Budáról Nándorfehérvárra, s olvassza magába az útvonalon várakozó nagy számú önkéntest. Én magam a két szélső irány között a tengelyvonalat választottam. A Rákoson a seregzőm egyik felét öcsém, Dózsa Gergely parancsnoksága alá rendeltem – megtartván magamnak a fővezérséget. Budát és Pestet nem hagyhattam biztosítékok nélkül a hátam mögött, ezért a Rákoson marasztaltam háromezer fegyverest Szálerei Ambrus pesti polgár vezetésével.

Az átgondolt stratégiai intézkedések után késedelem nélkül még május tizenhatodikán tábort bontottunk és útra keltünk. Ezzel kezdetét vette alföldi hadjáratom, tulajdonképpen háborúm, noha egyelőre csaták nélkül vonultunk célunk felé. A fő irányba haladó zöm tizenhetedikén este érkezett Ceglédre. Letáboroztunk a nagy mezőváros északnyugati szélén a homokbuckák között. Csapataim ekkor már magunkon viselték a fegyelem és a szervezettség biztos jegyeit.

S nekem határoznom kellett, hogy milyen módon vívjam ki fegyveres hatalmam birtokában a jobbágyság számára remélt szabadságot.

Cegléd a programadás helyszíne lett. Itt derülhetett ki, hogy a hadvezéri képességemen túl politikai szerepre alkalmas vagyok-e. Nem akartam eltörölni a királyságot, ám annál szilárdabban elhatároztam magamat a fennálló társadalmi rend emberségesebb átalakítására. Feladatommak tekintettem a főurak megfékezését, a törvények felülvizsgálását, a jobbágyok jogainak új alapokra helyezését. Születésem, neveltetésem révén önként kínálkozott a székelyek példája. Azt akartam, hogy a székelyek számára garantált jogokhoz hasonló helyzetbe kerüljön az ország egész parasztsága. Miután világossá fogalmazódott bennem a szándék,

ismét népgyűlésre hívtam seregemet és így beszéltem katonáimhoz:

– Semmi sem kellemetlenebb isten előtt, mint az, hogy egyik ember uralkodjék a másikon. Mert a szolgaság nem természet szerint, hanem az emberek kapzsiságából keletkező, egy halandó sem követ el gonoszabbat, mint az, aki a maga tekintélyével visszaél, s az embereket durva szolgaságra veti... Akár nehez, akár könnyű dolgot tett-e már egy nemes is a ti károsodások nélkül? Hiszen, ha egy nemes építkezik, házasodik, leányát férjhez adja, vendégeskedik, fia születik vagy meghal –, ha saját ügyében a királyhoz utazik: veletek fizetteti meg. Semmit sem tesz a ti nagy károsatok nélkül. Ünnepek gyász nektek, s ha gyászolnak, pénzetekből csapnak tort, s inkább ti hullathattok könnyeket... Mialatt most ők remegnek, támadatok ellenségeitekre, öljétek le, vagy szalasszátok meg őket. Tanítsátok meg az elpuhultakat, ne uralkodjanak gonosz módon túrhetetlen kevélységök által.

Ugyanebben a szellemben íródott a kiáltvány, amely Ceglédre kelt 1514. május tizenennyolcadikán: Székely György, vitéz, katona, a keresztesek istenáldotta népének fejedelme és főkapitánya, csak Magyarország királyának s nem egyúttal az urak alattvalója, a Magyarországon... lévő városoknak, mezővárosoknak és falvaknak, együtt és egyenként, üdvözlötök! Tudjátok, hogy a hitegető nemesek ellenünk... ártani vágyó kezekkel fölkeltek, hogy bennünket üldözzenek, háborgassanak és zavarjanak. Azért is Néktek... rendeljük és parancsoljuk, hogy rögtön és azonnal, amint jelen levelünket látjátok, minden késedelem és kifogás nélkül jöjjetek, repüljétek és igyekezzetek Cegléd mezővárosába. Siessetek, hogy így a szent csapat és áldott gyülekezet a nevezett hűtlen és gonosz nemeseknek erejét és kezét korlátozni, megfékezni és megzabolázni tudja.

Óvakodtam attól, hogy szent hitvallásom mellett a király és az egyház ellen buzdítsak. Sőt, kancellárommal, Ambrus dévaványai pappal levelet írtam Ceglédre Bakócz Tamásnak, beszámoltam haderőmről, hogy késedelem nélkül csatlakozzon hozzám mindazon sereggel, amelyet kezdetben megígért. A bíborosnak címzett békülékeny hangú levelet azt követte, hogy

Bakócz május huszonharmadikán végképp eltiltotta az egész keresztes hadjáratot, egyházi átokkal fenyegetett meg mindenkit, aki nem teszi le rögtön a fegyvert, s nem tér haza azonnal.

Időközben seregem mégis egyre erősödött s szilárdult. Szabályosan menetelő alakzatait már kürtösök, dobosok kísérték Temesköz felé. Pompás szakértelemmel keltek át a Tiszán, a Berettyón, a Hármas-Kőrösön. A Békés melletti szikes réteken táboroztunk, amikor megérkezett Bakócz Tamás és az urak együttes levele. Látván az elszánt és rideg gyűlöletet, komoran szóltam, miután Ambrus pap felolvasta nekem a fenyegetést, Uram.

– Nem vagyok én sem gyermek, sem bolond, hogy tréfát űzenek velem. Fogadom az istenre és a szentekre, hogy összetöröm őket! – fakadt ki belőlem.

Bakócz Tamás és a főurak ultimátumából végérvényesen meggyőződtem arról, hogy az ország nemessége és a király katonái nem a török, hanem a keresztes hadaim ellen gyülekeznek. Megértettem, az életre-halálra szóló harc immár kikerülhetetlen. A helyzet súlyosságához mérten igyekeztem minél előnyösebb katonai, illetve gazdasági helyzetet teremteni szentséges háborúm számára.

Katonailag igen kedvező volt a keresztesekre nézve, hogy a fővezér elgondolásához híven a békési és a biharosi síkságot birtokoltuk. Olyan területi pozíció volt ez, ahonnan egyforma súllyal éreztethettük hatásunkat mind Buda, mind Erdély, mind a török felé. E körzet stratégiai fontosságát hagyományosan ismerték az ország urai, hiszen számos vár tanúskodott kivételes szerepéről. Nagyvárad, Gyula, Csanád mellett olyan kulcserődök tartoztak ide, mint az erdélyi bejáratot őrző Lippa és Solymos vára. Mindehhez a stratégiai rendszer koronájaként tartozott Temesvár, amely felé törekedtem. Tudtam, ha ezt elfoglalom, Budánál is fontosabb hadászati bázis jut a kezünkre.

Gazdaságilag és politikailag úgyszintén nagy jelentőséggel bírt ez a terület. Aki a magáénak mondhatta, az erkölcsileg nagy hatást gyakorolhatott az ország közvéleményére. Itt könnyebben megoldhattuk a gazdag uradalmak révén a hatalmas sereg ellá-

tását, ugyanakkor önmagáért beszélhetett a tény: a legnagyobb urak vagyona, földje is elvehető a szegény nép javára.

Keresztes hadaim által megszállt országrész nem akármilyen birtokos úré volt. Valóságos kiskirályként élvezte a roppant vagyon előnyeit az a Hohenzollern György, akit idegen létére feltűnő kegyességgel pártfogolt II. Ulászló. Úgy vélte a magyar király, megteheti ezt unokaöccse kedvéért. A német Hohenzollern Györgyhez adta feleségül Corvin János herceg özvegyét, Frangepán Beatrixot, s miután a hozománybirtokos asszonyt rövidesen sírba kergették, György ölébe hullott Magyarország egyik leghatalmasabb nagybirtoka. Így tehát György úr, a stettini, pomerániai, rügeni, ansbachi hercegi cím, illetve a brandenburgi és nürnbergi őrgrófság mellé megkaparintotta a magyarországi várak jelentős csoportját, a Nagyalföld 251 mezővárosának és falujának tulajdonjogát. Így hát hadaimmal bizonyítottam a legnagyobb urak sebezhetőségét. Ezért estek oly nagy pánikba az ellenpárt vezetői, amikor látták, hol kezdenek megszilárdulni a keresztesek pozíciói. Legfontosabb szándékuk az volt, hogy bármi áron megakadályozzák a paraszti seregeim átkelését a Maroson, s ezzel elejét vegyék Csanád és Temesvár elestének. Csáky Miklós csanádi püspök állt a nemesi had élén. Hozzá csatlakozott ugyancsak tekintélyes erőkkel Báthori István temesi gróf. Amikor Balogh István alvezér, parancsnoktársam a Maroshoz ért, hogy elfoglalja a révhelyet és gázlókat keressen, a nemesek megverték a kereszteseket.

Csáky és Báthori átkeltek a Maros jobb partjára. Nagylakig üldözték a keresztes seregemet, de egyelőre beérvén a kezdeti diadallal, elfoglalták Jaksics György gazdag szerb vendéglátását és nagy dínom-dánommal töltötték az éjszakát. De én már másnap, május huszonhetedikén hajnalban Nagylakra értem, magamhoz kapcsoltam a megvert csapatrészek maradványait s mindjárt hozzáálltam a Jaksics-féle megerősített kúria ostromlásához. Tele hordattam rózsával a várarkot, és rövid úton kifüstöltem a védőket. Fordult a kocka, ezúttal mi győztünk, noha mind Báthori, mind Csáky elszántan harcolt. A lényegében sértetlen nemesi hadak egész nap védekeztek, végül tönkreverésükkel fejeződött be a nagy csata. Báthori csak nagy szerencsé-

vel tudott megmenekülni és Csáky Miklós is annak köszönhetette életben maradását egyelőre, hogy beesteledett s az erdőben, ahol ellene folyt a harc, sikerült egérutat nyernie és Csanád várába futott. Azt remélte: ott átvészeli újabb támadásunkat. De csak egyetlen éjszakára tudta elodázní a végzetét. Percnyi nyugalmat sem hagytam ellenfeleimnek. Szívósan a sarkukban voltam, még a nagylaki ütközet utáni éjszakán Csanád ellen vonultam és nyomban megkezdtem a püspöki erőd ostromát. Megint a tűz fegyverével éltem, felgyújtottam a várost, elégettem az összes káptalani papírokat. A püspök reménytelennek látta helyzetét, ezért bizalmasaival együtt csónakba szállt, hogy az éjszaka leple alatt fölevezzenek a Maroson az aradi hegyekig. Kereszteseim azonban mégis elfogták, és megkötözve hozták elélem őket.

Táboromban ekkor már számos nemest tartottunk fogva. Többek között Ravazdy Péter alispánt, de főképp a hatalmas urat, Telegdy István kincstartót, aki éppen a király sürgős üzenetével sietett volna Erdélyen át a moldvai oláh vajdához, hogy katonai segítséget kérjen a föllázadt magyar jobbágyok ellen. Egyúttal szörnyű hírek érkeztek a táborba elfogott kereszteseink budai kivégzéséről. Tudtuk már, hogy a Mezőtúrról Budára hurcolt parasztokat megnyúzták, elevenen húsukat megsütötték, Uram. Az úri ítéletre ítélettel kívántam felelni én is. Be akartam bizonyítani, hogy van bennünk bátorság az úri rémtettek megtorlására. Csanád mellett Apátfalván tartottuk meg az ítélezést. A környék jobbágysai hosszan sorolták sérelmeiket s halál várt a táborunkban fogva tartott valamennyi nemesre. Csáky Miklós csanádi püspökkel kezdtük. Csontjait vasbuzogánnyal összetörtük, majd fejjel lefelé karóba húztuk. A többi urat is karóba húztuk, mind egy szálig. Telegdy István kincstartót, a király diplomatáját magas oszlopra kötöttük, és íjászok nyilazták le. Adj nekik örök nyugalmat, Uram!...

Május 28-án történt mindez, amikor kereszteseim ítélettel adták ellenségeink tudtára, hogy a legvégsőkre szánták el magukat. Szólt az ének, Uram s a vigasztaló balladás felelgető akkor éjszaka:

Harangoznak délre,
Pont tizenkettőre,
Hóhér mondja: – Bogár Imre
Álljon fel a székre!
Fel is állt a székre,
Feltekint az égre:
– Jaj istenem, sok rablásim
most jutnak eszembe.

Táboromba bárhonnan jött a hír, csakis ugyanazt jelenthette, akár veszedelemről, akár sikerekről szólt: küzdeni mindhalálig. Ahhoz kétség sem férhetett, hogy a győzelemért. De arra is felkészültünk az apátfalvai ítélet után, hogy bármilyen rosszra fordulna a sorsunk, harcolunk az utolsó leheletünkig.

Hasonlóképpen gondolkoztak a hatalmukért, életükért rettegő nemesek is, Uram! Gyorsan és elszántan készültek a leszámolásra. Északon Bornemissza János növesztette mind fenyegetőbbre a nemesek táborát. Erdélyben Szapolyai János vajda toborzott sereget oly sietséggel, hogy még az éjszakákat sem hagyta kihasználatlanul. Az Erdély területén előforduló szórványos paraszti csapatokkal egyelőre nem is igen törődött, mert okkal hitte, hogy ahol a lázadónak vélt parasztseregek zöme van, ott az igazi veszedelem.

Egyelőre azonban óriási volt a helyzeti előnyöm! Kellő biztonságban érezhettem magam, hiszen számos síkföldi vár állt már kereszteseim rendelkezésére. Ám hátra volt még a siker betetőzése. Lippa, Solymos és Temesvár nélkül csak félmegoldásnak számított minden eddigi győzelem.

Földrajzilag, stratégiailag roppant fontos kulcshely volt a síkföld határán a Maros utolsó szorosa, amely valóságos várkapuként őrizte Erdélyt. Aki ezt a kaput birtokolta, annak kelet felől, azaz Erdély felől nem kellett támadástól félnie, vagy megfordítva. És ez a „vagy” mindig nagy szerepet játszott a Maros utolsó szorosát őrző két egymással szembeni vár, Solymos és Lippa életében. Ha erős vajdái voltak Erdélynek, mint például Hunyadi János, akkor az ő kezükön volt két erőd. Máskor meg a királyok befolyásának volt nagyobb súlya. Ezúttal gyenge uralkodó ült a

trónon, de unokaöccsége, Hohenzollern György volt az iker-erőd. Ennek meghódítására vezettem seregeimet a Maros mindkét partjára, hogy elreteszeljem az Erdélyből kivezető utat. Miközben vonultunk a partok mentén, sorra elfoglaltuk a nemesi udvarházakat. Csak ott romboltunk, s ott koncoltuk fel a nemeseket, ahol ellenállásra találtunk, Uram. Csála, Arad, Világos bevétele után június elején értem Lippára. Seregem zömével délnyugatra, a Maros és Temesvár között ütöttem tábort, hogy a jól megválasztott helyről bármilyen irányba tudjak erőket küldeni. De mivel döntő fontosságú volt a szoros-erődök elfoglalása, magam intézkedtem a helyszínen.

Ebben az időben Lippa dicsekedhetett Arad vármegye legnagyobb és legjelentősebb városa rangjával. Hét bástyával, négy kapuval állt a Maros jobb partján. Fellegvára rendkívül erős, híven jelentőségéhez. Pénzverde, királyi sókamra működött a városban, révje, vámja, igen fontos. Kórházáról, iskoláiról szintén nevezetes. Mivel a vár védői nem számíthattak felmentő sereg érkezésére, csak amolyan tessék-lássék módon védekeztek. Mielőtt komolyabb harcra került volna a sor, átszöktek a szemközi Solymos várába. Tudtam, hogy a solymosi vár keményebb dió lesz – mert amennyivel kisebb Lippánál, annival megközelíthetlenebb a nyaktörő hegyormon. De amíg birtokba nem veszünk, addig a lippai siker sem tekinthető megnyugtatónak. Nem vesztegettem hát időmet. Közvetlenül a június hetedikéi pihenő után, nyolcadikán délben már meg is kezdtük a Solymos elleni támadást.

Pratner német származású várparancsnok gondosan felkészült a védelemre. Én úgyszintén a vár bevételeire. Módszeres ostromhoz láttam. Hallatlan fizikai erőfeszítés árán éjszaka tüzérséget állítottam a szemközi hegyormokra. Kilencedikén hajnalban követséget küldtem a várba. Megüzentem, csak akkor tüzeltetek, ha megtagadják a vár átadását. Pratner azt válaszolta, hogy semmi áron sem hajlandó megadni magát. Erre kereszte-seim heves ágyútűzet zúdítottak a várra. Lövedékeinkkel számos épületet is felgyújtottunk: a lőporos tornyot is megsemmisítettünk. Mindez nem volt elég a vár parancsnokának. Lebontatta az összes zsindelytetőt és védekezett tovább.

Hiába szerettem volna részese lenni a solymosi diadalnak, kötelességem a Temesvár közelében táborozó seregemhez szólított. De elköszönvén az ostromlóktól, megparancsoltam nekik, tűzzel-vassal mindenáron szerezzék meg az erődöt.

Alaposan megkeserítették a vár védői az ostromlók helyzetét. A legmakacsabb támadásokat is visszaverték. Odabent azonban meghasonlott a magyar nemzetiségű katonaság a német parancsnokkal. Pratner hallani sem akart a kapitulációról, mire a katonák megállapodást kötöttek a kereszteseimmel: átadják a várat, ha békén elvonulhatnak.

Megnyitották a kapukat csapataim előtt, Uram. Kereszteseim sokat szenvedtek ostromlás közben, fel akarták koncolni iménti ellenségeiket. Önhatalmúlag mégsem mertek cselekedni, ezért futár útján értesítettek szándékukról. S Temesvár közelében keményen megparancsoltam: mivel az adott szó szent, kötelesek betartani. Engedjék hát szabad útjukra a solymosi katonákat.

Így történt, Uram.

Mindkét tábor tökéletesen tisztában volt Temesvár jelentőségével. Az urak semmi áldozatot nem sokallottak megtartásáért. S győzelemmel én hosszú időre megszilárdíthattam volna kereszteseim hatalmi helyzetét, hogy aztán a parasztság érdekei szerint intézzék el a politikai rendezést.

Nagy lelkesedéssel kerekedett fel a szentséges sereg Maros alatti táborából és június 15-én megindult roppant tömegeivel Temesvár elfoglalására. Eddigi sikereink önbizalommal töltötték el harcosaimat, becsvágyukat felszította az a tudat, hogy a végső katonai győzelemhez közelítenek minden lépésükkel.

Mert Temesvár ez időben egyenértékű volt Budával, sőt tekintettel a török veszedelemmel, fontosabb a királyi székhelynél. Magyarország nagy kiterjedésű déli részeinek erős védőbástyájaként kulcshelyzetet foglalt el az egész állam sorsa szempontjából. Környéke széles kiterjedésű, gazdag, a síkság jól művelt és bőven termő. Nem véletlen, hogy Károly Róbert már a XIV. században fővárosává tette. Tíz esztendőn át, 1316 és 1325 között innen irányította az országot. Úgy volt, hogy az Anjou király végleges fővárossá avatja Temesvárt, nem utolsósorban az iszlám terjeszkedése miatt. Ugyanebből az okból Hunyadi János is

Temesvárt tekintette igazi székhelyének. Átalakíttatta Károly Róbert egykori palotáját, amely ma is áll. Ebben a palotában készült nagy hadjárataira. Temesvár volt a kiindulópontja a rigómezői, a nándorfehérvári ütközetnek. A városban Hunyadi Mátyás, a magyar királyság legfényesebb uralkodója, s Hunyadi János nyomdokain ugyaninnen verte a törököt Kinizsi Pál, Uram.

Miként Lippa Erdély felé, úgy Temesvár a Balkán felé számított érckapunak. És amilyen fontos volt megtartania a magyar királyságnak függetlensége védelmében, ugyanúgy nélkülözhetetlen volt a töröknek európai hódító tervei érdekében. Ha én birtokba vehetem, az urak legyőzésével egy időben, szükség szerint a töröknek is ellenállhatok. Kitűnő téli szállást biztosíthatok seregeimnek, mert a vár nemcsak tágas, de jól is védhető a Temes és a Béga mocsaras összefolyásánál.

A várban tanyázott azon felül Báthori István Temesi gróf kitűnően felfegyverzett seregével, a környék nagyszámú nemesével, azok familiáival, cselédségével, zsoldosaival. Sürgetett az idő! Minél előbb ki kellett kényszerítenem a döntő fordulatot, hogy ellensúlyozhassam keresztes hadaim ama kudarcait, amelyek a Nagyalföld északi peremén következtek be. Ugyanakkor a Temesvárnál kivívandó átütő siker kedvező előfeltételeket biztosítana Szapolyai fogadtatásához.

Három fontos útvonal vezetett Temesvárra: a lippai Erdély felől, az aradi Magyarország középső részei felől és a szegedicsanádi Bács felől. Mindhárom irányt előzőnlöttem s a mocsári erdőségeken át június 15-én érkeztem az erődített város alá. Mielőtt ostromhoz láttam, letáboroztam Ulics mezőségen. A mindeddig szinte teljesen magyar nemzetiségű paraszti seregekhez itt csatlakoztak a román és a rác parasztok.

Mindössze egyetlen éjszakai pihenőt engedélyeztem katonáimnak. Másnap, 16-án reggel közelebb nyomultam a városhoz, késedelem nélkül hidat verettem a Bégán. Műszaki részlegeim szakszerű és alapos munkát végeztek, dolgukat kitűnően értették, hiszen építettek már hidat a Tiszán, a Hármas-Kőrösön, a Maroson. Itt még körültekintőbben végezték el a feladatot! Ez a híd könnyedén megbírta a nehéz társzekereket és a tüzérséget.

Eddig sem volt kétséges, hogy vitézeim katonai dolgokban képzettnek és leleményesnek bizonyultak. Most is nagy eréllyel fogtak az ostromhoz, s láthatták Báthori Istvánék, hogy olyan emberek vezetik ellenük a harcot, akik tökéletesen tisztában vannak a várharc szabályaival és hibátlanul képesek alkalmazni azokat. Minden oka megvolt tehát a védőseregnek a rettegésre és a tudat, hogy nincs számukra irgalom, kétségbeesett ellenállásra sarkallta őket.

Megértettem, hogy ezúttal hosszadalmas harcra van kilátás. Hadi kelléktáramat a mérnöki munkával is kibővítettem. Minden oldalról hozzá akartam férni a falakhoz, hogy a Béga vizét a Temesbe vezessem. Megkezdtük a csatorna ásását, azonban éjszaka kimentek a várvédők és szétkergették a munkásokat. Úgy védekeztem a vakmerőség újabb megkísérlése ellen, hogy erős biztosítást rendeltem a munkálatok védelmére. Egyszerre ásták a csatornát, és egyszerre ostromolták a várat.

Bőven volt ember a táboromban. Mindannyian úgysem vehettek részt Temesvár ostromában, ezért a parancsomra népes csapatok indultak amolyan kisegítő hadjáratokra. Meghódították egész Torontált, bejárták az országrészt egészen az Al-Dunáig, átkeltek a folyamon és portyáztak a Szerémségben.

Alapos okot láttam tehát az őrködő csapatok szétküldésére. Védekeznem kellett a meglepetés ellen, hiszen Szapolyai már elindult Gyulafehérvárról. Azt akartam, hogy seregem uralkodjon Temesvár felett, mikorra sor kerül az erdélyi vajda elleni sorsdöntő ütközetre.

Vitéz katonáim felelgetőst énekeltek:

Tisza partján elaludtam,
A babámról álmodoztam.
Megálmodtam azt az egyet,
Hogy a babám mást is szeret.

Egyszerre csak felébredtem,
Kilenc zsandár áll mellettem,
A tizedik kérdi tőlem:
Hol az utazólevelem?

– Zsandár urak, mit akarnak?
Talán vasazni akarnak?
– Nem akarunk mi vasazni,
Sárga csikót kantározni.

– Sárga csikó nem eladó,
Nem is zsandár alá való.
Ha a zsandár lóra ülne,
Még a madár is rab lenne.

A főerő sorozatos hadi vállalkozása közben folyamatosan gondom volt arra, hogy kapcsolatot tartsak a más irányokban működő seregrészekkel. Az útviszonyokhoz és a közlekedés eszközeihez képest épp oly gyors, mint amilyen gyakori volt a futárok egyáltalán nem veszélytelen küldése-érkeztetése a keresztes hadak egyes csapatai, illetve táborom között. Tudtam, Uram, hogy a kapcsolattartás életbevágóan fontos. Szent sikereink idején meglepően harmonikus volt az összhang, ami szintén embereim kiváló szervező tehetségét bizonyította. Ez a központi akaratot kisugárzó erély is hozzájárult ahhoz, hogy tervszerűen terjedt el a jobbágyság ébredése a magyar királyság egész területén, leszámítva az északi hegyvidéket.

Vármegyék sokaságát tartottuk hatalmunkban. Míg Bihart, Békést, Zarándot, Aradot, Torontált és a Temesközt a főhad vette birtokába, addig a két szélső szárny az ország többi részén terjesztette el a hadra kelést. A tavaszi induláskor, a rákosi táborból kirajzó jobbágycsapatok gyorsan túlsúlyba kerültek Hont, Nógrád és Heves vármegyékben. Sikereiket kimélyítve vonultak Borsodon át Sárosig, Zemplénig, s tovább, a szélső, keleti vármegyék felé.

Amilyen ragyogó volt a jobbágseregek diadalmenete, oly nagy rettegés lett úrrá Budán, Uram. A király pánikszerű sietéssel küldte szét megbízottait minden irányba, hogy kereszteseim elleni gyors közbelépésre sürgesse a nemes vármegyéket. Egyúttal szigorú parancsot küldött ugyanezzel a céllal a városoknak is: Kassára, Bártfára, Eperjesre, Lőcsére, Kis-Szebenbe.

Ceglédi kiáltványom óta országos vezetővé léptem elő. A királyi ellenséges parancsok szétküldésével párhuzamosan magam is felhívásokkal fordultam a néphez, noha egyetlen szót le nem íratam a királyi tekintély rovására, Uram. Emlékeztettem a címzetteket, hogy kötelességük engedelmeskedni a pápai bullának, amelyet immár egyedül én képviseltem. Úgymond az urak cserbenhagyták az ügyet, hitetlenek módjára inkább a keresztény szegényeket tekintik ellenségüknek, mint a törököt.

Sok helyen elősegítették mozgalmunk terjedését a táboromból érkező felhívások, másutt viszont a királyi szónak lett nagyobb foganatja. Megint csak az északi részeken. Szikszót jelölték ki gyülekezési helynek a nemesi hadak számára, s Abaúj híres mezővárosát el is özönlötték a keresztesek leverésére készülő fegyveresek.

Ellenben északkeleten változatlan eréllyel terjedt a szentséges ébredés. Olyannyira, hogy Ungban, Beregben, Ugocsában, Máramarosban a nemesek is tömegesen csatlakoztak hadaimhoz. Szabolcsban, Szatmárban úgyszintén. Tyukodon és Gencsen például valamennyi nemes hívemnek vallotta magát. Bizonyára ők is kemény megtorlásban részesülnek, Uram, de a gyönyörűséges események idején tanúsított bátorságukkal megmentették az országrészt a polgárháború pusztításaitól. Egyébiránt mindenütt az az elv érvényesült, amelyhez a seregzőm hadjáratában tartottam magam, Uram: csak ott szabad elpusztítani a nemesek birtokait, ahol fegyveresen ellenállnak. Mivel az északkeleti vármegyékben nem a harcot, hanem inkább az egyetértést választotta a nemesség, senkinek a haja szála sem görbült.

Hasonlóan az ország északkeleti, keleti részeihez, Dunántúlon is vérontás nélkül terjedt kereszteseim mozgalma. A nemesek ugyan nem csatlakoztak hozzánk, de az ellenséges magatartástól is óvakodtak. Lényegében mindkét tábor: várakozó álláspontra helyezkedett. Nem így a Duna-Tisza közén, ahol Mészáros Lőrinc nagy eréllyel vezette a keresztes hadainkat déli irányba. Kezdetben összecsapások nélkül nyomultak előre, sokan csatlakoztak hozzájuk, igaz, a bizalmatlan Kecskemétet keményen megfenyegette Lőrinc pap. Kalocsán viszont tetemes erővel gyarapodott a sereg. Lévén érseki székhely a város, eleve

gyülekezőhelynek jelölték ki még akkor, amikor senki nem látta előre a keresztes mozgalom fordulatát. Amikor pedig Bakócz hercegérsek megparancsolta a gyülekezők hazatérését, együtt maradtak.

Az így megnövekedett sereg biztosabb túlsúllyal özönlötte el a Duna-Tisza között. Az útjukba kerülő nemesi csapatokat rendre szétverték. Bács kivételével egyetlen vár sem tudott nekik ellenállni. De a kíméletről is tanúbizonyságot adtak, Uram. Szeged semlegességet kért. Mészáros Lőrinc beérte a külvárosi szegények csatlakozásával, a gazdag várostól mindössze lovakat kért, noha fölényes túlerejével erősebben is fölléphetett volna.

Azonban sietni akart délre, hogy jobbról biztosítsa temesközi hadműveleteimet. Gyors egymásutánban elfoglalták Coborszentmihályt, Vásáros-Váradot.

Feldúlták Baját, majd Futakot, ezután átkeltek a Dunán és ők is eljutottak egész a Szerémségig, akárcsak a főcsapatomhoz tartozó egyes csapatok.

Céljukat elérték: gondoskodtak arról, hogy miközben Temesvárt ostromlom engem váratlan támadás ne érhesen a Duna-Tisza köze felől.

A hadak útján sokszor felcsendült a balladás:

A brassai fegyház, sűrű ablak rajta,
Szegény édesanyám sírva jár alatta.
Ne sírj, öreg anyám, így szokott ez lenni,
Minden jó családba kell egy rossznak lenni.

Ahol én eljárók, még a fák is sírnak,
S gyöngye ágairól levelek lehullanak.
Hulljatok, levelek, rejtsetek el engem,
Mer' akit szerettem, az nem szeret engem...

Ha korábban nem volt egység az anarchiába süllyedt, örökké torzszalkodó magyarok között, Uram, úgy most a veszélytől hajtva mindent alárendeltek az érdekazonosságnak. Soha eddig olyan egységes és kíméletlenül erőszakos nem volt magyar hatalom, Uram, mint hadaimmal szemben.

Az erélyes Mátyás halála után „remek” királyra leltek a pipogya II. Ulászló személyében: felőle azt tehettek, amit akartak. Könyöröghetett, panaszkodhatott a király, szavát nem nagyon hallották. Most bezzeg hűséges alattvalóként siettek hozzá Budára, Uram, amikor gyűlésre hívta őket! Persze, a vezérszerep most sem annyira az uralkodó, mint inkább az ország oligarcháinak kezében volt.

Június elsején került sor Budán a király által összehívott gyűlésre. Ezen megjelent Bakócz Tamás is, akinek ekkor még nem mertek szemrehányást tenni a nagyurak, ő viszont a kereszteseim elleni szélsőséges buzdítással hálálta meg ezt. Ámbár a főurak valójában komor nehezteléssel viseltettek a hercegérsek iránt, de nem merték bántalmazni, mert ha a hercegprímáshoz nyúlnak, akkor még inkább magukra lázítják az amúgy is forrongó országot. Amellett Róma pártfogását is élvezte a hatalmas főpap. S hogy milyen céllal tartottak tanácskozást a király és a nagyurak, arról a szélesebb közvélemény is ízelítőt kapott: amíg folyt a gyűlés az uralkodó palotájában, addig odakint az utcákon elrettentő példaként a foglyul ejtett kereszteseim hosszú sorát nyársalták fel. Ó, Uram! Emeld őket trónusodhoz!...

A főurak mindenekelőtt a székesfőváros környékét szerették volna biztonságban tudni, hiszen Buda közelében, a gubacsi dombok között immár második hónapja táborozott Száleresi Ambrus vezetésével egyik seregrészem. Ennek leverésével bízták meg Bornemissza János tolnai nemest. Amit csak tudtak, rendelkezésére bocsátottak. Erős lovasságot bíztak a kezére, gyalogosoknak Buda és Pest polgárait rendelték parancsnoksága alá, csakúgy, mint a királyi zsoldosokat. Alvezérei, Tomori Pál, Battyány Ferenc és Móré László ugyancsak nagy számú katonasággal rendelkeztek. Ráadásul döntő fölényt biztosított számukra a Szentlőrincen várakozó nemesi had: Nógrád, Heves, Hont és Pest megye bandériumai várták, hogy megtorolhassák hadba vonult parasztjaiktól elszenvedett viszontagságokat.

Bornemissza János serege június 21-én kelt át a pesti partra a haltéri révénél. A Kecskeméti kapun hagyták el a várost és rövidesen a gubacsi keresztes tábor közelébe értek. Fegyveres jobbágyaim ama része, amely még nem szokta meg a katonai ren-

det, csupán az indulatára hallgatva, az érkező urakra rontott. Tomori Pál, a tapasztalt hadvezér gyorsan szétverte ezt a rendetlen támadást. Élve az első siker lélektani előnyével, Bornemissza ígéretet tett kereszteseimnek: bocsánatot nyer, és azonnal hazatérhet, aki meghódol. Kevesen hajlottak szavára, de a kevesek között volt Száleresi Ambrus parancsnok is.

Az életre-halálra szóló harcot elfoglaló kereszteseim rendezték soraikat, szabályos alakzatban, zászlók alatt indultak ütközetbe, noha látták, hogy a túlerővel szemben kevés reményük lehet a győzelemre. Bornemissza tüzéségével szemben nem volt ellenszerük, szétzilált soraikban Tomori nehézlovassága vitt véghez kegyetlen mészárlást. Végül csak a menekülésben reménykedhettek. Két irányban hagyták el a csatateret. Egy részük a Csepel-szigetre igyekezett átjutni a Dunán, míg a többiek a Rákospatak völgyében fölfelé menekültek. De nem sokan éltek túl a katasztrófát. Vagy a Dunába fulladtak, vagy foglyul estek. Ők szörnyűbb módon végezték, mint akiket azonnal megöltek. Fülüket, orrukat, karjukat levágták, Uram, így kellett haza menniök, hadd lássa mindenki, hogyan álltak bosszút a nemesek.

Ugyanezen a napon zajlott le egy másik ütközet kereszteseim ellen Heves vármegyében, a Tarna völgyében. Itt Drágffy János vezetésével rontottak a nemesek a Debrő várát ostromló jobbágyokra. Akárcsak a gubacsi homokdombok között. Debrő mellett is kemény ellenfélnek bizonyultak a fölfegyverzett szegények. Hiába rendelkeztek a nemesi csapatok minden szükséges hadieszközzel, hiába voltak túlerőben, a hosszú és elszánt küzdelem ellenére sem tudtak döntő győzelmet aratni. Megverték ugyan a jobbágyokat, de erejüket nem törték meg, s azok újra gyülekeztek.

Mindez a nemesi osztály javára billent katonai fölény tényén már nem változtatott. Elkezdődtek a tömeges megtorlások. Miként a gubacsi foglyokat, úgy a debrőieket is rettenetesen megcsonkították. Nagyrészüket a helyszínen felkoncolta Drágffy. Tizenhat főbb kereszteseimet kiszolgáltatta az országtanácsnak, hadd mutassa meg az is, milyen szigorú. A tizenhat áldozattal Rákos mezején végeztek. Fejükre tüzes sisakot húztak, különböző módon húzták őket karóba, majd fölnyígták őket.

Mesélték, hogy énekeltek, Uram:

– Én az éjjel azt az álmod láttam:
Sárighasú kégyó bújt bé kebelembe.
Szívemet, májamat minnyát elemészti,
Szívemet, májamat minnyát elemészti.

Temesvárt kitartóan ostromoltam. De a falak erősek voltak, a védősereg nagyszámú. Báthori vereségében ennek ellenére rendületlenül hittem. A temesi gróf sem ítéltette meg másként a helyzetet, hiszen segítségért könyörgött leggyűlöltebb ellenfelénél, Szapolyai János erdélyi vajdánál. Ekkor még nem tudta a gróf, hogy Szapolyai egyébként is köteles a vár felmentésére igyekezni: megbízást kapott az ország úri vezetőitől, s a királytól a kereszteseim fő erőinek szétverésére.

Ehhez mérten készülődött a vajda Gyulafehérváron éjt nap-pallá téve. Saját pénzén toborzott sereget, parancsnoksága alá rendelték a fegyverforgatásra köteles nemességet, a királyi zsoldosokat, a székely könnyűlovasságot s a végvári nehézlovasságot. Csupa hadviselésben jártas ember állott fegyverbe, a lovas-sághoz képest elenyészően kevés gyalogsággal. Fegyvernemi fölényéhez számbeli fölény is járult. Mihelyt együtt volt a sereg, azonnal megindult Temesvár felé. Mivel a Maros völgyében nem mehetett, kereszteseim lippai és solymosi retesze miatt, óriási kerülővel, erőltetett menetben az Al-Duna felé igyekezett, hogy Herkules-fürdőnél északra fordulva, délről találkozzon seregemmel. Oly súlyosnak látta a temesvári veszélyt, hogy egyelőre nem törődött kereszteseim erdélyi jelenlétével, pedig Kolozsvárt is elfoglalták.

A helyzetről pontosan tájékozódtam. Hírt kaptam az északi vereségekről és Szapolyai közeledtéről is. Válaszképpen nem tehettem egyebet, minthogy folytattam Temesvár ostromát még nagyobb eréllyel. Tudtam, milyen óriási sereggel közeledik Szapolyai. Ily roppant katonai tömeget nem zavarhattam meg rajtaütésekkel. Úgy láttam jónak, ha bevárom Temesvárnál az ellenünk vonuló sereget, Uram. Bíztam a közeli csata szerencsés kimenetelében, mert a jobbagyseregek elszántaknak, fegyelme-

zettnek bizonyultak, ráadásul megérkezett Mészáros Lőrinc Temesvár alá tekintélyes csapatával.

Amikor jelentették Szapolyai közeledtét, nagy nyugalmat, önbizalmat sugározva jó kedvvel szólítottam csatarendbe katonáimat. Július 15-én, szombaton, perzselő kánikulában sorakoztunk fel egymással szemben, Uram. A derékhad élén lovagoltam, Gergely öcsém a balszárnyat vezérelte, Mészáros Lőrinc a jobb szárnyat. Szapolyai nem tagolta fel seregét, hanem egyetlen hosszú vonalba állította nagy tömegű lovasságát, hogy egyszerre támadhasson az egész arcvonalon...

Néma csendben, sokáig várakoztunk, Uram. Egyikünk sem akart kezdeményezni. Végül Szapolyai adott parancsot a rohamra.

Órákig folyt a küzdelem, a kölcsönös, irgalmatlan öldöklés. Úgy látszott, a legnagyobb erőfeszítések árán sem tud felülkerekedni a vitathatatlanul jobban fölfegyverzett és erősebb vajdai sereg. Végül a székelő könnyűlovások, együtt a végvári nehézlovassággal behatoltak pórserégem gyalogos tömegeibe...

Figyelmem megoszlott. Ritkítottam a reám rontó lovasokat, ugyanakkor hátráló katonáimat lelkesítettem. A közelharcban sebezhetetlennek bizonyultam, mígnem egy távolról célzott dárda-döfés átverte a combomat, Uram. Súlyos volt a seb s a dárda átszakítván izmaimat, nyerges lovamba is belehasított, amitől a ló megrémült és levetett.

Ájultan estem fogságba, Uram.

Nélkülem dühöngött tovább a csata, de csakhamar felbomlott a rend a vezér nélkül maradt jobbágsereg soraiban. Gergely szintén a vajda foglya lett, Mészáros Lőrinc nélkülünk kísérelte meg a lehetetlent, ám az egyenlőtlen küzdelemben arra kényszerült, hogy mentse, ami menthető. Egyedül az ő seregrészének sikerült viszonylag rendezetten elhagynia a csatamezőt. A többi jobbág egyenként, vagy kis csoportokban védelmezte életét utolsó leheletéig. Amikor kimerültek, a lovasok egyszerűen lemészárolták őket, Uram. Ugyanezt tették kereszteseim táborában tartózkodó asszonyokkal és gyerekekkel.

Uram! Negyvenezer jobbág teteme borította el a Temesvár alatti csatateret ezen a szombaton, 1514. július 15-én...

Néhány nappal később, a mai napon: július huszadikán készül véghez vinni Szapolyai János a világtörténelemben is párját ritkító kegyetlen gyilkosságot. De engem már a fogság napjaiban a felismerhetetlenségig eltorzítottak válogatott kínzásaikkal. A mellém rendelt hét ferencrendi szerzetes is akkora büntetésnek tartotta szolgálatát, Uram, hogy annál csak az örök kárhozatot képzeltek iszonyúbbnak.

Egyetlen jajszó sem hagyta el az ajkamat a megpróbáltatások óráiban, láthattad, Uram. Csak öcsémnek, Gergelynek kértem kegyelmet. Már a tüzes trónuson ültem, amikor Gergelyt a szemem láttára lefejezték.

S attól a pillanattól tűröm szó nélkül a kínokat, Uram.

– E rettenetes után órák után még életben van, felség – mondta a hóhér Szapolyainak. – Haldoklik csendesen a borzalom trónusán.

Esteledett. Szapolyai a hóhérnak parancsot adott:

– Doronggal tördd szilánkokra teteme csontjait! Pallosoddal lefejezd! Testét négy részre vágd! Testrészeit bitóra függesszétek Pesten, Budán, Fehérváron és Váradon. Fejét hosszú lándzsára tűzve vigyétek Szegedre!

– Ó, Uram, meghalnom engedj, leheletnyi erőmből imádkozva:

Megmerítem arcomat Tebenned, Uram,
Hogy átjárja bensőmet a hit.
Hisz tudom a hatalmadat, Uram,
Mert láttam viharaid erejét,
csendesülő égbolton a szivárványt:
hol lakhelyed párnája a lenyugvó Nap,
s bolygók, csillagok a takaród.

Ó, nézz le reánk, magyarokra, Uram!
S hozz nekünk vigasztalást!
Mert tudjuk a hatalmadat, Uram,
Tőled a földnek az eső, testnek a kenyér,
Szívnek: a szerelem.

Ó, nézz le reánk, Uram, fénysugaraiddal,
S takard be azokkal az elpusztítottakat!
Látod: így fohászkodunk hozzád, parányi emberké,
Mert tudjuk a hatalmadat, Uram, látjuk erdőid, mezőid,
virágaiban, madaraid dalában.
Előtted állunk magyarok mind így kitárulkozva,
Hitünk virágszirmait színed elé szórva...Ámen.

És ó, nemes kisasszony pártában!
ki mindig képzeletemben valál,
párost adj most már másnak, ne Dózsának,
De szülj: erős fiakat szülj e hazának!

A hóhér bevégezte Szapolyai parancsát.

Narrátor-krónikás:

Ezzel azonban még nem ért véget se a harc, se a bosszú, se a szenvedés! Szapolyainak további ütközetre kellett volna kényszerítenie a Várad környékén még szervezett kereszteseket, akikhez Mészáros Lőrinc is csatlakozott seregtörődékeivel. Ám az erdélyi vajda mihelyt győzött, első dolga volt személyes hasznára gondolni. Temesvár alól sietett megszállni Hohenzollern György birtokait. Lipppa, Solymos és a többi erőd kellett neki. Ütközben, szinte csak mellékesen ötszáz darab harácsoltt ökröt küldött Erdélybe azzal az indokkal, hogy szüksége van élelemre a gyulafehérvári várórségnek.

Arról azonban gondoskodott, hogy Erdélyben az utolsó szálíg kiirtsa a kereszteseket. Alvezérei, Drágffy János és Bánffy János Kolozsvár mellett ütköztek meg a nem nagy létszámú, de annál elszántabb jobbagycsapatokkal. Az elfogottakon itt is rettenetes bosszút álltak. A Kolozsvár főterén megrendezett tömeges autodaféról lejegyeztem: Fehér hamut adtak ki a csontos tagok... A hulláknak többi részét – borzalmas látvány! – félig égett rudakra akasztva, a meleg légen szárítgatják.

Temesvár után a legszívósabb, vérvesztésében a legsúlyosabb harcok mégis a Duna-Tisza közén zajlottak le. Bács és

Bodrog vármegyékben Pogány Benedek és Barabás pap állt a keresztesek élén. Először a Hájszentlőrincen védekező Barabás papnak kellett szembe néznie a biztos pusztulást ígérő túlerővel. Felgyújtották a várat, védőit legyilkolták, Barabás papot égő ruhában dobták a mélybe a vártoronyból.

Pogány Benedek még mindig ostrommal szorongatta a Bács várába menekült Frangepán György kalocsai érseket, aki sok nemessel együtt itt vészelte át az eseményeket. Az igen erős Bács várát csaknem olyan sok keresztes ostromolta, mint korábban Temesvárt. Az ellenük induló nemesek a lehető legnagyobb katonai fölényt összpontosították. Északról Bornemissza János közeledett a gubacsi csatában győztes seregével. Délről a végvári kapitányok indultak meg. Kelet felől az a Bánffy Jakab érkezett, aki Szapolyai parancsára a temesvári csatából menekülő kereszteseket irtotta az ország déli síkságain a Temeskőztől a Dunáig. Pogány Benedekék megkísérelték, hogy visszavonuljanak Apáti felé, de csatára kényszerültek és elvéreztek. Több mint harmincezer ember esett el ebben az ütközetben: egyik testről a másikra léphettél volna...

Irtózatos vérfürdővel végződött a paraszti háború utolsó nagy csatája is, amely Várad környékén zajlott le. Mészáros Lőrinc kaszásai és Tomori Pál lovasai állottak egymással szemben. Csak azért esett el háromezer jobbágy, mert nem voltak többen. A szó valóságos értelmében harcoltak az utolsó csepp vérükig. Itt lelte halálát Mészáros Lőrinc ceglédi plébános. Tetemét nem találták meg, összeolvadt a csatatéri hekatombával.

Teljessé vált a nemesi osztály diadala. Amikor 1524. szeptember 20-án nyílt kihallgatáson jelentkezett a királynál Miksa császár követe, már gratulálhatott a jobbágyfelkelés leveréséhez. Ezzel figyelmeztette a győzelemittas nemességet is, hogy Miksa császár eltökélte magát Ulászló megvédésére. A parasztokat halomra gyilkolhatták, de a királyhoz, meg a hercegérsekhez nem szabad nyúlniok. A győzők ugyanis jelét adták, hogy diadalmámorukban képesek lennének felforgatni Ulászló országglását és Bakócz Tamást is szívesen kardélre hányják. Ennek megakadályozására már az országban voltak a válogatott külföldi

seregek, köztük tizenkétezer cseh-morva ragyogóan fölszerelt, mindenre elszánt lovas.

Így hát maradt áldozatnak megint a védtelen jobbágyság. Rajta tombolta ki dühét a nemesség rákosi országgyűlése. Az október 18-tól november 19-ig tartó tanácskozás hetvenegy cikkelyből álló törvényt szavazott meg, s ebből hatvankettő a jobbágyok elleni bosszút kodifikálta. Werbőczy István ítélőmester szigorával igazán elégedettek lehettek a tajtékzó urak. A legenyhébb rendelkezés is megjegyzi, hogy voltaképpen az egész parasztságot el kellene törölni. De nagykegyesen megelégedtek annyival, hogy az összes jobbágyság helyett a felkelők kapitányait, tizedeseit, az érintett nemesek által megnevezett jobbágyokat volt kötelező kegyelem nélkül és mindenütt kiirtani. A válogatott jogi brutálítások között szerepelt, hogy a paraszt elvesztvén egy helyről más helyre szabadon való költözésének jogát, földesurának kizárólagos és örökös szolgája legyen. A király örült, hogy kedveskedhet a nemességnek e szigorú törvények aláírásával.

És mi leend az országból, Feleim?

A török hamarosan elfoglalta Nándorfehérvárt, tizenkét évvel később bekövetkezett az egyik legtragikusabb nemzeti katasztrófa: Mohács. Nyitva állt az út Budára, ahol nem volt többé független magyar király.

Négyszáz esztendőre hódító hatalmak megaláztattja lett a magyar, s Magyarország száz esztendőkre hódító hatalmak provinciája leend.

Ó, szállj le, holló, szállj le, ne is igen közel,
Ne is igen messze: kétszáz mérföldnyire.

Vigyél üzenetet apámnak, anyámnak,
Apámnak, anyámnak, jegybéli mátkámnak.

Ha kérdik: hogy vagyok? Mondjad, hogy rab vagyok,
Király udvarába térdig vasba vagyok.

Megunta két fülem tenger mormogását,
Tenger mormogását, vadgalamb bűgását.

Szabad a madárnak ágról ágra szállni,
Csak nekem nem szabad violámhoz járni.

*

Álmából felriadva kiverte a veríték. Fölkelt, és járkált a lakásban. Vásárlásaival valóságos néprajzi gyűjteménnyé fejlesztette óceániai tárgyakból álló kollekcióját, aminek darabjai most meg tudták nyugtatni. Amikor a világ távoli pontjain ezeket a tárgyakat megvette, nem sejtette, hogy ezek az emlékek életében milyen fontossá válnak majd, amikor már nem járja majd a tengereket. Amikor apa lesz, tengerész nyelven: civil.

Úgy érezte most magát, olyan erős szorongások kerítették hatalmába, hogy legszívesebben a legközelebbi kikötőbe indult volna.

Nappalija, háló- és dolgozószobája megtelt, s a parancsnoki hídra és a tisztai szalonra emlékeztető dolgozószobája falait is kidekorálta már. Leltárt készítve már a hajón azon törte a fejét, hogy tud majd otthon mindennek helyet találni.

Hová teszi a Mortlock-szigeteki házimaszkot? Ezt a különös szerzeményt, amelyik az egyetlen olyan maszk, amit Mikronéziában használnak. A bennszülöttek a kenyérfa törzséből készült arcábrázolásokat szertartásházaikban helyezik el.

De értékes darab a marqueses-szigeteki, emberfejet ábrázoló gólyaláb is. A szigetlakó polinézek futóversenyeket rendeznek gólyalábon, s az a győztes, aki a legkésőbb veszíti el az egyensúlyát. Nagyon értékes a marqueses-szigeteki, vasfából készült harci bunkósbot, az u'u. A stilizált arcábrázolással díszített kézi-fegyver: hatalmi jelvény.

A Cook-szigetetről származó, fonott vesszőből készült angolnacsapdából virágtartó lett az erkélyen. A Tokelau szigeteki me-

rőlapátot a nyugat-szamoaiak kenujukban tartották, és a tenger-vízet merték vele. Adler extrának vette a yachjába.

Komoly értéket hozott a Fidzsi-szigetéről is. Kannibál fegyvereket, amelyek valójában taglóhoz hasonló kézi bunkók, s fából faragott, kizárólag emberhús marcangolására használható villát, aminek négyágú feje úgy néz ki, mint az emberi őrlőfog nyúlványai. Adler fakéregből préselt tapát is szerzett, s ehhez a szőnyeghez tanoa tartozott, a fából vájt edényhez kókuszrostkötél rögzítette a rituális kagylót, a tambuát. Yanggonát vagy más néven káwaport is vásárolt ezekhez a misztikus kellékekhez, hogy majd otthon, baráti körben valódi kávaitalt keverjen, és óceániai szertartást rendezzen.

Az új-kaledóniai szertartásmaszkokat féltve őrizte. A kétméteres alkotások valójában fából faragott, torz, melanéz emberfejalakok voltak, emberhajjal, s színes madártollkötegekkel. A vanuatui ásóbotot már a hajón virágkarónak használta. A dolgozószobájában elhelyezett, Vanuautuban vásárolt malekulai maszk félelmetes látvány volt. A bennszülöttek titkos társasági szertartásokon használták a piros homlokú, fekete arcú, fehér állú és fehér orrú szörnyet, aminek fejéből disznóagyar állt ki, orrlyukán pedig emberi lábszárcsont fúródott keresztül.

A kenyérfa gyümölcsének szeletelésére készült bankszigei késsel Adler már a hajón is gyümölcsöt hámozott, s az emberi alakot formázó, tenyérbe simuló markolatot újra és újra megcsodálta.

A salamon-szigeteki fejvadászok kenuit díszítő nguzunguzu arcfigurákat a szalonban helyezte el, s étkezés közben gyönyörködött bennük.

A singsings szertartásokon használt pápua kereplőt, a tarekót felvitte a parancsnoki hídra, néhányszor megpörgette, s a felső fedélzetre piszkító sirályokat könnyedén elzavarta. A festett pápua koponyát, amely az ősök lelkét őrizte, bezárta a páncélszekrénybe. Nem tudta megmondani, hogy miért. És nem csupán csak azért, mert értékes volt. De mindig, amikor a páncélszekrényből kivett valamit, kézbe vette az ősök koponyáját is, és újra és újra olyan átszellemülten vizsgálta, mintha akkor először látta volna. Aztán gondosan elzárta újra. A pápua maszkokat és

kézifegyvereket a páncélszekrény melletti falra akasztotta. A gilbert-szigeteki dárdát pedig nappalija falára. Ez az ijesztő látványt nyújtó fegyver háromágú, kihegyezett élű, cápa fogakkal teletűzdelt rúd volt, ami könnyedén fúródott az áldozat testébe, ahonnan roncsolás nélkül kihúzni azonban nem lehetett. Érthetővé válik a dárda láttán, hogy a környező szigeteket kifosztó kalózok miért kerülték el a Gilbert-szigeteket.

Adler a mikronéziai Truk szigetéről származó szerelempálcát íróasztalán tartotta. A bennszülött fiúk ezzel az éles végű, díszes és ízlésesen faragott pálcikával mentek a lányos házhoz, a pálcát átszúrták a gyékényfalon, s ha a lány a pálcát behúzta: jelzést adott a fiúnak arra, hogy otthon van és várja. A Hawaiiiból származó, négyhúros hangszert, az ukulelét Adler a szalonban helyezte el, hogy pöngethessen rajta, aki akar.

A gyékény- és kókuszszőnyeget, ivóedényeket, tálakat, kosarakat, s kommersz tárgyakat egyelőre hálósobájában helyezte el. Máshová nem fértek már be, s ott a rendetlenséget amúgy sem látta senki.

Adler becsukta a szemét, s lelki szemei előtt hömpölygött a végtelen víz. Ó, hogy zakatol ilyenkor az ember szíve!

S fülében csengett a tenger hangja!

Csillogó aranymakrélák, rajokba verődött dorádók úsztak el mellette. Mögötte disznóhalak szelték a vizet. A hajótesthez elülső hátuszonyaikból kifejlődött korongjaikkal remorák tapadtak, és messzire vitették magukat.

Ők a potyautasaink!

Távcsövön bálnák szökőkútmutatványait bámulta. A hajót pajkos kardszárnyú delfinek követték, a hajószakácstól kapott konyhai hulladékot mind elkapták, s a falatokat pompás ugrásokkal, mutatványokkal honorálták. Valóságos vízi akrobaták voltak. Amott meg kékcápák tűntek elő. Testük felül palakék volt, alul meg fehér.

Csodaszépek! Pedig ijesztő cápák.

*

– Köszönöm – a pszichiáter befejezte a vizsgálatot. – Adler úr, feleségét behívhatom?

Adler bólintott.

Hanna férje mellé ült, s riadt tekintettel nézett az orvosra.

– Baj van? – kérdezte úgy, mintha férje hangulatváltozásait nem ő észlelte volna, s a pszichiátriai kezelést nem ő szorgalmazta volna.

– Az explorációt lezártam. Hipnózist is alkalmaznom kellett. Férje szereti önöket.

– Talált valamit?

– Férje... asszonyom... reaktív depresszióban szenved. Két személyisége van. Az egyik a családjáért rajong, a másik tengerre szállna. Ez a konfliktus tartja ébren a depressziót.

– Mit tegyünk?

– Utazzanak! Ha tehetik. S az utazások mindig kötődjenek a tengerhez.

A pszichiátert, az utolsó hipnózis után Adler valósággal egy sámánnak látta, aki az emberek, és a szellemek között közvetít. Akinek munkáját segítő szellemek támogatják, amelyeket a sámánénekek a sámán erejének neveznek. Gyakran madarak, halak vagy a szárazföldön élő állatok külsejét öltik magukra, s akkor a világegyetem különböző szféráit képviselik. A sámán legfontosabb társadalmi funkciója a gyógyítás. Amikor szertartását végzi, segítő szellemeivel szimbolikus utazást tesz a szellemek világában, eközben hol az egyik, hol a másik segítő szellemét hívja, megvívja küzdelmét a betegségdémonokkal, jövődőt mond, rábeszéli, és ráolvasással kényszeríti a gazdaszellemeket, hogy teljesítsék kérését, s amikor kívánsága meghallgatásra talál, lehozza földi megbízójának azt, amire szüksége volt: a betegnek a gyógyulást, az újszülöttnak az életerőt, a vadásznak a szerencsét.

S az összefüggő óceánokat a hipnózis befejeztével Adler világtengernek képzelte, ami a hagyományokban ősvíz, amiből a Föld, és egész kozmosz keletkezett. Sumer elképzelés szerint az egész világot világtenger borította, mondta Hannának. S annak nem volt se kezdete, se vége – örök volt. Babiloni változat szerint a világtengerben nem volt semmi más, csak két szörny. Az

egyiptomi teremtésmitológiában kezdetektől fogva létezik a világtenger. Számos ázsiai hagyomány a végtelen és örök ősvilágtenger eszméjéből indul ki. A görögök világtengere elsősorban óriási világfolyó vagy „folyamáradat”, amely körülöleli a Földet. A folyó, források, tengeráramok eredetétől szolgál, lakóhelye a napnak, holdnak és csillagoknak, amelyek belőle kelnek, és benne pihennek meg. Hésziodosz szerint az óceán a legidősebb titánnak, Uranosznak a fia Gaiától. Az istenek az óceánt – Okeánosz – mint vénséges vén szülőt tisztelik, gondoskodnak róla, noha elvonultan, magányban él. A víz a világegyetem egyik alap-eleme: minden létező kiindulópontja, az őskáosz megfelelője.

– Minden létező kiindulópontja!

Adler arca ragyogott.

– Baj van? – kérdezte Hanna az utcán. Férjébe karolva sétáltak haza.

– Felkavart a hipnózis.

– Elmúlik.

– Beülünk valahová?

– Jó ötlet.

– Szeretem a tengert... És titeket.

– Tudom.

Hanna megcsókolta férje homlokát.

– Megveszem a jegyeket, és elutazunk Balira. Jó? Liza még úgy sem látta a tengert, meg kell neki mutatnod!

– Jó.

Az utolsó analízis után Adler úgy érezte magát, mint egy mítosz kultúrhőse, aki elsőként szerzi meg, vagy állítja elő az embereknek a kulturális javakat: tüzet, kultúrnövényeket, munkaeszközöket. S megtanítja őket a vadászatra, mesterségekre, művészetekre. Bevezet egy társadalmi rendszert, házassági szabályokat, mágikus előírásokat, rítusokat, ünnepeket. Tűzszerező, mint az ókori görögöknél Prometheusz, csodás erejű kovács, mint Héphaisztosz.

S tengerész, mint Zeusz.

TARTALOM

I. Kalandok kora	5
II. Halálfélelmek kora	63
III. Isteni beavatkozások kora	121

POLGÁR ERNŐ
író, drámaíró, dramaturg

Született Bácsalmáson, 1954. jan. 27.

Tanulmányok: Egri Tanárképző Főiskola, könyvtár szak, 1972-76, Színház- és Filmművészeti Egyetem, 1978-82, Oxfordi Egyetem, 1981.

Családi állapota: nős. három gyermek apja.

1972–76 az OSZK-ban könyvtáros, 1976–77. a Rádió szerkesztője, 1977–79. az Országgyűlési Könyvtár, az Iparművészeti Múzeum könyvtárosa, 1979–97. a Madách Színház dramaturgja, 1997–98. a Színház- és Filmművészeti Főiskola Tanulm. vez., 1998– szabadfoglalkozású író, 2000–2004. www.blueshop.hu Online galéria és a Gutenberg Galaxis digitális kiadó vezetője. A www.hun-info.hu online hírügynökség felügyelő bizottságának elnöke.

1981. MTA-ösztöndíjas, 1982. Gendben ösztöndíjas, 1994. Soros-ösztöndíjas, 1998. Pro Renovanda Cultura Hungariae ösztöndíjas, 2000. a Magyar Művészeti Akadémia millenniumi alkotóművészeti pályázatán „Isten madárcái” című drámája dícsérő oklevelet kap. 2005. Nagy Lajos-díj, Bácsalmás díszpolgára, 2007. A Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje.

Művei

Hullámsír, Hazatérők, Ady (1983), Túl az Egyenlítőn Madách Színház Rend. Korcsmáros György (1985), Randevő Bangkokban, Elítéltek, Tűzjárók (1991), Isten madárcái (film) (1994), A sárga csillagok nyomában (1992), Légy a feleségem! (1994), A Philemon fedélzetén a világ körül (1994), Lótuszvirág (Távolkeleti történetek) (1994), A sárga csillagok nyomában (Gettó a Délvidéken), 2. Bőv. kiadás (1997), Egy asszony második élete (1997), Szerelmek (1999), A Szent István parki fák (2000), Színészek és színésznők bűvöletében (2000), Civilizációk nyomában (2001), Az iszlám világ titkai (2001), Az istenek szigete (2002), Káma szolgálja (Egy indiai herceg élete), Halálos csók

(2004), Hogyan lettem anya (2005), A kultúrák eredete és ősképei (2005), Egy asszony második élete (4. jav. kiadás) (2006), Kleopátra vitorlása (2006), Nomádok vágója (2007), Az iszlám világ titkai (2007), A tenger hangja (2008), Óceánia (2008).

Előkészületben

A gyertya becsukta szemét, Mama!
India és más világok (Az Éden nyomában)

Honlap:
www.szepiroktarsasaga.hu/Polgár
www.polgarerno.com
www.google.hu/Polgár